

Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosovo
Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Developement

ZELENI IZVEŠTAJ

2019

Decembar, 2019

Zeleni izveštaj Kosova 2019.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Priština 2019.

Uvodna reč

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja kroz Zeleni Izveštaj 2019. smatra važnom potrebu informisanja zainteresovanih čitalaca o reformama, inicijativama, aktivnostima i rezultatima postignutim tokom 2018. godine, gde će čitaoci imati priliku da se informišu o svim relevantnim podacima koji su generisani ili prikupljeni od MPŠRR za poljoprivredni sektor na Kosovu.

Poljoprivredni sektor je sektor koji je od velikog značaja u ukupnom ekonomskom razvoju zemlje. Svrha sprovođenja stimulativne politike za farmere je među našim prioritetima, da osiguramo pogodnosti u njihovim razvojnim procesima. Među našim prioritetima je i otvaranje radnih mesta, čime doprinosimo smanjenju siromaštva i poboljšanim životnim uslovima.

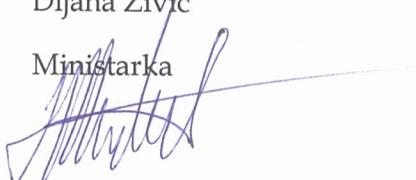
MPŠRR, u skladu sa važećim zakonima kao i sprovođenjem sporazuma koji se odnose na ciljeve i politike EU, ima za cilj da građanima obezbedi sigurnije i održivo okruženje obraćajući pažnju na kvalitet i bezbednost hrane, standarde uzgoja životinja, kao i standardizacija proizvoda proizvedenih u našoj zemlji. Takođe je važno da kosovski proizvođači postaju svesniji da će primena pravila EU povećati vrednost njihovoj proizvodnji i takođe omogućiti njihovo učešće kao ravnopravnih proizvođača na zajedničkom tržištu zemalja. EU.

Zeleni izveštaj postaje sve važniji i vredniji za svakoga, tako da će uz podršku naših eksperata, partnera i svih zvaničnika ovaj izveštaj biti ojačan i pružiće više informacija koje će služiti za identifikaciju podataka o poljoprivrednom sektoru.

Zahvaljujem svim saradnicima koji su pripremili ovaj izveštaj u obliku izuzetno važnog dokumenta i nastaviće da rade zajedno na pružanju pregleda stanja u poljoprivrednom sektoru u zemlji.

Dijana Živić

Ministarka

Uvod

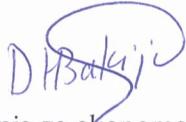
Zeleni izveštaj je izveštaj koji se objavljuje sedmu godinu zaredom i prikazuje stanje poljoprivrednih statistika u zemlji iz godine u godinu. Putem ovog izveštaja čitaoci imaju priliku da se informišu o razvojnim politikama i strategijama poljoprivrednog sektora u našoj zemlji, kao i da imaju jasan pregled mogućnosti za investicije u sektor, na osnovu prikazanih rezultata i podataka.

Kao svake godine, i ove godine za realizaciju Zelenog izveštaja sarađivali smo sa svim odeljenjima i agencijama MPŠRR-a, kao i sa drugim vladinim i nevladinim organizacijama, da bismo što bliže pružali što sveobuhvatnije i jedinstvene podatke, uz stalnu blisku saradnju sa Upravnim odborom koji ima veoma važnu ulogu u izradi izveštaja.

Za razliku od ranijih izdanja Zelenog izveštaja, u ovom izdanju naći ćeće promene ili proširenje liste podataka o cenama i poljoprivrednim proizvodima, u skladu sa zahtevima čitaoca, a takođe kao deo izveštaja ove godine su dodati i rezultati FADN-a (Mreža računovodstvenih podataka na poljoprivrednim gazdinstvima). Vredi napomenuti da podaci iz 2014. godine (gde god je izvor Popis poljoprivrede iz 2014. godine) nisu uključeni u podatke za četiri severne opštine koje nisu učestvovalle u Popisu poljoprivrede.

Odeljenje za ekonomski analize i poljoprivrednu statistiku u sastavu (Delvina Hana Bakija, Hakile Xhaferi, Adelina Maksuti, Edona Mekuli, Skender Bajrami, Belgin Dabiqaj, Shkëlqim Duraku, Shqipe Tërshnjaku i Agnesa Blakaj - pripravnica) radili su uz izuzetnu veliku posvećenost i što boljoj realizaciji Zelenog izveštaja 2019. Takođe, zahvaljujemo se svim drugim učesnicima koji su nam pružali podatke i koji su nas podržali na okončanju održivog izveštaja za javnost.

Delvina Hana Bakija

VD Direktorka Odeljenja za ekonomski analize i poljoprivrednu statistiku

Tabela sadržaja

Uvodna reč.....	2
Uvod.....	3
Tabela sadržaja	4
Lista tabela.....	7
Lista slika	11
Spisak skraćenica	14
1 Opšte ekonomsko okruženje.....	16
1.1 Nivo društveno-ekonomskog razvoja.....	19
1.2 Rad i zapošljavanje	20
1.3 Ekonomski računi u poljoprivredi.....	23
1.3.1 Poljoprivredni proizvodi.....	24
1.3.2 Preduzetnički prihodi	28
1.3.3 Inputi u poljoprivredi	29
1.4 Cene poljoprivrednih inputa i proizvoda	31
1.4.1 Cene poljoprivrednih inputa	31
1.4.2 Cene poljoprivrednih proizvoda	33
Poljoprivredne cene poljoprivrednih proizvoda	33
Potrošačke cene poljoprivrednih proizvoda.....	34
Uvozne cene poljoprivrednih proizvoda	35
Poređenje domaćih cena sa cenama u zemljama regiona i EU-a	37
1.5 FADN-Mreža podataka računovodstva u poljoprivredi	39
1.5.1 Standardni rezultati FADN-a na Kosovu.....	40
1.5.2 Poređenje sa zemljama EU-a	44
1.6 Privatizacija poljoprivrednog zemljišta	45
1.7 Poljoprivredni biznisi-Agroindustrija	48
2 Poljoprivredni proizvod i njegovo korišćenje.....	54
2.1 Korišćenje poljoprivrednog zemljišta.....	54
2.2 Veličina farme	56
2.3 Biljna proizvodnja	60
2.3.1 Žitarice.....	60
2.3.2 Povrće.....	63
2.3.3 Voće.....	69
2.3.4 Vinogradi i vina	74
Vinogradi	74
Vina.....	79
Fizičko-hemijska analiza vina	81
2.3.5 Krmno bilje i zeleni usevi	82
2.3.6 Industrijske kulture	83
2.3.7 Organska proizvodnja na Kosovu.....	83

Sertifikacija i inspekcijski kapaciteti za organsku poljoprivredu	83
Komisija za Organsku poljoprivredu (KOP)	84
Sistem Kontrole	84
Nacionalni akcioni plan za razvoj organske poljoprivrede na Kosovu 2018-2021	84
2.3.8 Sadni materijal	84
2.4 Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	85
2.5 Stočarstvo	87
2.5.1 Goveda.....	87
2.5.2 Ovce i koze	89
2.5.3 Svinje i druge životinje farme	90
2.5.4 Živinarstvo	91
2.5.5 Pčelarstvo	92
3 Šumarstvo	93
4 Trgovina	102
4.1 Ukupna trgovina	102
4.2 Trgovina poljoprivrednim proizvodima.....	102
4.2.1 Trgovina prema grupama država.....	104
Trgovina sa zemljama CEFTA-e.....	104
Trgovina sa zemljama EU.....	106
4.2.2 Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (1-24)	109
Izvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (1-24)	109
Uvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (01-24)	110
5 Bezbednost i kvalitet hrane	111
5.1 Bezbednost hrane.....	111
Prehrambeni standardi.....	117
5.2 Analiza bezbednosti hrane i zdravlja životinja	118
Veterinarske inspekcije.....	118
Sektor analiza mleka.....	122
5.3 Zakonodavstvo o veterinarstvu i funkcionisanju tržišta	130
Zakonodavstvo o stočnoj hrani	130
5.4 Emisija gasova staklene baštne na Kosovu	131
6 Poljoprivredne politike, direktne isplate u poljoprivredi i podrška ruralnom razvoju	135
6.1 Pregled ciljeva, programa, mera, budžeta, grantova i subvencija	135
6.2 Direktne isplate / subvencije.....	140
6.2.1 Direktne isplate za useve i vino.....	140
Pšenica.....	142
Kukuruz	144
Ječam.....	145
Raž	146
Postojeći vinogradi.....	147

Vino.....	148
Suncokret	149
Povrće	150
Postojeći voćnjaci	151
Organska poljoprivreda	152
6.2.2 Direktne isplate za stočarstvo i mleko	153
Krave muzare	154
Ovce i koze.....	155
Krmače.....	156
Pčelarstvo	157
Živinarstvo.....	158
Koke nosilje.....	158
Jarebice	159
Mleko po kvalitetu.....	160
Prijavljena klanja goveda	161
Akvakultura	162
6.2.3 Podrška inputima u poljoprivredi.....	163
6.3 Agro krediti i garantni fond	164
6.3.1 Agro krediti	164
Izvor: Banke &MFI, obrađeno od OEAPS-a	168
6.3.2 Garantni fond	168
Kosovski fond za kreditno jemstvo – KFKJ	169
6.4 Osiguranje u oblasti poljoprivrede	171
Štete u poljoprivredi	171
6.5 Projekti ruralnog razvoja - Investicioni grantovi	172
6.5.1 Restrukturiranje fizičkog potencijala	176
6.5.2 Razvoj prerađivačkog sektora	178
6.6 Poboljšanje i izgradnja kapaciteta	180
6.6.1 Edukacija, obuka i savetodavna služba.....	180
6.6.2 Lokalne akcione grupe.....	187
6.6.3 Promovisanje, efikasnost i strukturni razvoj	190
6.6.4 Diversifikacija farmi i razvoj poslovanja	190
6.6.5 Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	190
6.7 Politike tržišta, trgovine i razvoja međunarodnih politika	191
7 Aneksi.....	193
7.1 Lista zakona i zakonskih akata o poljoprivredi, šumarstvu i ruralnom razvoju	193
7.1.1 Nacionalno zakonodavstvo na snazi	193
7.1.2 Administrativna uputstva usvojena od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja u 2018 godini	193
7.2 Uporedne statistike	195
7.3 Odgovorne osobe za Zeleni izveštaj, 2019	196

Lista tabela

Tabela 1:	Bruto domaći proizvod prema ekonomskim aktivnostima po trenutnim cenama (u '000 €)	17
Tabela 2:	Bruto domaći proizvod po trenutnim cenama 2014-2018, (u mil. €).....	18
Tabela 3:	Platni bilans (nekumulativni), u mil. €	19
Tabela 4:	Glavni pokazatelji tržišta rada 2016-2018, u %	21
Tabela 5:	Stopa nezaposlenosti (%), 2013-2018.....	22
Tabela 6:	Godišnji indeks cena poljoprivrednih inputa 2015-2018, (2015=100).....	32
Tabela 7:	Godišnje cene za električnu energiju i naftu u €, 2015–2018 (2015 = 100)	32
Tabela 8:	Prosečne godišnje cene poljoprivrednih proizvoda u farmi, €/kg	33
Tabela 9:	Prosečne godišnje veleprodajne tržišne cene, €/kg	34
Tabela 10:	Prosečne godišnje maloprodajne tržišne cene, €/kg.....	35
Tabela 11:	Uvozne cene poljoprivrednih proizvoda, €/kg.....	36
Tabela 12:	Jedinične vrednosti uvezenih poljoprivrednih proizvoda, €/kg.....	37
Tabela 13:	Cene nekoliko proizvoda na Kosovu i nekim zemljama EU-a u 2018. godini, €/kg	38
Tabela 14:	Vrsta i veličina farme	40
Tabela 15:	Standardni rezultati kao prosek za farmu, 2017	41
Tabela 16:	Vrsta i struktura farme, 2017.....	43
Tabela 17:	Standardni rezultati prema regionima u €, 2017	43
Tabela 18:	Minimalni prag ekonomske veličine i broja farmi	44
Tabela 19:	Standardni rezultati na Kosovu i nekim zemljama Evropske unije	45
Tabela 20:	Prodaja poljoprivrednog zemljišta na Kosovu, 2004-2018.....	46
Tabela 21:	Prodaja poljoprivrednih zemljišta na Kosovu,	47
Tabela 22:	Broj preduzeća registrovanih po ekonomskim delatnostima	49
Tabela 23:	Registrovana preduzeća agrobiznisa, 2014-2018	50
Tabela 24:	Učešće registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 2018.....	52
Tabela 25:	Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta 2016-2018, u ha	54
Tabela 26:	Veličina poljoprivrednih gazdinstava po površini obradivog zemljišta, 2018.....	57
Tabela 27:	Veličina farmi po površini obradivog zemljišta, 2017-2018.	58
Tabela 28:	Površina, proizvodnja i prinos žitarica, 2014-2018.....	60
Tabela 29:	Bilans nabavke pšenice, 2014-2018.....	61
Tabela 30:	Bilans nabavke kukuruza, 2014-2018	62
Tabela 31:	Površina sa povrćem, 2014 - 2018.....	63
Tabela 32:	Proizvodnja povrća, 2014 - 2018	64
Tabela 33:	Prinos povrća, 2014 - 2018	65
Tabela 34:	Površina, proizvodnja i prinos drugih useva nakon prve žetve.....	66
Tabela 35:	Bilans nabavke paradajza, 2014-2018.....	67
Tabela 36:	Bilans nabavke paprike, 2014-2018	68
Tabela 37:	Bilans nabavke krompira, 2014-2018.....	69
Tabela 38:	Površina i proizvodnja voća, 2014 - 2018.....	70
Tabela 39:	Prinos voća, 2014 - 2018	71

Tabela 40:	Bilans nabavke jabuke, 2014-2018	72
Tabela 41:	Bilans nabavke šljive, 2014-2018.....	73
Tabela 42:	Bilans nabavke jagode, 2014-2018	73
Tabela 43:	Površina, proizvodnja i prinos grožđa, 2014-2018.	74
Tabela 44:	Bilans nabavke stonog grožđa, 2014-2018.	76
Tabela 45:	Sorte stonog grožđa, 2018.....	77
Tabela 46:	Sorte vinove loze 2018.	78
Tabela 47:	Proizvodnja vina 2014-2018	79
Tabela 48:	Proizvodnja vina po kompanijama, 2017-2018.	80
Tabela 49:	Fizičko-hemijska analiza vina za 2014 - 2018.....	81
Tabela 50:	Površina, proizvodnja, prinos krmnog bilja i pokošenih zelenih useva, 2014-2018.....	82
Tabela 51:	Površina i proizvodnja industrijskih kultura, 2015-2018.....	83
Tabela 52:	Informacije o organskoj poljoprivredi	83
Tabela 53:	Proizvodnja voćnih sadnica sa vegetativnim i generativnim podlogama.....	85
Tabela 54:	Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta u opštinama za 2018. godinu	86
Tabela 55:	Fond i struktura goveda, 2014-2018.....	87
Tabela 56:	Bilans nabavke govedine, 2014-2018.....	88
Tabela 57:	2014-2018 Bilans nabavke mleka i proizvoda od kravlje mleka, 2014-2018.....	88
Tabela 58:	Broj ovaca i koza, 2014-2018.....	89
Tabela 59:	Bilans nabavka ovčetine i kozetine, 2014-2018	90
Tabela 60:	Broj svinja i drugih životinja farme, 2014-2018.....	90
Tabela 61:	Broj živine i jaja 2014-2018, na 1000 komada	91
Tabela 62:	Broj košnica pčela, 2014-2018	92
Tabela 63:	Šume po poreklu i vlasništvu, u ha.....	93
Tabela 64:	Izrada planova za upravljanje, 2018.....	95
Tabela 65:	Godišnji plan za državne šume , m ³	95
Tabela 66:	Realizacija plana korišćenja državnih šuma , m ³	96
Tabela 67:	Realizacija korišćenja državnih šuma	96
Tabela 68:	Pred-komercijalno stanjivanje, 2018.....	97
Tabela 69:	Plan za privatne šume, 2018.....	97
Tabela 70:	Realizacija aktivnosti u privatnim šumama, 2018	98
Tabela 71:	Krivične i prekršajne prijave, 2018	99
Tabela 72:	Zaplena drvnog materijala	99
Tabela 73:	Broj slučajeva šumskih požara i površina u ha, 2018.....	100
Tabela 74:	Proizvodnja sadnica, 2018	100
Tabela 75:	Jesenje pošumljavanje, 2018	101
Tabela 76:	Sanacija šumskog zemljišta od korišćenja inertnog materijala	101
Tabela 77:	Ukupan izvoz-uvoz	102
Tabela 78:	Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda	102
Tabela 79:	Izvoz -uvoz poljoprivrednih proizvoda prema grupama država, 2018 god.....	104
Tabela 80:	Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda sa zemljama CEFTA	104
Tabela 81:	Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje CEFTA, u '000 €	106
Tabela 82:	Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda sa zemljama EU-a	107

Tabela 83:	Izvoz po zemljama EU u '000€; Slika 42: Izvoz po zemljama EU	108
Tabela 84:	Uvoz po zemljama EU u '000 €; Slika 43: Uvoz po zemljama EU.....	108
Tabela 85:	Izvoz poljoprivrednih proizvoda 2014-2018., u 1000 €	109
Tabela 86:	Uvoz poljoprivrednih proizvoda 2014-2018., u 1000 €	110
Tabela 87:	Odobrenja operatera biznisa sa hranom životinjskog i neživotinjskog porekla.....	112
Tabela 88:	Registracija objekata hrane neživotinjskog porekla	112
Tabela 89:	Vakcinacija životinja protiv zaraznih bolesti	114
Tabela 90:	Laboratorijske analize nacionalnog plana.....	114
Tabela 91:	Uništavanje životinja koje su pozitivno rezultirale na zarazne bolesti.....	114
Tabela 92:	Izdavanje uvoznih dozvola	114
Tabela 93:	Licenciranje poslovnih subjekata u skladu sa zahtevima podnetim u KSS.....	115
Tabela 94:	Identifikacija i registracija životinja podeljena prema opština i ugovorenim veterinarskim stanicama	115
Tabela 95:	Kretanje, klanje i uvoz životinja	116
Tabela 96:	Otvaranje novih stočarskih imovina	116
Tabela 97:	Tretman pasa latalica podeljeno prema regionima.....	117
Tabela 98:	Vrste inspekcija.....	118
Tabela 99:	Inspekcije unutrašnjeg veterinarskog sektora	119
Tabela 100:	Vrsta inspekcija objekata i broj uzetih uzorka i brisova	119
Tabela 101:	Granični fitosanitarni sektor	120
Tabela 102:	Unutrašnji fitosanitarni sektor.....	120
Tabela 103:	Prijem uzoraka za testiranje.....	121
Tabela 104:	Izdavanje izveštaja testiranja iz sektora LHV-a.....	121
Tabela 105:	Vrsta testiranog uzorka prema matrici.....	121
Tabela 106:	Vrsta testiranog mikroorganizma	122
Tabela 107:	Tabela aktivnosti prema mesecima, od januara do decembra 2018.....	122
Tabela 108:	Izveštaj aparatura prema mesecima, od januara do decembra 2018.....	122
Tabela 109:	Kategorizacija mleka testiranog prema ukupnom broju bakterija (3)	123
Tabela 110:	Kategorizacija mleka testiranog prema broju somatskih ćelija (4)	124
Tabela 111:	Prehrambena hemija i veterinarski otpad - zahteve za testiranje, 2018.....	125
Tabela 112:	Prehrambena hemija i veterinarski otpad – testirani uzorci, 2018.	125
Tabela 113:	Prehrambena hemija i veterinarski otpad – izveštaji testiranja 2018.	126
Tabela 114:	Aktivnosti u sektoru bakteriologije.....	127
Tabela 115:	Aktivnosti Sektora patologije – vrste ispitivanja.....	128
Tabela 116:	Uzorci dobijeni iz Sektora serologije i molekularne dijagnostike, 2018.....	129
Tabela 117:	Testiranje uzoraka izvršeno od strane Sektora serologije i molekularne dijagnostike, 2018.	130
Tabela 118:	Planirani budžet za direktne isplate u 2018. godini	135
Tabela 119:	Direktne isplate 2014-2018, na €	138
Tabela 120:	Direktne isplate po sektorima, 2014-2018.....	141
Tabela 121:	Direktna isplata za pšenicu po regionu, 2018	142
Tabela 122:	Direktna isplata za seme pšenica po regionu, 2018.....	143
Tabela 123:	Direktna isplata za kukuruz po regionu, 2018	144
Tabela 124:	Direktna isplata za ječam po regionima, 2018	145
Tabela 125:	Direktne isplate za raž po regionu, 2018.	146

Tabela 126:	Direktne isplate za postojeće vinograde po regionima, 2018.....	147
Tabela 127:	Direktne isplate za vino po opštinama, 2018	148
Tabela 128:	Direktne isplate suncokreta po regionima, 2018	149
Tabela 129:	Direktne isplate za povrće po regionima, 2018.....	150
Tabela 130:	Direktne isplate za postojeće voćnjake po regionima, 2018	151
Tabela 131:	Direktne isplate za organsku poljoprivrodu po regionima, 2018	152
Tabela 132:	Direktne isplate po sektorima, 2014-2018.....	153
Tabela 133:	Direktne isplate za krave muzare po regionu, 2018.....	154
Tabela 134:	Direktne isplate za ovce po regionima, 2018.....	155
Tabela 135:	Direktne isplate za koze po regionima, 2018	156
Tabela 136:	Direktne isplate za krmače po regionu, 2018.....	157
Tabela 137:	Direktne isplate za pčele po regionima, 2018.....	158
Tabela 138:	Direktne isplate za koke nosilje po regionima, 2018	159
Tabela 139:	Direktne isplate za jarebice po regionima, 2018	160
Tabela 140:	Direktne isplate za mleko po kvalitetu u regionima, u 2018. godini,	161
Tabela 141:	Direktne isplate za prijavljena klanja goveda po regionima, u 2018. godini	162
Tabela 142:	Direktne isplate za sadnice po regionu u 2018. godini	164
Tabela 143:	Agro krediti, 2014 – 2018.....	166
Tabela 144:	Regionalna raspodela odobrenih kredita	170
Tabela 145:	Krediti odobreni prema investicionim ciljevima.....	171
Tabela 146:	Iznos štete klasifikovan prema uzroku štete.....	171
Tabela 147:	Predviđeni budžet PRP, 2018.....	173
Tabela 148:	Sektor sitnih voća podržan od USAID-a, 2018	174
Tabela 149:	Broj aplikacija i odobrena vrednost, PRR 2018	175
Tabela 150:	Primenjena vrednost za period 2014-2018, u 1000 €.....	176
Tabela 151:	Broj aplikacija i primenjena vrednost za meru 101	178
Tabela 152:	Broj aplikacija i primenjeni iznos za meru 103	180
Tabela 153:	Organizovanje obuka po sektorima	183
Tabela 154:	Poseta poljoprivrednik-poljoprivredniku radi razmene Iskustva.....	184
Tabela 155:	Planirani budžet za sprovođenje mere 303, 2018.....	188
Tabela 156:	Broj aplikacija i primenjeni iznos za meru 302	190
Tabela 157:	Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	191
Tabela 158:	Realan godišnji rast BDP-a (%)	195
Tabela 159:	Realan godišnji rast BDP-a.....	195
Tabela 160:	Prosečna plata neto po ekonomskim aktivnostima, 2018.....	195

Lista slika

Slika 1:	Glavni pokazatelji tržišta rada prema varijablama, u %.....	22
Slika 2:	Stopa zaposlenosti (levo) i stopa nezaposlenosti (desno) po godinama (%).....	23
Slika 3:	Biljni i stočarski proizvodi u mil. €, 2014-2018.....	24
Slika 4:	Učešće poljoprivrednih kultura u ukupnoj biljnoj proizvodnji, 2018	25
Slika 5:	Stočna struktura (levo) i stočarski proizvodi (desno), 2018	25
Slika 6:	Biljni proizvodi u mil. €, 2014-2018.....	26
Slika 7:	Stočarstvo u mil. €, 2014-2018.....	27
Slika 8:	Stočarski proizvodi u mil. €, 2014-2018	27
Slika 9:	Poljoprivredna proizvodnja, intermedijarna potrošnja i bruto dodata vrednost u mil. €, 2014-2018.....	28
Slika 10:	Prikupljeni prihodi u poljoprivredi u mil. €, 2014-2018.....	29
Slika 11:	Struktura intermedijarne potrošnje, 2018	30
Slika 12:	Inputi u poljoprivredi prema kategorijama, 2018	30
Slika 13:	Godišnji indeks cena poljoprivrednih inputa 2015-2018. (2015=100).....	31
Slika 14:	Neto dodata vrednost farme prema godišnjoj radnoj jedinici kao prosek za farmu, 2017.....	42
Slika 15:	Ukupni output prema vrsti farme u € kao prosek za farmu, 2017.....	42
Slika 16:	Neto prihodi farme prema regionima u €, 2017	44
Slika 17:	Prodaja poljoprivrednog zemljišta, u ha.....	46
Slika 18:	Prosečna cena prodaje prema regionima, €/ha	47
Slika 19:	Cena poljoprivrednog zemljišta prema opština sa najvišom cenom, €/ha.....	48
Slika 20:	Broj preduzeća registrovanih prema privrednim delatnostima	49
Slika 21:	Učešće registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (%), prema ostalim privrednim aktivnostima u 2018. godini	50
Slika 22:	Novčani promet registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2014-2018	51
Slika 23:	Broj zaposlenih u agrobiznisu za period 2014-2018	51
Slika 24:	Broj aktivnih preduzeća za period 2014-2018	52
Slika 25:	Promet ('000 €), prema poljoprivrednim aktivnostima, 2018.....	53
Slika 26:	Broj zaposlenih prema poljoprivrednim aktivnostima, 2018	53
Slika 27:	Broj aktivnih preduzeća u 2018. godini	54
Slika 28:	Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u ha, 2018	55
Slika 29:	Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u ha za 2018., u %	56
Slika 30:	Broj poljoprivrednih gazdinstava po površini obradivog zemljišta, 2018.....	57
Slika 31:	Veličina farmi po površini obradivog zemljišta, 2016-2018	58
Slika 32:	Broj farmi po površini obradivog zemljišta 2017-2018	59
Slika 33:	Površina vinograda u ha, 2014-2018	75
Slika 34:	Proizvodnja grožđa u tonama, 2014-2018	75
Slika 35:	Proizvodnja vina 2014-2018	79
Slika 36:	Izvoz, uvoz i trgovinski bilans poljoprivrednih proizvoda (1-24), u '000€	103
Slika 37:	Učešće poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrednih proizvoda u ukupnom uvozu (desno) (desno)	103
Slika 38:	Izvoz prema grupama država (levo), Uvoz prema grupama država (desno), 2018	104
Slika 39:	Učešće poljoprivrede u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrede u ukupnom uvozu (desno)	105

Slika 40:	Izvoz po zemljama CEFTA (levo), Uvoz po zemljama CEFTA (desno), 2018	106
Slika 41:	Učešće poljoprivrede u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrede u ukupnom uvozu (desno)	107
Tabela 83:	Izvoz po zemljama EU u '000€; Slika 42: Izvoz po zemljama EU	108
Tabela 84:	Uvoz po zemljama EU u '000 €; Slika 43: Uvoz po zemljama EU.....	108
Slika 44:	Broj testiranih uzoraka za kategorizaciju mleka prema klasama	124
Slika 45:	Broj testiranih uzoraka za kategorizaciju mleka prema somatskim celijama	124
Slika 46:	Godišnje prosečne temperature u Prištini, 2002-2018.....	133
Slika 47:	Padavine u Prištini (mm), 2002-2018	134
Slika 48:	Prosečan broj kišnih i snežnih dana u Prištini, 2002-2018.....	134
Slika 49:	Direktne isplate 2014-2018, na 1000 €.....	139
Slika 50:	Direktne isplate po sektorima 2014–2018, u mil. €	139
Slika 51:	Direktna isplata za pšenicu 2014-2018, z 1000 € (levo); Subvencionisana površina za pšenicu po regionu, 2018 (desno)	142
Slika 52:	Direktne isplate za seme pšenice 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za seme pšenice po regionima, 2018 (desno).....	143
Slika 53:	Direktne isplate za kukuruz 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za kukuruz po regionu, 2018. godine (desno)	144
Slika 54:	Direktne isplate za ječam 2016-2018., u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za ječam po regionima, 2018. (desno)	145
Slika 55:	Direktne isplate za raž 2016-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina sa ražom po regionu, 2018. godine (desno)	146
Slika 56:	Direktne isplate za postojeće vinograde 2014-2018. u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za postojeće vinograde po regionima, 2018 (desno)	147
Slika 57:	Direktne isplate za vino 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih litara vina po regionu, 2018 (desno)	148
Slika 58:	Direktne isplate suncokreta 2014-2018., U iznosu od 1000 € (levo); Površina subvencionisanog suncokreta po regionima, 2018 (desno).....	149
Slika 59:	Direktne isplate za povrće 2014-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Površina subvencionirana povrćem po regionima, 2018. godine (desno)	150
Slika 60:	Direktne isplate za postojeće voćnjake 2015-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Subvencionisana površina sa postojećim voćnjacima po regionima, 2018 (desno).....	151
Slika 61:	Direktne isplate za organsku poljoprivodu 2016-2018., U iznosu od 1000 € (levo); Subvencionisana površina za organsku poljoprivodu po regionima, 2018 (desno).....	152
Slika 62:	Direktne isplate za krave muzare 2014-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Broj krava muzara koje su subvencionisane po regionima u % u 2018. godini (desno).....	154
Slika 63:	Direktne isplate za ovce i koze 2014-2018, na 1000 €	155
Slika 64:	Broj subvencionisanih ovaca po regionima u %, 2018 (levo); Broj subvencioniranih koza po regionima u %, 2018 (desno)	156
Slika 65:	Direktne isplate za krmača 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih krmača po regionima u %, 2018 (desno)	157
Slika 66:	Direktne isplate za pčele 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj košnica subvencionisanih po regionima u %, 2018 (desno)	158

Slika 67:	Direktne isplate za koke nosilje 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih koka nosilja pilića po regionima u %, 2018 (desno).....	159
Slika 68:	Direktna isplate za jarebice 2016-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih jarebica po regionima u %, 2018 (desno).....	160
Slika 69:	Direktne isplate za mleko po kvalitetu 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencije za mleko po kvalitetu po regionu u %, u 2018. godini (desno)	161
Slika 70:	Direktne isplate za prijavljena klanja goveda 2015-2018, u 1000 € (levo); Direktne Subvencije za prijavljena klanja goveda po regionu u %, 2018. godina (desno).....	162
Slika 71:	Direktne isplate za akvakulturu 2017-2018, u 1000 €.....	163
Slika 72:	Direktne isplate za sadnice 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih sadnica po regionu u %, u 2018. godini (desno).....	164
Slika 73:	Kamatna stopa u kreditima i agro kreditima od banaka i MFI, %	165
Slika 74:	Ukupan iznos, broj i kamatna stopa za agro kredite	166
Slika 75:	Iznos agro kredita od banaka i MFI-a, mil. €	167
Slika 76:	Broj agro kredita od banaka i MFI, '000.....	168
Slika 77:	Udeo raspodele kredita, %	170

Spisak skraćenica

APG	Anketa poljoprivrednih gazdinstava
KAF	Kosovska agencija za finansiranje
ARS	Anketa o radnoj snazi
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
AŠK	Agencija šumarstva Kosova
ASK	Agencija za statistiku Kosova
AHV	Agencija za hranu i veterinu
APR	Agencija za poljoprivredni razvoj
EU	Evropska Unija
PBB	Privatna banka za biznis
BDP	Bruto domaći proizvod
CBK	Centralna banka Republike Kosovo
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi
CNVP	Povezivanje prirodnih i ljudskih vrednosti
OEAPS	Odeljenje za ekonomski analize i poljoprivrednu statistiku
DCA	Nalog za razvojne kredite
KD	Koordinacione direkcije
OVG	Obim u visini gradi
DUDŽE	Direkcija za upravljanje divljim životinjama i ekoturizam
OPPT	Odeljenje za poljoprivrednu politiku i tržište
OPRR	Odeljenje za politiku ruralnog razvoja
OSTU	Odeljenje za savetodavne i tehničke usluge
OPT	Odeljenje za prehrambenu tehnologiju
EC	Evropska Komisija
FADN	Mreže računovodstvenih podataka u poljoprivrednim gazdinstvima
FAO	Organizacija za hranu i poljoprivredu
PVF	Poljoprivredni i veterinarski fakultet
KFKJ	Kosovski fond za kreditno jemstvo
KSF	Kosovske snage bezbednosti
GIZ	Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju
LAG	Lokalne akcione grupe
HACCP	Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka
I&R	Identifikacija i registracija
IADK	Inicijativa za razvoj poljoprivrede na Kosovu
PIK	Poljoprivredni institut Kosova
NISD	Neprofitne institucije u službi domaćinstava
NIJZK	Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova
MFI	Mikrofinansijske institucije
PFI	Partnerske finansijske institucije
IPPC	Međunarodna konvencija za zaštitu bilja
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju
KOP	Komisija za organsku poljoprivredu
EK	Evropska komisija
KEP	Program kosovskih preduzeća
KRK	Ruralno kreditiranje Kosova
LHV	Laboratorija za hranu i veterinu
ERP	Ekonomski računi za poljoprivredu
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
MTI	Ministarstvo trgovine i industrije
UBB	Ukupni broj bakterija
DP	Društveno preduzeće
MSP	Mala i srednja preduzeća

SJ	Stočarska jedinica
JUŠ	Jedinica za upravljanje šumama
GRJ	Godišnja radna jedinica
PO	Poslovni operateri
STO	Svetska trgovinska organizacija
PPO	Prehrambeni poljoprivredni objekti/Poslovni operateri sa hranom
OIE	Svetska organizacija za zdravlje životinja
NVO	Nevladina organizacija
PPRR	Plan za poljoprivredu i ruralni razvoj
PCB	Procredit Bank
GVI	Granične veterinarske inspekcije
PZB	Proizvodi za zaštitu bilja
PZPS	Promovisanje zapošljavanja u privatnom sektoru
SIC	Savetodavni informacioni centar
SC	Somatske ćelije
RBKO	Raiffeisen Bank
MRRK	Mreža za ruralni razvoj na Kosovu
KPZ	Korišćeno poljoprivredno zemljište
OS	Output standard
SE	Varijabilne u FADN
UBKSK	Univerzitetska bolnička klinička služba Kosova
LSR	Lokalna strategija za razvoj
TAIEX	Tehnička pomoć i usluga informacija
TBC	Bolest tuberkuloze
TEB	Turska ekonomска banka
UA	Administrativno uputstvo
USAID	Agencija Sjedinjenih američkih država za međunarodni razvoj
WEO	Projekcije svetske ekonomije

1 Opšte ekonomsko okruženje

Na osnovu statistika ASK-a¹, Bruto domaći proizvod sa trenutnim cenama u 2018. godini, bio je 6,725.9 mil. €. Realan rast u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu bio je 3.82%. BDP po glavi stanovnika za 2018. godinu bio je 3,746 €.

Realnog rasta za 2018. godinu bilo je u ovim ekonomskim aktivnostima: Finansijske i aktivnosti osiguranja 17.9%, javna uprava i zaštita kao i obavezna socijalna zaštita 9.5%, građevinarstvo 9.3%, zdravstvo i aktivnosti socijalnog rada 8.1%, trgovina na veliko i malo, popravka automobila i motocikala 7.6%, informisanje i komunikacija 5.1%, ekstraktivna industrija 4.2%, prevoz i skladištenje 4.1%, obrazovanje 3.9%, administrativne i pomoćne aktivnosti 3.9%, prerađivačka industrija 3.4%, hoteli i restorani 2.9%, poslovanje nekretninama 2.8%, stručne, naučne i tehničke aktivnosti 2.7%, umetnost, zabava i rekreacija 2.3%, ostale usluge 1.4% i snabdevanje vodom 0.6%.

Pad je zabeležen u sledećim aktivnostima: poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribolov 10.6%, snabdevanje električnom energijom i gasom 3.4%.

¹Bruto Domaći Proizvod 2008 – 2018

Tabela 1: Bruto domaći proizvod prema ekonomskim aktivnostima po trenutnim cenama (u '000 €)

Ekonomске aktivnosti		2014	2015	2016	2017	2018
A	Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribolov	661,820	599,608	635,044	586,136	481,997
B	Ekstraktivna industrija	116,411	118,447	126,698	146,914	145,462
C	Prerađivačka industrija	575,830	625,841	665,852	700,160	761,545
D	Snabdevanje električnom energijom, gasom	156,739	191,221	211,821	230,777	233,085
E	Snabdevanje vodom	47,078	48,344	44,870	48,380	47,091
F	Građevinarstvo	335,153	397,314	395,438	513,474	584,952
G	Trgovina na veliko i malo; Popravka automobila i motocikala	688,580	712,234	746,731	801,309	877,222
H	Prevoz i skladištenje	197,360	209,275	220,501	237,855	266,381
I	Hoteli i restorani	52,093	60,094	71,861	80,517	85,981
J	Informisanje i komunikacija	109,251	108,965	111,556	115,841	125,063
K	Finansijske aktivnosti osiguranja	221,158	212,086	175,836	197,336	237,817
L	Poslovanje nekretninama	499,116	499,305	483,836	489,038	500,128
M	Stručne, naučne i tehničke aktivnosti	76,593	90,861	93,868	96,113	97,762
N	Administrativne i pomoćne aktivnosti	34,082	33,859	37,189	43,212	47,254
O	Javna uprava i zaštita; obavezna socijalna zaštita	499,169	454,493	465,893	476,617	522,208
P	Obrazovanje	217,134	234,071	242,634	244,741	254,570
Q	Zdravstvo i aktivnosti socijalnog rada	97,600	107,790	112,584	115,566	124,973
R	Umetnost, zabava i rekreacija	22,932	23,653	24,955	26,395	27,563
S	Ostale usluge	9,353	12,744	12,871	13,000	13,130
T	Aktivnosti domaćinstava kao poslodavaca; Nediferencirane robe i usluge koje proizvode aktivnosti domaćinstava za sopstvenu upotrebu	-	-	-	-	-
	BDV sa osnovnim cenama	4,617,451	4,740,205	4,880,038	5,163,379	5,434,184
	Porezi na proizvode	971,540	1,097,282	1,220,098	1,300,192	1,341,373
	Subvencije na proizvode	-21,497	-30,479	-30,023	-49,710	-49,644
	Bruto domaći proizvod	5,567,494	5,807,009	6,070,113	6,413,861	6,725,913

Izvor: ASK - Bruto domaći proizvod 2014–2018.

Realni rast prema glavnim komponentama BDP-a sa pristupom troškova za 2018. godinu bio je sledeći:

Uvoz usluga 22.5%, troškovi krajnje potrošnje Vlade 8.9%, uvoz robe 6.5%, formiranje fiksnog bruto kapitala 6.1%, izvoz usluga 5.5%, troškovi krajnje potrošnje domaćinstava 4.8%, troškovi krajnje potrošnje domaćinstava NISD 4%. Pad od 2% zabeležen je u aktivnosti izvoza robe.

U tabeli 2 su predstavljeni podaci za bruto domaći proizvod sa pristupom troškova za period 2014-2018, sa trenutnim cenama.

Tabela 2: Bruto domaći proizvod po trenutnim cenama 2014-2018, (u mil. €)

	2014	2015	2016	2017	2018
BDP po trenutnim cenama	5,568	5,808	6,070	6,414	6,726
Rashodi konačne potrošnje	5,731	5,859	6,146	6,254	6,704
Rashodi konačne potrošnje domaćinstava	4,802	4,943	5,268	5,370	5,738
Rashodi konačne potrošnje Vlade	910	894	854	863	943
Vlada Kosova	724	772	730	752	807
Donatori (plate)	187	122	124	111	136
Rashodi konačne potrošnje NISD	19	22	24	22	23
Formiranje Bruto Kapitala	1,435	1,601	1,650	1,820	1,982
Formiranje Bruto Fiksнog Kapitala	1,294	1,499	1,550	1,729	1,888
Promene u inventaru	141	102	100	91	94.7
Neto izvoz	-1,599	-1,652	-1,726	-1,660	-1,960
Uvoz robe i usluga	2,852	2,926	3,072	3,369	3,738
BPV po glavi stanovnika (€)	3,084	3,277	3,386	3,566	3,746

Izvor: ASK - Bruto domaći proizvod 2014-2018.

Spoljno ekonomsko okruženje je tokom 2018. godine propraćeno brojnim nesigurnostima, shodno tome to je prouzrokovalo sporiji ekonomski rast u Evrozoni za 1.8%, u odnosu na 2.4% u 2017. godini. Uglavnom kao rezultat ekspanzivne monetarne politike, prosečna stopa inflacije u 2018. godini u Evrozoni beležila je rast od 1.7%.

Za razliku od Evrozone, u zemljama Zapadnog Balkana, rast ekonomskih aktivnosti generalno je ubrzan tokom 2018. godine, iako promenljivim ritmom među zemljama. Prosečne stope ekonomskog rasta u zemljama regiona ocenjuje se da su dostigle 3.4% tokom 2018. godine, vođene uglavnom od povećanja unutrašnje potrošnje.

U 2018. godini usporavanje rasta uvoznih cena odrazilo se i na usporavanje rasta cena u ekonomiji Kosova. Prosečna godišnja stopa inflacije, izražena indeksom potrošačkih cena bila 1.1%. Fiskalni sektor je okarakterisan većim rastom budžetskih rashoda u odnosu na prihode. Budžetski rashodi dostigli su vrednost od 1.92 milijarde €, šta predstavlja godišnji rast od 10.3%, dok su budžetski prihodi dostigli neto vrednost od 1.76 milijarde €, koji predstavlja godišnji rast od 4.5%.

Značajan doprinos u rastu investicija ocenjuje se da je imao rast bankarskog kreditiranja, koja je tokom godina okarakterisana dvocifrenim rastom. Samo novi investicioni krediti su u 2018. godini beležili godišnji rast od 20.9%. Isto tako, promene u poreskoj politici tokom poslednjih godina ocenjuje se da je uticalo na podsticaj investicija.

Iznos izvoza usluga beležio je godišnji rast od 5.4%, dostigavši iznos od 1,401.9 mil. €.

Račun primarnih dohodaka je okarakterisan rastom od 26.2%. Prihodi od naknade zaposlenih beležili su rast od 11.2%. Bilans sekundarnih dohodaka beležio je rast od 8.5%, koji se pripisuje

uglavnom većem nivou doznaka. Doznake primljene na kosovu, koje ujedno predstavljaju i najveću kategoriju u okviru računa sekundarnih prihoda, beležile su iznos od 800.5 mil. €, što predstavlja godišnji rast od 5.4%.

Ukupna iznos sredstava finansijskog sistema Kosova u 2018. godini dostigla je na 6.32 milijarde €, što odgovara godišnjem rastu od 6.9%.

Tabela 3: Platni bilans (nekumulativni), u mil. €

Godina	Tekući račun	Roba i usluge	Od kojih roba	Prihodi	Tekući transferi	Kapitalni i finansijski račun	Od kojih kapital	Neto greške i ne prijavljivanja
2014	-384.6	-1,598.7	-2,058.6	113.8	1,100.3	-123.8	21.2	218.4
2015	-497.3	-1,652.2	-2,109.3	92.6	1,062.4	-286.5	25.8	159.1
2016	-481.4	-1,652.0	-2,290.8	74.5	1,096.1	-184.9	14.2	268.1
2017	-383.2	-1,670.7	-2,464.2	126.6	1,161.0	-296.1	-11.8	110.7
2018	-540.6	-1,960.3	-2,730.9	159.7	1,260.0	-278.3	-11.1	284.5

Izvor: CBK, Godišnji izveštaj 2018.

1.1 Nivo društveno-ekonomskog razvoja

Poljoprivredna politika je postala sve više ključno pitanje u razvojnim politikama Republike Kosovo, uzimajući kao osnovu značaj i učešće poljoprivrede u bruto domaćem proizvodu prema ekonomskim aktivnostima sa trenutnim cenama, gde je poljoprivreda, u 2018. godini, imala učešće od 7.2%.

Kosovo je pripremilo dugoročne i srednjoročne strateške dokumente kao što su ARDP 2014-2020, Srednjoročni okvir rashoda, Godišnji program za poljoprivredu i ruralni razvoj i ERP, i kojima su postavljeni ciljevi i prioriteti za poljoprivredu i ruralni razvoj, čiji je cilj postepeno usklađivanje naših poljoprivrednih politika sa Zajedničkim poljoprivrednim politikama EU-a (CAP).

Takođe, ukupna izdvajanja za podršku poljoprivredi su približna između direktnе podrške proizvođačima i podrške ruralnom razvoju. Dodeljeni budžet za podršku poljoprivrednom sektoru u 2018. godini povećan je na 48 mil. €. Iznos isplata za prvi stub PPRR za direktnе isplate bio je 29.6 mil. €, dok za sprovođenje programa za ruralni razvoj ili za drugi stub programa – investicioni grantovi, realizovano je 19 mil. €.

Uspostavljena je šema posebnih mera u cilju podrške četiri opština na severu Kosova.

Što se tiče organske poljoprivrede, Kosovo je usvojilo akcioni plan za period 2018-2021 za organsku poljoprivredu, koji identificuje glavne oblasti rada u cilju podrške i razvoja organskog sektora. Sprovođenje ovog plana je u toku.

Veliku prepreku za MPŠRR predstavlja nedostatak zvaničnih podataka za gubitak poljoprivrednog zemljišta svake godine i nedostaje strategija ili akcioni plan za rešavanje ovog pitanja. U saradnji sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja, Ministarstvo

poljoprivrede treba da preduzme hitne mere za sprečavanje daljih gubitaka poljoprivrednog zemljišta, primenjujući zakonodavstvo koje uređuje prostorno planiranje.

Savetodavni sistem Kosova za poljoprivredu i ruralni razvoj ima za cilj postizanje postavljenih ciljeva u PŠRR 2014-2020, usredsređujući se na povećanje prihoda od poljoprivrede kroz poboljšanje konkurenčkih veština. Organizovane su aktivnosti za podršku poljoprivrednicima uz tehničke savete u sektorima stočarstva, pčelarstva, vinogradarstva, voćarstva i povrtarstva kao i u organskoj proizvodnji.

Poljoprivredni proizvođači i dalje su nezadovoljni kamatnim stopama banaka, koje su prilično visoke i nisu uopšte povoljne, i ne pomažu dinamiku razvoja ovog sektora. Rok za otplate kredita varira od 12 do 39 meseci, u zavisnosti od namene kredita, a takođe i kamatna stopa varira od 6.2% do 28.5% u zavisnosti od iznosa kredita i roka otplate.

Prosečna kamatna stopa kredita za preduzetnike u 2018. godini, smanjena je na 6.0%. U okviru ove kategorije, kamatna stopa investicionih kredita je beležila pad, dok kamatna stopa neinvesticionih kredita pokazala je tendencije rasta na kraju godine. Prema posebnim sektorima ekonomije, krediti za poljoprivredni sektor okarakterisani su rastom kamatne stope, nakon višegodišnjeg pada.

Bez obzira na kontinuiranu podršku, još uvek nisu učinjene značajne poželjne promene u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. Ova podrška nastavlja da se pruža kroz razne mere za postizanje modernizacije farmi i objekata za preradu hrane.

Nivo finansiranja ostaje nizak, kao u vezi sa investicijama u farmama, glavnoj preradi hrane, otvaranju novih radnih mesta u ruralnim područjima, izgradnji i jačanju lokalnih zajednica, konsolidaciji zemljišta, kao i pristup navodnjavanju itd.

Uprkos investicijama koje su ostvarene u različitim oblastima, na osnovu statistika ASK-a, konkretno statistike tržišta rada na Kosovu za 2018. godinu, pokazuju visoku stopu nezaposlenosti, koja u odnosu na prethodnu godinu, rezultira da je beležila blagi pad. Prosečna stopa nezaposlenosti u 2018. godini bila je 29.6% ili 0.9 procenatnih poena niža u odnosu na prethodnu godinu.

1.2 Rad i zapošljavanje

Podaci o pokazateljima tržišta rada su preuzeti od ankete o radnoj snazi iz 2018. godine, gde su među glavnim pokazateljima obuhvaćeni: detaljni podaci o zaposlenosti i nezaposlenosti po starosnom dobu, polu, statusu zaposlenosti, ekonomskoj aktivnosti, profesiji i drugih sličnih pitanja, koja se odnose na tržište rada.

Tabela 4: Glavni pokazatelji tržišta rada 2016-2018, u %

Pokazatelji	2016			2017			2018		
	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno
Stopa učešća u radnoj snazi	58.3	18.6	38.7	65.3	20.0	42.8	63.3	18.4	40.9
Stopa neaktivnosti	41.7	81.4	61.3	34.7	80.0	57.2	36.7	81.6	59.1
Odnos zaposlenosti prema stanovništvu (stopa zaposlenosti)	43.0	12.7	28.0	46.6	12.7	29.8	45.3	12.3	28.8
Stopa nezaposlenosti	26.2	31.8	27.5	28.7	36.6	30.5	28.5	33.4	29.6
Stopa nezaposlenosti kod mladih (15-24 godina)	47.2	65.4	52.4	48.4	63.5	52.7	51.5	64.7	55.4
Procenat mladih u NEET u populaciji mladih (15-24 godina)	26.5	34.2	30.1	23.8	31.4	27.4	30.2	30.0	30.1
Procenat neodrživog zapošljavanja prema opštem zapošljavanju	24.1	18.8	22.9	24.4	18.3	23.1	20.3	17.1	19.6

Izvor: ASK - Anketa o radnoj snazi (ARS) '16, '17, '18.

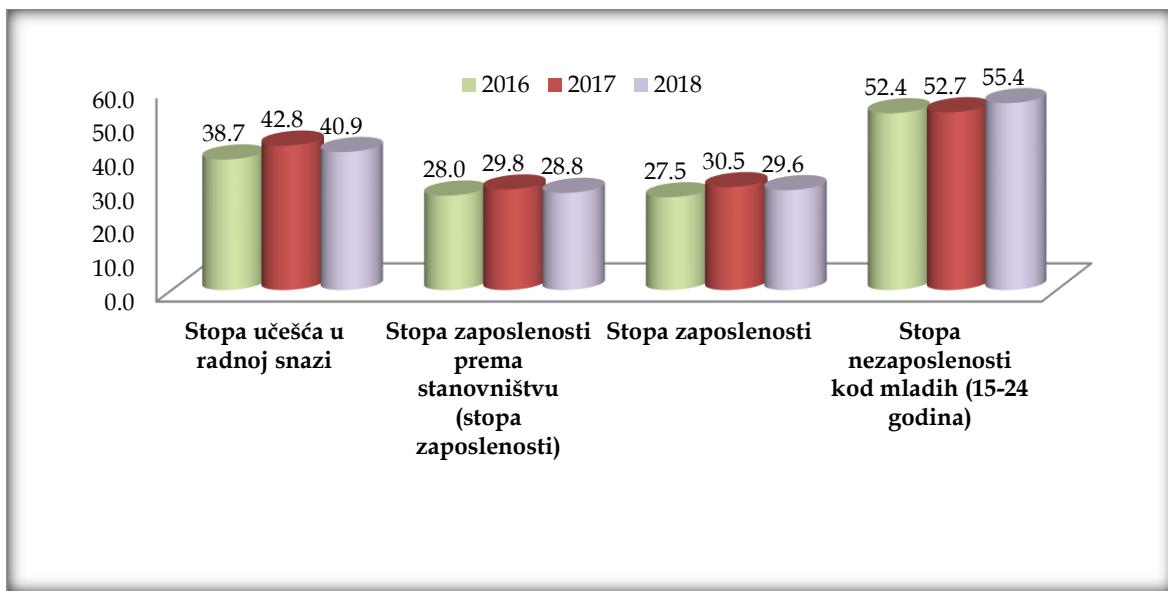
Prema rezultatima koji su predstavljeni u ovoj publikaciji, proistiće da je dve trećine stanovništva na Kosovu radno sposobno stanovništvo. U radnom sposobnom stanovništvu ulaze starosna doba od 15-64 godina.

U okviru radno sposobnog stanovništva, stopa učešća radne snage iznosi 40.9%. Stopa zaposlenosti za 2018. godinu je 28.8%.

Najveća zaposlenost je kod muškaraca (45.3%), dok je zaposlenost kod žena 12.3%. Žene su zaposlene uglavnom u sektoru obrazovanja, zdravstvene zaštite i trgovine, sa 52.9%, dok su muškarci zaposleni uglavnom u sektoru građevinarstva, trgovine i proizvodnje sa 43%.

Ekonomski sektori koji su na čelu sa zapošljavanjem i dalje su: trgovina sa 17%; građevinarstvo 11.9%; obrazovanje 11.3% i proizvodnja 13.2%. Dok, drugi sektori imaju niži udeo u zapošljavanju.

Slika 1: Glavni pokazatelji tržišta rada prema varijablama, u %

Izvor:ASK – Anketa o radnoj snazi (ARS) '16, '17, '18.

Najizraženija nezaposlenost je kod žena sa 33.4%, u odnosu na muškarce 28.5%. Najizraženije nezaposlenost je kod starosnoj grupi 15-24 godina sa 55.4%.

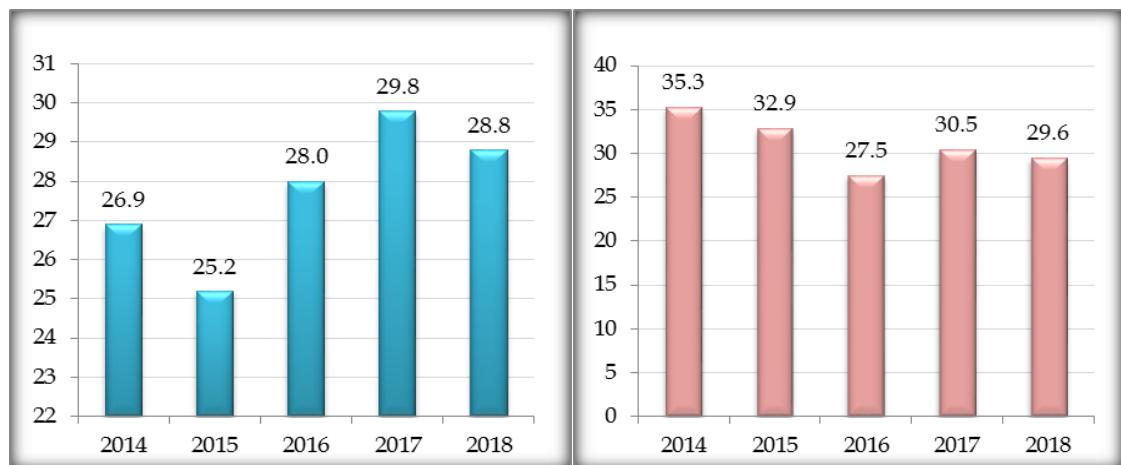
Tabela 5: Stopa nezaposlenosti (%), 2013-2018

St. doba	2013	2014	2015	2016	2017	2018
15-24	56	61	58	52	53	55
25-34	33	40	40	34	41	39
35-44	26	31	27	21	24	23
45-54	19	24	21	15	18	16
55-64	10	15	13	12	11	10
15-64	30	35	33	28	31	30

Izvor:ASK – Anketa o radnoj snazi (ARS) '16, '17, '18.

U odnosu na rezultate iz ARS za 2017. godinu, na Kosovu imamo smanjenje stope zaposlenosti za 1 procentni bod, a ovo smanjenje je kod muškaraca 1.3 procentni bod, dok kod žena je bila 0.4 procentni bod.

Slika 2: Stopa zaposlenosti (levo) i stopa nezaposlenosti (desno) po godinama (%)

Izvor:ASK – Anketa o radnoj snazi (ARS) '16, '17, '18.

Stopa zaposlenosti prema starosnoj grupi i obrazovnom nivou bila je najveća među osobama u starosnoj dobi 35-44 godina (39.1%) i najniža među mladima starosnog doba 15-24 godina (10%).

Stopa zaposlenosti kod žena u starosnoj grupi 25-54 godina kreće se od 14.5% do 16.7%. U starosnoj grupi 25-34 godina stopa zaposlenosti je 16%, u starosnoj grupi 35-44 godina (16.7%) dok u starosnoj grupi 45-54 godina (14.5%). Dok, žene zaposlene u mlađoj starosnoj grupi (15-24 godina) bile su samo 4.9%, a u starijoj starosnoj grupi (55-64 godina) bile su 11.8%.

Kod muškaraca, stopa zaposlenosti je najveća za starosnu grupu 45 do 54 godine (65.9%), i najniža kod mladih (14.6%).

Ako analiziramo podatke o zaposlenosti prema aktivnostima može se reći da su trgovina, građevinarstvo, obrazovanje i proizvodnja zaposlili više od polovine zaposlenih osoba u 2018. godini.

Kada je reč o neto mesečnoj plati, većina plata je bila između 400 € i 500 €, među onima koji su dali odgovor. Uočene su veoma male rodne razlike, da blagom tendencijom da muškarci uzimaju veće plate.

1.3 Ekonomski računi u poljoprivredi

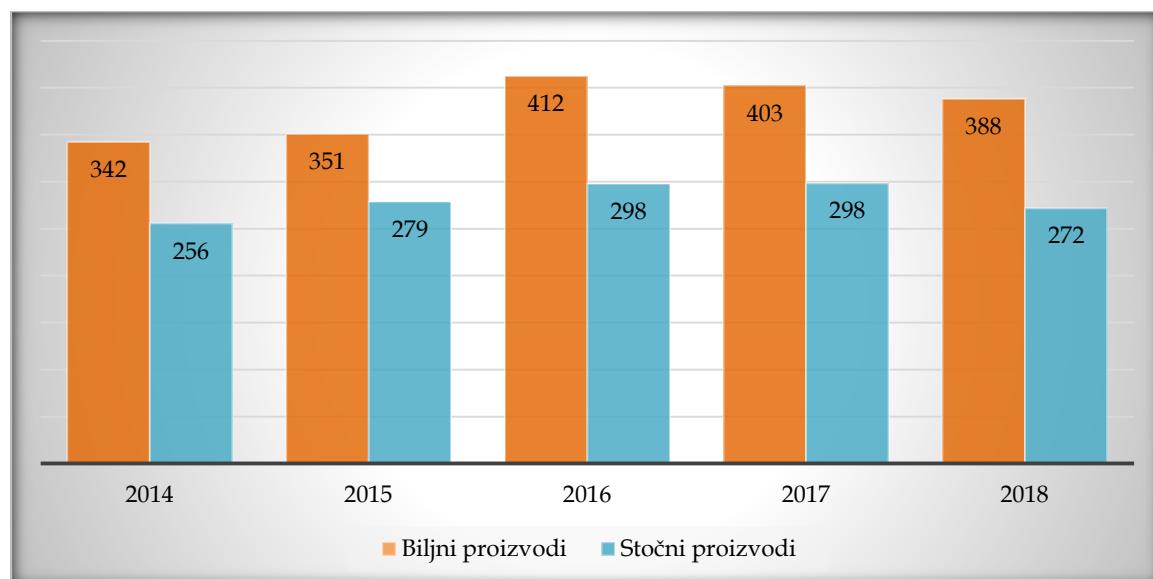
Ekonomski računi za poljoprivredu (ERP) pružaju detaljan pregled što se tiče prihoda od poljoprivrednih aktivnosti. Oni predstavljaju širok spektar pokazatelja koji se odnose na ekonomske aktivnosti u sektoru poljoprivrede i imaju za cilj analiziranje proizvodnog procesa poljoprivredne industrije i primarnih prihoda koji su ostvareni ovom proizvodnjom. Podaci ERP-a imaju za cilj osvjetljavanje ekonomskog razvoja u nacionalnom poljoprivrednom sektoru i mogu se koristiti kao osnova za procenu promena u poljoprivrednoj politici u poljoprivrednom sektoru. Ekonomski računi za poljoprivredu sa osnovnim cenama uključuju direktna plaćanja (subvencije) koja nisu uključena u Ekonomski račune za poljoprivredu sa

proizvodnim cenama. Podaci ERP-a izrađeni su u skladu sa metodologijom koju je utvrdio Eurostat: EAA/EAF 97 Vodič za ekonomске račune za poljoprivredu i šumarstvo (Rev. 1.1) i Uredbom Komisije (EK) br. 306/2005.

1.3.1 Poljoprivredni proizvodi

U 2018. godini, poljoprivredni proizvodi kao i stočarski proizvodi pretrpeli su smanjenje u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu su biljni proizvodi smanjeni za 3,7%, dok su stočarski proizvodi smanjeni za 8,7%. Ukoliko analiziramo vrednost biljne i stočne proizvodnje za period 2014-2018, primećujemo da je u toku tog perioda došlo do promene gde je najviša vrednost bila u 2016. godini.

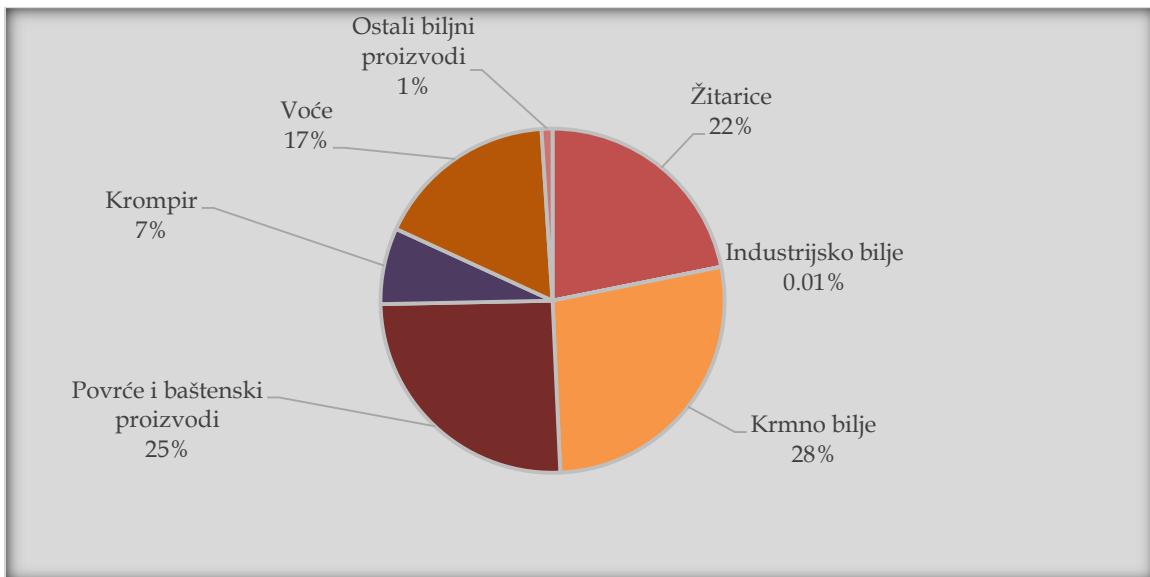
Slika 3: Biljni i stočarski proizvodi u mil. €, 2014-2018

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

Ako analiziramo dole navedenu sliku, primećujemo da u 2018. godini krmne biljke imaju veći udeo u biljnoj proizvodnji sa 28%, a slede povrće i baštenski proizvodi sa 25%, žitarice sa 22%, voće sa 17% i druge sa manjim udalom. U 2017. godini povrće i baštenski proizvodi imali su najveći udeo u biljnoj proizvodnji, ali u 2018. godini ova kategorija je smanjena za 18% i svrstala se iza krmnih biljaka.

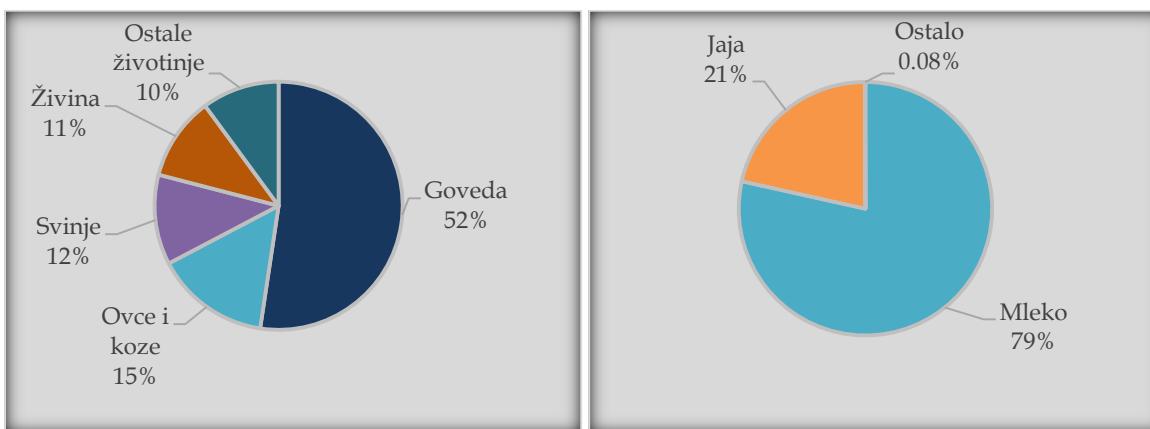
Slika 4: Učešće poljoprivrednih kultura u ukupnoj biljnoj proizvodnji, 2018.

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu 2018.

Sledeća slika prikazuje strukturu životinja u procentima po vrednosti proizvodnje i vrste stočarskih proizvoda u procentima. Što se tiče stočarstva, prodaja goveđeg i telećeg mesa vodi sa najvećim učešćem od 52%, zatim sledi ovčje i kozje meso (15%), svinjsko (12%), živinsko (11%) i ostalih životinja (10%). Što se tiče stočarskih proizvoda, mleko ima najveće učešće od 79%, zatim slede jaja (21%) i ostalo (0.08%).

Slika 5: Stočna struktura (levo) i stočarski proizvodi (desno), 2018

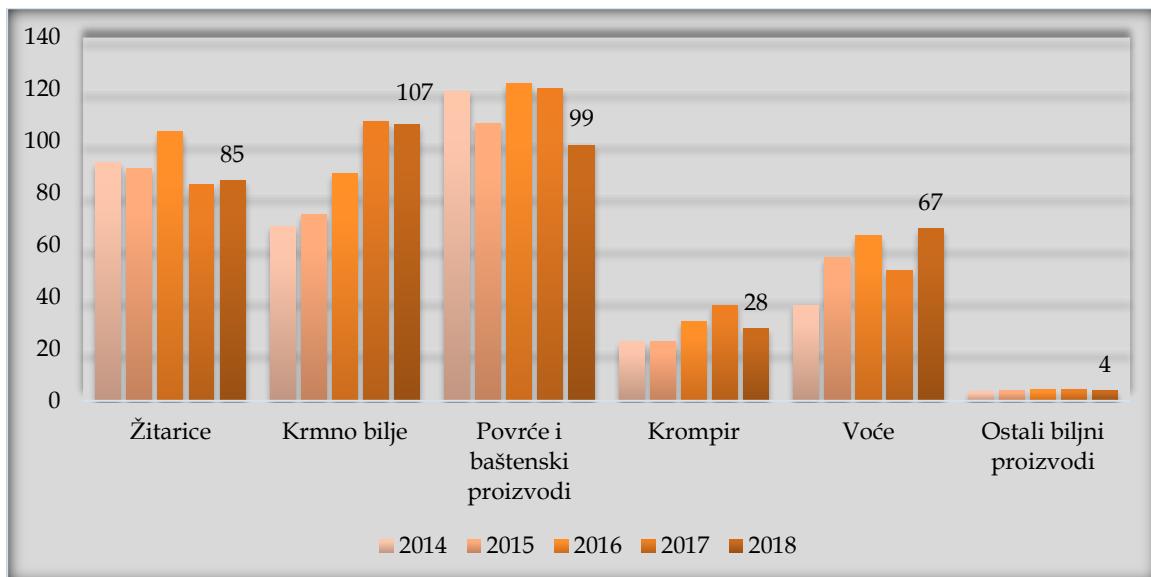

Izvor: ASK - Ekonomski računi za poljoprivredu 2018. godine, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

Ukoliko analiziramo trend vrednosti biljnih proizvoda za period 2014-2018, vidimo da je došlo do promene kategorija biljaka. Žitarice su obeležile najveću vrednost u 2016. godini, a najnižu u 2017. godini. Krmne biljke su okarakterisane stalnim rastom do 2017. godine, dok su u 2018. godini blago opale. Kategorija povrća imala je promene u dotičnom periodu, sa najvišom vrednošću od 122 mil. € obeleženo u 2016. godini, dok je najniža 99 mil. € u 2018. godini. Krompir, poput krmnih biljaka, nastavio je da raste od 2014. do 2017. godine, ali u 2018. godini je njihova vrednost smanjena na 28 mil. €. Što se tiče voća, za razliku od gore pomenutih

kategorija, dostigla su najveću vrednost od 67 mil. € u 2018. godini. Ostali biljni proizvodi nisu imali značajnih promena u vrednosti proizvodnje.

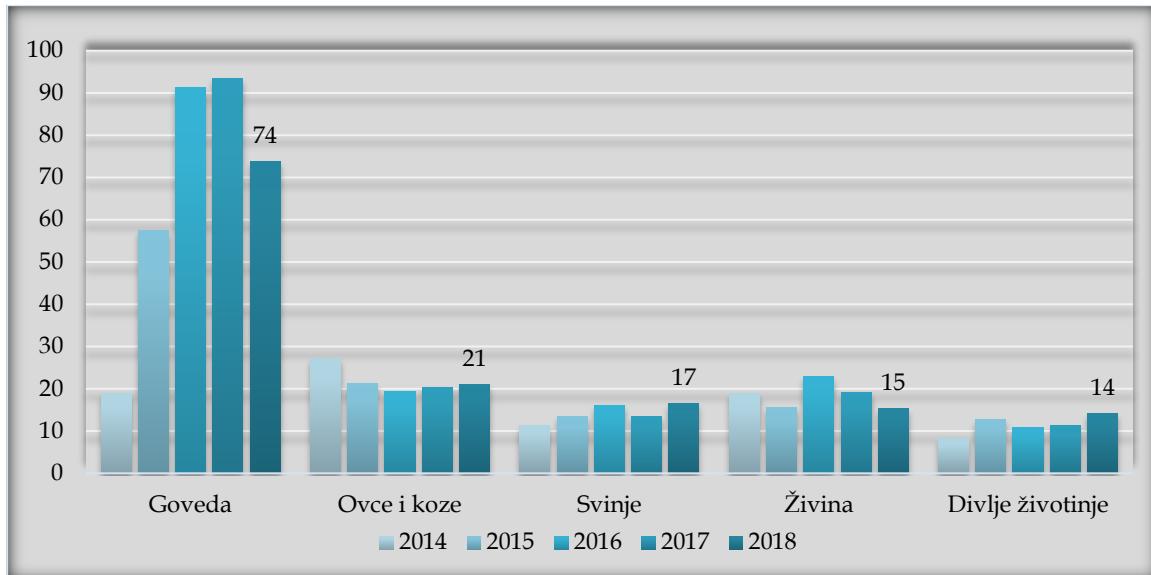
Slika 6: Biljni proizvodi u mil. €, 2014-2018.

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

Što se tiče izračunavanja ERP-a, u vrednosti od stočarstva (isključujući stočne proizvode: mleko, jaja, sirovu vunu i ostale stočarske proizvode) za period 2014-2018, kategorije koje su u 2018. godini imale porast bile su: svinje, ovce i koze i druge životinje. Stoka je iz 2014. godine obeležila stalni rast, pri čemu je 2017. imala najveću vrednost od 93 mil. €, dok se u 2018. godini ova vrednost smanjila za 20%. Nije bilo velikih promena kod ovaca i koza čija je najveća vrednost 27 mil. € bila u 2014. godini, najniža od 19 mil. € u 2016. godini. Živina je u 2016. godini postigla najveću vrednost (23 mil. €), dok je najnižu (15 mil. €) u 2018. godini.

Slika 7: Stočarstvo u mil. €, 2014-2018.

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

Sledeća slika prikazuje vrednost stočarskih proizvoda. Vrednost mleka je pretrpela stalno smanjenje od 2014. do 2016. godine, a zatim se neznatno povećala u 2017. godini, da bi se u 2018. godini ponovo smanjila za 5%. Sa druge strane, jaja su imala suprotni trend u odnosu na mleko jer su imali stalni rast od 2014. do 2017. godine, ali se u 2018. godini ovaj stočarski proizvod smanjio za 10%.

Slika 8: Stočarski proizvodi u mil. €, 2014-2018.

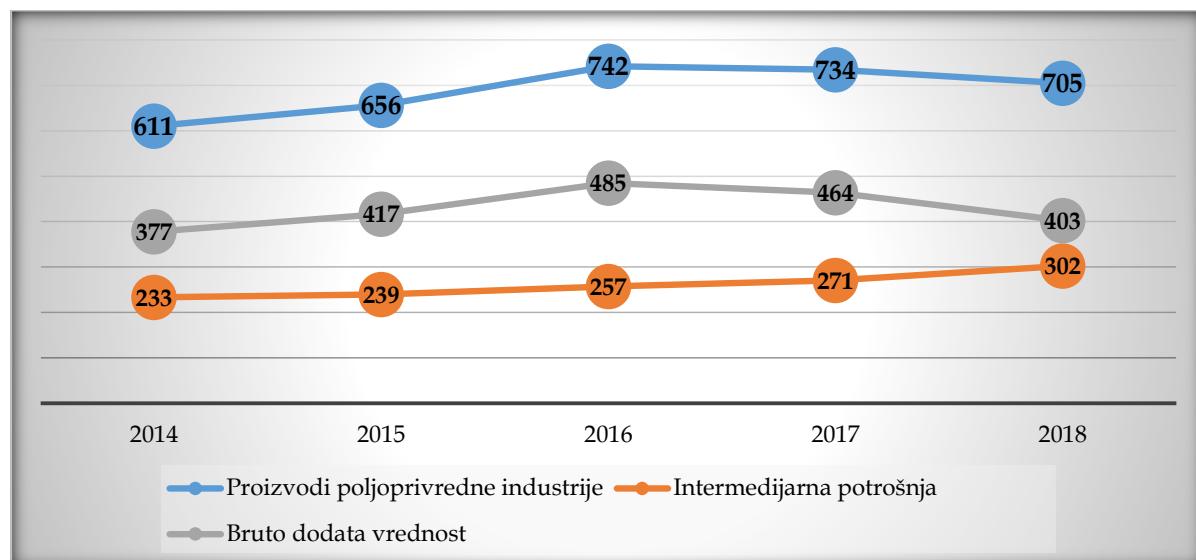
Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

1.3.2 Preduzetnički prihodi

U dole navedenoj slici prikazani su podaci o proizvodnji poljoprivredne industrije, srednjoj potrošnji i bruto dodatoj vrednosti za period od 2014-2018. godine. Proizvodnja poljoprivredne industrije² je u 2018. godini smanjena za 4% u odnosu na prethodnu godinu. Tokom perioda 2014-2018. godine, ona je označila najvišu vrednost u 2016. godini. Što se tiče intermedijarne potrošnje, ona je označila najvišu vrednost u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu, imala je povećanje za 11%.

Bruto dodata vrednost, koja predstavlja razliku između vrednosti proizvodnje poljoprivredne industrijske i vrednosti srednje potrošnje, u 2018. godini iznosila je 403 mil. €, u poređenju sa prethodnom godinom smanjen je za 13%. Tokom 2018. godine bruto dodata vrednost je iznosila je 57% vrednosti proizvodnje, što je 6 procenatnih poena manja u odnosu na 2017. godinu.

Slika 9: Poljoprivredna proizvodnja, intermedijarna potrošnja i bruto dodata vrednost u mil. €, 2014-2018.

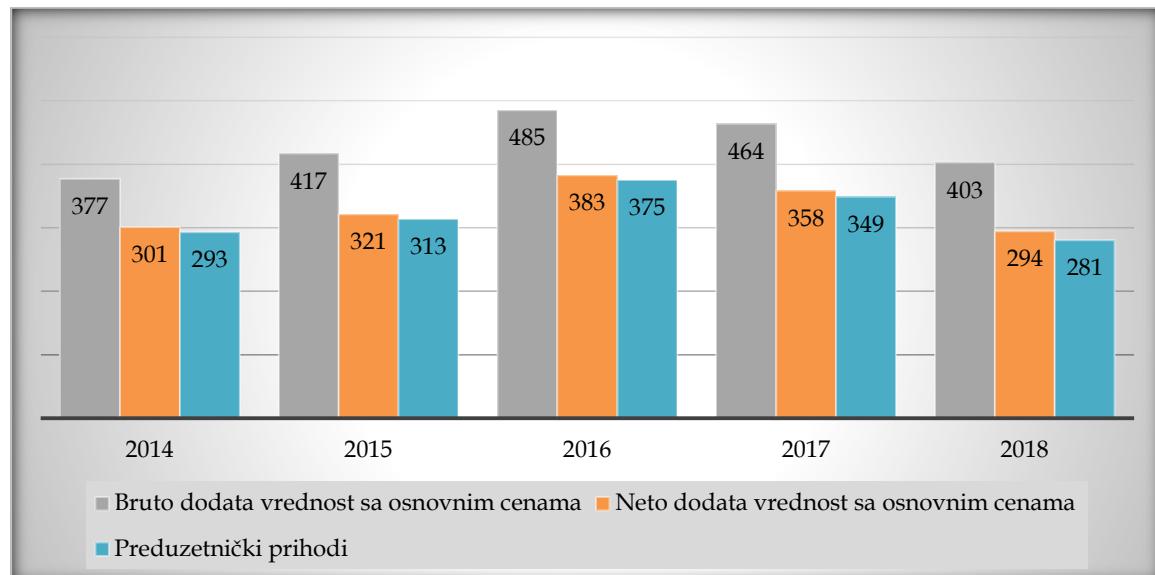
Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPSRR

Što se tiče vrednosti poljoprivrednih prihoda, bilo je promena tokom 2014-2018. godine. Sledеća slika sadrži podatke o bruto dodatoj vrednosti, neto dodatoj vrednosti i preduzetničkom prihodu. Neto dodata vrednost predstavlja ukupnu proizvodnju poljoprivredne industrije umanjenu za troškove intermedijarne potrošnje i fiksнog kapitala. Dakle, neto dodata vrednost primarne poljoprivredne proizvodnje predstavlja vrednost koju stvaraju sve poljoprivredne jedinice nakon potrošnje fiksнog kapitala. Prihodi od preduzetništva predstavljaju iznos neto dodate vrednosti plus subvencije u proizvodnji, umanjene za naknade zaposlenih, porez na proizvodnju, najamnine i kreditne kamate.

² U okviru ERP-a, proizvodi poljoprivredne industrije uključuju: vrednost biljnih proizvoda, vrednost stočarskih proizvoda, vrednost poljoprivrednih usluga kao i vrednost nepoljoprivrednih sekundarnih aktivnosti koje su neodvojive od poljoprivrede.

Kao što je prikazano na slici, najveća vrednost poljoprivrednog prihoda bila je u 2016. godini. Preduzetnički prihod u 2018. godini iznosio je 281 miliona €, a ta vrednost bila je 19% niža nego u 2017. godini, a bila je i najniža vrednost u periodu 2014-2018. godine.

Slika 10: Prikupljeni prihodi u poljoprivredi u mil. €, 2014-2018.

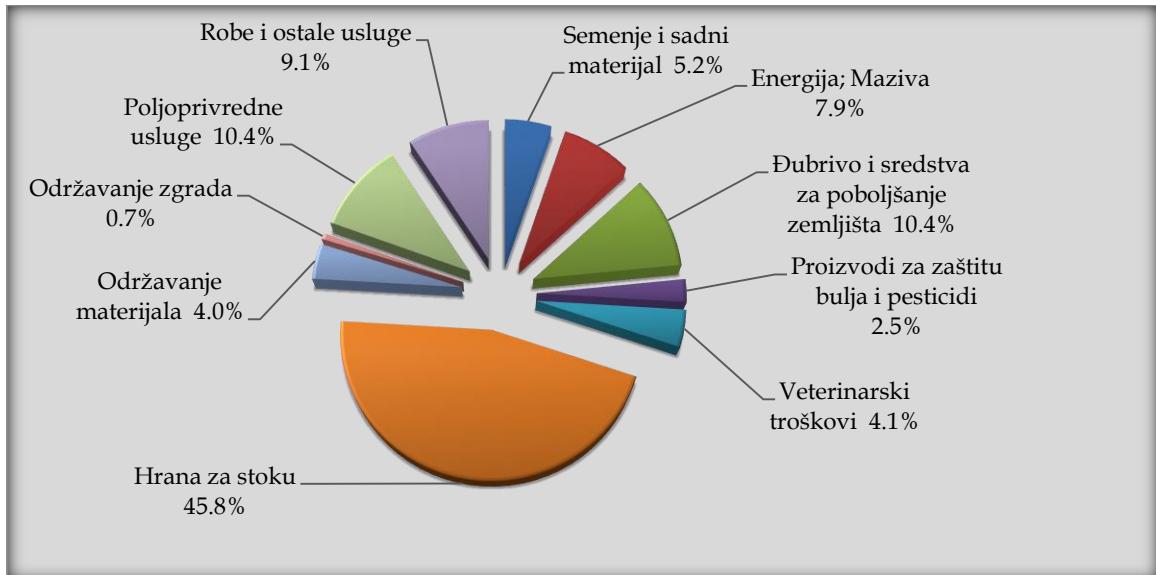

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu '14,'15,'16,'17,'18, koje je obradio OEAPS – MPŠRR

1.3.3 Inputi u poljoprivredi

Sledeća slika prikazuje strukturu intermedijarne potrošnje poljoprivrede za 2018. godinu. Na osnovu ove slike, kategorija stočne hrane koja obuhvata prehrambeni materijal koji poljoprivrednik kupuje od drugih poljoprivrednika ili sirovину i stočnu hranu koju poljoprivrednik proizvodi u farmi, doprinosi sa 46%, što predstavlja skoro polovinu intermedijarne potrošnje. Đubriva, sredstva za poboljšanje zemljišta i poljoprivredne usluge čine 10% srednje potrošnje, ostala roba i usluge 9%, troškovi energije 8%, seme i sadnja 5%, veterinarski troškovi 4%, održavanje materijala 4%, sredstva za zaštitu bilja, pesticidi i održavanje zgrada imaju najmanje učešće.

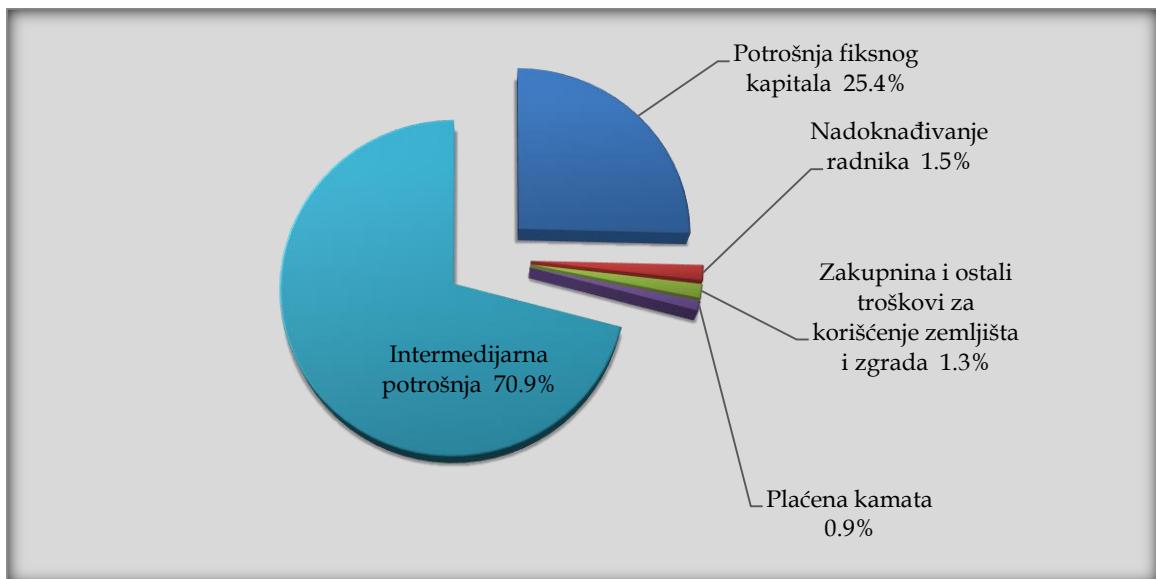
Slika 11: Struktura intermedijarne potrošnje, 2018

Izvor: ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu 2018

Što se tiče poljoprivrednih inputa, na dole navedenoj slici prikazani su rashodi u poljoprivrednom sektoru za 2018. godinu. Intermedijarna potrošnja je glavna kategorija sa učešćem od 71%, zatim potrošnja fiksnog kapitala sa 25%, dok nadoknada radnika, najamnina i drugi troškovi nekretnina i plaćene kamate imaju vrlo malo učešće.

Slika 12: Inputi u poljoprivredi prema kategorijama, 2018.

ASK – Ekonomski računi za poljoprivredu 2018

1.4 Cene poljoprivrednih inputa i proizvoda

1.4.1 Cene poljoprivrednih inputa

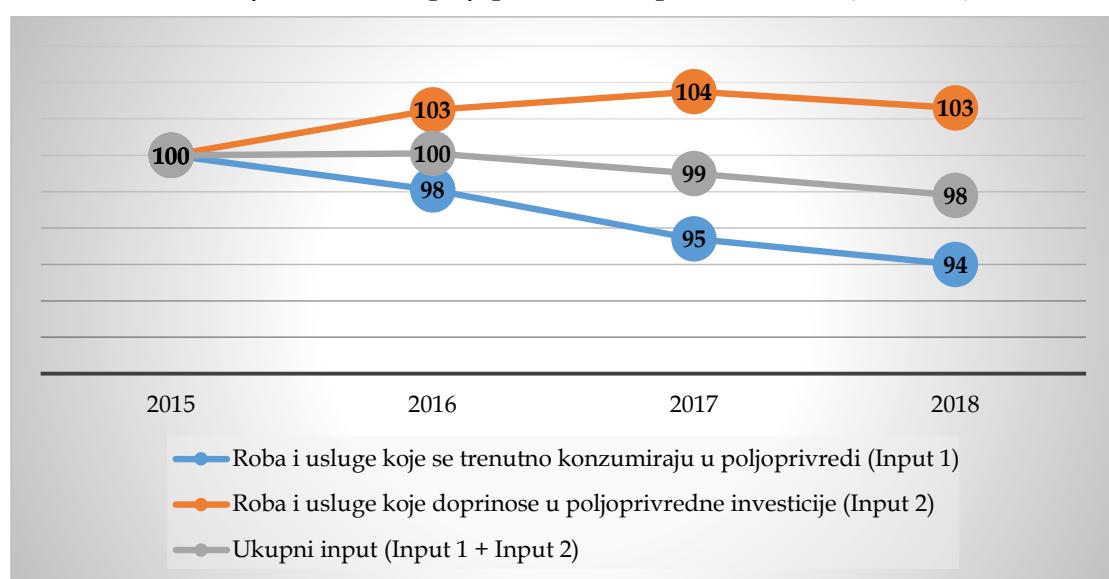
Indeksi cena poljoprivrednih inputa mere promene cena stvarnih troškova proizvodnje u ekonomiji. Naime, indeks cena inputa meri promene u ceni potrošačke korpe koja ulazi kao input u proizvodni proces, ali se u tome ne uključuju primarni inputi poput inputa zemljišta, rada ili kapitala.

Sledeća tabela godišnjeg indeksa cena poljoprivrednih inputa uključuje podatke o indeksima cena na Kosovu za period 2015-2018. godine. Cene poljoprivrednih inputa prikupljane su u poljoprivrednim apotekama, veterinarskim apotekama, kompanijama, pijacama i drugim mestima u kojima su dostupne cene poljoprivrednih inputa. Neke cene poljoprivrednih inputa su dobijene od potrošačkih cena od strane ASK-a.

Proizvodi koji čine osnovu indeksa cena inputa učestvuju u jednoj od dve glavnih grupa: roba i usluge koje se trenutno konzumiraju u poljoprivredi (srednja potrošnja) kao i robe i usluge koje doprinose poljoprivrednim investicijama (formiranje kapitala). Od svih kategorija prikazanih u sledećoj tabeli, cene koje su beležile najveći porast u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom su goriva za 10% u kategoriji „Energija; maziva“ i ova kategorija je generalno zabeležila porast od 6%. Smanjenje cena u 2018. godini je bilo u kategoriji Semena i sadnog materijala (10%), zatim Đubriva i sredstva za poboljšanje zemljišta sa 4%, dok kod u ostalim kategorijama nije bilo velikih promena iz 2017. godine.

Godišnji indeks inputa u 2018. godini beleži pad za 1.5% za Input 1 u poređenju na isti period 2017. godine. Indeks za Input 2 beleži pad od 0.9% između 2018. i 2017. godine. Indeks ukupnog inputa (Input 1 + Input 2) u poređenju sa 2017. godinom, beleži pad od 1.2%.

Slika 13: Godišnji indeks cena poljoprivrednih inputa 2015-2018. (2015=100)

Izvor: ASK – Indeks cena inputa i cene u poljoprivredi 2015-2018, obradio OAEBS – MPŠRR

Tabela 6: Godišnji indeks cena poljoprivrednih inputa 2015-2018, (2015=100)

Opis	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Roba i usluge koje se trenutno konzumiraju u poljoprivredi (Input 1)	100	98.1	95.4	94.0	-1.5
Semenje i sadni materijal	100	98.9	87.2	78.1	-10.4
Energija; mazivo	100	93.7	100.9	106.5	5.6
-Električna energija	100	98.8	106.1	97.6	-8.0
-Gorivo	100	92.3	100.2	109.9	9.7
-Mazivo	100	93.8	92.6	92.6	0.0
Đubriva i sredstva za poboljšanje zemljišta	100	97.6	89.5	85.9	-4.0
-Obična đubriva	100	93.9	87.7	83.5	-4.8
-Kompozitna đubriva	100	99.7	90.6	87.3	-3.6
Proizvodi za zaštitu biljaka i pesticidi	100	104.2	103.8	105.4	1.5
Veterinarski troškovi	100	98.7	98.0	97.5	-0.5
Materijal za stočnu hranu	100	109.5	103.7	103.2	-0.5
-Jednostavni materijal za ishranu	100	111.5	103.4	103.0	-0.4
-Kompozitni materijal za ishranu	100	97.9	104.9	104.7	-0.2
Održavanje materijala	100	100.1	99.9	99.8	-0.1
Održavanje zgrada	100	98.2	98.8	98.6	-0.2
Ostala roba i usluge	100	100.0	100.8	100.9	0.1
Roba i usluge koje doprinose poljoprivrednim investicijama (Input 2)	100	102.5	103.5	102.6	-0.9
Traktor	100	106.9	107.7	105.2	-2.3
Ostalo	100	98.5	99.8	100.3	0.5
Ukupni input (Input 1 + input 2)	100	100.1	99.0	97.8	-1.2

Izvor: ASK – Indeks cena inputa i cene u poljoprivredi 2015-2018, obradio OEAPS – MPŠRR

Tabela 7: Godišnje cene za električnu energiju i naftu u €, 2015–2018 (2015 = 100)

Grupe proizvoda	Proizvodi	2015	2016	2017	2018
Energija i maziva	Električna energija cena za 100 kwh	6.3	6.1	6.4	5.8
	Nafta – cena za 100 litara	102.5	93.5	102.1	112.7

Izvor: ASK – Indeks cena inputa i cene u poljoprivredi 2015-2018.

1.4.2 Cene poljoprivrednih proizvoda

U ekonomiji Kosova, domaća poljoprivredna proizvodnja ne zadovoljava potrebe potrošača, pri čemu se veliki deo proizvoda uvozi iz drugih zemalja. Iako je izvoz povećan, velika količina uvoza utiče negativno na ekonomski razvoj zemlje.

Pomoću grantova i subvencija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja ima za cilj da utiče na rast produktivnosti, da poveća kvalitet poljoprivrednih proizvoda, smanji uvoz, što takođe utiče na cene lokalnih proizvoda.

U sledećim tabelama prikazane su cene nekih poljoprivrednih proizvoda i upoređene su cene proizvođača, uvozne cene, jedinične vrednosti uvezenih proizvoda, kao i veleprodajne i maloprodajne potrošačke cene za period 2014–2018. godine.

Poljoprivredne cene poljoprivrednih proizvoda

Tabela 8: Prosečne godišnje cene poljoprivrednih proizvoda u farmi, €/kg

Proizvodi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 (%)
Pšenica	0.26	0.28	0.27	0.21	0.23	10
Kukuruz	0.15	0.14	0.11	0.13	0.16	23
Krompir	0.31	0.27	0.32	0.30	0.33	10
Paradajz	0.55	0.43	0.64	0.54	0.62	15
Luk	0.32	0.28	0.24	0.32	0.37	16
Kupus	0.32	0.25	0.19	0.19	0.40	111
Krastavac	0.39	0.41	0.55	0.42	0.46	10
Pasulj	2.64	2.59	2.45	2.29	2.27	-1
Paprika	0.55	1.08	1.12	0.59	0.91	54
Spanać	0.63	1.03	0.95	0.71	0.94	32
Lubenica	0.21	0.22	0.18	0.10	0.23	130
Bundeva	1.42	1.55	0.78	0.94	0.90	-4
Orasi	2.21	2.43	2.32	2.64	2.72	3
Stono grožđe	0.68	0.51	0.48	0.74	0.78	5
Jabuke	0.49	0.49	0.47	0.49	0.40	-18
Kruške	0.94	0.71	0.62	0.80	0.79	-1
Šljive	1.04	0.48	0.48	0.70	0.73	4
Jagode	1.01	0.91	0.88	1.08	1.03	-5
Maline	1.48	2.01	2.90	2.94	1.67	-43
Bikovi i junice	2.76	2.73	2.02	1.88	2.14	14
Koke nosilje	2.15	1.77	1.39	1.47	1.80	22
Sveže mleko	0.22	0.25	0.23	0.27	0.25	-7
Jaja *	2.60	2.18	2.55	2.45	2.10	-14
Med	8.12	8.22	8.80	7.10	9.20	30

Izvor: OEAPS-MPŠRR; * jedinica 30 komada

U prvoj tabeli su prikazane cene poljoprivrednih proizvoda u farmi. Na osnovu podataka iz gornje tabele, cene u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu imale su prilične promene. Nešto izraženiji pad su imale maline, jabuke, jaja i sveže mleko. Najveće povećanje cena od proizvoda

navedenih u tabeli obeležili su: lubenica, kupus i paprika, dok se cene ostalih proizvoda nisu značajno promenile u odnosu na prethodnu godinu.

Potrošačke cene poljoprivrednih proizvoda

Da bi se bolje prikazale potrošačke cene u poslednjih pet godina, u sledećim tabelama prikazane su maloprodajne i veleprodajne tržišne cene.

Tabela 9: Prosečne godišnje veleprodajne tržišne cene, €/kg

Proizvodi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 (%)
Pšenica	0.27	0.29	0.28	0.22	0.24	9
Kukuruz	0.17	0.16	0.12	0.15	0.17	13
Krompir	0.34	0.31	0.38	0.31	0.35	13
Paradajz	0.71	0.46	0.66	0.58	0.67	16
Luk	0.34	0.30	0.25	0.34	0.38	12
Kupus	0.45	0.43	0.20	0.25	0.43	72
Krastavac	0.41	0.50	0.59	0.46	0.49	7
Pasulj	2.72	2.62	2.50	2.33	2.42	4
Paprika	0.65	1.25	1.21	0.71	0.97	37
Spanać	0.70	1.13	1.02	0.78	1.02	31
Lubenica	0.23	0.24	0.21	0.14	0.34	143
Bundeva	1.60	1.78	0.88	1.06	1.04	-2
Orasi	2.32	2.53	2.39	2.71	2.79	3
Stono grožđe	0.73	0.56	0.52	0.96	0.89	-7
Jabuke	0.50	0.51	0.52	0.53	0.44	-17
Kruške	0.97	0.74	0.67	1.12	0.83	-26
Šljive	1.08	0.52	0.50	0.75	0.78	4
Jagode	1.14	1.23	0.91	1.81	1.64	-9
Maline	1.60	2.17	3.15	3.09	2.09	-32
Bikovi i junice	3.30	3.27	3.13	3.20	3.25	2
Koke nosilje	2.40	1.80	1.87	1.76	1.91	9
Sveže mleko	0.42	0.42	0.43	0.41	0.45	10
Jaja *	2.75	2.23	2.63	2.52	2.26	-10
Med	8.92	9.10	9.20	8.60	9.40	9

Izvor: OAEBS-MPŠRR; * jedinica 30 komada

U gore navedenoj tabeli prikazane su veleprodajne cene nekih poljoprivrednih proizvoda. Rast cene obeležile su lubenice, kupus i paprike, dok proizvodi koji su obeležili smanjenje cene su: maline, kruške, jabuke i jaja u odnosu na 2017. godinu.

Tabela 10: Prosečne godišnje maloprodajne tržišne cene, €/kg

Proizvodi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 (%)
Pšenica	0.30	0.31	0.29	0.26	0.28	8
Kukuruz	0.20	0.19	0.16	0.18	0.23	28
Krompir	0.43	0.37	0.45	0.38	0.43	13
Paradajz	0.86	0.55	0.80	0.71	0.84	18
Luk	0.43	0.35	0.29	0.41	0.47	15
Kupus	0.60	0.55	0.24	0.32	0.59	84
Krastavac	0.52	0.60	0.73	0.56	0.61	9
Pasulj	2.89	2.83	2.76	2.56	2.64	3
Paprika	0.82	1.48	1.41	0.89	1.17	31
Spanać	0.83	1.28	1.21	0.84	1.12	33
Lubenica	0.30	0.25	0.26	0.19	0.40	111
Bundeva	1.81	1.96	1.08	1.38	1.33	-4
Orasi	2.57	2.61	2.57	2.92	2.89	-1
Stono grožđe	0.85	0.66	0.63	1.10	1.09	-1
Jabuke	0.63	0.61	0.62	0.63	0.53	-16
Kruške	1.05	0.77	0.71	1.24	0.94	-24
Šljive	1.28	0.63	0.61	0.90	0.84	-7
Jagode	1.36	1.66	1.00	2.02	1.89	-6
Maline	1.80	2.36	3.47	3.48	2.60	-25
Bikovi i junice	3.60	3.80	3.65	3.70	3.80	3
Koke nosilje	2.86	2.18	2.24	2.26	2.37	5
Sveže mleko	0.49	0.47	0.48	0.47	0.49	4
Jaja *	2.84	2.32	2.79	2.58	2.45	-5
Med	9.10	9.27	9.79	10.14	10.27	1

Izvor: OAEBS-MPŠRR; * jedinica 30 komada

U gore navedenoj tabeli prikazane su maloprodajne cene koje pokazuju značajne promene cena, tj. rastuće cene uglavnom za povrće kao što su: lubenica, kupus, spanać, paprika i opadajuće cene voća: maline, kruške, jabuke, šljive i jagode.

Maloprodajne cene na lokalnom tržištu obično su veće od proizvodne cene a samim tim i veleprodajnih.

Uvozne cene poljoprivrednih proizvoda

Veleprodajne cene su obično veće od proizvodnih cena. U slučaju uvoznih cena, za proizvode sa visokim učešćem uvoza, ovo pravilo može da se ne primeni jer neki proizvodi imaju visoku proizvodnu cenu u zemlji i zato proizvodna cena u farmi može biti veća od uvozne.

Tabela 11: Uvozne cene poljoprivrednih proizvoda, €/kg

Proizvodi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 (%)
Pšenica	0.28	0.29	0.27	0.24	0.31	29
Kukuruz	0.18	0.19	0.17	0.18	0.18	0
Krompir	0.72	0.61	1.06	0.77	0.66	-14
Paradajz	0.86	0.98	0.93	0.90	0.91	1
Luk	0.34	0.34	0.38	0.36	0.39	8
Kupus	0.38	0.35	0.40	0.33	0.39	18
Krastavac	1.02	0.97	1.04	1.06	0.94	-11
Pasulj	2.50	1.89	2.19	2.32	2.03	-13
Paprika	1.28	1.31	1.46	1.28	1.18	-8
Spanać	0.91	1.07	1.48	1.14	1.15	1
Lubenica	1.43	1.73	0.77	1.03	0.96	-7
Bundeva	1.20	1.04	1.15	1.14	1.50	32
Orasi	2.48	2.55	2.05	2.38	2.44	3
Stono grožđe	2.01	2.38	2.14	2.66	2.45	-8
Jabuke	0.80	0.86	0.69	0.68	0.83	22
Kruške	1.20	1.19	0.94	1.30	1.28	-2
Šljive	3.39	3.68	3.36	2.92	2.83	-3
Jagode	3.19	3.49	3.78	4.33	2.96	-32
Maline	-	-	-	-	-	-
Bikovi i junice	2.73	2.84	2.62	2.77	2.90	5
Koke nosilje	2.45	2.24	2.20	1.90	2.60	37
Sveže mleko	-	-	-	-	-	-
Jaja *	2.30	1.70	1.90	2.25	2.10	-7
Med	7.00	6.80	7.90	8.85	8.60	-3

Izvor: OAEBS-MPŠRR; * jedinica 30 komada

Izvan sezone proizvodnje domaćih proizvoda na našem tržištu imamo uvozne proizvode.

U gore navedenoj tabeli, naj uočeniji rast cene je kod bundeva, a slede pšenica i jabuke. Sa druge strane, neki proizvodi su pojeftinili, poput jagoda, krompira, pasulja i krastavaca, dok se cene ostalih proizvoda nisu značajno promenile u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 12: Jedinične vrednosti uvezenih poljoprivrednih proizvoda, €/kg

Proizvodi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 (%)
Pšenica	0.31	0.33	0.31	0.32	0.33	4
Kukuruz	0.16	0.16	0.15	0.16	0.16	0
Krompir	0.29	0.28	0.32	0.26	0.27	4
Paradajz	0.31	0.36	0.34	0.34	0.36	6
Luk	0.45	0.47	0.41	0.42	0.38	-9
Kupus	0.17	0.17	0.19	0.16	0.18	12
Krastavac	0.29	0.36	0.35	0.35	0.35	1
Pasulj	1.16	1.13	0.91	0.86	0.86	0
Paprika	0.42	0.47	0.39	0.43	0.46	6
Spanać	0.32	0.43	0.53	0.42	0.41	-2
Lubenica	0.13	0.15	0.15	0.13	0.17	34
Bundeva	0.44	0.57	0.61	0.56	0.47	-15
Orah	2.82	1.13	2.91	1.43	1.85	29
Stono grožđe	0.55	0.44	0.48	0.51	0.49	-4
Jabuka	0.29	0.33	0.32	0.35	0.38	8
Kruška	0.55	0.64	0.66	0.68	0.68	0
Šljiva	0.48	0.64	0.43	0.38	0.37	-2
Jagoda	0.95	1.28	1.07	1.01	0.72	-29
Malina	-	2.65	1.96	0.93	1.49	61
Bikovi i junice	1.45	1.40	1.45	1.11	1.07	-4
Koke nosilje	2.31	-	2.00	-	2.40	-
Mleko	0.60	0.57	0.52	0.52	0.54	3
Jaja *	-	2.70	-	-	3.11	-
Med	5.01	4.99	5.47	5.63	5.20	-8

Izvor: ASK – Carina Kosova; * jedinica 30 komada

Gore navedena tabela predstavlja jedinične vrednosti uvoza poljoprivrednih proizvoda. Najznačajniji porast cena sa 61% zabeležila je malina, zatim lubenica sa 34% i orah sa 29%. Sa druge strane, nekoliko proizvoda su zabeležili pad kao što su: jagoda sa 29%, bundeva 15%, luk 9% i med sa 8%.

Kako prethodnih tako i ove godine, uvezeni poljoprivredni proizvodi su takođe bili dostupni po cenama nižim od cena domaćih proizvoda na Kosovu, a to može biti rezultat razlika u kvalitetu, roka isporuke i politike zemalja izvoznica i kompanija.

Poređenje domaćih cena sa cenama u zemljama regiona i EU-a

Poređenje cena nekih zemalja Evropske Unije i Kosova, vidimo u tabeli ispod koja predstavlja cene poljoprivrednih proizvoda. Obzirom da je uvoz na Kosovu veoma visok, promene cena na međunarodnom tržištu i u zemljama regiona imaće uticaj na cene na kosovskom tržištu. Imajući u vidu niske prihode na Kosovu, rast cena, posebno osnovnih proizvoda, negativno utiče na životni standard stanovništva na Kosovu.

Tabela 13: Cene nekoliko proizvoda na Kosovu i nekim zemljama EU-a u 2018. godini, €/kg

Država	Pšenica	Kukuruz	Krompir	Kupus	Jabuka	Jaja*	Med
Bugarska	0.15	0.14	0.21	0.22	0.28	2.18	2.34
Češka	0.16	0.16	0.19	0.27	0.43	2.17	-
Grčka	0.18	0.21	0.51	0.34	0.65	5.60	5.92
Mađarska	0.15	0.14	0.23	0.30	0.26	1.75	2.60
Austrija	0.14	0.14	0.21	0.26	0.60	4.43	7.40
Rumunija	0.15	0.15	0.29	0.42	0.58	2.32	3.58
Kosovo	0.23	0.16	0.33	0.40	0.40	2.10	9.20

Izvor: Eurostat i OEAPS - MPŠRR, * Jedinica za 30 komada

Prema gore navedenoj tabeli možemo zaključiti da Kosovo ima relativno visoke cene u poređenju sa drugim zemljama EU-a, a to je, kao što je i ranije pomenuto rezultat niske količine domaće proizvodnje, visokih troškova proizvodnje i velikog učešća uvoza.

Ukoliko analiziramo cenu pšenice, možemo uočiti da u odnosu na druge zemlje, Kosovo ima relativno višu cenu od Austrije, Rumunije, Mađarske i Bugarske. Važno je napomenuti da su u prethodnoj godini najnižu cenu pšenice imale iste gore navedene zemlje, dok je u 2018. godini, uočeno približavanje cena u većini zemalja EU za pšenicu i kukuruz. Cena kukuruza je najviša u Grčkoj u odnosu na druge države, dok je najniža u Mađarskoj, Bugarskoj i Austriji sa cenom od 0.14 €/kg.

Cena krompira na Kosovu nije zadovoljavajuća, u poređenju sa Češkom i većinom drugih zemalja, ima najvišu cenu, dok je niža u odnosu na Grčku. Kupus na Kosovu je u prethodnoj godini imao veoma konkurentnu cenu sa zemljama EU, međutim ove godine cena je mnogo viša od Bugarske, Austrije, Češke i nešto niža od Rumunije.

Na osnovu podataka iz tabele možemo uočiti da je cena jabuka na Kosovu stabilna cena u odnosu na druge zemlje. Najnižom cenom jabuke vodi Bugarska, zatim Mađarska, dok druge zemlje imaju višu cenu jabuke od Kosova.

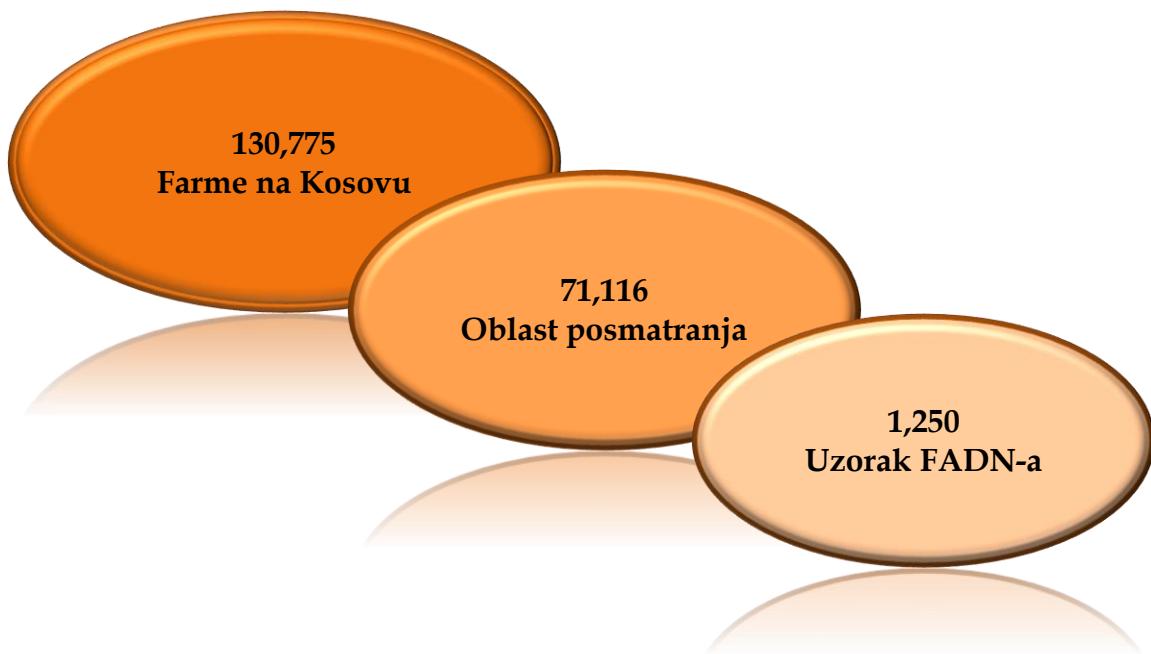
Cena jaja na Kosovu je stabilna u poređenju sa drugim zemljama. Međutim, slično kao i u 2017. godini i u 2018. godini, cena meda na Kosovu bila je viša nego u drugim zemljama, uočeno je da samo Austrija ima približnu cenu meda sa Kosovom, dok druge zemlje imaju značajno nižu cenu.

Možemo zaključiti da su cene na Kosovu prilično visoke imajući u vidu životni standard. Kosovo kao malo tržište sa niskom domaćom proizvodnjom veoma mnogo zavisi od uvoza i kao rezultat toga i cene se diktiraju od uvoza. Iz tog razloga, neophodno je izraditi poljoprivredne politike koje omogućavaju povećanje domaće proizvodnje, poboljšanje kvaliteta, povećanje konkurenčkih sposobnosti i generalno potrebna je veća promocija i podrška domaćim proizvodima.

1.5 FADN-Mreža podataka računovodstva u poljoprivredi

Mreža podataka računovodstva u poljoprivredi (FADN), je sistem putem kojeg se prikupljaju godišnji podaci o privrednim rezultatima u poljoprivredi. Poslednjih godina Evropska Unija je razvila niz instrumenata za procenu razvoja poljoprivrednog sektora. Jedan od instrumenata koji su pomogli EU u prikupljanju podataka o prihodu i privrednom učinku je FADN.

FADN na Kosovu započeo je sa pilot projektom 2004. godine u kome je učestvovalo 50 farmi. Ova mreža se proširila na 159 farmi u 2005. godini, nastavljajući sa povećanjem broja farmi na 402 u 2013. i 2014. godini. Do 2015. godine, uzorak FADN je povećan na 1.250 farmi, a ovaj uzorak je reprezentativan i sadrži oko 2% farmi iz oblasti posmatranja.

Podaci prikupljeni ovim instrumentom uključuju, ali se ne ograničavaju na: vrednost proizvodnje useva, prodaju i kupovinu, troškove proizvodnje, imovinu, obaveze, subvencije i grantove. Ovi podaci omogućavaju MPŠRR-u da izradi preporuke koje doprinose kreiranju povoljnih politika za razvoj poljoprivrednog sektora.

Koncept FADN-a je po prvi put je korišćen 1965. godine. Te godine je na snagu stupila Uredba Saveta 79/65 radi uspostavljanja pravne osnove za uspostavljanje računovodstvene mreže u poljoprivredi. Od tada se zakonodavstvo stalno usvaja kako bi adresiralo novine u državama članicama EU-a. Iako postoji univerzalna metodologija FADN-a, svaka zemlja je modifikuje uzimajući u obzir specifičnosti svoje zemlje. Kako je rečeno, poljoprivredne jedinice koje postaju deo mreže biraju se na osnovu plana uzimanja uzorka koji je određen prirodom poljoprivrednog sektora. Metodologija razvijena na Kosovu u skladu je sa Uredbom Saveta (SE) br. 1217/2009, mada je pojednostavljena u skladu sa specifičnostima zemlje.

Farme FADN-a na Kosovu klasifikovane su prema ekonomskoj veličini i vrsti farmi, u skladu sa uredbom EU-a. Tabela u nastavku prikazuje tip ili vrstu farme kao i ekonomsku veličinu po kojoj se farme klasifikuju u FADN. Postoji ukupno 8 vrsti farmi i 7 ekonomskih veličina.

Tabela 14: Vrsta i veličina farme

Br.	Vrsta farme	Br.	Veličina farme (SO ³ u €)
1	Specijalizovane u ratarske kulture	1	2,000-4,000
2	Specijalizovane u hortikulturi (staklenik)	2	4,000-8,000
3	Specijalizovane u višegodišnjim kulturama	3	8,000-25,000
4	Specijalizovane za ispašu stoke	4	25,000-50,000
5	Specijalizovane sa granivorima ⁴	5	50,000-100,000
6	Mešovite kulture	6	100,000-500,000
7	Mešovite stočne farme	7	> 500,000
8	Mešovite farme sa kulturom i stokom		

Izvor: FADN-MPŠRR

1.5.1 Standardni rezultati FADN-a na Kosovu

Sledeća tabela sadrži podatke o strukturi i učinku farmi u zavisnosti od ekonomске veličine kojoj pripada. Takođe je predstavljen ponderisani prosek za sve veličine. Kao što se može uočiti u tabeli, porastom ekonomске veličine, raste i površina zemljišta, stočne jedinice, rezultati, prihodi farme, kao i troškovi, obaveze itd. Ako analiziramo podatke za ukupne veličine kao ponderisani prosek, uočićemo da je korišćena poljoprivredna površina od oko 4 ha, a stočna jedinica sa oko 3 SJ (stočna jedinica je standardna merna jedinica, koja omogućava agregaciju različitih kategorija životinja, korišćenjem određenih koeficijenata na osnovu uredbe EU-a).

Ukupna vrednost outputa (proizvodnje) kao prosek za farmu, u 2017. godini iznosila je 7,834 €, vrednost inputa je 5,732 €, a odnos između njih 1.37. Nakon što oduzmemos od ukupne vrednosti outputa srednje potrošnje, amortizaciju, plate itd., dobijamo porodični prihod na farmi gde je u 2017. godini prosek po farmi iznosio 2,457 €, što je u odnosu sa drugim zemljama EU, prilično nisko.

³SO: Standardni output je ukupna vrednost proizvodnje farme u toku jedne računovodstvene godine, izračunata na osnovu površine i broja grla stoke pomnoženo sa izračunatim koeficijentima.

⁴Granivore: Prema Uredbi EK-a, br. 1242/2008 (8. decembar 2008. godine), u pogledu određivanja tipologije farmi, specijalizovane farme sa granivorima su farme koje su specijalizovana za svinjarstvo, perad i druge kombinacije.

Tabela 15: Standardni rezultati kao prosek za farmu, 2017

Varijabla	Jedinica	Ekonomска veličina							
		2,000 - 4,000	4,000 - 8,000	8,000 - 25,000	25,000 - 50,000	50,000 - 100,000	100,000- 500,000	>500,000	Ukupno**
Struktura uzorka	%	10	19	35	15	11	9	1	100
Stočarska jedinica (SE080)	njb	1.10	1.89	4.56	8.41	13.07	41.77	140.57	2.83
Upotrebljeno poljoprivredno zemljište (SE025)	ha	1.92	3.15	5.80	9.35	17.05	38.21	166.07	3.92
Output (SE131)	€	2,944	5,447	11,735	22,893	39,081	112,050	902,628	7,834
Output biljnih proizvoda (SE135)	€	1,217	2,618	4,962	11,161	22,957	56,582	369,388	3,603
Output životinjskih proizvoda (SE206)	€	1,727	2,826	6,767	11,644	16,078	54,118	85,867	4,074
Drugi outputi (SE256)	€	-	3	6	88	46	1,350	447,373	158
Inputi (SE270)	€	2,417	4,077	8,267	14,835	27,536	82,608	746,091	5,732
Intermedijarna potrošnja (SE275)	€	1,969	3,288	6,835	11,543	19,757	64,218	594,342	4,598
Ukupni određeni troškovi (SE281)	€	1,592	2,730	5,795	9,815	16,644	55,762	520,467	3,859
Amortizacija (SE360)	€	393	630	961	1,838	3,979	7,731	49,058	757
Bruto prihodi farme (SE410)	€	1,001	2,284	5,477	12,954	21,988	55,199	386,644	3,579
Neto dodata vrednost farmi (SE415)	€	608	1,654	4,516	11,115	18,008	47,468	337,586	2,822
Neto prihodi na farmi (SE420)	€	553	1,495	4,045	9,662	14,533	38,427	234,895	2,457
Neto dodata vrednost farme/NDVF (SE425)	€/njvp*	1,026	1,580	3,244	4,976	5,721	10,341	15,797	2,702
Imovina (SE436)	€	122,669	164,762	215,806	260,812	413,037	859,664	6,051,307	171,879
Obaveze (SE485)	€	45	100	229	515	669	7,762	103,950	200
Kapital (SE501)	€	122,624	164,663	215,577	260,297	412,368	851,902	5,947,357	171,679

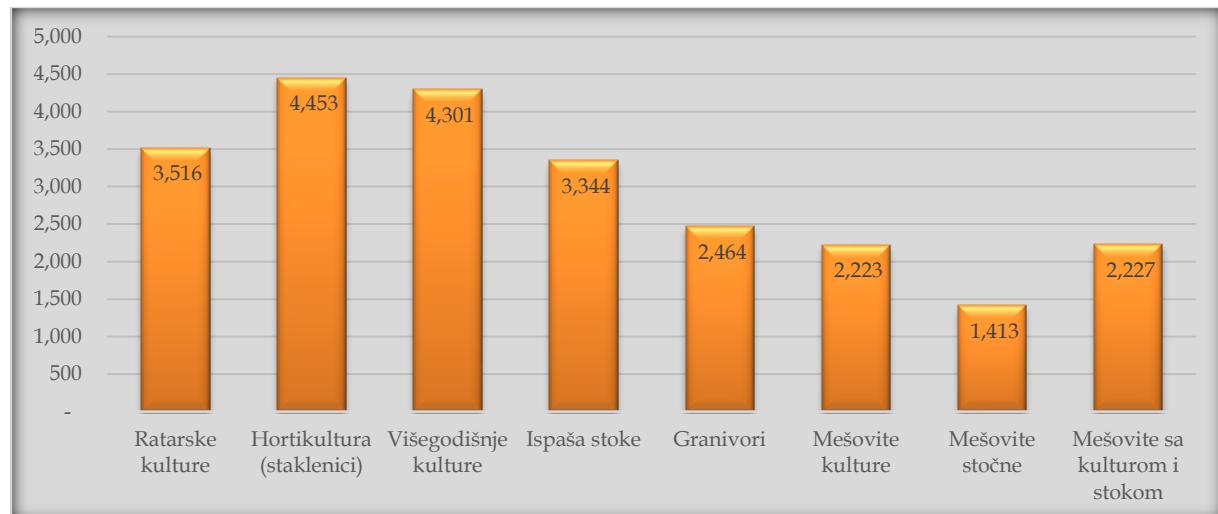
Izvor: FADN-MPŠRR

* grj= Godišnje radne jedinice je jednaka sa 1,800 časova rada godišnje radnika sa punim radnim vremenom

**Ponderisani prosek na osnovu broja farmi u svakoj ekonomskoj veličini

Sledeća slika prikazuje neto dodatu vrednost farme po godišnjoj radnoj jedinici prema vrsti farme za 2017. godinu. Prema podacima prikupljenim preko FADN-a proizilazi da farme koje su specijalizirane za hortikulturu (plastenike) i višegodišnje kulture imaju višu neto vrednost, zatim slede specijalizovane farme za ratarske kulture, ispašu stoke itd.

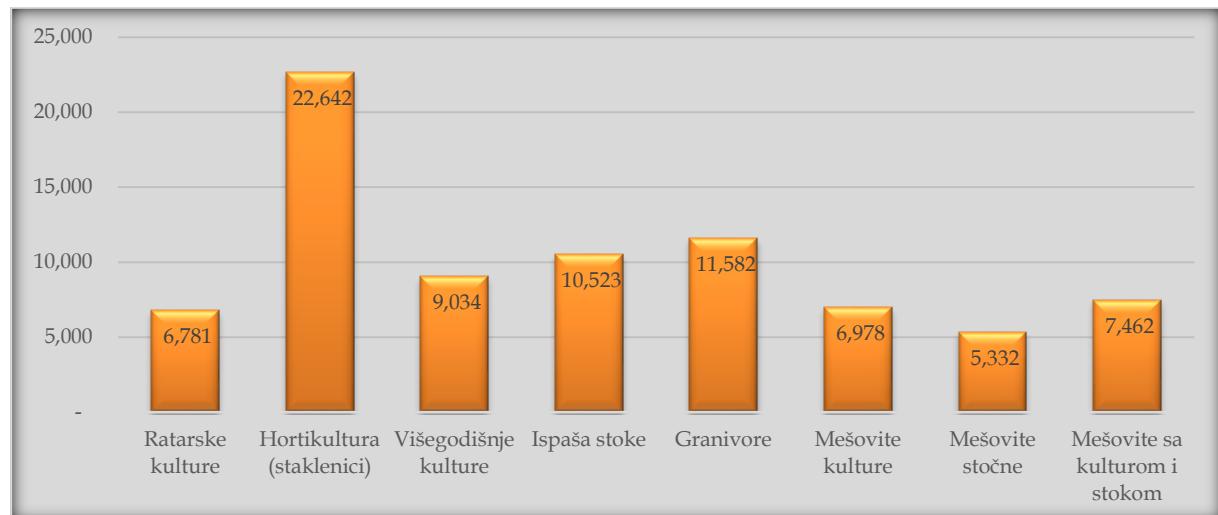
Slika 14: Neto dodata vrednost farme prema godišnjoj radnoj jedinici kao prosek za farmu, 2017.

Izvor: FADN-MPŠRR

Što se tiče ukupnog outputa, sledeća slika pokazuje da farme koje su specijalizovane za hortikulturu (staklenici) i granivore imaju najveću vrednost outputa ili proizvodnje. Iza ovih farmi, sa najvišom vrednošću rangiraju se specijalizovane farme za ispašu stoke, višegodišnje kulture i druge vrste farmi koje su prikazane na slici.

Slika 15: Ukupni output prema vrsti farme u € kao prosek za farmu, 2017.

Izvor: FADN-MPŠRR

U sledećoj tabeli su prikazani podaci o godišnjim radnim jedinicama, KPP-u, i stočnim jedinicama prema vrsti farme. Specijalizovane farme u hortikulturi (staklenici) imaju veće godišnje radne jedinice, jer ova aktivnost zahteva veće angažovanje radne snage. Što se tiče KPP-a, veća je kod ratarskih površina, zatim stoke za ispašu, pomešane sa kulturom i stokom itd., dok je broj stočnih jedinica po farmi veći na farmama koje su specijalizovane za granivore, a potom sa stokom za ispašu i drugo.

Tabela 16: Vrsta i struktura farme, 2017.

Vrsta farme	Godišnje radne jedinice za farmu	Korišćena poljoprivredna površina	Stočne jedinice za farmu
Ratarska kultura	0.92	5.06	0.73
Hortikultura (staklenik)	2.72	2.17	0.45
Višegodišnja kultura	0.96	3.10	0.33
Stoka za ispašu	1.05	4.17	5.57
Granivore	0.70	1.33	11.52
Mešovite kulture	1.40	3.71	1.37
Mešovite stočne	0.87	2.63	3.01
Mešovite sa kulturom i stokom	1.10	3.93	2.78

Izvor: FADN-MPŠRR

Sledeća tabela sadrži ponderisane prosečne podatke o prihodima farme prema regionima. Kada je reč o ukupnom outputu, region Mitrovice vodi sa najvišom vrednošću od 10.085 €, a slede region Đakovice, Peć, Uroševca itd. Što se tiče prihoda u farmi, regioni Mitrovice i Uroševca vode sa najvišom vrednošću prihoda, a slede drugi regioni, dok je neto dodata vrednost po godišnjoj radnoj jedinici najviša u Mitrovici, a slede je Peć, Gnjilane i drugi.

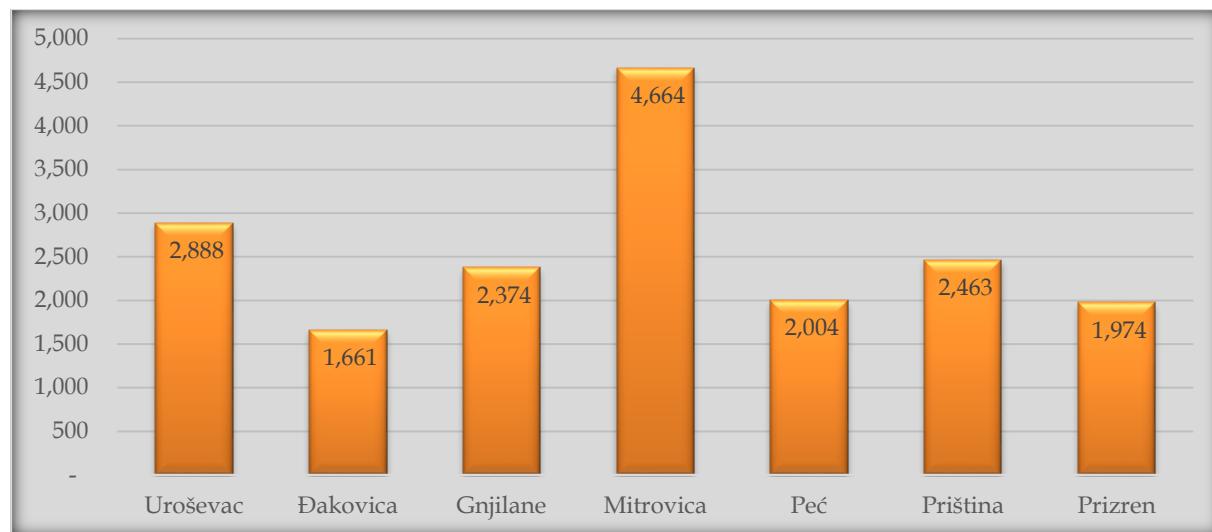
Tabela 17: Standardni rezultati prema regionima u €, 2017.

Region	Ukupni output SE131	Bruto prihodi farme (SE410)	Dodata neto vrednost farme (SE415)	Neto prihodi farme (SE420)	Neto dodata vrednost farme /GRJ (SE425)
Uroševac	7,882	3,619	3,071	2,888	2,766
Đakovica	8,894	3,056	2,188	1,661	1,546
Gnjilane	6,031	3,205	2,530	2,374	3,444
Mitrovica	10,085	6,016	5,137	4,664	3,995
Peć	8,147	3,128	2,423	2,004	3,453
Priština	7,379	3,593	2,744	2,463	3,044
Prizren	6,642	3,084	2,448	1,974	1,806
Kosovo	7,834	3,579	2,822	2,457	2,702

Izvor: FADN-MPŠRR

Sledeća slika prikazuje neto prihod farme prema regionima za 2017. godinu. Prema ovoj slici možemo uočiti da region Mitrovice vodi sa najvećim prihodima, a slede regioni Uroševac, Priština, Gnjilane, Peć, Prizren i Đakovica.

Slika 16: Neto prihodi farme prema regionima u €, 2017.

Izvor: FADN-MPŠRR

1.5.2 Poređenje sa zemljama EU-a

U Evropskoj Uniji, FADN trenutno prikuplja podatke iz više od 80 hiljada farmi koje predstavljaju oko 5 miliona poslovanja u 28 država članica. Uzorak FADN-a predstavlja oko 90% korišćene poljoprivredne površine i poljoprivredne proizvodnje u tim zemljama. Sledeće tabele služe kao tabele za upoređivanje između podataka FADN-a na Kosovu i u zemljama EU-a.

Zbog velikog broja malih farmi, Kosovo ima minimalni prag od 2,000 €, kao i Rumunija i neke druge zemlje u regionu, koje karakteriše veliki broj malih farmi. U pogledu broja farmi, uzorak FADN-a na Kosovu je reprezentativan i predstavlja oko 2% oblasti posmatranja.

Tabela 18: Minimalni prag ekonomске veličine i broja farmi

Države	Minimalni prag ekonomске veličine (SO)	Broj farmi u uzorku
Holandija	25,000	1,500
Austrija	15,000	1,800
Italija	8,000	11,106
Bugarska	4,000	2,202
Hrvatska	4,000	1,251
Estonija	4,000	658
Poljska	4,000	12,100
Slovenija	4,000	908
Mađarska	4,000	1,900
Rumunija	2,000	6,000
Kosovo	2,000	1,250

Izvor: FADN – Evropska Komisija, FADN – MPŠRR

Sledeća tabela prikazuje podatke o vrednosti proizvodnje i prihodima u farmi. Ako uporedimo Kosovo sa zemljama EU, prihodi na Kosovu su značajno niži a takođe i ukupna vrednost

outputa. Što se tiče zemalja u regionu, one su bliže Kosovu, ali zbog nedostatka objavljenih podataka za te zemlje za 2017. godinu, tabela prikazuje samo podatke za zemlje EU-a.

Tabela 19: Standardni rezultati na Kosovu i nekim zemljama Evropske unije

Države	Ukupni output (SE131)	Ukupni outputi/Ukupni input (SE132)	Srednja potrošnja (SE275)	Bruto prihodi na farmi (SE410)	Dodata neto vrednost farme (SE415)	Neto prihodi na farmi (SE420)	Dodata neto vrednost farme/nvp (SE425)
Bugarska	68,093	0.98	38,066	49,090	39,852	19,447	13,604
Estonija	127,538	0.93	94,612	61,402	43,698	20,508	23,284
Hrvatska	25,357	1.12	14,899	16,764	11,876	9,122	7,248
Mađarska	79,138	1.08	52,521	42,573	35,833	22,055	22,828
Italija	68,589	1.57	30,530	45,237	39,994	32,355	30,388
Austrija	97,316	1.12	58,829	60,760	40,211	30,643	23,924
Poljska	29,094	1.16	17,746	16,863	11,813	9,629	7,388
Rumunija	13,088	1.43	6,596	8,533	7,109	6,014	6,437
Slovenija	24,586	0.96	16,964	14,778	7,009	6,213	5,957
Kosovo	7,834	1.37	4,598	3,579	2,822	2,457	2,702

Izvor: FADN – Evropska Komisija, FADN – MPŠRR

1.6 Privatizacija poljoprivrednog zemljišta

Proces privatizacije zemljišta i imovine u društvenom vlasništvu na Kosovu još uvek traje. Kosovska agencija za privatizaciju odgovorna je za upravljanje imovinom u društvenom vlasništvu. Glavni cilj procesa privatizacije na Kosovu bila je da se obezbedi kontinuitet postojećih aktivnosti ili promena vrste poljoprivrednih aktivnosti preduzeća, kako bi se obezedio veći nivo efikasnosti u savremenim uslovima.

Privatizacija društvenih preduzeća na Kosovu je počela od 2003. godine, što se može reći da je uglavnom praćena sa mnogim problemima i prekidima. Ovaj proces je sada već ušao u završnu fazu. Brojne poteškoće su često uticale na usporavanje i privremeni prekid u određenim fazama ovog procesa, pri čemu su i očekivani pozitivni uticaji privatizacije značajno smanjeni.

Do sada je bilo stalnih privatizacija, putem metode spin-off-a i metode likvidacije, pri čemu su preostala poljoprivredna zemljišta zajedno sa osnovnom imovinom oglašena za privatizaciju i investitori su pozvani putem obrasca za podnošenje ponuda i putem otvorene konkurenčije.

Konsolidovane površine ovih zemljišta omogućile su novim investorima da nastave sa komercijalnim poljoprivrednim aktivnostima.

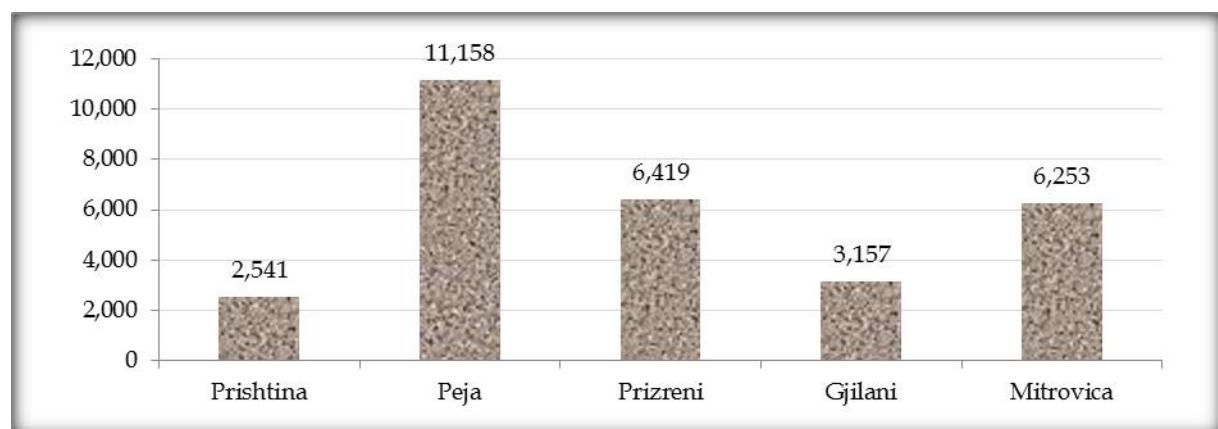
Tabela 20: Prodaja poljoprivrednog zemljišta na Kosovu, 2004-2018.

Region	Površina u arima	Površina u hektarima	Prodane površine (%)	Prosečna cena prodaje s €/Ari	Prosečna cena prodaje €/ha	Ukupna vrednost prodaje u €	Vrednost prodaje (%)
Priština	254,093	2,541	9	180	17,964	45,644,997	39
Peć	1,115,766	11,158	38	22	2,205	24,602,611	21
Prizren	641,913	6,419	22	34	3,433	22,039,720	19
Gnjilane	315,704	3,157	11	50	4,978	15,715,383	13
Mitrovica	625,321	6,253	21	15	1,450	9,068,307	8
Ukupno	2,952,796	29,528	100	39.6	3,965	117,071,018	100

Izvor: Kosovska agencija za privatizaciju (KAP)

U gore navedenoj tabeli je prikazana površina privatizovanog poljoprivrednog zemljišta za period 2004-2018. Do sada je privatizovano 29,528 ha, sa prosečnom prodajnom cenom od 39.6 €, dok je prosečna prodajna cena po ha bila 3,965 €. Većina poljoprivrednog zemljišta privatizovana je u regionu Peći (11,158 ha), zatim u regionu Prizrena (6,419 ha), Mitrovici (6,253 ha), Gnjilanu (3,157 ha), a najmanje u Prištini (2,541 ha).

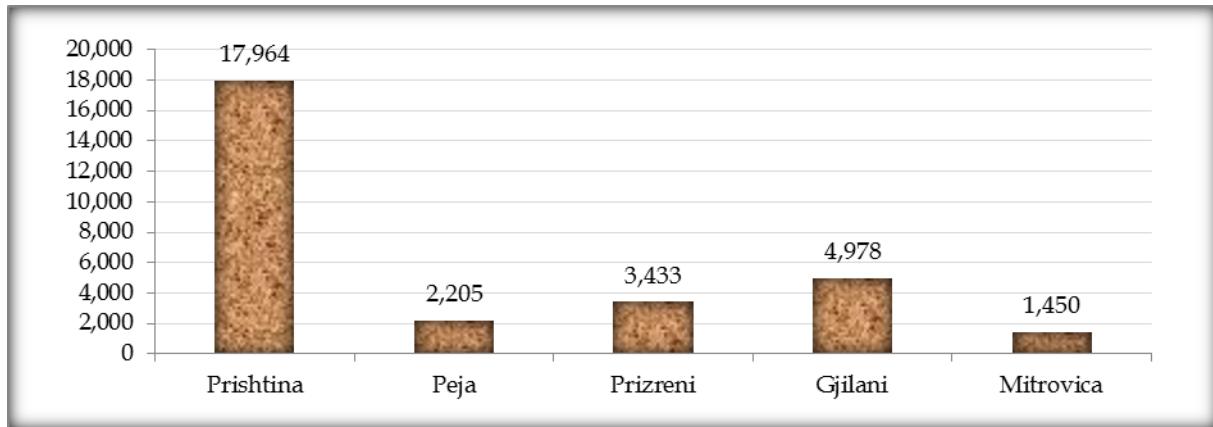
Slika 17: Prodaja poljoprivrednog zemljišta, u ha

Izvor: Odeljenje za regionalnu koordinaciju - KAP

Ukupna prodaja za sve privatizovane poljoprivredne površine iznosi 117,071,018 €. Prosečna prodajna cena za period 2004-2018. godine po hektaru poljoprivrednog zemljišta iznosila je 3,965 €, što je najviše u regionu Prištine (17,964 €), zatim region Gnjilana (4,978 €), Prizrena (3,433 €), Peći (2,205 €) i Mitrovice (1,450 €).

Slika 18: Prosečna cena prodaje prema regionima, €/ha

Izvor: Odeljenje za regionalnu koordinaciju - KAP

Tabela 21: Prodaja poljoprivrednih zemljišta na Kosovu,

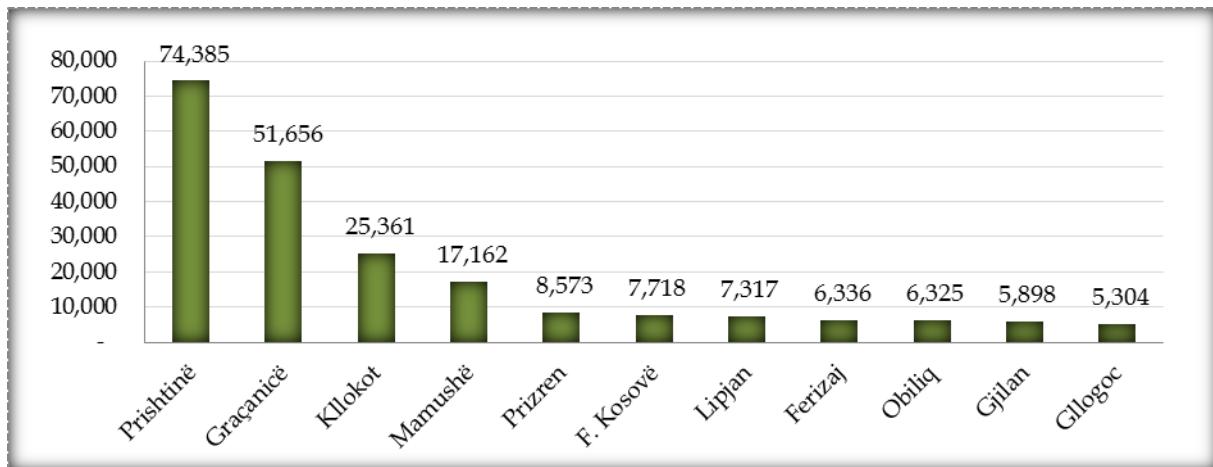
Godine	Br. prodaja	Površina u arima	Površina u hektarima	Ukupna vrednost prodaje u €	Prosečna cena prodaje €/Ari	Prosečna cena prodaje €/ha
2014	49	139,613	1,396	5,502,417	39.4	3,941
2015	-	-	-	-	-	-
2016	-	-	-	-	-	-
2017	51	19,944	200	4,996,121	250.5	25,043
2018	84	40,529	405	12,326,987	304.15	30,414

Izvor: Odeljenje za regionalnu koordinaciju - KAP

U periodu 2014-2018, 2017. godina je okarakterisana kao godina koja je imala manje privatizovanog poljoprivrednog zemljišta ili ukupno 200 ha, dok je u 2018. godini privatizованo 405 ha. U 2015. i 2016. godini, KAP nije ostvarila nijednu prodaju radi privatizacije poljoprivrednog zemljišta.

Što se tiče cene poljoprivrednog zemljišta došlo je do brojnih promena, pri čemu je jedan od glavnih faktora bio bonitet poljoprivrednog zemljišta. Najviša cena poljoprivrednog zemljišta po hektaru bila je u opštini Priština, gde je ta cena dostigla 74,385 €/ha, zatim u opštini Gračanica jedan hektar je bio oko 51,656 € i u opštini Klokot gde je cena jednog hektara iznosila oko 25,361 €/ha, dok je najniža cena po hektaru poljoprivrednog zemljišta bila u opštini Južna Mitrovica po ceni od 398 €.

Slika 19: Cena poljoprivrednog zemljišta prema opštinama sa najvišom cenom, €/ha

Izvor: Odeljenje za regionalnu koordinaciju - KAP

1.7 Poljoprivredni biznisi-Agroindustrija

Poljoprivreda i industrija tradicionalno se smatraju kao dva odvojena sektora, kako po njihovim karakteristikama tako i po njihovoj ulozi u ekonomskom rastu. Jedan od sektora koji može da pomogne u promovisanju socio-ekonomskog razvoja u narednim godinama je poljoprivreda i agro-prerađivačka industrija.

Kako u drugim zemljama tako i na Kosovu, posebna pažnja je posvećena razvoju agroindustrije kroz programsку razvojnu politiku, smatrujući je industrijskim sektorom koji generiše radna mesta, u kojem veliki broj ljudi zavisi direktno ili indirektno za njihovu dobrobit. Ovo se posebno odnosi na našu zemlju u kojoj je potrebno vršiti mnoga ulaganja u drugim granama industrije u cilju njihove revitalizacije.

Ulaganjem u razvoj agroindustrije ne povećavaju se samo prihodi farmera, nego se takođe stvaraju i nove mogućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima.

Iz tog razloga je postignut veliki napredak u tehnologiji poljoprivredno-prehrambene industrije, jer se stare tehnologije nisu mogle koristiti zbog njihovog uništenja tokom rata, ali i zbog starenja. Na osnovu podataka KAS-a vidimo da je od 2014. do 2015. godine prosečan udeo poljoprivrednih aktivnosti evidentiranih u poslovnom registru u odnosu na ostale delatnosti bio 8.3%. Počev od 2016. godini, imamo povećanje učešća od 10.4%, praćeno sa padom učešća na 8.9% u 2017. godini. Dok je u 2018. godini ovo učešće bilo je 6.4%.

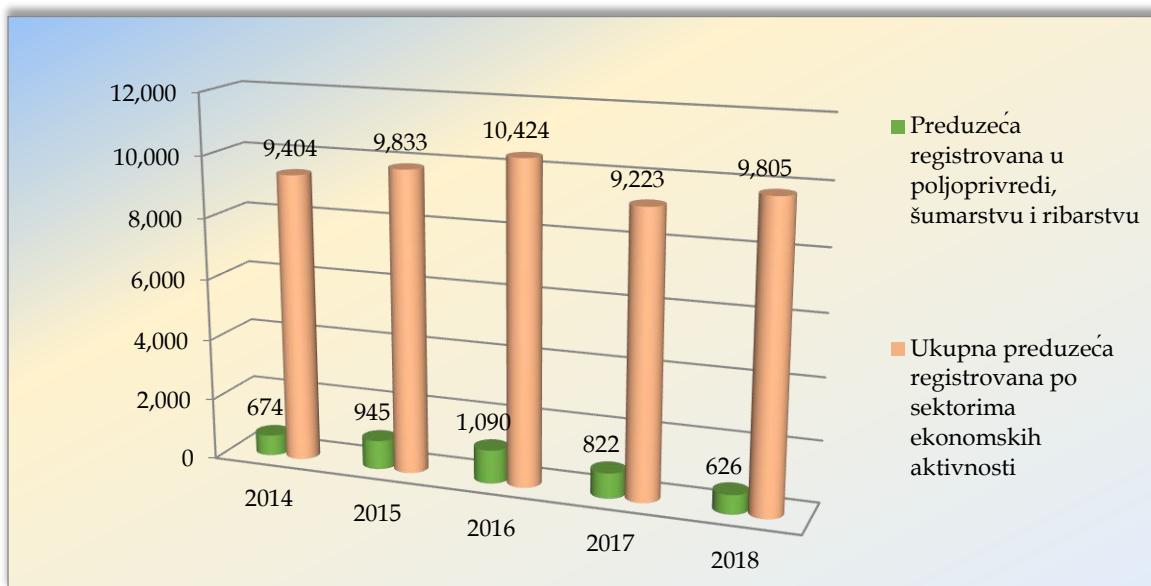
Tabela 22: Broj preduzeća registrovanih po ekonomskim delatnostima

Godine	Preduzeća registrovana u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	Ukupna preduzeća registrovana po sekcijama ekonomskih aktivnosti.	Učešće (%)
2014	674	9,404	7.1
2015	945	9,833	9.6
2016	1,090	10,424	10.4
2017	822	9,223	8.9
2018	626	9,805	6.4
Prosek	831.4	9,738	8.5

Izvor:ASK

Što se tiče porasta broja aktivnosti u poljoprivredi, najbrži rast bio je u 2015. godini, sa 945 poljoprivrednih aktivnosti ili 40.2% više u odnosu na 2014. godinu, nastavljajući da se u 2016. godini na 1,090 aktivnosti ili 15.3% više nego u 2015. godini. Dok je u 2018. godini bilo je 196 biznisa manje u poređenju sa 2017. godinom ili opadanje od 23.8%.

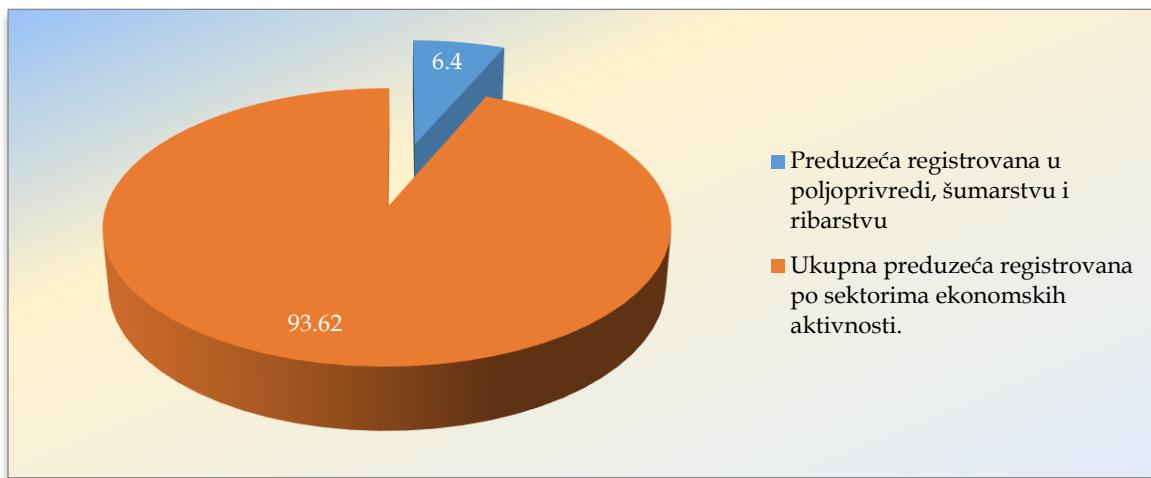
Slika 20: Broj preduzeća registrovanih prema privrednim delatnostima

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS-MPŠRR

U 2018. godini, bilo je 626 registrovanih preduzeća u sektoru privrednih aktivnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, dok je ukupno registrovanih preduzeća po sekcijama i aktivnostima bilo 9,805 njih. Registrovane aktivnosti u poljoprivredi učestvuju sa 6.4% ukupnog broja drugih ekonomskih aktivnosti registrovanih tokom ove godine, a 93.6% bile su druge ekonomske aktivnosti.

Slika 21: Učešće registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (%), prema ostalim privrednim aktivnostima u 2018. godini

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS-MPŠRR

U sledećoj tabeli su prikazani podaci o registrovanim preduzećima agrobiznisa za period 2014-2018. godine: godišnji novčani promet, broj zaposlenih i broj aktivnih preduzeća.

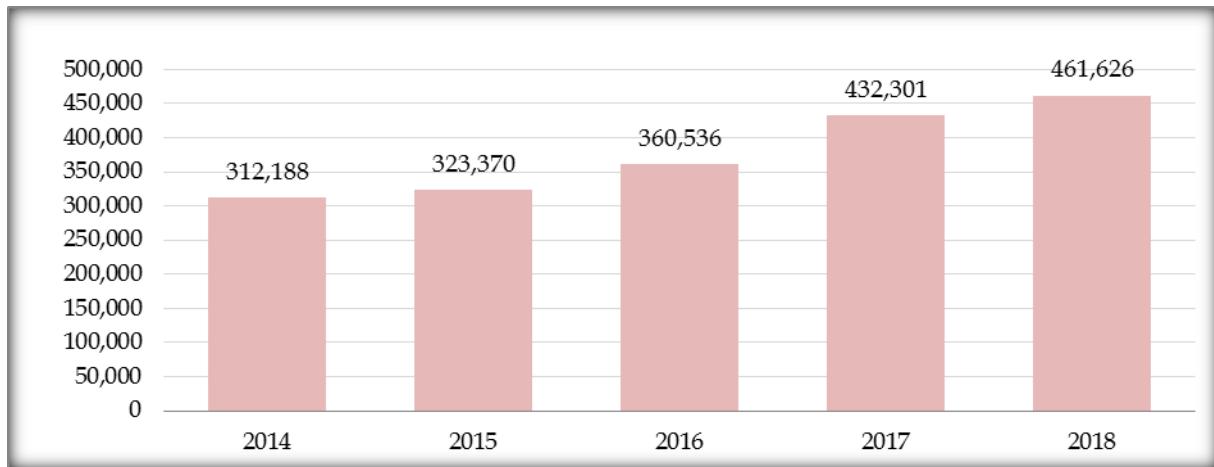
Tabela 23: Registrovana preduzeća agrobiznisa, 2014-2018

Godina	Promet ('000 €)	Broj zaposlenih	Broj aktivnih preduzeća
2014	312,188	8,004	2,055
2015	323,370	8,790	2,130
2016	360,536	10,024	2,314
2017	432,301	10,449	2,398
2018	461,626	13,156	2,942
Prosek	378,004	10,085	2,368

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS-MPŠRR

Na osnovu podataka iz Agencije za statistiku Kosova, agrobiznis je iz godine u godinu zabeležio rast. U periodu 2014-2017, prosečan opšti promet u ovim godinama iznosio je 357 mil. € i u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu beležio povećanje za 6,7% ili 29.3 mil. € ukupnog prometa.

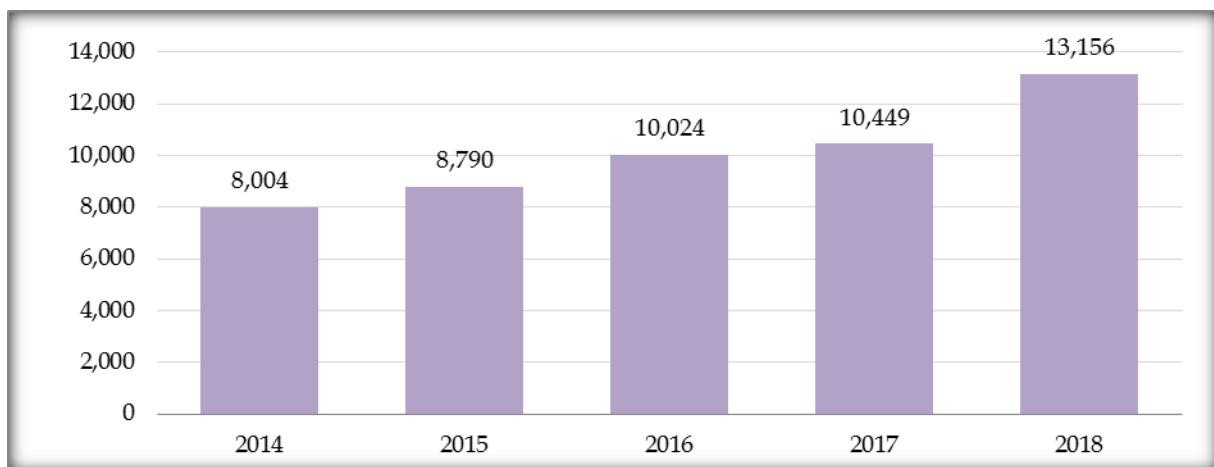
Slika 22: Novčani promet registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2014-2018

Izvor: ASK, obrađeno od strane OEAPS-MPŠRR

Prosečan broj zaposlenih u poljoprivrednim preduzeća u periodu 2014-2018 bio je 10,085 osoba. U 2018. godini došlo je do povećanja od 25.9% za razliku od 2017. godine.

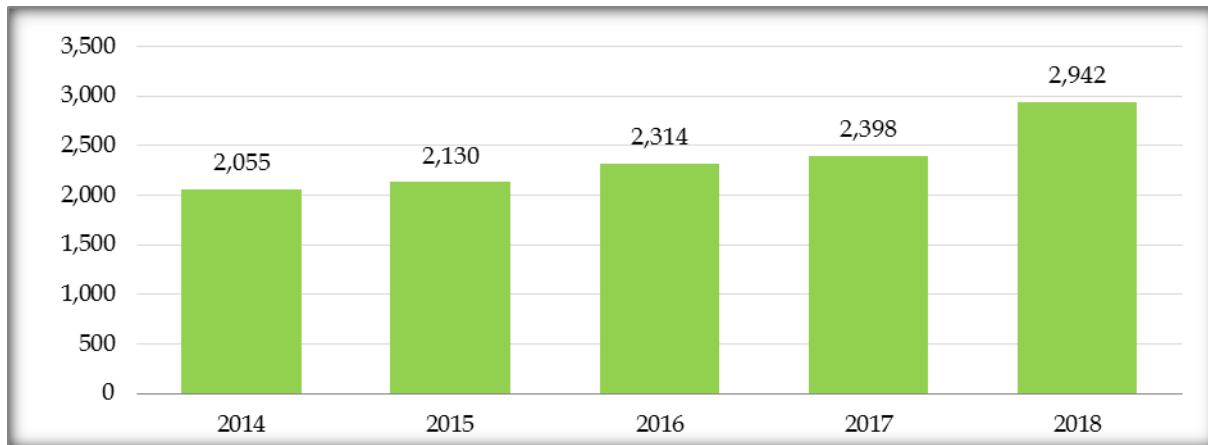
Slika 23: Broj zaposlenih u agrobiznisu za period 2014-2018

Izvor: ASK, obrađeno od strane OEAPS-MPŠRR

Što se tiče aktivnih preduzeća, takođe je došlo do postepenog povećanja onih koji se bave poljoprivrednim aktivnostima ili kao sirovini imaju poljoprivredne i šumske proizvode. Prosečan broj ovih aktivnih preduzeća za period 2014-2018 bio je 2,368.

Slika 24: Broj aktivnih preduzeća za period 2014-2018

Izvor: ASK, obrađeno od strane OEAPS-MPŠRR

U okviru aktivnosti poljoprivrednih preduzeća ili agroindustrije u 2018. godini najveći promet je zabeležen u preradi prehrambenih proizvoda sa vrednošću prometa u iznosu od 231 mil. €. Od ostalih grana agroindustrije koje su prikazane u tabeli, proizvodnja pića je imala promet od 108.1 mil. €, praćeno biljnim i životinjskom proizvodnjom, lovom i drugim povezanim uslugama, koje su ostvarile promet od 44.9 mil. €. Približan promet je ostvarila i industrija drva i proizvoda od drveta sa godišnjim prometom od 39.8 mil. €.

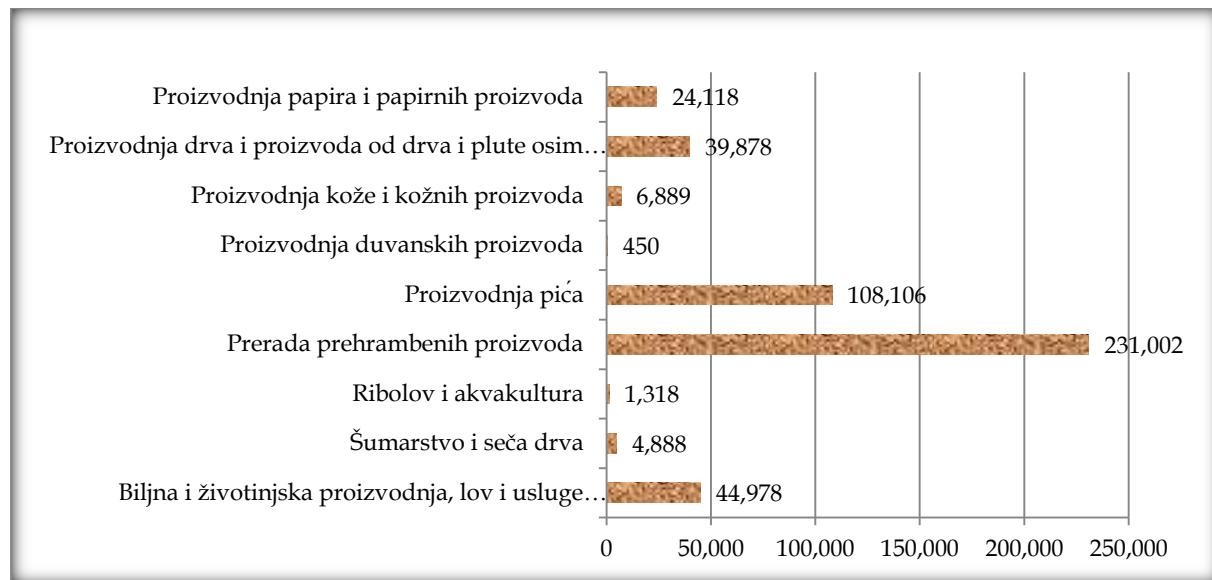
Tabela 24: Učešće registrovanih preduzeća u aktivnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 2018.

Aktivnosti	Promet ('000 €)	Broj zaposlenih	Broj aktivnih preduzeća
Biljna i životinjska proizvodnja, lov i povezane usluge za to	44,978	2,335	942
Šumarstvo i seča drva	4,888	94	43
Ribolov i akvakultura	1,318	52	13
Prerada prehrambenih proizvoda	231,002	6,470	1,271
Proizvodnja pića	108,106	1,847	91
Proizvodnja duvanskih proizvoda	450	25	1
Proizvodnja kože i kožnih proizvoda	6,889	429	37
Proizvodnja drveta i proizvoda od drva i plute osim nameštaja	39,878	1,473	445
Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	24,118	431	99
Ukupno	461,627	13,156	2,942

Izvor: ASK, obrađeno od strane OEAPS-MPŠRR

Manji promet karakteriše proizvodnja papira i papirnih proizvoda sa 24.1 mil. €; proizvodnja kože i kožnih proizvoda sa 6.8 mil. €, dok su šumarstvo i seča drva 4.8 mil. €. Treba napomenuti da je manji promet beležen u sledećim aktivnostima: ribolov i akvakultura 1.3 mil. €, kao i proizvodnju duvanskih proizvoda 450 hiljada €.

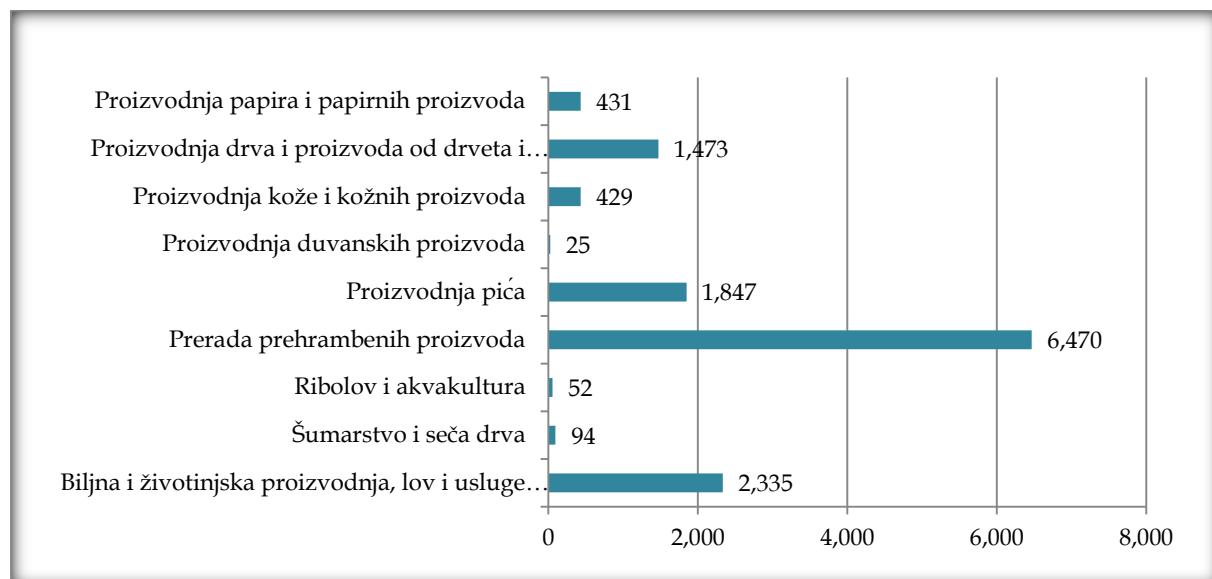
Slika 25: Promet ('000 €), prema poljoprivrednim aktivnostima, 2018

Izvor: ASK, obrađeno od strane OEAPS-MPŠRR

Najveći broj zaposlenih bio je u sektoru prerade prehrambenih proizvoda, gde je bilo angažovano 6,470 radnika, zatim sledi sektor biljnih i životinjskih proizvoda, lov i povezane usluge sa tim, u kojima je bilo 2,335 zaposlenih, proizvodnja pića zapošljavala je 1,847 zaposlenih, proizvodnja drveta i proizvoda od drva sa 1,473 zaposlenih, dok je proizvodnja duvanskih proizvoda registrovana sa samo 25 zaposlenih.

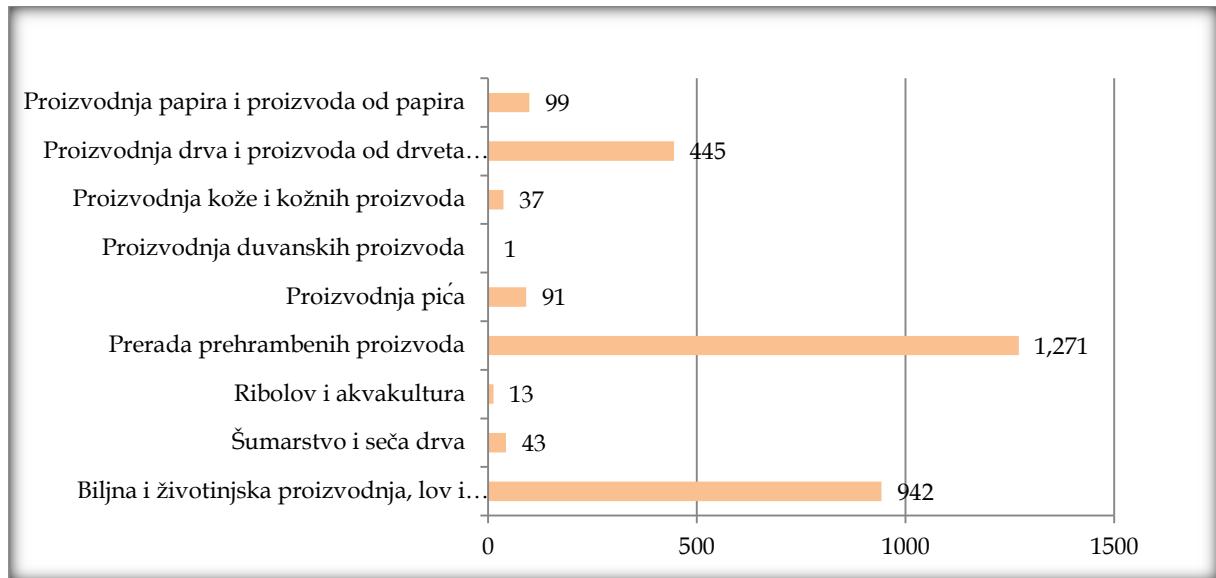
Slika 26: Broj zaposlenih prema poljoprivrednim aktivnostima, 2018.

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS-MPŠRR

Kada govorimo o podacima o broju aktivnih preduzeća možemo primetiti da je najveći broj aktivnih preduzeća postojao u sektoru za preradu drveta i proizvoda od drveta oko 1,271 takvih ili 43% preduzeća koji se bave poljoprivrednim aktivnostima; prerada prehrambenih proizvoda brojala je 942 preduzeća i 445 preduzeća ribolova i akvakulture kao i druge aktivnosti sa manjim brojem preduzeća prikazane na sledećoj slici.

Slika 27: Broj aktivnih preduzeća u 2018. godini.

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS-MPŠRR.

2 Poljoprivredni proizvod i njegovo korišćenje

2.1 Korišćenje poljoprivrednog zemljišta.

Korišćenje poljoprivrednog zemljišta odnosi se na ukupnu površinu obradivog zemljišta - njive, livade i pašnjaci, višegodišnji usevi i bašte koje koristi poljoprivredno gazdinstvo, bez obzira na vrstu poseda. Nisu uključeni podaci o šumskom zemljištu, neiskorišćenom poljoprivrednom zemljištu i nepoljoprivrednom zemljištu.

Tabela 25: Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta 2016-2018, u ha

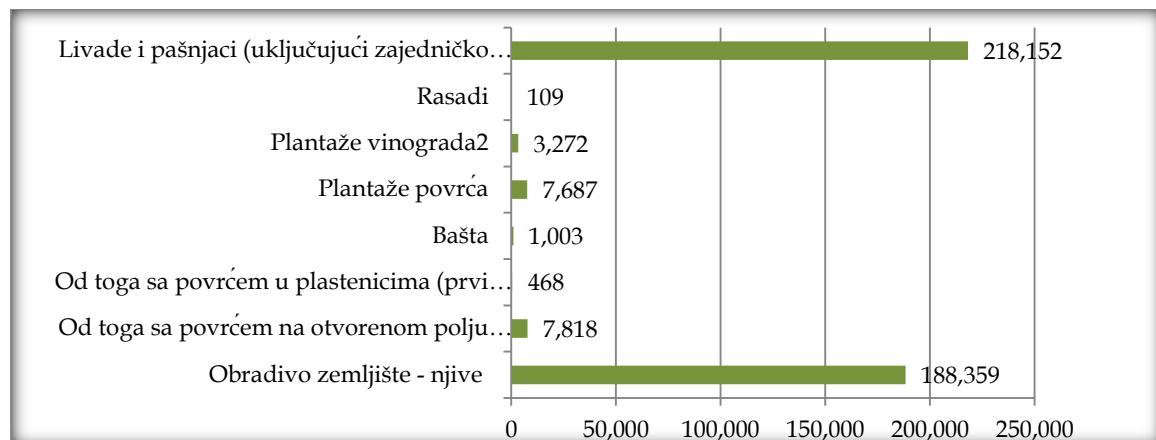
Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta.	2016	2017	2018	Razlika 2018-2017	Razlika (%) 2018/2017	Udeo (%) 2018
Obradivo zemljište - njiva.	187,223	186,954	188,359	1,405	0.75	45.00
- Od toga sa povrćem na otvorenom polju (prvi usevi)	7,864	8,033	7,818	-215	-2.67	1.87
- Od toga sa povrćem u plastenicima (prvi usevi)	457	467	468	1.21	0.26	0.11
Bašta.	994	1,199	1,003	-196	-16.37	0.24
Plantaže voća	5,493	6,247	7,687	1,440	23.06	1.84
Plantaže vinograda	3,112	3,199	3,272	73	2.27	0.78
Rasadnik	196	159	109	-50	-31.72	0.03
Livade i pašnjaci (uključujući zajedničko zemljište)	218,808	218,314	218,152	-162	-0.07	52.12
Ukupna korišćena površina poljoprivrednog zemljišta	415,826	416,072	418,582	2,296	0.55	100

Izvor: Rezultati ankete poljoprivrednih gazdinstava (APG), '16, '17, '18

* Statistički podaci prikazani u ovoj tabeli predstavljeni su grupisanjem kao u AD ASK-a i postoje razlike sa podacima predstavljenim u potpoglavljima 2.3.2 i 2.3.3 zbog razlika u grupisanju (npr. jagode u potpoglavlju 2.1 prema ASK grupisana su kategorisane kao povrće dok je u popoglavlju 2.3.3 predstavljena kod voća).

Prema podacima ankete poljoprivrednog gazdinstva za 2018. godinu, ukupna korišćena površina poljoprivrednog zemljišta je 419 hiljada ha, od čega veći deo pripada livadama i pašnjacima (uključujući zajedničko zemljište) sa 218,152 ha ili 52,1%, dok je obradivo zemljište - njive 188 hiljada ha ili 45%, gde su uključene povrće na otvorenom i povrće u plastenicima.

Slika 28: Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u ha, 2018.

Izvor: Rezultati ankete poljoprivrednog gazdinstva (APG), 2018.

U 2018. godini obradivo zemljište - njive (izuzev povrća) sa površinom od 180 073 ha beležilo je rast u odnosu na 2017. godinu za 1.619 ha. Povrće na otvorenom polju kao prvi usev zauzimale površinu od 7,8 hiljada hektara, što predstavlja smanjenje površine od 215 ha, koje istovremeno predstavlja pad za 2,7% u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu. Povrće koje se uzgaja u plastenicima kao prvi usevi imale su povećanje površine za 1,21 ha, odnosno rast za 0,3%.

Kategorija bašti, od ukupno 1,199 ha u 2017. godini, bila je 1,003 ha u 2018. godini, što znači da je ta kategorija beležila pad za 196 ha ili za 16,4%.

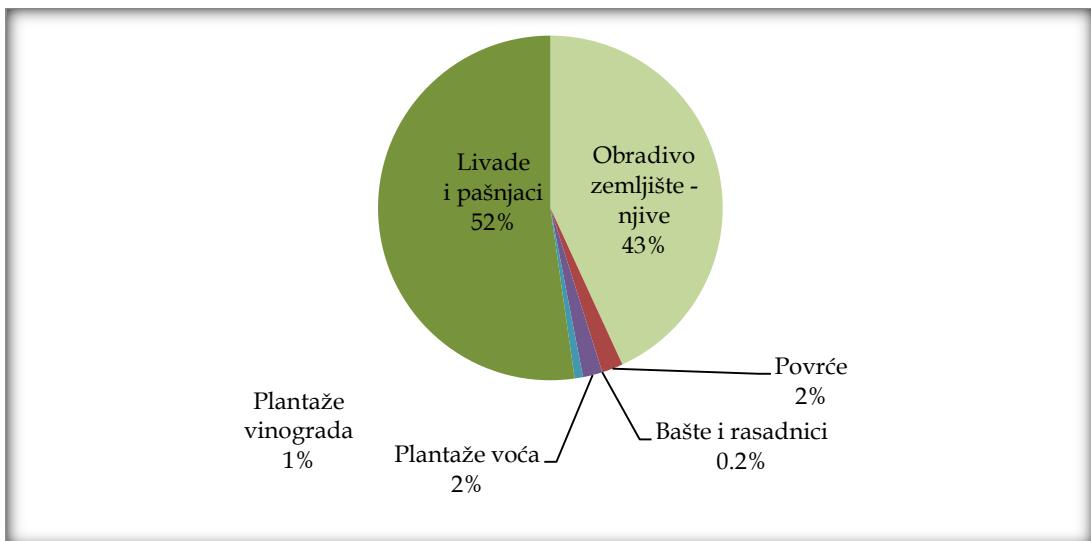
Voće čine površinu od 7,6 hiljada ha, što je u odnosu na 2017. godinu povećano za 1,440 ha, što predstavlja rast od 23,1%.

Vinogradnički poslovi čine oko 1% ukupnog korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Takođe i površina sa vinogradima u 2018. godini povećana je za 73 ha, ili rast od 2,3% u odnosu na 2017. godinu.

Površina zasađena rasadnikom je u 2018. godini bila 109 ha, što je u odnosu na 2017. godinu kada je uzgajano 156 ha, smanjeno je za 31,7%.

Kategorija zemljišta koja se koristi kao livade i pašnjaci (uključujući zajedničko zemljište) ima udio od 52%. U 2018. godini uočeno je smanjenje površine za 162 ha zemljišta u odnosu na 2017. godinu.

Slika 29: Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u ha za 2018., u %

Izvor: Rezultati ankete poljoprivrednih gazdinstava (APG), 2018.

2.2 Veličina farme

U ovom potpoglavlju prikazani su podaci u sažetom obliku za korišćenje poljoprivrednog zemljišta: površina (ha), procenat udela i broj poljoprivrednih gazdinstava, njihov udio u procenat. Rezultati za strukturu farme se dobijaju od Agencije za statistike Kosova (ASK) koja sprovodi Anketu poljoprivrednih gazdinstava (APG) na godišnjoj osnovi.

U 2018. godini na Kosovu je bilo 187.007 ha obradivog zemljišta – njive⁵. Korišćeno poljoprivredno zemljište ove godine od farmi u našoj zemlji imalo je ideo od 45% u ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta, uključujući povrće na otvorenom polju (prvi usevi) i povrće u plastenicima (drugi usevi).

Na osnovu veličine obradivog zemljišta, struktura farmi u našoj zemlji klasifikovana je u četiri glavne kategorije:

- I. Farme sa veoma malom površinom manjom od 1 ha činile su 9,9% farmi i imale su površinu od 18,519 ha.
- II. Farme veličine od 1 do manje od 5 ha imale su ideo od 50,9%, što predstavljaju oko 95.138 ha.
- III. Farme veličine 5 do manje od 20 ha imale su ideo 29,7% površine 55.432 ha, i
- IV. Farme veličine 20 i više hektara imale su ideo sa 9,5% na površini od 17,918 ha.

U sledećoj tabeli prikazani su podaci o veličini poljoprivrednih gazdinstava u 2018. godini, prema površini obradivog zemljišta, broju poljoprivrednih gazdinstava i njihov ideo u %.

⁵ U celokupnom tekstu, u okviru strukture farme nije obuhvaćeno površina u 4 opštine u severnom delu tako da se razlikuje od područja predstavljenog u pod-poglavlje - Upotreba zemljišta

Tabela 26: Veličina poljoprivrednih gazdinstava po površini obradivog zemljišta, 2018.

Veličina farme	Površina (ha)	Udeo (%)	Br. Poljoprivrednih gazdinstava	Udeo (%)
0 do manje od 0.5	5,801	3.10%	31,648	30.28%
0.5 do manje od 1	12,718	6.80%	19,508	18.66%
1 do manje od 2	32,096	17.16%	24,522	23.46%
2 do manje od 5	63,042	33.71%	21,359	20.43%
5 do manje od 10	38,085	20.37%	5,719	5.47%
10 do manje od se 20	17,347	9.28%	1,342	1.28%
20 do manje od 30	5,717	3.06%	240	0.23%
30 i više	12,201	6.52%	194	0.19%
Ukupno ⁶	187,007	100%	104,532	100%

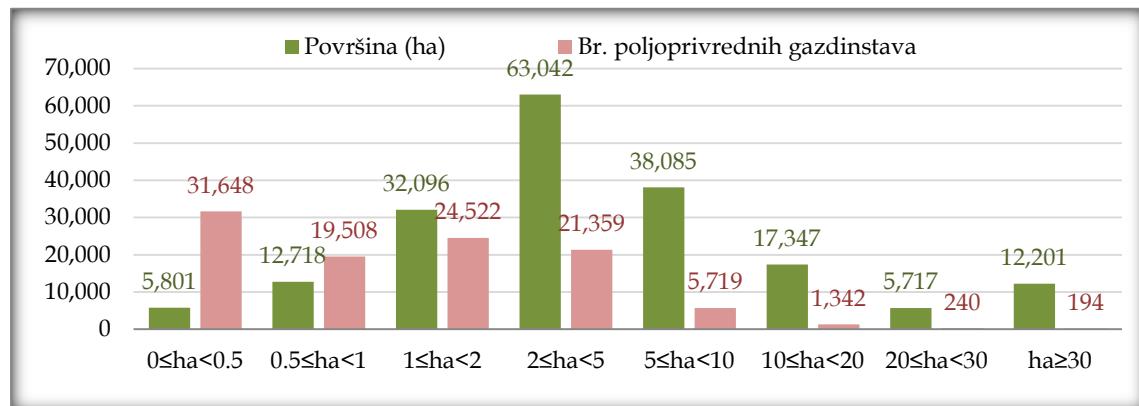
Izvor: Anketa poljoprivrednih gazdinstava, 2018

Na osnovu gornje tabele, proističe da je oko 60,8% svih farmi na Kosovu imale manje od 5 ha korišćene površine poljoprivrednog zemljišta, i zajedno su ove male farme činile oko 113,658 ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta.

Farme veličine 5 do manje od 10 ha imale su 20,4% udela u 38,085 ha korišćenog zemljišta. Kada su u pitanju velike farme veličine 10 do manje od 20, one čine 17.347 ha poljoprivrednog zemljišta sa udeom od 9,3%.

Dok kategorija farmi veličine 20 ha i više, čine površinu od 17,918 i imaju udeo u obradivom poljoprivrednom zemljištu 9,6%.

Slika 30: Broj poljoprivrednih gazdinstava po površini obradivog zemljišta, 2018.

Izvor: Anketa poljoprivrednih gazdinstava, 2018.

Kada se radi o broju poljoprivrednih gazdinstava, njih oko 31,648, što predstavlja 30,3% ukupnih poljoprivrednih gazdinstava, imaju farme sa veličinom od 0 do manje od 0,5 ha površine obradivog zemljišta. Sledеća najveća grupa poljoprivrednih gazdinstava predstavljaju farme veličine od 0,5 do manje od 1, i od 1 do manje od 2, koje čine 44.030 poljoprivrednih gazdinstava ili 42,1% od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava. Veličine farmi od 2 do manje od 5 čine 21.359 farmi ili 20,4%.

⁶ Nisu uključene PG severnih opština.

Iz analiziranih podataka možemo videti da u pogledu poljoprivrednih gazdinstava na Kosovu u 2018. godini one se mogu predstaviti u tri glavne kategorije veličine farmi:

Farme sa veličinom manje od 0,5 do manje od 5 ha, čine otprilike 92,8% poljoprivrednih gazdinstava ili 97,037 takvih.

Dok što se tiče farmi sa većom veličinom obradivog zemljišta, dolazimo do zaključka da forme veličine počev od 5 do manje od 10 ha ima samo 5,5%, što je deo 5.719 poljoprivrednih gazdinstava.

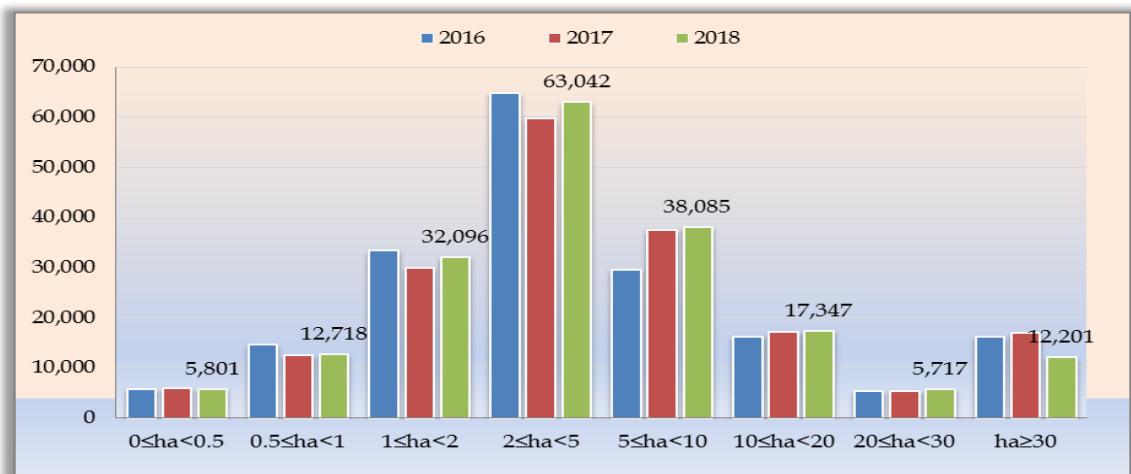
Dok samo 1,7%, što znači da je 1,776 poljoprivrednih gazdinstava imale forme od 10 i više hektara.

Tabela 27: Veličina farmi po površini obradivog zemljišta, 2017-2018.

Veličina forme	2017	2018	Razlika (2018-2017)	Razlika 2018/2017 (%)
0 do manje od 0,5	5,976	5,801	-175	-2.9
0,5 do manje od 1	12,584	12,718	134	1.1
1 do manje od 2	29,898	32,096	2,198	7.4
2 do manje od 5	59,696	63,042	3,346	5.6
5 do manje od 10	37,458	38,085	627	1.7
10 do manje od 20	17,219	17,347	128	0.7
20 do manje od 30	5,332	5,717	385	7.2
30 i više	16,967	12,201	-4,766	-28.1
Ukupno	185,130	187,007	1,877	1

Izvor: Anketa poljoprivrednih gazdinstava, 2018.

Slika 31: Veličina farmi po površini obradivog zemljišta, 2016-2018.

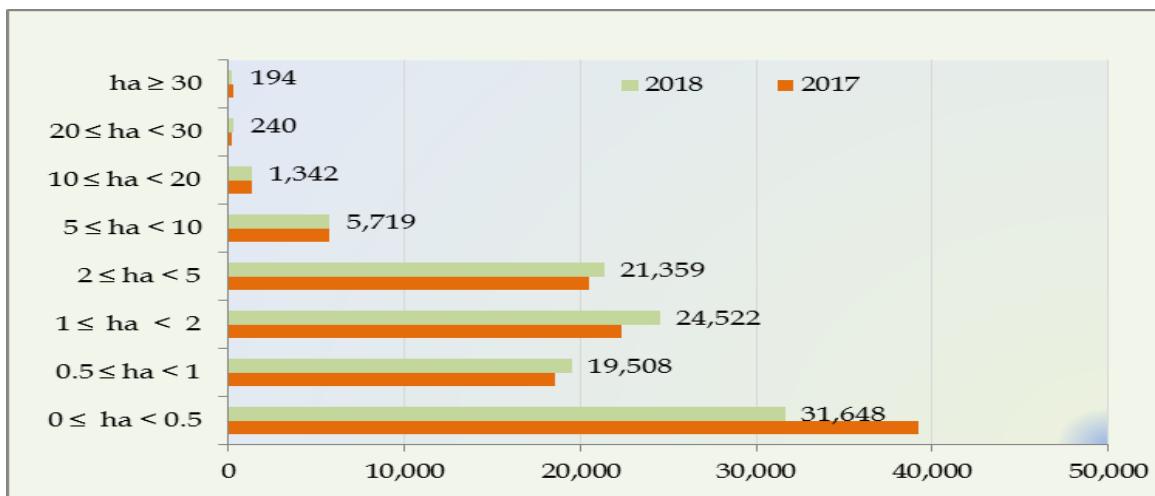

Izvor: Anketa poljoprivrednih gazdinstava, 2018.

Iz rezultata APG-a 2018, vidimo da je broj poljoprivrednih gazdinstava u 2018. bio gotovo sličan sa 2017. godinom, sa veoma blagim padom od 108,803 koliko je bio u 2017. godini na 104,522 u 2018. godini, što predstavlja pad od 3.9%.

Promene i kretanja prikazani u broju poljoprivrednih gazdinstava u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu prikazani su u sledećoj slici.

Slika 32: Broj farmi po površini obradivog zemljišta 2017-2018.

Izvor: Anketa poljoprivrednih gazdinstava, 2018

2.3 Biljna proizvodnja

2.3.1 Žitarice

Površina obrađena žitaricama u 2018. godini činila 66% obradivog zemljišta - njive. Usevi koji čine najveći procenat zemljišta obrađene žitaricama su pšenica sa 65% i kukuruz sa 31%, dok je ostali deo uzgajan žitaricama kao što su ovas, ječam, raž i druge žitarice. U 2018. godini, pored ovasa čija se površina smanjila za 23%, drugi usevi beležili su rast površine. Najveći rast beležen je u kategoriji ostalih zrnastih žitarica, sledi raž sa 37% i ječam sa 21%, dok su ostali usevi kao što su pšenica, kukuruz beležile rast od 1% i 7%.

Ukupna proizvodnja žitarica smanjena je za 8%, uprkos činjenici da je površina žitarica beležila rast. Ovo je nastalo kao rezultat pada prinosa svih useva, počev od kukuruza sa 4% do ostalih zrnastih žitarica koje su imale pad prinosa od 32%.

Tabela 28: Površina, proizvodnja i prinos žitarica, 2014-2018.

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina	ha					
Žitarice	131,949	134,886	134,571	120,746	123,869	3
Pšenica	90,728	89,942	89,122	80,519	81,123	1
Kukuruz	35,038	41,492	41,524	35,951	38,453	7
Ječam	1,487	1,141	1,196	1,605	1,948	21
Raž	588	396	415	318	434	37
Ovas	3,940	1,790	2,156	2,320	1,797	-23
Druge zrnaste žitarice	168	125	157	33	113	241
Proizvodnja	t					
Žitarice	463,581	443,584	562,899	477,880	441,757	-8
Pšenica	331,296	304,443	365,651	320,136	280,616	-12
Kukuruz	116,209	131,486	186,592	147,200	151,921	3
Ječam	4,716	3,061	3,669	4,687	5,124	9
Raž	1,521	809	991	866	1,049	21
Ovas	9,840	3,415	5,428	4,862	2,751	-43
Druge zrnaste žitarice		371	568	129	296	131
Prinos	t/ha					
Pšenica	3.65	3.38	4.10	3.98	3.46	-13
Kukuruz	3.32	3.17	4.49	4.09	3.95	-4
Ječam	3.17	2.68	3.07	2.92	2.63	-10
Raž	2.59	2.04	2.39	2.72	2.41	-11
Ovas	2.50	1.91	2.52	2.10	1.53	-27
Druge žitarice u zrnu		2.96	3.62	3.87	2.62	-32

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

U 2018. godini od ukupne površine zasejane žitaricama 66% je zasejano pšenicom. Sa površinom od 81,123 ha, proizvodnja pšenice je 280,616 tona, a ovim proizvodnjom Kosovo uspeva da pokrije oko 63% svojih potreba za potrošnjom, a ostatak pokriva iz uvoza.

Iznos proizvodnje bio je 44.9 mil. €, što je 12% manje u odnosu na 2017. godinu, zbog nižih prinosa iako je cena bila ista. Trgovinski bilans i dalje ostaje negativan. Količina uvezene pšenice, uključujući pšenične proizvode, u 2018. godini je manja za 2%.

Tabela 29: Bilans nabavke pšenice, 2014-2018

	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa žitaricama	ha	131,949	134,886	134,571	120,746	123,869
Površina sa pšenicom	ha	90,728	89,942	88,122	80,519	81,123
Udeo pšenice	%	68.8	66.7	65.5	66.7	65.5
Prinos	t/ha	3.65	3.38	4.15	3.98	3.46
Proizvodnja	t	331,296	304,443	365,651	320,136	280,616
Uvoz pšenice i slično pšenici	t	178,782	204,015	188,497	179,593	175,252
Nabavka	t	510,078	508,458	554,148	499,729	455,868
Izvoz pšenice i slično pšenici	t	33,132	27,765	30,806	22,700	10,326
Domaća upotreba	t	476,946	480,693	523,342	477,030	445,542
Stepen samodovoljnosti	%	69.5	63.3	69.9	67.1	63.0
Seme pšenice	t	27,218	26,983	26,437	24,156	24,337
Gubici	t	9,939	9,133	10,970	9,604	8,418
Stočna hrana	t	53,306	48,985	58,833	51,510	45,151
Industrijska upotreba	t	9,044	10,417	10,737	8,895	7,914
Prerada	t	223,688	208,086	233,830	231,652	225,176
Ljudska potrošnja	t	153,751	177,089	182,535	151,213	134,546
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.2	0.19	0.17	0.16	0.16
Vrednost proizvodnje	mil. €	66.3	57.8	62.2	51.2	44.9
Trgovinski bilans pšenice	mil. €	-73.8	-81.9	-68.2	-72.8	-73.1

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS - MFŠRR

Kukuruz je drugi usev koji se najviše užgaja u grupi žitarica. U 2018. godini kukuruzom je zasejano 31% ukupne površine zasejane žitaricama. U 2018. površina kukuruza bila je 7% veća nego u 2017. godini, dok je proizvodnja beležila rast za samo 3% jer su prinosi pali za 4%.

Ovom količinom proizvodnje Kosovo može pokriti 74% potreba zemlje, gde se većina koristi kao stočna hrana. Da bi zadovoljilo opšte potrebe, Kosovo takođe uvozi kukuruz, a trgovinski bilans ostaje i dalje negativan. U 2018. godini ima vrednost od 10.8 miliona €, ali je niži za 9% u odnosu na 2017. godinu.

Tabela 30: Bilans nabavke kukuruza, 2014-2018.

	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa žitaricama	ha	131,949	134,886	134,571	120,746	123,869
Površina sa kukuruzom	ha	35,038	41,492	41,524	35,951	38,453
Udeo kukuruza	%	26.6	30.8	30.9	29.8	31.0
Prinos	t/ha	3.32	3.17	4.49	4.09	3.95
Proizvodnja	t	116,209	131,486	186,592	147,200	151,921
Uvoz kukuruza i slično kukuruzu	t	45,921	56,760	55,044	58,329	54,071
Nabavka	t	162,130	188,246	241,636	205,529	205,992
Izvoz kukuruza i slično kukuruzu	t	312	221	275	277	303
Domaća upotreba	t	161,818	188,025	241,362	205,252	205,689
Stepen samodovoljnosti	%	71.8	69.9	77.3	71.7	73.9
Seme kukuruga	t	701	830	830	719	769
Gubici	t	3,486	3,945	5,598	4,416	4,558
Stočna hrana	t	89,618	101,369	144,131	113,652	117,275
Industrijska upotreba	t	3,177	3,841	3,002	3,110	2,904
Prerada	t	10,834	12,750	16,734	13,201	13,749
Ljudska potrošnja	t	54,003	65,291	71,067	70,154	66,434
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.28	0.23	0.24	0.23	0.25
Vrednost proizvodnje	mil. €	32.5	30.2	44.8	33.9	38.0
Trgovinski bilans kukuruza	mil. €	-10.4	-11.3	-10.4	-11.9	-10.8

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS - MPŠRR

2.3.2 Povrće

Površina sa povrćem za 2018. godinu je 17,886 ha. Usevi koji dominiraju većom površinom u 2018. godini su krompir 3,606 ha, paprika 3,038 ha, pasulj 2,845 ha, bundeva 2,255 ha, crni luk 1,185 ha, lubenica 1,182 ha, kupus 832 ha, tikva 810 ha, paradajz 757 ha, a zatim slede drugi usevi poput dinje, belog luka, šargarepe itd.

Tabela 31: Površina sa povrćem, 2014 – 2018.

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina	ha					
Povrće	15,854	14,656	17,395	19,643	17,886	-9
Krompir	3,695	3,353	3,795	4,290	3,606	-16
Paradajz	558	791	866	862	757	-12
Plavi patlidžan	-	5	4	8	6	-19
Paprika	2,553	3,090	3,363	3,035	3,038	0
Bundeva	1,354	551	1,017	2,270	2,255	-1
Tikva	232	229	490	684	810	18
Pečurke	1	-	-	-	-	-
Krastavac	193	317	259	305	273	-10
Lubenica	781	781	1,127	1,201	1,182	-2
Dinja	167	193	301	388	298	-23
Kupus	556	594	807	917	832	-9
Karfiol	-	32	83	47	46	-4
Spanać	139	204	181	161	160	-1
Zelena salata	-	59	96	92	78	-16
Repa	58	19	11	-	9	-
Rotkvica	-	2	1	-	5	-
Peršun	-	9	13	10	11	6
Praziluk	44	78	70	73	72	0
Crni luk	1,041	1,079	1,228	1,465	1,185	-19
Beli luk	85	114	140	138	146	6
Pasulj	3,959	2,945	3,317	3,406	2,845	-16
Grašak	241	134	96	99	55	-44
Druge mahunarke	59	19	30	54	69	28
Šargarepa	76	57	99	107	112	5
Drugo povrće	64	-	-	32	37	15

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Proizvodnja povrća za 2018. godinu iznosi 265,420 tona. U odnosu na 2017. godinu primećuje se pad za 26%, zbog obilnih kišnih padavina koje su uzrokovale truljenje i smanjene prinose u povrtarskim kulturama.

Među usevima koji su na čelu sa najvećom količinom proizvodnje u 2018. godini su krompir sa 68,790 tona, paprika 49,907 tona, lubenica 22,918 tona, kupus 21,997 tona, bundeva 20,208 tona, tikva 18,376 tona, crni luk 16,317 tona, a slede ostale kulture kao što su krastavac, pasulj, dinja, itd.

Tabela 32: Proizvodnja povrća, 2014 - 2018

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Proizvodnja	t					
Povrće	221,330	246,096	335,467	358,394	265,420	-26
Krompir	64,027	70,678	98,583	118,250	68,790	-42
Paradajz	17,386	24,333	27,215	24,698	22,639	-8
Plavi patlidžan	-	165	123	204	107	-48
Paprika	57,921	55,469	68,849	62,934	49,907	-21
Bundeva	14,363	6,141	14,894	25,564	20,208	-21
Tikva	4,604	4,811	13,670	16,220	18,376	13
Pečurke	7	-	-	-	-	-
Krastavac	5,428	17,365	10,428	10,204	7,009	-31
Lubenica	16,669	17,404	29,997	28,740	22,918	-20
Dinja	1,778	2,966	5,558	6,113	4,141	-32
Kupus	14,426	16,694	25,957	25,184	21,997	-13
Karfiol	-	218	1,571	911	725	-20
Spanać	1,199	1,892	2,031	1,546	1,348	-13
Zelena salata	-	884	1,392	1,186	683	-42
Repa	678	240	276	-	73	-
Rotkvica	-	12	12	-	39	-
Peršun		103	186	143	87	-39
Praziluk	640	1,942	1,831	1,671	1,303	-22
Crni luk	12,812	13,795	19,814	22,436	16,317	-27
Beli luk	431	705	1,063	971	873	-10
Pasulj	5,831	9,018	10,267	8,687	5,688	-35
Grašak	1,117	392	250	348	146	-58
Druge mahunarke	353	124	119	219	254	16
Šargarepa	779	743	1,381	1,838	1,493	-19
Drugo povrće	881	-	-	326	298	-9

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Što se tiče prinosa povrća za 2018. godinu, u zavisnosti od useva, došlo je do pada u odnosu na 2017. godinu, uvek se pozivajući na klimatske uslove koji su doveli do smanjenja prinosa, što se takođe odražavalo na proizvodnju.

Tabela 33: Prinos povrća, 2014 – 2018.

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Prinos	t/ha					
Krompir	17.33	21.08	25.97	27.56	19.08	-31
Paradajz	31.15	30.77	31.42	28.67	29.90	4
Plavi patlidžan	-	33.72	28.16	26.32	16.90	-36
Paprika	22.69	17.95	20.47	20.74	16.43	-21
Bundeva	10.61	11.15	14.65	11.26	8.96	-20
Tikva	19.86	21.02	27.87	23.71	22.70	-4
Pečurke	9.50	-	-	-	-	-
Krastavac	28.18	54.78	40.28	33.50	25.66	-23
Lubenica	21.35	22.27	26.61	23.93	19.38	-19
Dinja	10.63	15.34	18.48	15.77	13.92	-12
Kupus	25.96	28.11	32.15	27.46	26.44	-4
Karfiol	-	6.84	18.97	19.19	15.93	-17
Spanać	8.65	9.26	11.23	9.59	8.44	-12
Zelena salata	-	14.96	14.57	12.82	8.79	-31
Repa	11.70	12.49	24.16	-	-	-
Rotkvica	-	7.07	9.77	-	-	-
Peršun	-	11.16	14.54	14.21	8.15	-43
Praziluk	14.39	25.03	26.30	23.05	18.00	-22
Crni luk	12.31	12.78	16.14	15.32	13.77	-10
Beli luk	5.05	6.17	7.62	7.04	5.97	-15
Pasulj	1.47	3.06	3.10	2.55	2.00	-22
Grašak	4.64	2.92	2.60	3.52	2.64	-25
Druge mahunarke	5.97	6.42	3.97	4.02	3.67	-9
Šargarepa	10.28	12.96	13.96	17.21	13.35	-22
Drugo povrće	13.80	-	-	10.23	8.12	-21

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Ukupna površina zasađena povrćem kao drugi usev u 2018. godini iznosila je 233 ha, što uključuje: kupus 99.2 ha, spanać 65.8 ha, zelena salata 18.4 ha, crni luk 9.6 ha i ostali usevi (paradajz, paprika, krastavac, karfiol, peršun, praziluk i dr.) sa 40.5 ha. U odnosu na prethodnu godinu površina povrća sa drugim usevima beležila je rast za 43%, dok što se tiče proizvodnje u odnosu na 2017. godinu beležen je rast za 19%. I drugi usevi su beležili rast osim zelene salate koja je beležila pad.

Tabela 34: Površina, proizvodnja i prinos drugih useva nakon prve žetve

Usevi	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina			
Povrće	ha		
Kupus	208	233	12
Spanać	92	99	7
Zelena salata	80	66	-18
Crni luk	9	18	98
Drugo	15	10	-35
	12	41	251
Proizvodnja			
Povrće	t		%
Kupus	2,406	3,451	43
Spanać	1,987	2,362	19
Zelena salata	187	271	45
Crni luk	81	124	54
Drugo	39	80	104
	113	614	446
Prinos			
Povrće	t/ha		%
Kupus	21.53	23.81	11
Spanać	2.34	4.12	76
Zelena salata	8.67	6.75	-22
Crni luk	2.66	8.34	214
Drugo	9.75	15.16	56

Izvor: ASK - Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('17/'18)

U ukupnoj površini od 17,886 ha zasađenoj povrćem za 2018. godinu, površina paradajza čini 4%. Površina i proizvodnja paradajza beležila su pad u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu za 12%, dok je proizvodnja za 8% i tako se pokrivaju 57% ukupnih potreba za potrošnjom. Ostatak se pokriva uvozom od 16,900 tona, a izvoz je 166 tona. Vrednost proizvodnje bila je 13.5 mil. € dok je trgovinski bilans i dalje negativan.

Tabela 35: Bilans nabavke paradajza, 2014-2018

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa povrćem	ha	15,854	14,656	17,395	19,643	17,886
Površina sa paradajzom	ha	558	791	866	862	757
Udeo	%	3.5	5.4	5.0	4.4	4.2
Prinos	t/ha	31.15	30.77	31.42	28.67	28.67
Proizvodnja	t	17,386	24,333	27,215	24,698	22,639
Uvoz paradajza	t	16,814	15,110	16,687	15,564	16,900
Nabavka	t	34,199	39,444	43,902	40,262	39,539
Izvoz paradajza	t	64	63	414	80	166
Domaća upotreba	t	34,135	39,381	43,488	40,183	39,374
Stepen samodovoljnosti	%	50.9	61.8	62.6	61.5	57.5
Gubici	t	695	973	1,089	988	906
Prerada	t	167	234	261	237	217
Ukupna samopotrošnja	t	3,171	4,438	4,964	4,505	4,129
Ukupna ljudska potrošnja	t	33,440	38,408	42,399	39,195	38,468
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.55	0.41	0.50	0.45	0.62
Vrednost proizvoda	mil. €	9.2	9.6	13.1	10.7	13.5
Trgovinski bilans paradajza	mil. €	-5.2	-5.4	-5.5	-5.2	-6.0

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

Udeo useva paprike je 17% ukupne površine zasadene povrćem. Proizvodnja useva paprike za 2018. godinu dostiže 49,907 tona i 21% je manja u odnosu na 2017. godinu koja zadovoljava 82% potreba za potrošnjom. Uvožena količina paprike je bila 11,524 tone, dok je izvezeno 582 tona.

Iznos proizvodnje paprike za 2018. godinu bio je 43,6 mil. €, a trgovinski bilans ostaje negativan. Od ukupne domaće upotrebe od 60,850 tona, 58,853 tone korišćeno je za ukupnu potrošnju, a 1,996 tona procenjeno je kao gubitak, dok je 479 tona bilo namenjeno za preradu.

Tabela 36: Bilans nabavke paprike, 2014-2018.

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa povrćem	ha	15,854	14,656	17,395	19,643	17,886
Površina sa paprikom	ha	2,553	3,090	3,363	3,035	3,038
Udeo	%	16.1	21.1	19.3	15.4	17.0
Prinos	t/ha	22.69	17.95	20.47	20.74	16.43
Proizvodnja	t	57,921	55,469	68,849	62,934	49,907
Uvoz paprike	t	10,489	9,246	11,734	9,692	11,524
Nabavka	t	68,409	64,715	80,582	72,626	61,431
Izvoz paprike	t	994	602	1,113	841	582
Domaća upotreba	t	67,416	64,114	79,470	71,785	60,850
Stopa samodovoljnosti	%	85.9	86.5	86.6	87.7	82.0
Gubici	t	2,317	2,219	2,754	2,517	1,996
Prerada	t	556	533	661	604	479
Ukupna samopotrošnja	t	10,565	10,118	12,558	11,479	9,103
Ukupna ljudska potrošnja	t	65,099	61,895	76,716	69,267	58,853
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.65	0.70	0.60	0.35	0.91
Vrednost proizvoda	mil. €	36.1	37.3	39.7	21.1	43.6
Trgovinski bilans paprike	mil. €	-4.1	-4.0	-4.2	-3.8	-4.8

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

Krompir čini 20% ukupne površine zasađene povrćem za 2018. godinu sa ukupno 17,886 ha. Površina krompira beležila je pad za 16% u odnosu na prethodnu godinu, a proizvodnja krompira za 2018. godinu je 68,790 tona za 45% manja u odnosu na 2017. godinu, ali i dalje taj iznos dostiže da pokriva 100% potreba za unutrašnjom potrošnjom.

Trgovinski bilans ostaje negativan i iznosi 0.5 miliona € jer je cena po uvezenoj jedinici veća od cene po izvezenoj jedinici. Količina uvoženog krompira iznosi 5,930 tona, a izvoz 11,988 tona.

Tabela 37: Bilans nabavke krompira, 2014-2018

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa povrćem	ha	15,854	14,656	17,395	19,643	17,886
Površina sa krompirom	ha	3,695	3,353	3,795	4,290	3,606
Udeo	%	23.3	22.9	21.8	21.8	20.2
Prinos	t/ha	17.33	21.08	25.97	27.56	19.08
Proizvodnja	t	64,027	70,678	98,583	118,250	68,790
Uvoz krompira	t	4,503	4,822	4,868	5,530	5,930
Nabavka	t	68,530	75,500	103,451	123,780	74,721
Izvoz krompira	t	12,673	12,294	14,629	12,822	11,988
Domaća upotreba	t	55,858	63,206	88,822	110,958	62,733
Stopa samodovoljnosti	%	114.6	111.8	111.0	106.6	109.7
Gubici	t	3,201	3,534	4,929	5,912	3,440
Prerada	t	3,041	3,357	4,683	5,617	3,268
Ukupna samopotrošnja	t	18,248	20,143	28,096	33,701	19,605
Ukupna ljudska potrošnja	t	52,656	59,673	83,893	105,045	59,294
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.31	0.33	0.35	0.35	0.33
Vrednost proizvodnje	mil. €	18.9	22.2	32.8	39.3	21.6
Trgovinski bilans krompira	mil. €	-0.2	-0.4	-0.2	-0.5	-0.5

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

2.3.3 Voće

Površina sa voćem na Kosovu za 2018. godinu iznosi 7,922 ha, u odnosu na 2017. godinu primećuje se rast površine od 23%. Među usevima koje su na čelu sa površinom su jabuka 2,559 ha, šljiva 1,821 ha, malina 1,537 ha, orasi 608 ha, a slede ostali usevi kao što su kruška, jagoda, višnja itd., za koje se primećuje da su beležili znatni rast površine u odnosu na prethodnu godinu.

Što se tiče proizvodnje voća za 2018. godinu, beležen je rast za 57% u odnosu na prethodnu godinu gde je ukupna količina proizvodnje za ovu godinu 53,606 tona. Skoro sve kulture su beležile rast proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu, počevši od dunje, jabuke, kruške, oraha, lešnika, breskve, šljive itd. Dok je blagi pad u odnosu na 2017. godinu, primećen u usevima kajsije, trešnje, višnje i jagode.

Tabela 38: Površina i proizvodnja voća, 2014 - 2018

Kultura	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina	ha					
Voće	3,720	4,930	5,668	6,422	7,922	23
Jabuka	1,973	1,972	2,076	2,155	2,556	19
Kruška	210	367	416	456	479	5
Dunja	26	58	31	39	64	64
Mušmula	21	-	43	41	50	21
Šljiva ⁷	699	1,518	1,518	1,524	1,821	20
Kajsija	23	12	15	11	14	21
Breskva	28	12	26	26	34	32
Trešnja	51	27	73	78	82	6
Višnja	125	147	148	149	167	12
Orasi	48	177	186	340	608	79
Lešnici	88	65	91	95	119	26
Jagoda	201	203	175	175	234	34
Malina	141	324	797	1,231	1,537	25
Kupina	15	19	20	21	24	17
Borovnica	14	14	15	33	37	13
Drugo voće	56	14	39	48	94	97
Proizvodnja	t					%
Voće	25,903	44,674	54,836	34,207	53,606	57
Jabuka	13,519	18,352	27,485	13,159	26,093	98
Kruška	1,363	3,189	3,966	2,083	3,500	68
Dunja	224	294	329	255	925	264
Mušmula	87	-	181	129	179	38
Šljiva	7,525	17,543	12,722	7,393	10,643	44
Kajsija	110	75	85	59	38	-34
Breskva	130	61	211	130	199	53
Trešnja	211	99	405	298	410	-37
Višnja	793	810	696	599	427	-29
Orasi	229	323	470	405	761	88
Lešnici	111	13	16	17	29	75
Jagoda	965	1,498	1,328	1,328	1,316	-1
Malina	529	1,748	6,250	7,747	8,267	7
Kupina	107	284	237	181	246	36
Borovnica	-	276	189	271	306	13
Drugo voće	-	109	268	153	265	73

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Iz gornjih podataka možemo videti da je povećanje površine i prinosa voća uticalo i na rast proizvodnje. U odnosu na prethodnu godinu, usevi poput dunje, jabuke i kruške beležile su rast za preko 50%, a slede drugi usevi kao što su trešnja (30%) i lešnik (39%), dok usevi koje su beležile pad u odnosu na prethodnu godinu su kajsija, višnja, jagoda, malina i kategorija drugih voća.

⁷ Razlika u površini 2014-2015 je zbog velike površine šljiva u severnim opštinama koje nisu učestvovale u Popisu poljoprivrede 2014. Procenjuje se da je u 2014. u tim opštinama bilo 653 ha šljive. U uvodu ovog izveštaja nalazi se opšte objašnjenje za 2014. godinu.

Tabela 39: Prinos voća, 2014 – 2018.

Kultura	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Prinos	t/ha					
Jabuka	6.85	9.30	13.24	6.11	10.21	67
Kruška	6.49	8.69	9.53	4.56	7.31	60
Dunja	8.50	5.04	10.50	6.51	14.47	122
Mušmula	4.08	-	4.18	3.14	3.60	14
Šljiva	10.76	11.56	8.38	4.85	5.84	20
Kajsija	4.77	6.21	5.82	5.13	2.79	-46
Breskva	4.66	5.06	8.25	4.98	5.78	16
Trešnja	4.16	3.68	5.57	3.83	4.98	30
Višnja	6.32	5.50	4.71	4.01	2.55	-36
Orasi	4.79	1.82	2.52	1.19	1.25	5
Lešnici	1.27	0.20	0.17	0.18	0.25	39
Jagoda	4.81	7.38	7.58	7.58	5.62	-26
Malina	3.74	5.40	7.84	6.30	5.38	-15
Kupina	7.30	15.02	12.10	8.73	10.16	16
Borovnica	-	19.21	12.54	8.21	8.20	0
Drugo voće	-	7.91	6.89	3.21	2.81	-12

Izvor: ASK – Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Od ukupne površine zasađene voćem (7,922 ha) u 2018. godini jabuka čini 32%. Površina i proizvodnja jabuke je beležila rast u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu, površina se povećala za 19%, dok je proizvodnja za 98%. Ovom proizvodnjom se pokrivaju 76% potreba potrošnje, dok ostatak se pokriva uvozom od 8,544 tona, a izvoz je 149 tona. Iznos proizvodnje bio je 9.4 mil. € dok je trgovinski bilans i dalje negativan.

Tabela 40: Bilans nabavke jabuke, 2014-2018

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa voćem	ha	3,720	4,930	5,668	6,422	7,922
Površina sa jabukom	ha	1,973	1,972	2,076	2,155	2,556
Udeo	%	53.0	40.0	36.6	33.6	32.3
Prinos	t/ha	6.85	9.30	13.24	6.11	6.11
Proizvodnja	t	13,519	18,352	27,485	13,159	26,093
Uvoz jabuka	t	15,808	14,909	12,384	14,256	8,544
Nabavka	t	29,326	33,261	39,869	27,414	34,637
Izvoz jabuke	t	7	17	119	57	149
Domaća upotreba	t	29,319	33,243	39,750	27,357	34,488
Stopa samodovoljnosti	%	46.1	55.2	69.1	48.1	75.7
Gubici	t	1,352	1,835	2,749	1,316	2,609
Prerada	t	1,217	1,652	2,474	1,184	2,348
Ukupna samopotrošnja	t	7,300	9,910	14,842	7,106	14,090
Ukupna ljudska potrošnja	t	27,968	31,408	37,001	26,041	31,879
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.49	0.44	0.40	0.45	0.40
Vrednost proizvoda	mil. €	6.0	7.3	9.9	5.3	9.4
Trgovinski bilans jabuke	mil. €	-4.6	-4.9	-4.0	-4.9	-3.2

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

Šljive čine 23% ukupne površine uzgojene voćem za 2018. godinu. Površina sa šljivom povećana je za 20% u odnosu na 2017. godinu, a takođe i proizvodnja je beležila rast za 44% i tako se pokriva 100% potreba potrošnje. Iznos proizvodnje šljive bio je 7.2 mil. €, količina uvezene šljive bila je 219 tona, dok je količina izvezene šljive iznosila samo 179 tona.

Tabela 41: Bilans nabavke šljive, 2014-2018

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa voćem	ha	3,720	4,930	5,668	6,422	7,922
Površina sa šljivom	ha	699	1,518	1,518	1,524	1,821
Udeo	%	18.8	30.8	26.8	23.7	23.0
Prinos	t/ha	10.76	11.56	8.38	4.85	4.85
Proizvodnja	t	7,525	17,543	12,722	7,393	10,643
Uvoz šljiva	t	474	237	425	596	219
Nabavka	t	7,998	17,780	13,147	7,988	10,863
Izvoz šljiva	t	0	81	8	1	179
Domaća upotreba	t	7,998	17,700	13,139	7,988	10,684
Stopa samodovoljnosti	%	94.1	99.1	96.8	92.6	99.6
Gubici	t	527	1,228	891	517	745
Prerada	t	1,400	3,263	2,366	1,375	1,980
Ukupna samopotrošnja	t	4,549	10,605	7,690	4,469	6,434
Ukupna ljudska potrošnja	t	7,472	16,472	12,249	7,470	9,939
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.78	0.43	0.47	0.45	0.73
Vrednost proizvoda	mil. €	5.5	7.0	5.6	3.1	7.2
Trgovinski bilans šljive	mil. €	-0.2	-0.1	-0.2	-0.2	-0.1

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

Površina sa jagodom je u 2018. godini beležila rast za 34%. Proizvodnja jagode postigla je da pokrije 75% potrošnje, a ostatak je pokriven uvozom (545 tona). Izvoz je iznosio 107 tona, što je znatno povećan u odnosu na prethodne godine. Iznos proizvodnje jagode bio je 1.3 miliona €, mnogo veći u odnosu na prethodnu godinu, dok trgovinski bilans i dalje ostaje negativan.

Tabela 42: Bilans nabavke jagode, 2014-2018

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa voćem	ha	3,720	4,930	5,668	6,422	7,922
Površina sa jagodom	ha	201	203	175	175	234
Udeo	%	5.4	4.1	3.1	2.7	3.0
Prinos	t/ha	4.81	7.38	7.58	7.58	7.58
Proizvodnja	t	965	1,498	1,328	1,328	1,316
Uvoz jagode	t	4	150	297	388	545
Nabavka	t	968	1,648	1,626	1,716	1,861
Izvoz jagode	t	2	3	48	36	107
Domaća upotreba	t	967	1,645	1,578	1,680	1,754
Stopa samodovoljnosti	%	99.8	91.0	84.2	79.1	75.0
Gubici	t	68	105	93	93	92
Prerada	t	179	279	247	247	245
Ukupna samopotrošnja	t	583	905	803	803	795
Ukupna ljudska potrošnja	t	899	1,540	1,485	1,587	1,662
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	1.05	0.58	0.58	0.50	1.03
Vrednost proizvoda	mil. €	0.9	0.8	0.7	0.6	1.3
Trgovinski bilans jagode	mil. €	0.0	-0.2	-0.2	-0.3	-0.2

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18); ASK, Statistike spoljne trgovine; obračun od OEAPS-MPŠRR

2.3.4 Vinogradi i vina

Vinogradi

2018. godina je bila najbolja za grožđe. U odnosu na 2017. godinu, beležen je rast površine za 2%. Ukupna proizvodnja vinograda znatno se povećala u 2018. godini i procenjuje se na oko 27,322 tona, pri čemu je stono grožđe beležilo rast za 57%, a vinova loza za 83%. Ukupno gledano, proizvodnja vinograda je beležila rast za 78%, a prinosi za 74%. U 2017. godini prinosi su bili 4,8 tona po hektaru, a u 2018. godini 8,4 tona po hektaru, kao prosek stonog grožđa i vinove loze. Vinova loza je imala veće prinose od stonog grožđa, u odnosu na 2017. godinu, povećanje je bilo 79%, dok je za stono grožđe prinosi porasli za 54%. U donjoj tabeli prikazani su podaci o vinogradima za period 2014-2018.

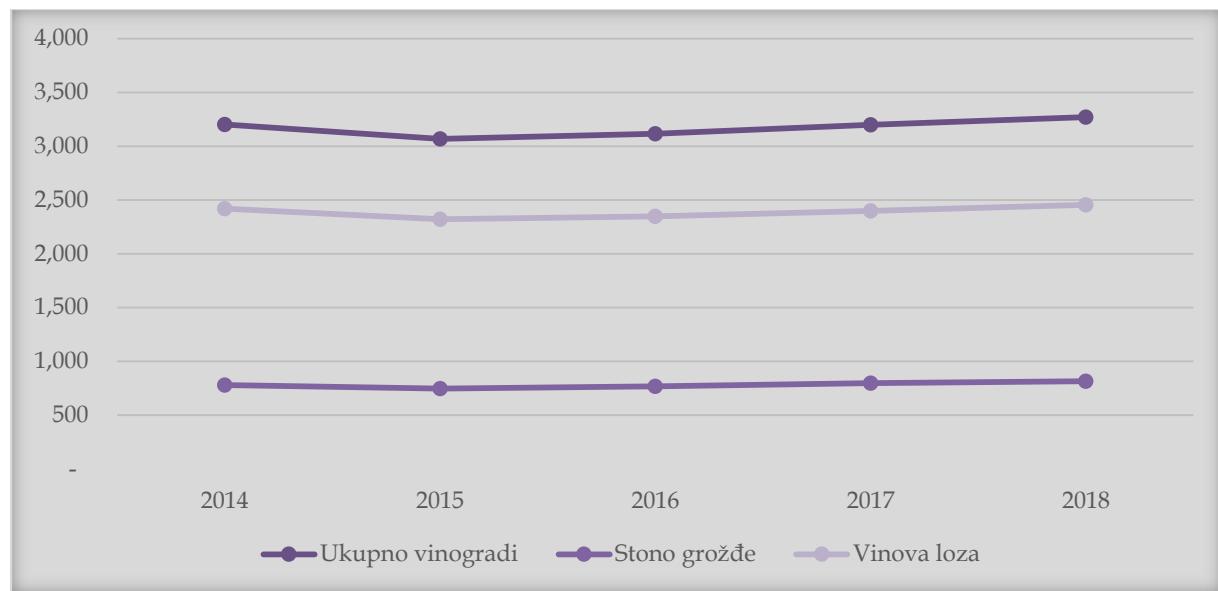
Tabela 43: Površina, proizvodnja i prinos grožđa, 2014-2018.

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2017/2016 u%
Površina	ha					
Vinogradi	3,201	3,068	3,117	3,199	3,272	2
Stono grožđe	781	747	769	799	816	2
Vinova loza	2,420	2,321	2,348	2,400	2,455	2
Proizvodnja	t					
Vinogradi	19,970	25,422	23,666	15,364	27,322	78
Stono grožđe	4,869	6,996	6,866	3,187	4,998	57
Vinova loza	15,101	18,426	16,800	12,177	22,324	83
Prinos	t/ha					
Vinogradi	6.2	8.3	7.6	4.8	8.4	74
Stono grožđe	6.2	9.4	8.9	4.0	6.1	53
Vinova loza	6.2	7.9	7.2	5.1	9.1	79

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od strane OEAPS - MPŠRR

U donjoj slici prikazana je ukupna površina vinograda, kao i stonog grožđa i vinove loze za period 2014-2018. Na ovoj slici primećujemo da površina nije beležila značajne promene, međutim od 2015. godine ta površina je beležila rast.

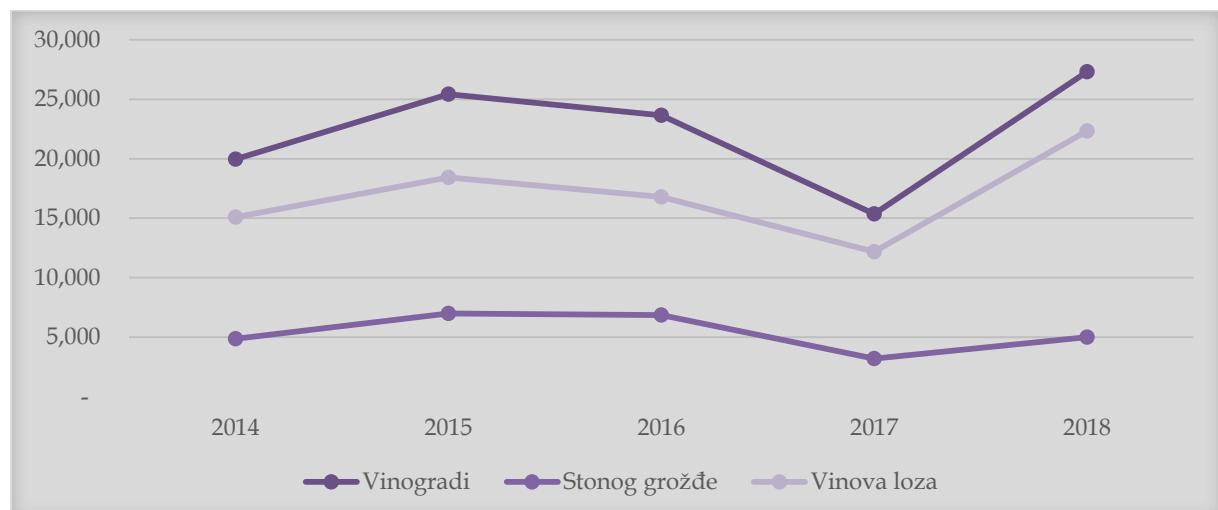
Slika 33: Površina vinograda u ha, 2014-2018

Odeljenje za Vinogradarstvo i Vinograde, obrađeno od strane OEAPS - MPŠRR

Što se tiče proizvodnje, u ovom periodu došlo je do velikih kretanja usled promenljivih klimatskih uslova. Proizvodnja grožđa je u 2018. godinu beležila značajan rast.

Slika 34: Proizvodnja grožđa u tonama, 2014-2018.

Odeljenje za Vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od strane OEAPS - MPŠRR

Sledeća tabela prikazuje podatke o bilansu nabavke stonog grožđa. U 2018. godini stopa samodovoljnosti stonog grožđa bila je veća (68%) u odnosu na prethodnu godinu koja je iznosila je samo 48%. Ostatak je pokriven uvozom od 2,554 tone, što je za 29% niže u odnosu na 2017. godinu. Izvezena količina u 2018. godini se više nego udvostručila u odnosu na prethodnu godinu, sa 75 na 173 tone. Iznos proizvodnje stonog grožđa u 2018. godini bio je 3,3 mil. €, što je za 8,7% niže u odnosu na 2017. godinu. Trgovinski bilans u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu, smanjen je za 30%, kao rezultat manjeg uvoza i većeg izvoza.

Tabela 44: Bilans nabavke stonog grožđa, 2014-2018.

Stavke bilansa	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Površina sa vinogradima	ha	3,201	3,068	3,117	3,199	3,272
Površina sa stonim grožđem	ha	767	747	769	799	816
Učešće	%	24	24	25	25	25
Prinos	t/ha	7.0	9.0	8.9	4.0	6.1
Proizvodnja	t	4,869	6,996	6,866	3,187	4,998
Uvoz stonog grožđa	t	2,920	2,025	2,624	3,592	2,554
Nabavka stonog grožđa	t	7,789	9,021	9,490	6,779	7,552
Izvoz stonog grožđa	t	96	28	112	75	173
Domaća upotreba	t	7,693	8,993	9,379	6,704	7,379
Stepen samodovoljnosti	%	63	78	73	48	68
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	1.02	0.91	0.84	1.15	0.7
Vrednost proizvodnje	mil. €	5.0	6.4	5.8	3.7	3.3
Trgovinski bilans	mil. €	-1.6	-0.9	-1.2	-1.8	-1.2

Izvor: ASK, Statistike spoljne trgovine; Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo; Obračun OEAPS - MPŠRR

Površina uzgojena sortama stonog grožđa na Kosovu u 2018. godini je bila 816 ha, i u odnosu na 2017. godinu, predstavlja rast od 2%. Od sorti stonog grožđa, kao i prethodne godine, u 2018. godini najveći deo uzgojen je Muskatom Hamburg, na površini od 258 ha, a slede sorte Italijanski Muskat sa 171 ha, Afuz Ali sa 121 ha i sorta Kardinal sa 93 ha. Ostale sorte uzgajaju se na manjem površinama i čine 174 ha ukupne površine uzgojene stonim grožđem.

Tabela 45: Sorte stonog grožđa, 2018

Sorte stonog grožđa 2018					
Br.	Sorte	Površina (ha)	Proizvodnja(t)	Prinos (t/ha)	Površina u %
1	Muskat Hamburg	258	1,446	5.6	32
2	Italijanski Muskat	171	1,390	8.1	21
3	Afuz Ali	121	730	6.0	15
4	Kardinal	93	588	6.3	11
5	Moldavka	20	128	6.3	2
6	Ribier	10	58	5.6	1
7	Demir Kapi	11	36	3.3	1
8	Antigona	7	55	7.3	1
9	Eksperimentalno stono grožđe	8	5	0.6	1
10	Viktorija	71	290	4.1	9
11	Black Magic	10	39	3.8	1
12	Kraljica	2	12	6.4	0
13	Gročanka	2	12	6.6	0
14	Red Globe	6	17	3.1	1
15	Muskat jula	1	4	4.9	0
16	Crimson Seedless	3	9	2.6	0
17	Michele Palieri	15	118	7.7	2
18	Grožđe bez semenja	3	38	14.9	0
19	Regina	4	22	5.9	0
	Ukupno	816	4,998	6.1	100

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od OEAPS - MPŠRR

Kada se radi o vinovoj lozi, površina uzgojenih sorti grožđa za proizvodnju crvenog vina iznosila je 1,617 ha, dok je površina uzgojena sortama za proizvodnju belog vina 838 ha. Ukupna površina uzgojena vinom lozom bila je 2,455 ha, i u odnosu na 2017. godinu veća je za 2%. Od površine koje se uzgaja sortama za proizvodnju crvenog vina na čelu je sorta Vranac sa 486 ha, a slede Prokupa sa 358 ha, sorta Game sa 250 ha, Crni burgundac sa 169 ha, Žameta sa 106 ha i vrste, kao i druge vrste koje čine površine uzgojene crvenim sortama sa ukupno 248 ha.

Od sorti grožđa za proizvodnju belog vina najveći deo se uzgaja sortom Smederevka, sa 373 ha, zatim Italijanski rizling sa 229 ha i sorta Šardone sa 93 ha, dok je ostatak površine od 143 ha uzgojen drugim sortama koje su prikazane u donjoj tabeli.

Tabela 46: Sorte vinove loze 2018.

Crvene sorte					
Br.	Sorte	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos t/ha	Površina (%)
1	Vranac	486	6,099	12.6	30
2	Prokupac	358	1,522	4.2	22
3	Game	250	1,637	6.6	15
4	Crveni burgundac (Pino Noir)	169	942	5.6	10
5	Žameta	106	785	7.4	7
6	Kabernet Sauvignon	55	626	11.3	3
7	Game sa bojom	23	106	4.7	1
8	Frankovka	30	218	7.4	2
9	Merlot	41	328	8.0	3
10	Kaberne Fran	23	14	0.6	1
11	Sira	34	68	2.0	2
12	Plovdin (Crveno grožđe)	18	29	1.6	1
13	Crvena šasla	1	-	-	-
14	Petit Verdo	4	79	17.8	0.3
15	Carmenere	4	6	1.4	0.3
16	Pinot Grigo	7	-	-	0.4
17	Calmet	1	-	-	-
18	Cabernet Volos	3	-	-	0.2
19	Kartošia	1	-	-	-
20	Sorela	2	-	-	-
21	Crni trg	-	2	5.8	-
Ukupno crvene sorte		1,617	12,461	7.71	100
Bele sorte					
Br.	Sorte	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Prinos t/ha	Površina (%)
1	Smederevka	373	4,811	12.9	44
2	Italijanski rizling	229	2,726	11.9	27
3	Šardone	93	889	9.6	11
4	Rajnski rizling	47	526	11.3	6
5	Župljanka	28	379	13.4	3
6	Rakacitel	11	114	10.2	1
7	Semijon	10	87	8.7	1
8	Beli burgundac	16	229	14.2	2
9	Žilavka	4	48	13.4	0.4
10	Kladovsko belo	3	-	0.0	0.4
11	Melnik	12	32	2.8	1
12	Sovinjon	4	19	5.1	0.5
13	Traminer	7	2	0.3	1
14	Fleurtai	2	-	-	0.2
Ukupno bele sorte		838	9,863	11.8	100
Ukupno sorte vinove loze		2,455	22,324	9.1	

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od OEAPS - MPŠRR

Vina

Proizvodnja vina, kao i grožđa, beležila je značajan rast u 2018. godini. Proizvodnja belog vina se u 2018. godini je utrostručena u odnosu na prethodnu godinu, dok je proizvodnja crvenog vina oko četiri puta veća nego u 2017. godini. S druge strane, roze vino je beležilo veliki pad, sa 1,826 hiljada litara proizvedenih u 2017. na samo 69 hiljada litara u 2018. godini.

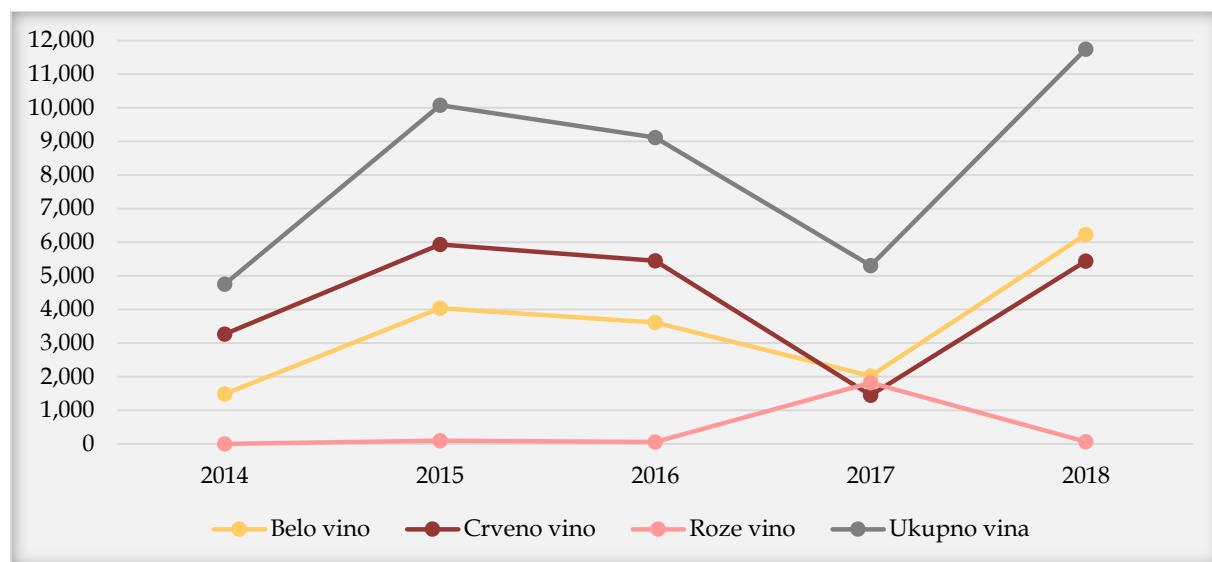
Tabela 47: Proizvodnja vina 2014-2018

Proizvodnja	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Belo vino	1000 l	1,485	4,044	3,613	2,024	6,234	208
Crveno vino	1000 l	3,265	5,938	5,446	1,455	5,441	274
Roze vino	1000 l	4	97	59	1,826	69	-96
Ukupno vina	1000 l	4,754	10,079	9,118	5,305	11,744	121

Izvor : Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od OEAPS - MPŠRR

Na sledećoj tabeli mogu se primetiti oscilacije u proizvodnji belog, crvenog i roze vina u periodu 2014-2018. Crveno vino i belo vino beležile su nagli porast u 2015. i 2018. godini, dok su u 2014. i 2017. godini beležile nagli pad usled nepovoljnih klimatskih uslova. Roze vino je za razliku od belog i crvenog vina, beležilo najveći rast u 2017. godini, dok ostale godine karakteriše mnogo manja proizvodnja.

Slika 35: Proizvodnja vina 2014-2018

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od OEAPS - MPŠRR

U donjoj tabeli prikazani su podaci o proizvodnji vina po kompanijama za 2017. i 2018. godinu. Kompanija koja je na čelu u 2018. godini, sa najvećom ukupnom proizvodnjom vina je „Stone

Castle Vineyards & Winery", a zatim sledi „Sunny Hills", „Biopak ", „Besa Winery", „Stari podrum ", „Vinarija Suva Reka "i druge kompanije navedene u tabeli.

Tabela 48: Proizvodnja vina po kompanijama, 2017-2018.

Br.	Kompanije za proizvodnju vina	Belo vino/Hl		Crveno vino/Hl		Roze vino/Hl		Grožđe za destilaciju	
		2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
1	d. o. o. "Stone Castle „Vineyards&Winery" L.L.C	7,797	40,577	7,262	21,335	1,002	500	411	-
2	„Sunny Hills" d. o. o.	2,788	6,174	-	11,032	10,780	-	-	-
3	„Biopak d.o.o"	2,648	5,780	1,925	4,055	50	-	660	2,855
4	„Besa Winery" d. o. o.	868	2,113	1,860	6,840	-	-	-	-
5	„Stari podrum" d.o.o.	2,758	2,792	-	5,999	6,009	-	3	21
6	„Vinarija Suvareka" do.o	3,150	3,548	1,470	1,823	400	110	616	-
7	„Kosova Wine" d.o.o.	-	622	503	1,029	-	46	38	13
8	PTP „Muja"	-	319	243	939	-	-	-	-
9	PTP „Bahha"	12	-	370	365	-	-	33	10
10	PTP „Sefa"	63	120	201	155	22	30	64	70
11	PTP „Agro-alf"	20	43	183	251	-	-	4	9
12	PTP „Rahvera AB"	33	77	22	104	-	-	6	12
13	„Cana Wine" d.o.o	29	28	163	134	-	-	4	4
14	NTP „Daka"	36	48	118	42	-	-	4	3
15	d.o.o „Orahovac"	-	22	32	59	-	-	1	-
16	d.o.o. „Albatros"	-	15	37	65	-	-	-	-
17	„Noster Fructus" d.o.o..	-	43	-	24	-	-	-	10
18	PTP „Tradita"	15	-	140	60	-	-	-	-
19	PTP „Hočanska Vina"	-	7	-	31	-	-	-	6
20	PTP „Astra - Vina"	-	-	-	31	-	-	-	1
21	PTP „Altini"	-	-	-	31	-	-	-	1
22	Shpk "Dea"	-	17	19	8	-	-	3	3
23	Dardania Wine d.o.o.	21	-	-	-	-	-	-	-
24	PTP „Rezidenca"	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		20,238	62,345	14,547	54,411	18,263	686	1,848	3,018

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo, obrađeno od OEAPS - MPŠRR

* „Dardanija Wine" d.o.o i „Residence" PTP imaju licencu od strane MPŠRR-a, ali u 2018. godini nisu sakupljali grožđe i ka posledica toga nisu imali proizvodnju vina.

Fizičko-hemijska analiza vina

Tokom 2018. godine u laboratoriji za enologiju sprovedeno je ukupno 472 fizičko-hemijskih analiza. Od toga, 116 su bili uzorci za unutrašnje tržište, 294 uzoraka za izvoz, a drugi za žestoka alkoholna pića, za potrebe kompanija i inspektora. U prethodnim godinama, kao u 2017. i 2016. godini, sprovedeno je ukupno 337, odnosno 344 fizičko-hemijskih analiza.

Tabela 49: Fizičko-hemijska analiza vina za 2014 - 2018

Godina	2014	2015	2016	2017	2018
Uzorak domaćeg tržišta	74	60	82	111	116
Uzorak izvoza	208	150	162	183	294
Uzorak uvoza	105	105	100	16	-
Žestoka alkoholna pića	-	-	-	27	14
Potrebe kompanija	-	-	-	-	43
Inspektori	-	-	-	-	5
Ukupno	387	315	344	337	472

Izvor: Odeljenje za vinogradarstvo i vinarstvo,

Za berbu iz 2018. godine vršena je sertifikacija vina. U zvaničnom ocenjivanju učestvovalo je 118 vrsta vina, od kojih su 52 visoko ocenjene, 43 vrsta vina su ocenjena kao kvalitetna, a 17 vrsta stonog vina zaštićenog geografskog porekla i 6 vrsta vina ocenjena su se prema šemi Da / Ne.

2.3.5 Krmno bilje i zeleni usevi

U 2018. godini površina krmnim biljem i pokošenim zelenim usevima beležila je rast za 1%, dok je proizvodnja smanjena za isti procenat. Na pad proizvodnje uticao je zeleni kukuruz koji je bio jedini usev koji je beležio pad kao u površini tako i u proizvodnji. Ostali usevi su beležili rast kao u površini tako i u proizvodnji, međutim rast u proizvodnji bio je veći kao rezultat povećanje prinosa po hektaru.

Tabela 50: Površina, proizvodnja, prinos krmnog bilja i pokošenih zelenih useva, 2014-2018

Usevi	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina	ha					
Krmno bilje i pokošeni zeleni usevi	26,554	97,183	97,936	105,613	107,099	1
Kukuruz (zeleni)	2,414	2,256	2,943	9,209	7,297	-21
Seno (livade)	-	68,711	69,021	69,235	70,679	2
Trava	6,689	9,809	8,575	8,847	9,200	4
Lucerka	15,011	15,109	15,190	15,747	17,182	9
Detelina	2,085	526	765	798	854	7
Ostalo krmno bilje	355	772	1,440	1,776	1,887	6
Proizvodnja	t					
Krmno bilje i pokošeni zeleni usevi	151,095	317,888	390,707	486,989	480,966	-1
Kukuruz (zeleni)	36,434	31,633	68,219	153,544	111,792	-27
Seno (livade)	-	194,768	225,813	226,288	249,559	10
Trava	19,575	31,028	21,936	26,707	30,786	15
Lucerka	86,583	53,368	63,522	67,748	73,754	9
Detelina	6,924	1,784	2,715	2,620	3,065	17
Ostalo krmno bilje	1,579	5,308	8,502	10,082	12,010	19
Prinos	t/ha					
Kukuruz (zeleni)	15.09	14.02	23.18	16.67	15.32	-8
Seno (livade)	-	2.83	3.27	3.27	3.53	8
Trava	2.93	3.16	2.56	3.02	3.35	11
Lucerka	5.77	3.53	4.18	4.30	4.29	-0.2
Detelina	3.32	3.39	3.55	3.28	3.59	9
Ostalo krmno bilje	4.45	6.87	5.90	5.68	6.36	12

Izvor: ASK – Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18)

* U 2014. godini seno nije obuhvaćeno u ukupnoj površini i proizvodnji;

* Ostalo zeleno krmno bilje uključuje: Urov, Zelena pšenica, Zeleni ovas, Zeleni ječam, Zeleni raž kao i drugo krmno bilje (trave).

2.3.6 Industrijske kulture

Industrijske kulture se na Kosovu užgajaju na maloj površini. U 2018. godini industrijskim kulturama bila je užgojena površina od 329 ha, gde je ukupna proizvodnja bila 392 tona. U odnosu na 2017. godinu površina je beležila pad za 121 ha ili 27%, dok proizvodnja za 122 ha ili 24%.

Tabela 51: Površina i proizvodnja industrijskih kultura, 2015-2018.

	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Površina u ha	346	389	450	329	-27
Proizvodnja u tonama	757	1,028	514	392	-24

Izvor: ASK – Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

2.3.7 Organska proizvodnja na Kosovu

U Republici Kosovo sektor lekovitih i aromatičnih biljaka kao i u gajenju i tako i u sakupljanju je prilično konsolidovan.

Statistika pokazuje da u je 2018. godini:

- uzgojeno 424,10 ha lekovitim i aromatičnim biljem (LAB);
- 35 licencirane kompanije;
- 373,488 ha sertifikovanih područja za sakupljanje lekovitog bilja i šumskog voća;
- 45 centara za sakupljanje širom Kosova.

Tabela 52: Informacije o organskoj poljoprivredi

LAB	Lekovito i aromatično bilje, ha	Licencirane kompanije	Sertifikovana područja, ha	Centri za sakupljanje	Sakupljanje
2017	170	5	824,379	45	3,200
2018	424	35	373,488	45	-

Izvor: OEAPS - MPŠRR

Izvoz lekovitog i aromatičnog bilja vrši se kao poluprerađeni proizvod, 95% ukupne proizvodnje ide za izvoz u: Nemačku, Austriju, Švajcarsku itd.

Sertifikacija i inspekcijski kapaciteti za organsku poljoprivrodu

Na Kosovu, u nedostatku lokalnog kontrolnog organa, sertifikaciju organskih proizvoda vrše dva (2) međunarodna organa za sertifikaciju:

- „Albinspekt“ iz Albanije;
- „Q-Check P.C.“ sa sedištem u gradu Larisa u Grčkoj.

Komisija za Organsku poljoprivrednu (KOP)

Na osnovu AU Br. 01/2019 o dužnostima, odgovornostima i sastavu Komisije za organsku poljoprivrednu, odlukom Generalnog sekretara MPŠRR-a osnovana je nova Komisija za Organsku poljoprivrednu (KOP).

Sistem Kontrole

Ministarstvo je nadležno i odgovorno telo za organizaciju sistema kontrole i za bolje sprovođenje AU br. 02/2019 o sistemu kontrole, kontrolnom organu, kontrolnim telima i pravilima za njihovu primenu, gde su utvrđene dužnosti i odgovornosti kontrolnog sistema, kontrolnog organa i kontrolnih tela za sertifikaciju proizvoda i hrane organske poljoprivrede.

Održana su dva (2) informativna sastanka: za kontrolna tela koja deluju na Kosovu kao i za članove udruženja „Organika“ na temu: Sistem kontrole, kontrolni organ, kontrolna tela i pravila za njihovo sprovođenje;

Nacionalni akcioni plan za razvoj organske poljoprivrede na Kosovu 2018-2021

Održani su sastanci sa organizacijama koje podržavaju organsku poljoprivrednu, kao što su: GIZ, USAID, Švajcarski Caritas, udruženje Organika, IADK, Swisscontact, Promovisanje zapošljavanja u privatnom sektoru (PPSE) sa ciljem:

- Planiranja budućnosti organske poljoprivrede na Kosovu od analize na akciju;
- Identifikacija potreba i potencijala sektora za postavljanje strateških ciljeva i pokretanje akcionih tačaka:
 1. Proizvodnja i prerada u sektoru organske poljoprivrede;
 2. Razvoj tržišta;
 3. Zakonodavstvo, sertifikacija i politike;
 4. Istraživanje, obrazovanje, obuka i savetovanje.

Za svaku aktivnost utvrđeni su odgovorni organi, poslednji rokovi za sprovođenje i identifikacija budžeta.

2.3.8 Sadni materijal

Proizvodnja sadnog materijala voća na Kosovu ima tradiciju i povoljne pedoklimatske uslove koji su povoljni za njihov rast i kvalitetnu proizvodnju, što dokazuje njihovo prostiranje u regionima Kosova, i postojanje velikog broja sorti (naročito jabuke).

Posle rata, u rasadnicima Kosova, sadni materijal se uglavnom proizveo klasičnom metodom kalemljenja na uspavajući pup gde se sadnice dobijaju za dve godine, to podrazumeva proizvodnju sadnica sa visokim troškovima i često proizveden sadni materijal rezultirao je lošeg kvaliteta, a uglavnom je dominirala proizvodnja sadnica sa generativnim pod-kalemnicama. Međutim, poslednjih godina značajno je poraslo interesovanje poljoprivrednika da registruju svoje rasadnike i za povećanje njihovih površina. Osnovni faktori za ovo je

element „sadnica“, koji se procenjuje sa svim svojim glavnim parametrima, kao što su kvalitet, čistoća sorte i njeno poreklo. Ovde se primećuje promena koja postepeno postaje ubedljiva za sve koji se bave voćnim sadnim materijalom. Iz svega što je rečeno do sada, sektor voćarstva a naročito proizvodnja sadnica, smatra se sektorom od ekonomskog značaja za kosovsku poljoprivrednu, a poslednju godinu bio je više podržan od strane MPŠRR-a. Vredi napomenuti da je od 2013. godine započela primena programa za direktne isplate u sektoru sadnog materijala i sadnica vinove loze proizvedene na vegetativnim podlogama. Ova podrška je uticala je na povećanje kvaliteta sadnog materijala, povećanje proizvodnje i smanjenje uvoza sadnica.

U Zakonu o Sadnom Materijalu br. 2004/13, deklaracija proizvodnje sadnog materijala voća je obavezna. Stoga, pozivajući se na AU br. 7/2007 o držanju, načinu i postupcima vođenja podataka o količini, vrsti i sorti sadnog materijala proizvedenog, trgovanoj i uništenoj, proizvođači sadnog materijala od perioda 2016-2018 svake godine vrše deklarisanje proizvodnje sadnog materijala voća.

Fitosanitarni inspektorji vrše službenu distribuciju, prikupljanje knjiga " o držanju, načinu i postupcima vođenja podataka o količini, vrsti i sorti sadnog materijala proizvedenog, trgovanoj i uništenoj".

Prema statističkim podacima koje je pripremio OPPT u obliku tabela, prikazana je proizvodnja voćnih sadnica za period 2014-2018.

Tabela 53: Proizvodnja voćnih sadnica sa vegetativnim i generativnim podlogama

Godine	2014	2015	2016	2017	2018
Vegetativne podloge	469,636	564,785	477,303	947,310	448,060
Generativne podloge	182,919	86,920	134,995	92,260	104,705
Ukupno	652,555	651,705	612,298	1,039,570	552,765

izvor: OPPT – MPŠRR

2.4 Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta

Navodnjavanje kao važan proces za poljoprivredno zemljište na Kosovu je organizovano u različitim oblicima kao što su: formalno navodnjavanje organizovano preko kompanija za navodnjavanje, neformalno navodnjavanje, neorganizovano navodnjavanje i pojedinačno navodnjavanje koje se vrši iz različitih izvora vode, kao što su reke, bunari itd.

Pozivajući se na podatke prikupljene od opštinskih direkcija za poljoprivrednu, procenjuje se da je tokom 2018. godine navodnjavano oko 17,837 ha formalnim i neformalnim navodnjavanjem. Primećuje se smanjenje navodnjavanih površina koje su prijavile opštine u odnosu na 2017. godinu, kao posledica padavina tokom leta 2018. godine.

Iz izveštavanih podataka, neke opštinske direkcije su izvestile da nemaju površine pod navodnjavanjem, kao što su: Skenderaj, Mališevi i Elez Han. Usevi koji su navodnjavani su:

kukuruz, voće i povrće, uključujući ostale sektore navedene u tabeli o navodnjavanju poljoprivrednog zemljišta.

Kapitalne investicije su realizovane u proširenju sistema za navodnjavanje za 740 ha tokom 2018. godine. Ove investicije uključuju proširenje sistema za navodnjavanje u selu Svinjare, opština Mitrovica za 200 ha, u selima Samodraža i Pantina, opština Vučitrn za 220 ha, i u selima Pirane, Landovica i Krajka, opština Prizren sa 320 ha.

Tabela 54: Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta u opštinama za 2018. godinu

Opština	Izvor za navodnjavanje	Navodnjavanje kultura	Navodnjavana površina / ha
Dečane	Beli Drim	Kukuruz, voće, povrće	22
Đakovica	Radonjić, reka, bunari	Povrće, kukuruz, bostan,	2,327
Glogovac	Ibar-Lepenac	Povrće, kukuruz, detelina	42
Gnjilane	Bunari	Povrće, plastenik, otvoreno polje	405
Dragaš	-	-	10
Istog	Beli Drim	Kukuruz, voće, povrće	637
Kačanik	Reke	Kukuruz, pasulj, povrće	475
Klina	Beli Drim	Kukuruz, voće, povrće	1,460
Kosovo Polje	Reka Drenica, bunari	Kukuruz, detelina, povrće	9
Kamenica	-	-	30
Mitrovica	Ibar-Lepenac	Povrće, kukuruz	415
Lipljane	Bunari	-	149
Obilić	Ibar-Lepenac	Kukuruz, voće, povrće	514
Orahovac	Radonjić	Povrće, kukuruz, bostan	2,576
Peć	Beli Drim	Kukuruz, voće, povrće	1,379
Podujevo	Reka Lap, bunari	Povrće, kukuruz, voće	786
Priština	Ibar-Lepenac	Krompir, kukuruz	624
Prizren	Radonjić, Dukagjini	Kukuruz, povrće, krmno bilje	2,220
Štimlje	Bunari, reke	Povrće, voće ,detelina	110
Štrpc	Reka Lepenac,	Kukuruz, voće, povrće	990
Suva Reka	Reke, bunari	Povrće, voće ,detelina, oranje	488
Uroševac	Reke, bunari	Voće, povrće, kukuruz	391
Vitina	Bunari	Bostan, krompir	212
Vučitrn	Ibar-Lepenac	Krompir, kupus, kukuruz	487
Mamuša	Bunari, reke	Povrće, kukuruz	426
Junik	Beli Drim	Detelina, kukuruz, krompir	191
Gračanica	Reke, bunari	Kukuruz	401
Parteš	Bunari	Povrće, kukuruz, detelina	62

Izvor: Odeljenje za poljoprivrednu politiku i trgovinu

2.5 Stočarstvo

2.5.1 Goveda

Goveda su najvažnija kategorija u okviru stočarstva i ona čini 51% ukupnog broja grla stoke. Kada je reč o strukturi goveđeg fonda, krave muzare čine 51%, zatim sledi kategorija teladi ispod 1 godine sa 32%, i ostale kategorije zajedno sa 17%. U pogledu starosnih grupa, kategorija goveda od 2 i više godina iznosi 57%, a sledi kategorija goveda mlađa od jedne godine 32% i kategorija goveda od 1 do manje od 2 godine sa 11%. U kategoriji goveda mlađih od 1 godine udeo ženskih i muških telad je jednak (50%), dok u kategoriji od 1 do manje od dve godine dominiraju ženska telad sa 54%, dok muška telad imaju 46%.

U 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu, ukupan fond goveda i broj krava muzara, smanjen je za manje od 1% svako. Beležen je rast u kategorija teladi od 1 do 2 godine, ženke telad mlađe od 1 godine kao i junica starijih od 2 godine.

Tabela 55: Fond i struktura goveda, 2014-2018

Broj životinja	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u%
Fond goveda	261,689	258,504	264,971	259,729	258,662	-0.4
Muška telad ispod 1 godine*	47,357	45,235	45,443	43,748	41,911	-4
Ženska telad ispod 1 godine*	36,055	36,108	38,124	40,731	41,263	1
Muška telad 1-2 godina	14,351	9,007	11,756	13,449	14,627	9
Junica 1-2 godina	10,925	13,737	13,967	11,356	12,335	9
Mužjaci iznad 2 godine*	2,872	2,639	7,044	7,082	5,519	-22
Junice preko 2 godine	13,920	12,138	11,344	9,442	9,635	2
Krave muzare	134,393	135,801	136,783	132,971	132,474	-0.4
Ostale krave	1,816	3,839	510	950	898	-5

Izvor: ASK – Popis Poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15,'16,'17,'18)

Ukupan broj goveda u 2018. godini bio je 258,662 grla, što je u odnosu na 2017. godinu manji za 0,4%. Što se tiče klanja, u 2018. godini je zaklano 114,149 grla, što je manje u odnosu na 2017. godinu za 1,1%. Ukupna vrednost proizvodnje govedine bila je 42,5 mil. €, a vrednost uvoza je 40 mil. €. Ovom količinom proizvodnje stopa samodovoljnosti iznosi 56,1%, a potrošnja po glavi stanovnika je 19,3 kg godišnje.

Tabela 56: Bilans nabavke govedine, 2014-2018.

	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Stočni fond	grla	261,689	258,504	264,971	259,729	258,662
Krave muzare	grla	134,393	135,801	136,783	132,971	132,474
Ukupno klanja	grla	128,372	115,195	116,849	115,459	114,149
Ukupan domaći proizvod u kg.t.	mil. kg t.	22.8	19.7	20	19.8	19.5
Ukupan uvoz	mil. kg t.	10.4	13	12.3	12.6	15.2
Nabavka u kg.t.	mil. kg t.	33.2	32.7	32.3	32.5	34.7
Ukupan izvoz	mil. kg t.	0	0	0	0.0	0.0
Potrošnja	mil. kg t.	33.2	32.7	32.3	32.5	34.7
Vrednost proizvoda u kg.t..	mil. €	50.5	41.4	40.9	41.4	42.5
Ukupan uvoz	mil. €	23.8	33.5	29.4	32.0	40.0
Trgovinski bilans	mil. €	-23.8	-33.5	-29.3	-32.0	-40.0
Stepen samodovoljnosti	%	68.7	60.4	61.9	61.1	56.1
Potrošnja po glavi stanovnika	kg z. t.	18.4	18.4	18.2	18.0	19.3

Izvor: KAS - Popis Poljoprivrede ('14); Anketa o poljoprivrednih domaćinstava ('15, '16, '17, '18); ASK, Statistika spoljne trgovine; obračun od OEAPS - MPŠRR

U 2018. godini krave muzare čine 51% ukupnog broja goveda. Od ukupne upotrebe, 80% je činila domaća proizvodnja, a ostatak je pokriven uvozom. Ukupna proizvodnja mleka u 2018. godini iznosila je 278 hiljada tona, što je nešto manje nego u 2017. godini, jer je broj krava muzara bio manji. Trgovinski bilans ostaje negativan sa 30 mil. €. Potrošnja po glavi stanovnika je bila 168 kg godišnje, što znači da čovek dnevno konzumira oko 0,5 kg, uključujući mleko i proizvode.

Tabela 57: 2014-2018 Bilans nabavke mleka i proizvoda od kravlje mleka, 2014-2018

	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Krave muzare	grla	134,393	135,801	136,783	132,971	132,474
Proizvodnja mleka	t	278,933	282,534	285,261	277,976	277,599
Uvoz	t (p.e.)	67,863	67,491	69,284	68,007	70,596
Nabavka	t (p.e.)	346,796	350,025	354,545	345,983	348,195
Izvoz	t (p.e.)	378	800	745	679	572
Domaća potrošnja	t (p.e.)	346,418	349,224	353,800	345,303	347,624
Stepen samodovoljnosti	%	80.5	80.9	80.6	80.5	79.9
Gubici	t (p.e.)	5,579	5,651	5,705	5,560	5,552
Potrošnja za hranu teladi na farmi	t (p.e.)	41,003	41,532	41,933	40,862	40,807
Prerada	t (p.e.)	26,690	26,868	27,247	26,606	26,848
Ljudska potrošnja	t (p.e.)	273,146	275,173	278,914	272,276	274,416
Cene proizvođača (na farmi)	€/kg	0.33	0.30	0.30	0.31	0.31
Vrednost proizvodnje	mil EUR	76.7	70.6	71.3	71.8	71.7
Trgovinski bilans	Mil EUR	-25.5	-25.5	-26.8	-28.5	-30.0

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18); KAS, Statistika spoljne trgovine; obračun od OEAPS - MFŠRR

2.5.2 Ovce i koze

Ovce i koze čine 41% ukupnog broja životinja. Broj ovaca i koza u 2018. godini je 209,808 grla ili 0,4% manji u odnosu na 2017. godinu. Po kategorijama, broj ovaca u 2018. godini smanjen je za 1% dok je broj koza povećan za 1%.

Od kategorije ovaca u 2018. godini, 77% čine ovce za oplodnju, a ostatak su jagnjad, ovnovi itd. Od ukupnog broja ovaca za oplodnju, 87% su ovce koja su ojagnjila, a 13% ovca koja se po prvi put oplodila. Od ukupnog broja koza od 28,703 grla, 78% su koze za oplodnju, a ostale su jarići, jarčevi itd. Od ukupnog broja koza za oplodnju, 84% su koze koje su ojarile, a 16% koze koje se po prvi put oplodila.

Tabela 58: Broj ovaca i koza, 2014-2018

Broj životinja	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Ovce i koze	212,014	224,096	212,040	210,688	209,808	-0,4
Ovce	183,584	193,703	184,265	182,278	181,105	-1
Ovce za oplodnju	146,924	148,956	141,995	136,810	139,312	2
Ostala grla (jagnjad, ovnovi itd.)	36,660	44,747	42,270	45,468	41,793	-8
Koze	28,430	30,393	27,775	28,410	28,703	1
Koze za oplodnju	23,575	26,310	24,315	24,836	22,401	-10
Ostale glave (jarad, jarčevi itd.)	4,855	4,083	3,460	3,574	6,302	76

Izvor: ASK – Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18)

Proizvodnja ovaca i koza kao poljoprivredna aktivnost koja je uglavnom razvijena u udaljenim ruralnim sredinama, orijentisana je na proizvodnju mesa, dok je potrošnja mleka manja i uglavnom se koristi za proizvodnju sira. U 2018. godini procenjuje se da je ovče i kozje meso iznosili oko 2,116 tona zaklane težine, a uvoz u odnosu na domaću proizvodnju je veoma nizak i Kosovo uspeva da zadovolji domaće potrebe za potrošnju za oko 99%. Vrednost proizvodnje u 2018. godini je 5,2 mil. € dok je vrednost trgovinskog bilansa -0,1 mil. €. Potrošnja po glavi stanovnika procenjuje se na oko 1,2 kg/godišnje.

Tabela 59: Bilans nabavka ovčetine i kozetine, 2014-2018

	Jedinica	2014	2015	2016	2017	2018
Fond ovaca	glave	183,584	193,703	184,265	182,278	181,105
Fond koza	glave	28,430	30,393	27,775	28,410	28,703
Klanja	glave	184,467	195,284	185,069	183,108	181,937
Proizvodnja (t..k)	t	2,142	2,267	2,146	2,127	2,116
Neto uvoz (t. k)	t	36	24	-11	-13	20
Domaća upotreba (t. k)	t	2,178	2,291	2,135	2,114	2,136
Vrednost proizvodnje	mil. €	5.4	5.6	5.2	5.2	5.2
Trgovinski bilans	mil. €	-0.12	-0.10	0.04	0.05	-0.09
Stepen samodovoljnosti	%	98	99	101	101	99
Potrošnja po glavi stanovnika	kg	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2

Izvor: ASK – Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18) ASK, Statistika spoljne trgovine, obračun od OEAPS - MPŠRR

2.5.3 Svinje i druge životinje farme

Sektor svinjarstva na Kosovu je manje razvijen u odnosu na ostale sektore stočarstva. Broj svinja u 2018. godini bio je 40,164, što je 2% manje u odnosu na prethodnu godinu. U pogledu strukture svinja u 2018. godini, 27% su bili prasad težine ispod 20 kg, 16% svinje težine 20-50 kg, 29% tovnih svinja, 25% krmače i 3% nerast za priplodnju.

Od ukupnog broja tovnih svinja većina, odnosno 53% njih teže 110 kg ili više, 30% imaju težinu 80-109 kg, a preostalih 17% teži 51-79 kg. Što se tiče krmača, 60% su krmače koje su oprasile, 18% krmače koja se prvi put oplodile, 18% neplodne krmače i 4% druge krmače.

Broj konja, magaraca i mazgi tokom 2018. godine smanjen je za 382 grla ili 16% u odnosu na 2017. godinu.

Tabela 60: Broj svinja i drugih životinja farme, 2014-2018

Broj životinja	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Svinje	34,188	44,149	42,309	41,086	40,164	-2
Konji, magarci i mazge	2,980	2,577	2,353	2,326	1,944	-16

Izvor: ASK – Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18)

2.5.4 Živinarstvo

U 2018. godini, ukupan broj živine na Kosovu smanjen je za 10% u odnosu na prethodnu godinu. Od broja živine 94% su kokoš, a preostalih 6% su čurke, patke, guske i druga živila. Što se tiče strukture kokošaka, 72% su koke nosilje, 17% brojlera i 11% ostalih (pilići, petlovi i druga kokoš). Na Kosovu broj koki nosilja u poljoprivrednim gazdinstvima koje imaju više od 2,000 koki nosilja iznosi 711,678 komada i postoje 168 gazdinstva koje poseduje koke nosilje iznad ovog broja, a preostalih 1 mil. Koki nosilja su na porodičnim farmama. Od ukupnog broja brojlera, 12 poljoprivrednih gazdinstava ima preko 5,000 brojlera, a broj brojlera na tim farmama je 216,890, dok je na manjim farmama 189,765 brojlera.

U 2018. proizvodnja jaja na komercijalnim farmama se procenjuje na oko 213 mil. jaja, dok u okviru domaćinstava se proizvode oko 102 mil. komada što rezultira ukupnom proizvodnjom od 315 mil. jaja. U 2018. godini uvezeno je oko 4,2 mil. jaja u iznosu od 361.7 hiljada €. Makedonija je zemlja iz koje je 2018. godine uvezeno 74,6% jaja, a slede Albanija sa 15,7%, Bugarska sa 9% i ostale zemlje kao što su Nemačka, Grčka, Holandija i Italija sa manje od 1%. Dok je izvoz postojao samo u Albaniji. Procenjuje se da prosečna potrošnja po glavi stanovnika iznosi 178 jaja godišnje i možemo da kažemo da Kosovo zadovoljava oko 99% potreba za jajima.

U 2018. godini proizvodnja pilećeg mesa procenjuje se na oko 3,023 tone, s obzirom da je sektor živinarstva uglavnom orijentisan na proizvodnju jaja za potrošnju i proizvodnju pilića, dok je proizvodnja pilećeg mesa u nižem stadiju razvoja. U 2018. godini uvoz pilećeg mesa bio je oko 34,872 tone, od čega je 31% uvezeno iz Brazila, 22% iz Sjedinjenih Američkih Država, 13% iz Velike Britanije, 6% iz Poljske, 4% iz Nemačke, po 3% iz Mađarske, Italije, Slovenije i Turske i preostalih 12% iz drugih zemalja. Procenjuje se da prosečna potrošnja po glavi stanovnika na Kosovu iznosi oko 21,1 kg / god. Uz trenutnu proizvodnjom Kosovo uspeva da pokrije samo 8% potreba potrošnje.

Tabela 61: Broj živine i jaja 2014-2018, na 1000 komada

Broj živine (1000)	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Živina	2,692	2,576	2,740	2,811	2,538	-10
Kokoške	2,584	2,492	2,586	2,676	2,393	-11
Brojleri	194	304	196	398	407	2
Koke nosilje	1,704	1,874	2,043	2,051	1,728	-16
Pilići, čurke i ostala kokoš	687	314	347	227	259	14
Čurke	45	63	108	98	88	-10
Ostala živila (guske, patke itd.)	62	22	46	37	56	53
Jaja*	357,138	361,197	350,827	348,998	315,097	-10

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18); * OEAPS ('14 '18)

2.5.5 Pčelarstvo

Kontinuirana podrška pčelarskom sektoru uticala da i broj košnica kontinuirano raste. Prvi put je ovaj sektor podržan direktnim isplatama u 2012. godini, nastavljajući se iz godine u godinu povećanjem broja subvencionisanih košnica, ali i povećanjem ukupnog broja košnica. U 2018. godini broj košnica je beležio rast za 11% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 62: Broj košnica pčela, 2014-2018

Broj košnica	2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Košnice pčela	116,172	157,005	162,355	163,717	182,476	11

Izvor: ASK - Popis poljoprivrede ('14); Anketa poljoprivrednih gazdinstava ('15, '16, '17, '18)

Proizvodnja meda u 2018. godini bila je mnogo veća nego u 2017. godini, zbog nepovoljnih vremenskih uslova u 2017. godini, što je rezultiralo niskom proizvodnjom. U 2018. godini uvezeno je 209 tona meda što je u odnosu na 2017. godinu, uvezena količina veća za 6%, a izvoz meda samo 40 kg. Uzimajući u obzir domaću proizvodnju kao i uvezenu količinu, na Kosovu je u 2018. godini potrošeno 2,946 tona meda, dakle jedan stanovnik Kosova tokom godine konzumirao 1,6 kg. Pokrivenost potrošnje domaćom proizvodnjom bila je 93%. Najviše meda je uvezeno iz Makedonije (44%), zatim iz Turske (13%), Hrvatske (12%), Albanije (10%) i ostalih zemalja 21%.

3 Šumarstvo

Kosovo je u završnoj fazi ispunjavanja sprovođenja Strategije i politike za šume na nacionalnom nivou na osnovu značaja i specifičnosti šumarskog sektora širom sveta, oslanjajući se na dobre prakse održivog upravljanja šumama kao prirodnim resursom. Šume se smatraju značajnom ekonomskom aktivnošću za planinska područja i mogu pružiti dugoročne mogućnosti za njihovo korišćenje u razvoju ekoturizma. Održivo upravljanje ima za cilj restauraciju proizvodnog potencijala, zaštitu šumskog okruženja i životne sredine uopšte, očuvanje biološke raznolikosti i razvoj održivih sistema za podsticanje samozapošljavanja u ruralnim sredinama i poboljšanje društvenog života.

U cilju stvaranja održivih podataka o šumama, Nacionalni inventar šuma je drugi put sproveden tokom perioda 2012/2013. Tokom ovog inventara šume na nivou zemlje odabранo je 3,453 ispitnih površina, dok su grupe na terenu posećivale 1,860 ispitnih površina iz kojih su prikupljeni podaci o šumama i sastavu šuma. Ispitne površine su trajno označene i planiraju se posećivati svakih 10 godina kako bi se utvrdile moguće promene u njihovom stanju, sastavu i rasprostranjenosti.

Tabela 63: Šume po poreklu i vlasništvu, u ha

Poreklo	Svojina			Ukupno
	Publike	Privatne	Nepoznato	
Prirodno obnavljanje	58,400	13,600	1,000	73,000
Veštačko pošumljavanje i obnavljanje	2,000	800	-	2,800
Niske šume	229,000	164,800	4,000	397,800
Niske šume sa standardima	5,800	1,600	-	7,400
Ukupno	295,200	180,800	5,000	481,000

Izvor: NIŠ

Šumska površina na Kosovu je prilično održivo sa oko 481,000 ha (44,7% ukupne površine). Podaci pokazuju da je oko 38% šumskih površina u privatnom vlasništvu, dok je 62% u državnoj svojini. Niske šume dominiraju šumskom površinom sa 84%. Čiste lisnate šume pokrivaju gotovo 83% šumske površine. Stabla u stojećem stanju sa obimom u visini grudi ≥ 7 cm i dalje iznosi 40,5 miliona m³, otprilike isto kao i pre deset godina. Među drvećem, vrsta Fagus doprinosi 46% obima, dok vrste Quercus čine 23%. Prosečna zapremina stojećih stabala je na Kosovu je 84 m³/ha. Godišnji rast kore drveća obima ≥ 7 cm (DLG) procenjen je na 1.6 mil. m³, 1.3 mil. m³ lisnate šume i 0,2 mil. m³ četinarske šume. Godišnja prilika za seču na Kosovu je do 1.2 mil. m³. Analiza izvršena na 60% dokumenata o šumskim površinama pokazuje da se godišnje prosečno vrši seča od 950,000 m³. Prema tome, godišnja seča može se proceniti na oko 1,6 mil. m³.

Aktivnosti politike o šumama

Zakonodavstvo i politika o šumama su početni osnov za rukovođenje, upravljanje, upotrebu i zaštitu šuma i šumskih zemljišta. Tokom 2018. godine, DŠ je pripremila, dopunila i uskladila novi Nacrt zakona o šumama sa Izjavom usaglašenosti sa EU, Tabelom usklađenosti sa EU i Nacrt zakonom o obrascu finansijskog osiguranja za sprovođenje zakona. Druga aktivnost je takođe bila i priprema, dopuna i rasprava o nacrtu zakona o lov.

Da bi se povećale šumske površine i povećala svest o šumama i životnoj sredini uopšte, izrađen je Projekat pošumljavanja opustošenih šume, koji je predviđen za finansiranje od vladinog budžeta za pošumljavanje 450 ha u trogodišnjem periodu. Ovaj projekat predviđa pristup različitim vladinim institucijama i obrazovnim institucijama.

U okviru sprovođenja Strategije za šume 2010-2020, pripremljena su dva programa u cilju ispunjavanja ciljeva održivog upravljanja šumama. U 2018. godini ministar MPŠRR-a doneo je dve odluke kojima se odobravaju dva programa: Nacionalni program za pošumljavanje i ponovno pošumljavanje 2018.-2027 i Nacionalni program za zdrave šume 2018-2027.

U cilju regulisanja lov na divlje životinje, na zahtev opština, nakon razmatranja DŠ je dala ukupno 7 saglasnosti za davanje na zajedničko upravljanje lovištima u sledećim opštinama: Gnjilane 3, Lipljan 2, Kačanik 1 i Gračanica 1 lovište.

U okviru drugih prioritetnih aktivnosti DŠ-a, 28 preduzeća je dobilo licencu za bavljenje delatnošću održivo korišćenje šuma i sakupljanje nedrvnih proizvoda. Takođe, u oblasti prerade drveta tokom dotične godine izdato je 13 licenci za različita preduzeća.

U okviru saradnje sa donatorima tokom protekle godine, DŠ je, uz podršku relevantnih projekata, nadgledao sprovođenje dva projekta:

- Projekat izrade Plana za upravljanja divljim životinjama u Blinaji, finansiran od strane FAO-a.
- Projekat održivog osnaživanja decentralizovanih i privatnih šuma na Kosovu kojeg sprovodi CNVP.

Aktivnosti u upravljanju šumama

Strategijom za razvoj šumarstva 2010-2020 identifikovane su oblasti od uticaja u kojima je potrebno intervenisati kako bi se ispunili ciljevi održivog upravljanja šumama i šumskim resursima. U ovoj Strategiji je postavljen cilj da se tokom jedne godine pokrivaju 30,000 ha šumskih površina dugoročnim planovima za upravljanje. Tokom 2018. godine, Agencija za šume Kosova se angažovala realizujući uspešno 7 planova za upravljanje za upravne jedinice (UJ) koje čine oko 22,032 ha šumskih površina.

Tabela 64: Izrada planova za upravljanje, 2018

Upravna jedinica	Opština	Površina u ha
Belosica	Podujevo	4,185
Koritnik II	Dragaš	970
Dubočak	Peć	500
Crni Vrh	Zubin Potok	6,601
Gnjižanski	Leposavić	2,719
Crni Kamen	Kamenica	2,100
Bodošnjak	Kačanik - Elez Han	4,957
Ukupno		22,032

Izvor: KAŠ

Aktivnosti u godišnjem upravljanju šumama

Trenutno Agencija za šume nije u mogućnosti da iskoristi proizvodne mogućnosti i kapacitete da zadovolji domaće potrebe stanovništva i poslovne zajednice kao rezultat nezakonite seče.

Sledeće tabele prikazuju plan njihovog korišćenja i realizacije za šume u državnoj svojini u 2018. godini.

Tabela 65: Godišnji plan za državne šume , m³

Asortimani	Zapremina m ³
Tehničko drvo	5,770
Ogrevno drvo	56,940
Neto drvna masa	62,710
Otpadak	4,033
Bruto drvna masa	66,743

Izvor: AŠK

Tokom analizira potražnja i ponuda prosečne potrošnje drveta u domaćinstvima, koja se procenjuje na oko 8.24 m³⁸ za 176,394⁹ domaćinstva koja troše drvo ka primarni izvor energije, rezultati pokazuju da potražnja za opštu potrošnju iznosi oko 1,447¹⁰ mil. m³ drvne građe za ogrev. Stoga bi planiranje putem godišnjih i planova upravljanja od strane Agencije za šume treba da bude približno u skladu sa potražnjom zadrvnu građu.

⁸ Sektori drvne biomase na Kosovu WISDOM, 2015⁹ OEBS i ASK, 2011¹⁰ Sektor drvne biomase na Kosovu WISDOM, 2015

Tabela 66: Realizacija plana korišćenja državnih šuma , m³

Asortiman	Zapremina m³
Tehničko drvo	3,418
Ogrevno drvo	24,118
Neto drvna masa	27,536
Otpad	503
Ukupno realizacija	28,039

Izvor : AKŠ

Agencija za šume, prilikom kratkoročnog planiranja treba da se fokusira na pronalaženje strategije koja bi uticala na smanjenje gubitaka od nezakonite seče primenom dugoročnog ili desetogodišnjeg plana upravljanja. Sledeća tabela prikazuje realizaciju korišćenje državnih šuma po direkcijama.

Tabela 67: Realizacija korišćenja državnih šuma

Direkcije	Četinarsko tehničko drvo	Listnato tehničko drvo	Ogrevno drvo	Otpad	Ukupno m³
Priština	-	-	1155	51	1,206
Peć	217	71	3,362	3	3,653
Mitrovica	-	-	264	14	278
Prizren	103	410	3,843	269	4,625
Gnjilane	211	1,173	9,274	4	10,662
Uroševac	-	1,226	4,367	-	5,593
DMKE	3	2	1,852	162	2,019
Ukupno	535	2,883	24,118	503	28,039

Izvor: AŠK

Postavljanjem u izveštaju planiranudrvnu masu godišnjim planom i njegovu realizaciju tokom 2018. godine, utvrđuje se da je Agencija za šume Kosova uspela da iskoristi, preko seče i legalne prodaje, oko 42% planirane drvne mase za seču tokom godine. Naravno, ova količina mase za seču nije ni približna potražnji domaćinstava samo jedne opštine na Kosovu, a kamoli potražnji preduzeća za drvnu građu. Agenciji za šume obavezno je potrebno opsežno planiranje, zasnovano na planovima za upravljanja koji već pokrivaju preko 90% kosovskih šumskih površina

Aktivnosti u tretiranju mladih šuma

Pred-komercijalno stanjivanje je od posebnog je značaja za unapređenje mladih šumskih sastojina, čiji je cilj povećanje kvaliteta i produktivnosti šuma poboljšanjem uslova za rast i razvoj. Pored toga, Agencija za šume zajedno sa Ministarstvom rada i socijalne zaštite sprovode zajednički projekat angažovanjem sezonskih radnika u cilju tretiranja mladih šuma. Ovaj projekat ima za cilj smanjenje nezaposlenosti, poboljšanje socijalnog stanja, uključivanje mladih u šumarske aktivnosti i ostvarivanje prihoda u udaljenim ruralnim sredinama. Realizacijom ovog projekta, oko 285 ha niskih šuma obrađeno je pred-komercijalnim

stanjivanjem. Ova Agencija je, u okviru izvršavanja svojih dužnosti prodajom kroz postupak javne nabavke, uspela da realizuje tretiranje oko 215 ha u regionu Peć i Prištine.

Tabela 68: Pred-komercijalno stanjivanje, 2018

Direkcije	Zapremina u m ³	Površina u ha
Priština	360	120
Gnjilane	0	96
Peć	0	0
Mitrovica	78	30
Uroševac	70	12
Prizren	0	27
Ukupno	508	285

Izvor AŠK

U okviru tretiranja mladih šuma sa pred-komercijalnim stanjivanjem, Agencija za šume, u saradnji sa donatorom, kao što je Projekat održivog osnaživanja decentralizovanih i privatnih šuma na Kosovu, koji sprovodi CNVP, sprovela je niz aktivnosti pred-komercijalnog stanjivanja šuma u državnoj svojini, ali za 2018. godinu nema podataka.

Aktivnosti u privatnim šumama

Jedan od dužnosti Agencije za šume i opštinskih šumskih direkcija, u okviru sprovođenja Zakona o šumama u vezi sa decentralizacijom odgovornosti prilikom godišnjeg planiranja u privatnim šumama, odnosi se na realizaciju planiranja, žigosanja, izdavanja dozvola za vreme prerade i seče u privatnima šumama, kao i vršenjem usluga prevoza drvnog materijala (izdavanje markica, dozvola za seču, propratnica) itd.

Tabela 69: Plan za privatne šume, 2018

Gajenje i korišćenje šuma			
Podizanje novih šuma - pošumljavanje		ha	85
Obnova šuma - melioracija		ha	13
Gajenje šuma		ha	3,784
Korišćenje šuma		ha	4,850
Tehničko-stručni poslovi			
Podneti zahtevi	komada		4,150
Planiranje seče u privatnim šumama	m ³		45,240
Ogrevno drvo	m ³		41,400
Tehničko drvo	m ³		3,840

Izvor: AŠK

U saradnji sa Udruženjem šumskih vlasnika, Agencija za šume uspela je da planom za gajenje šuma realizuje podršku vlasnika u podizanju novih šuma, pošumljavanjem oko 85 ha šume, podmlađivanjem – melioracijom od oko 13 ha, gajenjem 3.784 ha, a na osnovu zahteva vlasnika

planirano je za korišćenje 4,850 ha šumske površine. Opštinski organi u saradnji sa AŠK-om za 2018. godinu planirali su realizaciju seče oko 45,240 m³ drvnog materijala.

Tabela 70: Realizacija aktivnosti u privatnim šumama, 2018

Privatne šume	Jedinica	Ukupno
Razmatrani zahtevi	komada	2,821
Žigosanje stabla	m ³	186,006
Žigosanje za prevoz	m ³	162,536
Izdata drvna masa	m ³	154,834
Broj izdatih otpremnih listova	copë	28,212
Kontrola -profesionalna osmatranja	Slučajeva	935
Drvo van šume	m ³	4,577
Pošumljavanje u privatnim imovinama	ha	0

Izvor: AŠK

Na osnovu plana za privatne šume, procenjuje se da je tokom prošle godine AŠK uspela da izvrši razmatranje 2,821 ili 68% podnesenih zahteva, kroz koji su žigosani za seču 186,006 m³. Analizom tabele koja se odnosi na planiranje seča u privatnim šumama u odnosu na seču koja je izvršena, utvrđeno je da su opštinske vlasti zajedno sa AŠK-om odobrile zahteve koji su rezultirali prekoračenjem plan od oko 140,766 m³ drvnog materijala, što je više od četiri puta osnovnog plana.

Tokom sprovođenja plana u privatnim šumama ispunjeno je žigosanje za prevoz drvnog materijala od oko 162,535 m³ drvne građe, što čini preko 87% žigosanog drvnog materijala. Opštinske vlasti uspele su da otprate, popratnicama oko 154,834 m³ drvne građe, što predstavlja 95% drveta žigosanog za prevoz. U pogledu pružanja usluga, opštinske vlasti su izveštavale da su izdale otprilike 28,212 otpremnica, dok su uspele da izvrše oko 935 profesionalnih inspekcija i osmatranja. Agencija za šume u okviru realizacije plana pošumljavanja i melioracije privatnih šuma nije mogla da ispuni ovaj plan.

Aktivnosti u zaštiti šuma

Šume se smatraju veoma složenim ekosistemima od posebnog značaja za društvo uopšte, mnoštvom biodiverziteta, kulturnim, zdravstvenim, rekreativnim, obrazovnim potrebama, pejzažima itd. Zbog toga, s obzirom na njihovu ulogu, značaj i funkcije, sprovođenje politike odnosi se na veliki doprinos šuma u zaštiti životne sredine, biodiverzitetu, gasovima staklene bašte i prirodnim nepogodama. Zaštita šuma od štetočina, a posebno štetnog uticaja ljudskog faktora, danas se u svim zemljama, početkom primene demokratije je suočavanje sa sečom i eksploracijom šuma i šumskih proizvoda bez kriterijuma. Stoga, vlada zajedno sa odgovornim institucijama treba da poveća saradnju sa organima za sprovođenje reda, bezbednosti, sa nevladinim organizacijama, medijima itd. U pogledu zaštite šuma, obuhvata se i razvoj različitih aktivnosti za prekršaje i krivične prijave, kontrole na šumskim terenima,

osmatranje tržišta, šumskih i magistralnih puteva, zaplene itd. Tokom 2018. godine opštinske vlasti su razmatrale i podnele oko 4,501 prekršajnih prijava i 1,147 krivičnih prijava.

Tabela 71: Krivične i prekršajne prijave, 2018

Šumska šteta	Broj	m ³	Ukupno €
Prekršajne prijave	4,501	7,589	992,320
Krivične prijave	1,147	6,430	829,427
Ukupno	5,648	14,019	1,821,747

Izvor: AŠK

Opštinske vlasti tokom dotične godine su izveštavale da je podignuto oko 5,648 krivičnih i prekršajnih prijava, od čega 1,147 krivičnih i 4,501 prekršajnih prijava. Količina drvnog materijala prijavljena kao šumska šteta procenjuje se na oko 14,019 m³ u iznosu od oko 1,821,747 evra. U pogledu zaštite šuma od nezakonite seče, primenjena je mera zaplene drvnog materijala koji je sečen i prevožen nezakonito. U tom kontekstu, utvrđuje se da je tokom prošle godine zaplenjeno 2,657 m³ drvne građe, od čega je prodato 1,430 m³, dok zalihe iz prethodne godine iznose 1,184 m³.

Tabela 72: Zaplena drvnog materijala

Drvna građa	m ³
Zalihe iz 2017. godine	1,184
Zaplenjena količina drva 2018. god.	2,657
Prodata količina	1,430
Ustupljena količina na osnovu memoranduma	129
Sadašnje stanje zaliha	2,282

Izvor: AŠK

Šumski požari

Šumski požari predstavljaju jedan od velikih izazova za institucije, posebno tokom proleća i leta. Prema različitim analizama i statistikama, preko 99% požara u šumama i šumskom zemljištu prouzrokovano od ljudskog faktora, dok je samo 1% drugih uzroka abiotiske prirode. Tokom letnjog sušnog perioda 2018. godine broj slučajeva i zahvaćenih šumskih površina požarima bio je u stalnom rastu. To zbog visokih temperatura i ljudske nepažnje. Prema izveštajima Koordinacionih direkcija na terenu, Agencija za šume tokom ove godine identifikovala je 83 slučajeva požara u državnim i privatnim šumama koje obuhvataju šumsku površinu od oko 949 ha.

Tabela 73: Broj slučajeva šumskih požara i površina u ha, 2018

Opština	Broj slučajeva	Površina (ha)		Ukupno (ha)
		Javna	Privatna	
Priština	25	25	551	576
Mitrovica	2	3	0	3
Peć	9	12	34	47
Prizren	32	162	48	211
Uroševac	5	8	0	8
Gnjilane	10	105	0	104
Ukupno	83	315	633	949

Izvor : AŠK

Agencija za šume Kosova nastavlja saradnju sa institucijama reda, institucijama za vanredne situacije i za bezbednost, u slučajevima šumskih požara. Ova saradnja stvara priliku za smanjenje mogućnosti da se širenja požara u naseljena mesta, izbegavajući ljudske gubitke. Tokom prethodne godine, ova Agencija je u saradnji sa MRSZ-om u šest regiona angažovala oko 160 sezonskih radnika radi zaštite šuma od požara. Svi angažovani radnici se u početku obučavani o opasnostima, načinima intervencije, korišćenju protivpožarnih uređaja, čišćenju i otvaranju zaštitnih koridora itd. Tokom intervencija na gašenje šumskih požara nije izostala pomoć vatrogasnih jedinica za vanredne situacije, KBS-a, vlasnika šuma itd.

Proizvodnja šumskih sadnica

Proizvodnja sadnica je važna aktivnost koja u velikoj meri zavisi od realizacije plana pošumljavanja i ponovnog pošumljavanja šumskih zemljišta. Zbog toga, Institut za šume sprovodio je niz aktivnosti počev od procene potreba za repromaterijalom (semenom), sadnog materijala (humusa), pripreme zemljišta za sadnju, čišćenja plastenika i pripreme za sadnju, punjenja kaseta sa humusom, zasađivanja semena u lejama, aktivnosti hranjenja, navodnjavanja i zaštite sadnica, vađenja i pripreme sadnica itd. Tokom 2018. godine u rasadniku Pećkog instituta uzgojeno je ukupno 1,571,047 šumskih sadnica starosti 2+0.

Tabela 74: Proizvodnja sadnica, 2018

Vrsta sadnica	Način gajenja	Komada
Četinarsko	Klasičan	844,663
Četinarsko	Industrijski	716,039
Liščarsko	Klasičan	9,790
Ukrasno	-	555
Četinarsko i liščarsko		1,571,047

Izvor: AŠK

Aktivnosti u pošumljavanju

Pošumljavanje se preduzima kao aktivnost Agencije za šume sa ciljem povećanja šumskih površina radi povećanja produktivnosti šumskog zemljišta, koje pomaže u zaštiti tih zemljišta

od negativnih uticaja raznih erozivnih faktora. Na osnovu godišnjeg plana upravljanja šumama, pošumljavanje šumskih zemljišta sprovedeno je na celoj teritoriji Kosova i obuhvata oko 296 ha. Sva pošumljavanja na šumskom zemljištu izvršena su na ugovornoj osnovi privatnih preduzeća od strane Agencije za šume.

Tabela 75: Jesenje pošumljavanje, 2018

Region	Površina u ha
Region Prištine, Mitrovice i Peći	136
Region Prizrena, Uroševca i Gnjilana	160
Ukupno	296

Izvor: AŠK

Uz pomoć FAO-a, tokom prošle godine pošumljeno je oko 35 ha šumske goleti. Ovaj projekat je realizovan u severnom delu Kosova u cilju ponovnog pošumljavanja šumske goleti.

Aktivnosti na revitalizaciji šumskih zemljišta

Kao i prethodnih godina, Agencija za šume pobrinula se da revitalizuje stenovitog zemljišta koje je bilo predmet vađenja i obrade kamenja i šljunka. Ova mera revitalizacije primenjena je sa ciljem da se povrati produktivno stanje zemljišta koje je korišćeno vađenjem inertnog materijala, povećanju zelene površine, preduzimanjem mera za uređivanje pejzaža, itd. Revitalizacija šumskog zemljišta korišćeno vađenjem inertnog materijala predviđa se poravnanjem, rehabilitacijom humusnog zemljišta (tla), sađenjem sadnica, postavljanjem ograda itd., u cilju uvođenja u proizvodnju ovih površina. Na osnovu podataka u donjoj tabeli možemo zaključiti da tokom protekle godine revitalizacijom je vraćena u proizvodnju površina od oko 10.4 ha.

Tabela 76: Sanacija šumskog zemljišta od korišćenja inertnog materijala

Kompanija	Opis	Površina m ²
Arsi SHPK ogrank na Kosovu	Rehabilitacija humusnog zemljišta i pošumljavanje	41,614
Etniku	Rehabilitacija humusnog zemljišta i pošumljavanje	12,414
Bag	Rehabilitacija humusnog zemljišta i pošumljavanje	49,996
Ukupno		104,024

Izvor: AŠK

4 Trgovina

4.1 Ukupna trgovina

Podaci prikazani u tabeli ispod pokazuju da je ukupni izvoz za carinska poglavlja (01-98) za period 2014-2018 pretrpeo promene. U 2015. i 2017. godini došlo je do povećanja u odnosu na prethodne godine dok je u 2016. i 2018. godini došlo do pada. U 2016. godini vrednost izvoza je bila 309.6 mil. €, što je ujedno bila najniža vrednost izvoza u ovom periodu, dok je najveća vrednost bila 378 mil. € u 2017. godini.

Izvoz robe tokom 2018. godine iznosio je 367.5 mil. €, što u odnosu na 2017. imamo pad izvoza od 10.5 mil. € ili 2.8%. Dok je izvoz beležio smanjenje i povećanje, uvoz je neprekidno rastao. U periodu 2014-2016. godine vrednost uvoza bila je preko 2 milijarde €, dok je u periodu 2017-2018 godine vrednost uvoza porasla na preko 3 milijarde.

Tabela 77: Ukupan izvoz-uvoz

Godina	Izvoz (1-98), u '000 €	Uvoz (1-98), u '000 €	Trgovinski bilans , u '000 €	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
	1	2	3=1-2	4=1/2
2014	324,543	2,538,337	-2,213,794	12.8
2015	325,294	2,634,693	-2,309,399	12.3
2016	309,627	2,789,491	-2,479,864	11.1
2017	378,010	3,047,018	-2,669,007	12.4
2018	367,500	3,347,007	-2,979,507	11.0

Izvor: ASK, obrada: OEAPS -MPŠRR

4.2 Trgovina poljoprivrednim proizvodima

U periodu 2014-2018 god. vrednost izvoza poljoprivrednih proizvoda je neprestano rastao. Vrednost izvoza u 2018. godini dostigla je 63.9 mil. €, što je u odnosu na 2017. izvoz povećan za 4.3%. Uvoz u 2018. godini iznosio je 712.3 mil. €, što je u poređenju sa 2017. godinom bio veći za 2.6%.

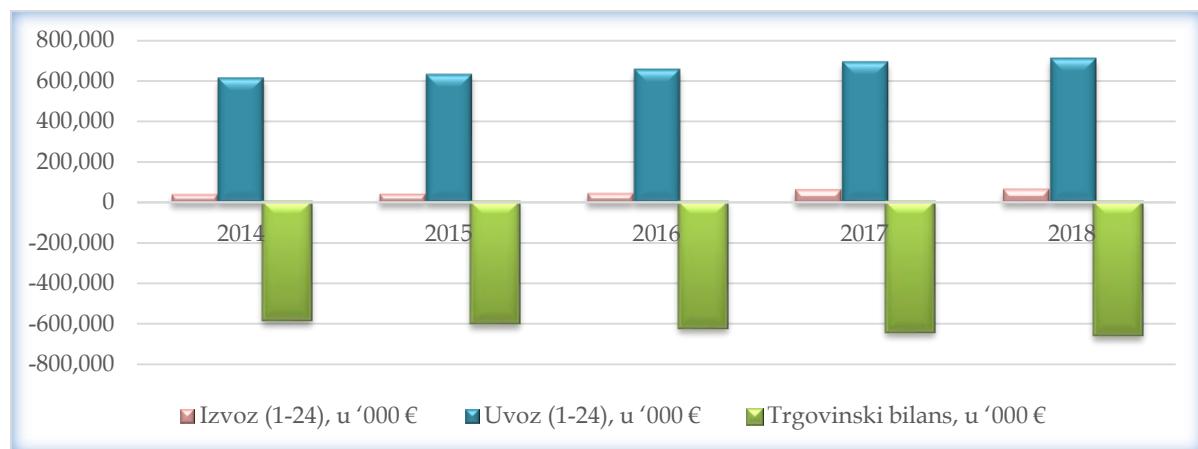
Tabela 78: Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda

Godina	Izvoz (1-24), u '000 €	Uvoz (1-24), u '000 €	Trgovinski bilans , u '000 €	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
	1	2	3=1-2	4=1/2
2014	39,359	616,118	-576,759	6.4
2015	41,683	633,702	-592,019	6.6
2016	45,205	658,730	-613,525	6.9
2017	61,336	694,517	-633,180	8.8
2018	63,950	712,314	-648,364	9.0

Izvor: KAŠ, obrada: OEAPS -MPŠRR

Trgovinski bilans poljoprivrednih proizvoda i dalje je negativan sa 648.3 mil. € u 2018 godini. Ali ono što vredi napomenuti je da je rast izvoza bio veći od rasta uvoza, što je dovelo do povećanja pokrivenosti uvoza za 9% u 2018. godini.

Slika 36: Izvoz, uvoz i trgovinski bilans poljoprivrednih proizvoda (1-24), u '000€

Izvor: ASK, obrada: OEAPS -MPŠRR

Učešće izvoza poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu značajno je povećano. Najveće učešće izvoza poljoprivrednih proizvoda (01-24) u ukupnom izvozu (1-98) bilo je u 2018. godini (17.4%), dok se najmanji udeo smatra onaj iz 2014. (12.1%).

U pogledu uvoza situacija je drugačija, gde učešće poljoprivrednih proizvoda u ukupnom uvozu beleži pad. Kao godina sa najmanjim učešćem bila je 2018. godina (21.3%), dok je najveće učešće bilo u 2014 godini (24.3%).

Slika 37: Učešće poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrednih proizvoda u ukupnom uvozu (desno) (desno)

Izvor: ASK, obrada: OEAPS -MPŠRR

4.2.1 Trgovina prema grupama država

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli ispod, primećuje se da je u 2018. godini najveća vrednost izvoza (01-24) bila u zemljama CEFTA-e (38.8 miliona € ili 60.6%), a slede zemlje EU. gde je izvoz iznosio 20.9 mil. € (32.7%) i druge zemlje u iznosu od 4.3 mil. € (6.7%).

U 2018. godini najveća vrednost uvoza poljoprivrednih proizvoda (01-24) bila je iz grupe zemalja EU-a (301.1 miliona € ili 42.3%), a slede zemlje CEFTA-e uvozom u vrednosti od 239.2 miliona. € (33.6%) i ostale zemlje sa 171.9 mil. € (24.1%).

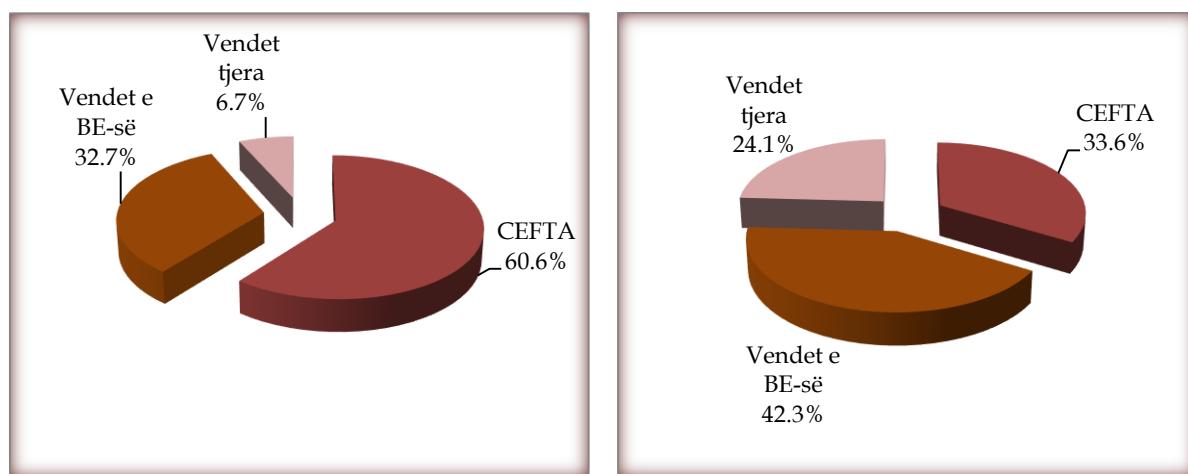
Tabela 79: Izvoz -uvoz poljoprivrednih proizvoda prema grupama država, 2018 god.

	CEFTA	Zemlje EU-a	Ostale zemlje	Ukupno
Izvoz (1-24), u '000 €	38,762	20,892	4,296	63,950
Uvoz (1-24), u '000 €	239,244	301,119	171,952	712,314
Trgovinski bilans u '000 €	-200,482	-280,226	-167,656	-648,364
Izvoz/učešće u %	60.6	32.7	6.7	100.0
Uvoz/Učešće u %	33.6	42.3	24.1	100.0
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	16.2	6.9	2.5	9.0

Izvor :KAS, obrada: OEAPS -MPŠRR

Na slici u nastavku prikazano je učešće izvoza i uvoza prema grupama država u 2018 godini.

Slika 38: Izvoz prema grupama država (levo), Uvoz prema grupama država (desno), 2018

Izvor :KAS, obrada: OEAPS -MPŠRR

Trgovina sa zemljama CEFTA-e

U 2014. godini izvoz u zemlje CEFTA-e iznosio je 25.6 mil. €, nastavljajući da raste u narednim godinama do 2018. godine, gde je dostigao najvišu vrednost od 38.8 mil. €.

Uvoz od 2014. do 2017 godine iz ovih zemalja se neprestano povećavao, dok je u 2018. uvoz bio 239.2 mil. €, što je za 7.4% manje u odnosu na 2017 godinu.

Tabela 80: Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda sa zemljama CEFTA

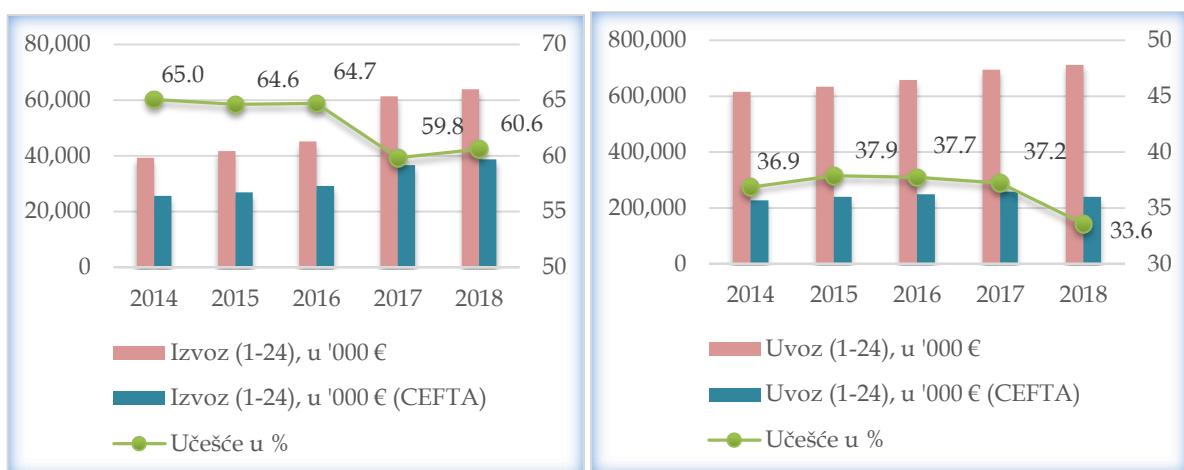
Godina	Izvoz (1-24), u '000 €	Uvoz (1-24), u '000 €	Trgovinski bilans, u '000 €	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
1	2	3=1-2	4=1/2	

2014.	25,601	227,141	-201,540	11.3
2015.	26,939	240,000	-213,061	11.2
2016.	29,258	248,550	-219,292	11.8
2017.	36,697	258,444	-221,747	14.2
2018.	38,762	239,244	-200,482	16.2

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Najniže učešće izvoza poljoprivrednih proizvoda u zemlje CEFTA bilo je u 2017. godini (59.8%), dok je najveće bilo u 2014. godini (65%), dok je u 2018. godini bilo 60.6%. Uvoz iz zemalja CEFTA imao je približno učešće u periodu 2014-2017., nastavljajući sa padom u 2018. godini na 33.6%.

Slika 39: Učešće poljoprivrede u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrede u ukupnom uvozu (desno)

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Na osnovu donje tabele, izvoz po državama CEFTA u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom, povećan je u svim državama. Najveći rast izvoza bio je u Makedoniji (19.3%), a slede R. Moldavija (10.6%), B. i Hercegovina (7.7%), Albanija (7.2%) i Srbija (0.3%). Rast izvoza poljoprivrednih proizvoda u zemlje CEFTA u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom bio je 5.6%.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz zemalja CEFTA takođe je pretrpeo promene. Došlo je do pada uvoza za 22.3% iz Albanije i 10.9% iz Makedonije. Uvoz je povećan iz Crne Gore za 86%, B. i Hercegovine 17.8%, R. Moldavije 7.7% i iz Srbije za 3.3%.

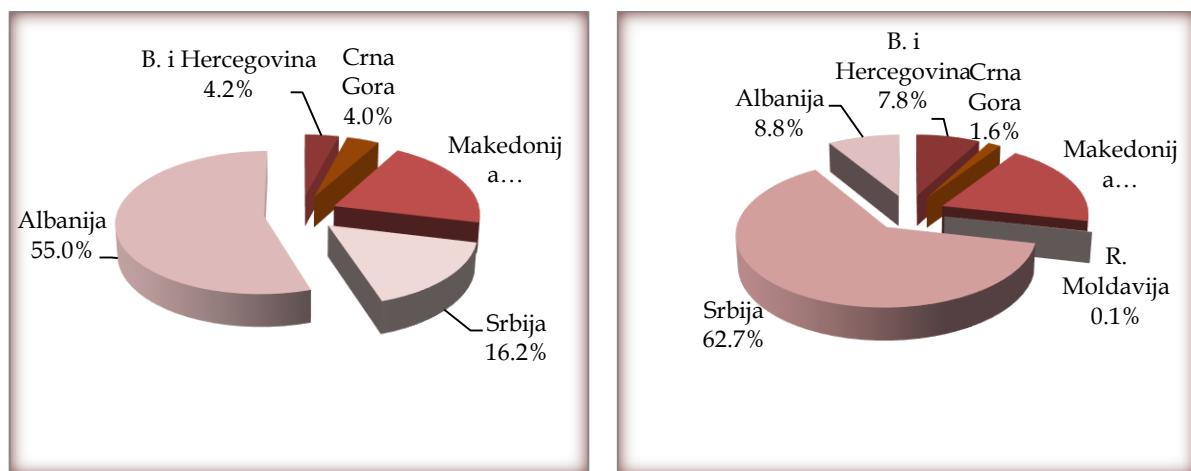
Tabela 81: Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje CEFTA, u '000 €

Zemlja	Izvoz			Uvoz		
	2017.	2018.	Razlika '18/'17, (%)	2017.	2018.	Razlika '18/'17, (%)
Albanija	1,503	1,611	7.2	24,103	18,719	-22.3
B. i Hercegovina	1,448	1,559	7.7	3,280	3,865	17.8
R. Moldavija	7,207	7,969	10.6	42,189	45,442	7.7
Crna Gora	0	0		92	172	86.0
Makedonija	5,268	6,287	19.3	168,422	150,015	-10.9
Srbija	21,271	21,336	0.3	20,357	21,033	3.3
Ukupno	36,697	38,762	5.6	258,444	239,244	-7.4

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Najveće učešće u izvozu CEFTA je imala Albanija sa 55%, Makedonija 20.6%, Srbija 16.2%, B. i Hercegovina 4.2% i Crna Gora 4%. U vrednosti uvoza poljoprivrednih proizvoda najveće učešće imale su: Srbija 62.7%, Makedonija 19%, Albanija 8.8%, B. i Hercegovina 7.8%, Crna Gora 1.6% i R. Moldavija 0.1%.

Slika 40: Izvoz po zemljama CEFTA (levo), Uvoz po zemljama CEFTA (desno), 2018.

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Trgovina sa zemljama EU

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EU je zabeležio kontinuiran rast, počevši od 2014. godine, kada je vrednost bila 10.2 mil. €, do 2018. godine u kojoj godini je izvoz dostigao vrednost od 20.9 mil. €, što je najveća vrednost izvoza u zemlje EU.

Uvoz je takođe zabeležio rast, počevši od 2014. i 2015. godine, kada je uvezeno robe u vrednosti oko 249 mil. € i nastavila je da se povećava vrednost uvoza i u narednim godinama. U 2018. godini vrednost uvoza iz zemalja EU iznosila je 301.1 mil. €, što je ujedno bila i najveća vrednost uvoza iz zemalja EU.

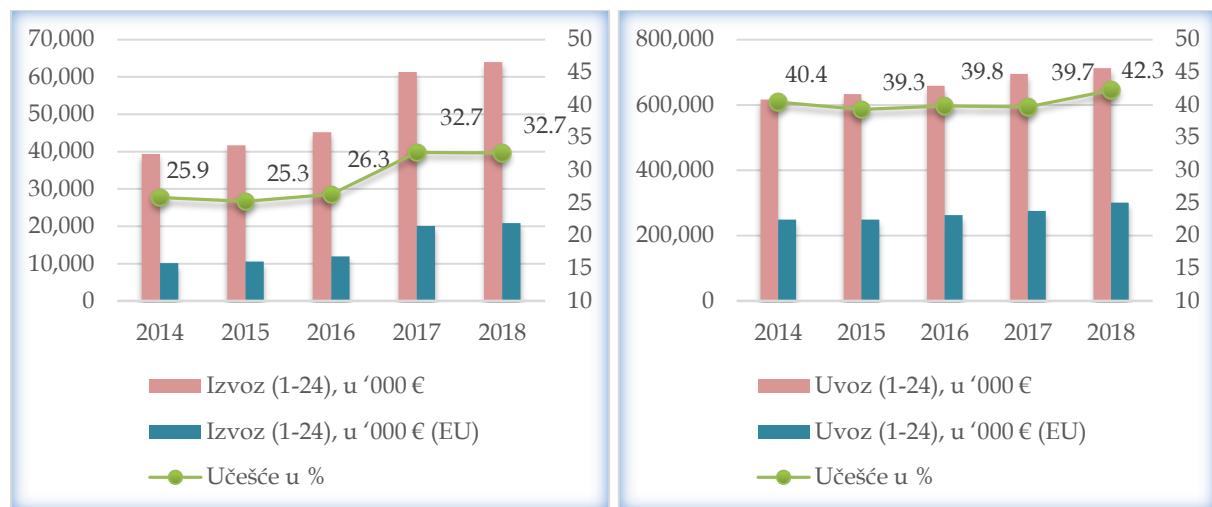
Tabela 82: Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda sa zemljama EU-a

Godina	Izvoz (1-24), u '000 €	Uvoz (1-24), u '000 €	Trgovinski bilans, u '000 €	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
	1	2	3=1-2	4=1/2
2014.	10,175	249,015	-238,840	4.1
2015.	10,530	249,010	-238,480	4.2
2016.	11,910	262,402	-250,492	4.5
2017.	20,077	275,846	-255,769	7.3
2018.	20,892	301,119	-280,226	6.9

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Najveće učešće izvoza u zemlje EU-a u ukupnom izvozu bilo je u 2017. i 2018. godini (32.7%), dok je najmanje učešće bilo u 2015. godini (25.3%). Najveće učešće uvoza iz zemalja EU u ukupnom uvozu bilo je u 2018. godini (42.3%), dok je najmanje učešće bilo u 2015. godini (39.3%).

Slika 41: Učešće poljoprivrede u ukupnom izvozu (levo), Učešće poljoprivrede u ukupnom uvozu (desno)

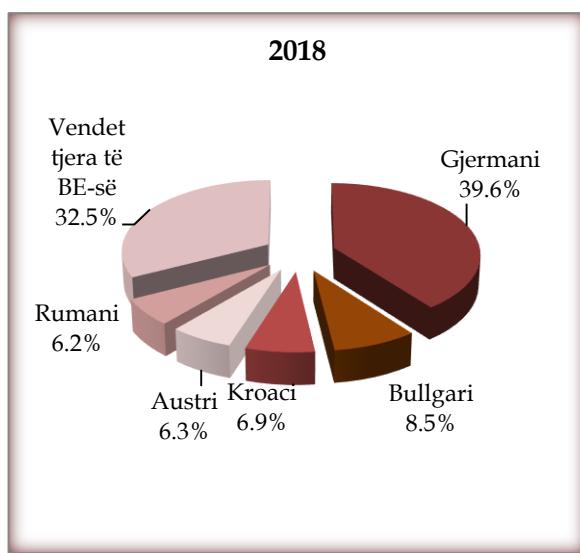

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Od zemalja EU, države u koje je najviše izvezeno u 2018. godini bile su: Nemačka u vrednosti od 8.3 mil. €, a sledi Bugarska 1.8 mil. € kao i druge zemlje kao što je prikazano u tabeli. Što se tiče učešća, Nemačka je imala učešće u vrednosti izvoza 39.6%, Bugarska 8.5%, Hrvatska 6.9%, Austrija 6.3%, Rumunija 6.2%, a ostale zemlje EU sa 32.5%.

Tabela 83: Izvoz po zemljama EU u '000€; Slika 42: Izvoz po zemljama EU

Zemlja	2017.	2018.	Razlika '18/'17, (%)
Nemačka	8,105	8,275	2
Bugarska	1,491	1,767	19
Hrvatska	1,077	1,445	34
Austrija	1,269	1,319	4
Rumunija	1,492	1,289	-14
Švedska	978	1,231	26
Italija	1,235	1,079	-13
Holandija	1,087	1,028	-5
Ujedinjeno Kraljevstvo	658	906	38
Mađarska	1,181	757	-36
Ostale zemlje EU	1,505	1,797	19
Ukupno EU 28	20,077	20,892	4

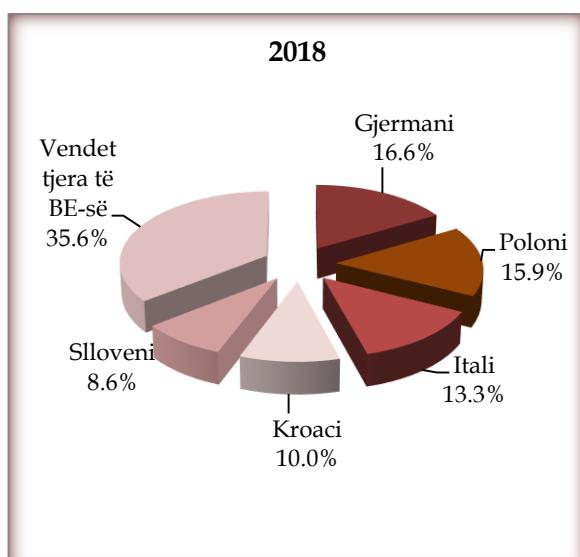

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Najveći uvoz iz zemalja EU-a u 2018. godini bio je iz Nemačke u vrednosti od 49.9 mil. €, a sledi Poljska 47.9 mil. €, Italija 40.1 mil. €, Hrvatska 30.1 mil. € i ostale zemlje prikazane u tabeli ispod. Najveće učešće u uvozu iz zemalja EU-a imale su Nemačka 16.6%, Poljska 15.9%, Italija 13.3%, Hrvatska 10%, Slovenija 8.6%, i ostale zemlje EU-a sa 35.6%.

Tabela 84: Uvoz po zemljama EU u '000 €; Slika 43: Uvoz po zemljama EU

Zemlja	2017.	2018.	Razlika '18/'17, (%)
Nemačka	50,358	49,850	-1.0
Poljska	43,970	47,880	8.9
Italija	35,865	40,120	11.9
Hrvatska	26,757	30,099	12.5
Slovenija	23,551	25,927	10.1
Austrija	16,420	18,847	14.8
Bugarska	13,471	14,803	9.9
Grčka	12,980	13,972	7.6
Holandija	11,246	12,420	10.4
Mađarska	10,241	12,292	20.0
Ostale zemlje EU	30,986	34,908	12.7
Ukupno EU 28	275,846	301,119	9.2

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

4.2.2 Izvoz-uvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (1-24)

Izvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (1-24)

U poređenju sa 2017. godinom, u 2018. godini poglavlja koja su zabeležila najveći rast vrednosti izvoza bila su poglavlja: 07, 12. i 22, dok poglavlja koja su zabeležila najveći pad vrednosti izvoza u poređenju sa 2017. godinom bila su poglavlja: 11. i 20. Poglavlja sa najvećim učešćem u poljoprivrednom izvozu bila su poglavlja: 07, 08, 20. i 22 (preko 70% vrednosti izvoza).

Tabela 85: Izvoz poljoprivrednih proizvoda 2014-2018., u 1000 €

Kod	Opis	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
01	Stoka	0	-	-	-	17
02	Meso i jestive iznutrice životinja	109	175	248	183	127
03	Ribe i ljskari, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	-	32	37	172	110
04	Mlečni proizvodi; jaja; prirodni med; jestivi proizvodi životinjskog porekla koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	200	459	490	492	471
05	Proizvodi životinjskog porekla, koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	-	-	-	-	-
06	Ostalo drveće i biljke; lukovice, korenje i slično; sečeno cveće i ukrasno lišće	22	42	58	165	226
07	Jestivo povrće i neke vrste korenja i lukovica	4,918	3,201	4,790	4,899	5,636
08	Jestivo voće i orasi; kora agruma ili lubenice i dinje	2,588	2,931	3,845	8,616	8,781
09	Kafa, čaj, krem i začini	2,729	3,180	2,170	3,677	3,971
10	Žitarice	420	724	335	262	386
11	Proizvodi industrije mlevenja; ječmena slad ili drugih žitarica; skrob; inulin; pšenični gluten	6,518	4,182	4,172	4,254	2,411
12	Uljane semenke i plodovi sa sadržajem ulja; razna zrna, semenke i plodovi; industrijske ili lekovite biljke; seno i krmno bilje	1,347	1,279	1,395	1,558	2,414
13	Lepljiva gusta materija iz pukotina na drvetu; smola i drugi biljni sokovi i ekstrakti	-	-	-	-	-
14	Biljni materijali koji se koriste za pletenje; biljni proizvodi koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	-	-	8	-	1
15	Biljna ili životinska ulja i masti i proizvodi koji se dobijaju od njih; pripremljene jestive masti; biljni ili životinjski vosak	19	41	9	179	343
16	Hrana pripremljena od mesa, ribe ili ljskara, mekušaca ili drugih vodenih beskičmenjaka	301	500	478	618	776
17	Šećeri i slatkiši od šećera	159	699	804	652	712
18	Kakao i proizvodi kakaoa	2,661	2,821	2,397	1,909	1,763
19	Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mleka; peciva ili proizvodi od testa	1,497	2,104	1,904	1,925	1,893
20	Proizvodi od povrća, voća, orašastih plodova ili drugih delova biljaka	1,752	2,253	3,757	6,171	4,507
21	Razni prehrambeni proizvodi	317	336	441	352	612
22	Piće, alkoholna piće i sirće	12,508	15,992	16,979	24,194	27,565
23	Ostaci iz prehrambene industrije; Krmno bilje pripremljeno za životinje	1,296	732	888	1,060	1,228
24	Duvan i prerađene zamene za duvan	-	-	-	-	-
(1-24)	Ukupno	39,359	41,683	45,205	61,336	63,950

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

Uvoz poljoprivrednih proizvoda po poglavljima (01-24)

U poređenju sa 2017. godinom, u 2018. godini poglavlja koja su zabeležila najveći pad vrednosti uvoza bila su poglavlja: 08, 09, 11, 16. i 17, dok poglavlja koja su zabeležila najveći rast vrednosti uvoza u poređenju sa 2017. godinom, bila su poglavlja: 01, 02, 04, 21. i 24. Poglavlja sa najvećim učešćem u poljoprivrednom uvozu bila su poglavlja: 02, 04, 10, 19, 21, 22. i 24 (oko 60% vrednosti uvoza).

Tabela 86: Uvoz poljoprivrednih proizvoda 2014-2018., u 1000 €

Kod	Opis	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
01	Stoka	12,201	9,525	7,930	10,873	15,502
02	Meso i jestive iznutrice životinja	62,040	61,758	57,848	61,986	64,878
03	Ribe i ljuskari, mikušci i ostali vodeni beskičmenjaci	1,959	2,292	2,120	2,640	2,999
04	Mlečni proizvodi; jaja; prirodni med; jestivi proizvodi životinjskog porekla koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	38,309	37,750	41,475	45,069	47,672
05	Proizvodi životinjskog porekla, koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	815	647	521	915	986
06	Ostalo drveće i biljke; lukovice, korenje i slično; sečeno cveće i ukrasno lišće	2,691	4,493	5,233	4,847	4,566
07	Jestivo povrće i neke vrste korenja i lukovica	21,794	23,047	23,135	22,934	24,742
08	Jestivo voće i orasi; kora agruma ili lubenice i dinje	29,031	30,251	32,959	35,069	34,415
09	Kafa, čaj, krem i začini	26,476	27,904	27,467	33,629	31,163
10	Žitarice	31,218	34,157	36,327	31,697	36,434
11	Proizvodi industrije mlevenja; ječmena slad ili drugih žitarica; skrob; inulin; pšenični gluten	14,647	15,048	12,823	10,822	9,187
12	Uljane semenke i plodovi sa sadržajem ulja; razna zrna, semenke i plodovi; industrijske ili lekovite biljke; seno i krmno bilje	6,923	8,300	9,661	9,409	10,703
13	Lepljiva gusta materija iz pukotina na drvetu; smola i drugi biljni sokovi i ekstrakti	260	225	305	368	534
14	Biljni materijali koji se koriste za pletenje; biljni proizvodi koji nisu uključeni niti navedeni na drugom mestu	5	9	10	7	10
15	Biljna ili životinjska ulja i masti i proizvodi koji se dobijaju od njih; pripremljene jestive masti; biljni ili životinjski vosak	24,912	25,615	27,863	28,362	27,930
16	Hrana pripremljena od mesa, ribe ili ljuskara, mikušaca ili drugih vodenih beskičmenjaka	24,471	25,298	24,844	27,338	26,677
17	Šećeri i slatkiši od šećera	31,605	31,948	34,849	35,568	28,296
18	Kakao i proizvodi kakaoa	20,679	21,266	22,258	23,485	23,888
19	Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mleka; peciva ili proizvodi od testa	53,442	55,777	60,371	62,925	64,618
20	Proizvodi od povrća, voća, orašastih plodova ili drugih delova biljaka	20,762	23,104	24,189	26,373	27,321
21	Razni prehrabreni proizvodi	49,533	56,021	58,796	64,124	68,105
22	Piće, alkoholna piće i sirće	65,779	63,374	70,388	75,220	77,152
23	Ostaci iz prehrabne industrije; Krmno bilje pripremljeno za životinje	18,469	21,512	19,059	18,736	19,688
24	Duvan i prerađene zamene za duvan	58,097	54,381	58,301	62,122	64,848
(1-24)	Ukupno	616,118	633,702	658,730	694,517	712,314

Izvor: ASK, obrađeno od OEAPS -MPŠRR

5 Bezbednost i kvalitet hrane

5.1 Bezbednost hrane

Bezbednost hrane je zaštita zdravlja potrošača garantovanjem pravilnog funkcionisanja zajedničkih politika za zaštitu potrošača i to treba da bude deo ekonomске i socijalne politike.

Agencija za hranu i veterinu (AHV) Kosova je najviši organ za hranu i veterinu koji je odgovoran za zaštitu ljudskog života i zdravlja obezbeđivanjem visokog nivoa bezbednosti hrane, uključujući i hranu za životinje, zdravlje životinja, zdravlje biljaka, brigu o životinjama kao i kvalitet hrane biljnog i životinjskog porekla. AHV kao državni organ Republike Kosovo sprovodi važeće zakonodavstvo koje se odnosi na očuvanje javnog zdravlja, bezbednost hrane, kao i zdravlja i dobrobiti životinja. Ovu ulogu, AHV vrši sprovodeći vladine politike u sprovođenju kapitalnih projekata u ovim oblastima, organizovanjem službenih kontrola na granicama i unutar teritorije Republike Kosovo.

AHV je takođe odgovorna za suzbijanje i sprečavanje prenosivih bolesti među životinjama, za regulisanje veterinarske medicinske prakse, inspekciju proizvoda životinjskog porekla, inspekciju uvezenih, izvezenih proizvoda, prekogranični prevoz (tranzit) žive stoke i proizvoda životinjskog porekla, uređivanje dužnosti i obaveza institucija centralnih i lokalnih vlasti i službenika koji su imenovani da rade u navedenim institucijama.

Odgovorne institucije i pravni okvir - Usvajanjem Zakona o hrani (član 36), AHV je direktno povezana sa Kancelarijom premijera. Na osnovu člana 38. ovog zakona, Agencija je odgovorna za proveru i inspekciju hrane i sastojaka hrane na svim nivoima lanca ishrane.

Agencija se sastoji od pet direkcija:

1. Direkcija za javno zdravlje.
2. Direkcija za zdravlje i dobrobit životinja.
3. Direkcija inspekcije (veterinarska, fitosanitarna i sanitarna) koja obuhvata i šest (6) regionalnih kancelarija.
4. Direkcija laboratorije i
5. Direkcija administracije.

Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova (NIJZK) je multidisciplinarna obrazovna i naučna institucija, odgovorna za razvoj zdravstvenih strategija u oblasti epidemiologije, obrazovanja i promocije zdravlja, sprečavanja bolesti, laboratorijske dijagnoze i zdravstvenih informacija.

Delokrug NIJZK-a je regulisan Zakonom br. 02/L-78 o javnom zdravlju. U okviru Univerziteta u Prištini, Poljoprivredni i veterinarski fakultet (PVF), Fakultet geo-nauke i tehnologije (Odeljenje za prehrambenu tehnologiju (OPT) i Prirodno-matematički fakultet (Odeljenje za hemiju i biologiju) pružaju dragocenu ekspertizu o bezbednosti hrane.

Institucije koje se zajednički bave bezbednošću hrane na Kosovu su: MPŠRR, Agencija za hranu i veterinu i Ministarstvo zdravstva. U okviru MPŠRR-a, Poljoprivredni institut Kosova (PIK) i Odeljenje za poljoprivrednu politiku i tržište, su takođe uključeni u izradi politike za hranu. Trenutno, uloga MPŠRR-a za bezbednost hrane je i dalje neutvrđena. Međutim, očekuje

se da će se njena uloga utvrditi i odobriti novim zakonom koji je izrađen od strane MPŠRR-a. U okviru Ministarstva zdravstva, Nacionalni institut za javno zdravlje je zadužen i za ispitivanje hrane.

Svaka distribucija proizvoda životinjskog porekla ili žive stoke mora biti predmet veterinarske inspekcije na Kosovu. Veterinarska inspekcija se vrši na svim graničnim prelazima i carinskim skladištima. Na Kosovu postoji ukupno devet (9) graničnih inspekcijskih tačaka (GIT).

Operateri biznisa sa hranom - Tokom 2018. godine u okviru direkcije za javno zdravlje izvršene su registracije i odobrenja operatera biznisa sa hranom životinjskog i neživotinjskog porekla.

Odobrenja za objekte hrane životinjskog porekla ukupno 22, od kojih 2 fabrike za preradu mleka, 8 fabrike za preradu mesa, 6 klanice za kopitare, 1 klanica za živinu, 3 rashladna skladišta, otkup i pakovanje meda 1 i 1 mesto za otkup mleka.

Tabela 87: Odobrenja operatera biznisa sa hranom životinjskog i neživotinjskog porekla

Odobrene dozvole za operatore biznisa	Broj
Fabrika za preradu mleka	2
Fabrika za preradu mesa	8
Klanica za kopitare	6
Klanica za živinu	1
Rashladno skladište (čuvanje proizvoda)	3
Otkup i pakovanje meda	1
Rashladno skladište (aktivnost prepakovanja)	1
Ukupno	22

Izvor: AHV

Svaki od gore navedenih operatera podvrgnut je procesu kategorizacije prema proceni zasnovanoj na riziku i takođe je uključen u nacionalni plan godišnje kontrole i uzorkovanja, pri čemu im je utvrđena frekvencija kontrole prema proceni kategorije.

Što se tiče broja objekata hrane neživotinjskog porekla u 2018. godini, ukupno je dostigao 97, gde su uključene sledeće kategorije koje su prikazane u sledećoj tabeli:

Tabela 88: Registracija objekata hrane neživotinjskog porekla

Kategorije	Broj
Fabrike prirodne i gazirane vode	2
Fabrike alkoholnih pića	4
Prepakovanje prehrabnenih proizvoda	3
Fabrike brašna	11
Fabrike za proizvodnju konditorskih proizvoda	12
Fabrike za otkup, proizvodnju i preradu voća i povrća	16
Pekare	39
Restorani	4
Rashladno skladište za voće i povrće	5
Prodavci na malo	1
Ukupno	97

Izvor: AHV

U nastavku su prikazane aktivnosti koje je vršila Direkcija za zdravlje i dobrobit životinja - Sektor za zdravlje životinja:

1. Praćenje epizootiološke situacije u vezi sa prisustvom bolesti životinja za ptičji grip-Avian Influenza i drugih bolesti životinja na osnovu informacija i izveštaja OIE i SANTE-ADNS;
2. Priprema zabrane uvoza živih životinja (svinja i vepara) i njihovih proizvoda iz države Mađarske zbog prisustva bolesti afričke svinjske kuge (ASF) na osnovu izveštaja OIE;
3. Praćenje i sprovođenje programa vakcinacije životinja na terenu;
4. Uzimanje uzoraka krvi sa terena u vezi sa sumnjom u prisustvo zaraznih bolesti životinja i slanje uzorka u LHV ili referentne laboratorije za laboratorijske analize, uništavanje životinja koje su pozitivno rezultirale na životinske bolesti;
5. Na osnovu rezultata laboratorijskih analiza obavljenih u LHV, preduzete su sve mere da se životinje koje su dijagnostikovane kao pozitivne unište sa stočnih farmi;
6. Izdavanje uvoznih dozvola za žive životinje, stočnu hranu i genetski materijal;
7. Licenciranje i produžavanje licenci za veterinarske ambulante, skladišta koža;
8. Izrada nacionalnog plana za praćenje i kontrolu bolesti životinja;
9. Održavanje i razvoj baze podataka Sektora I&R;
10. Praćenje stočarskih farmi i ugovorenih veterinara u svim opštinama Kosova;
11. Identifikacija životinja vrste koza - iz izveštaja pristiglih sa terena putem mreže ugovorenih veterinarskih subjekata, broj koza prijavljen u bazi podataka za 2018. godinu bio je 12,311 grla;
12. Identifikacija životinja vrste ovaca - iz izveštaja pristiglih sa terena putem mreže ugovorenih veterinarskih subjekata, broj ovaca prijavljen u bazi podataka za 2018. godinu bio je 91,403 grla;
13. Identifikacija životinja vrste svinja - iz izveštaja pristiglih sa terena putem mreže ugovorenih veterinarskih subjekata, broj svinja prijavljen u bazi podataka za 2018. godinu bio je 23,976 grla;
14. Identifikacija životinja vrste goveda - iz izveštaja pristiglih sa terena putem mreže ugovorenih veterinarskih subjekata, broj goveda prijavljen u bazi podataka za 2018. godinu bio je 80,542 grla;
15. Kretanja, klanje i uvoz životinja - u bazi podataka Sektora I&R prijavljeno je 25,386 kretanja goveda (prodaja - kupovina) goveda, 19,760 kretanja ovaca, 4,163 kretanja koza, 496 kretanja svinja;
16. Otvaranje novih stočnih gazdinstava;
17. Izvršena je inspekcija distributera veterinarskih medicinskih proizvoda – VMP na veliko kao što su: „Fauna“ Gnjilane, „Apis“ Peć, „Malafarm“ Kosovo Polje, „Eramed“ Priština, „Agro Schweiz“ Đakovica;
18. Izdato je 53 odobrenja za uvoz VMP;
19. Primljena je ukupno 31 aplikacija za izdavanje odobrenja za marketing VMP;

20. Izvršena je evidencija i klasifikacija VMP prema spisku uvoza kako bi se izvršila statistički pregled – analiza njihove upotrebe na tržištu Kosova;
21. Završeno je Administrativno uputstvo o identifikaciji i registraciji kućnih ljubimaca i odobreno od strane Ministra MPŠRR;
22. Razvoj i sprovođenje projekta „Upravljanje i kontrola pasa latalica“ kao hitna faza za 2018. godinu.

Tabela 89: Vakcinacija životinja protiv zaraznih bolesti

Naziv bolesti	Goveda	Ovce i koze	Svinje	Psi i mačke
Bruceloza	-	80,932	-	-
Klasična svinjska kuga	-	-	22,537	-
Bolest kvrgave kože - LSD	197,424	-	-	-
Vakcinacija pasa latalica i onih koji imaju vlasnike protiv bolesti besnila	-	-	-	16,700
Dehelmintizacija pasa latalica i onih koji imaju vlasnike	-	-	-	60,000

Izvor: AHV

Tabela 90: Laboratorijske analize nacionalnog plana

Naziv laboratorijskih analiza	Uzorak
Patološke analize	20
Serološke analize, Nacionalni plan Bruceloza, Leukoza i FMD	5,423
Serološke analize, sumnja na bolest životinja na terenu	3,010
Bakteriološke analize	133
Karantin	366

Izvor: AHV

Tabela 91: Uništavanje životinja koje su pozitivno rezultirale na zarazne bolesti

Naziv bolesti	Vrsta životinje	Br. izbijanja	Uništeno	Ukupno
Brucela abortus	Goveda	29	156	156
TBC	Goveda	7	33	33
Američka pesta	Pčela	24	140	140

Izvor: AHV

Tabela 92: Izdavanje uvoznih dozvola

Uvozne dozvole	Izdane dozvole
Uvoz živilih životinja	113
Uvoz hrane za životinje	99
Uvoz genetskog materijala	5
Uvoz goveda za razmnožavanje/tovljenje	23
Uvoz jednodnevних pilića	45
Uvoz pčela	1
Uvoz ikre	1
Ukupno	287

Izvor: AHV

Tabela 93: Licenciranje poslovnih subjekata u skladu sa zahtevima podnetim u KSS

Licenciranje veterinarskih ambulanti,	15
Produžavanje licence	
Licenciranje skladišta koža	1
Licenciranje tržišta životinja	0

Izvor: AHV

Tabela 94: Identifikacija i registracija životinja podeljena prema opštinama i ugovorenim veterinarskim stanicama

Opštine	Kod	Goveda	Koza	Ovaca	Svinja
Dečane	11	1,628	167	1,181	
	12	1,598		771	
	22	882	96	1,713	123
Đakovica	23	927		261	820
	24	1,403	200	1,172	422
	25	3,804		2,668	1,985
	26	1,000	114	675	462
Glogovac	31	3,941	303	2,826	
Gnjilane	41	1,474	8	941	
	44	498	324	734	1,209
Parteš	43	181	215	689	2,751
Dragaš	51	1,071	50	4,698	
	52	885	81	3,760	
Istok	61	2,766	221	1,794	
	62	3,177	993	3,753	
Kačanik	73	1,944	167	1,853	
Klina	81	1,098	248	713	483
	82	567	371	146	1,278
	83	1,018	179	617	226
Kosovo Polje	93	706	37	494	
Ranilug	105	243	200	241	1,790
Kamenica	106	2,760	893	3,286	
Mitrovica	111	1,778	259	2,280	
Leposavić	122	639	19	2,781	1,271
Lipljan	131	3,142	452	2,987	
Novo Brdo	142	299	389	764	944
	143	694	395	915	1,427
Obilić	151	1,804	39	747	40
Orahovac	161	3,368	294	2,521	84
	171	3,029	592	2,853	560
Peć	172	635	80	656	
	173	1,936	101	1,971	
	181	729	77	1,873	
Podujevo	182	979	228	2,342	
	184	461	11	257	
	185	1,029	55	940	
Priština	191	423	98	1,127	
	192	1,843	617	921	
Prizren	204	2,877	114	3,558	
	211	1,162	67	308	87
Srbica	213	869	170	905	
	214	1,413	33	967	
	215	1,097	259	289	
Štimlje	221	518	121	956	
	223	353	54	244	
Štrpce	231	345	199	1,133	383

Izvor:
AHV

Suva Reka	241	3,061	534	1,794	
	252	224		259	
	253	535	90	1,024	
Uroševac	254	447		480	
	255	511	140	346	
	256	425	20	1,760	
	257	337	20	336	
	258	196		934	
Vitina	261	2,229	579	4,097	184
	271	683	73	1,059	
Vučitrn	272	923	269	667	200
	273	1,426	52	537	1,444
Zubin Potok	282	180	99	934	596
Zvečan	292	144	180	450	804
Mališovo	301	2,876	520	4,336	
Junik	311	229	6	507	
Mamuša	322	163	15	61	
Gračanica	332	507	20	680	4,303
Elez Han	341	403	20	1,655	
Klokot	351	50	104	206	100
Ukupno		80,542	12,331	91,403	23,976

Tabela 95: Kretanje, klanje i uvoz životinja

Aktivnost	Goveda	Koza	Ovaca	Svinja
Kretanje	25,386	4,163	19,760	496
Klanje	18,460	69	1,081	3,820
Uvoz	22,670	-	-	-

Izvor: AHV

Tabela 96: Otvaranje novih stočarskih imovina

Meseci	Otvaranje imovina
Januar	45
Februar	98
Mart	216
April	175
Maj	140
Jun	17
Jul	37
Avgust	15
Septembar	23
Oktobar	17
Novembar	33
Decembar	33
Ukupno	849

Izvor: AHV

Tabela 97: Tretman pasa latalica podeljeno prema regionima

Region	Sterilizacija/kastriranje	Eutanazija	Ukupno
Priština	4,317	50	4,367
Mitrovica	2,027	24	2,051
Peć	1,563	11	1,574
Prizren	1,740	112	1,852
Uroševac	1,408	308	1,716
Gnjilane	1,495		1,495
Đakovica	1,303	64	1,367
Ukupno	13,853	569	14,422

Izvor: AHV

Prehrambeni standardi

Na osnovu međunarodnih standarda i tehničkih pravila, postoje dve ključne odrednice što se tiče definicije i svrhe prehrambenog standarda, a to su: zdravstvena bezbednost (zdrava i bezbedna hrana) i kvalitet (kvalitetna hrana). Zdravstvena bezbednost i bezbednost hrane sprečava nanošenje štete na zdravlje potrošača od hrane. Rizici po zdravlje potrošača koji proizlazi iz hrane mogu biti: fizički, hemijski i mikrobiološki. Efikasna zaštita zdravlja potrošača podrazumeva važnost pravilnog i pravovremenog otklanjanja zdravstvenih rizika. Na osnovu tih standarda glavna odgovornost pada na proizvođače. Jedan od standarda je i primena sistema HACCP, koji omogućava efikasniju zaštitu zdravlja potrošača u procesu proizvodnje hrane.

HACCP je racionalan, sistematski i naučno zasnovan način, da se obezbedi zdravstvena bezbednost hrane, dozvoljavajući nam:

- Identifikaciju i procenu zdravstvenih rizika u svim fazama procesa proizvodnje, prerade i distribucije hrane.
- Specifikaciju pravovremenih mera kako bi se sprečili i kontrolisali identifikovani rizici.
- Obezbeđivanje efikasne primene preventivnih mera.

Prerađivačkoj industriji neprekidnu podršku pružaju MPŠRR, EK i drugi donatori putem raznih grantova. Ovde je reč o meri 103. - Ulaganja u fizičku imovinu u preradi i trgovini poljoprivrednim proizvodima.

Sprovođenje ove mere ima za cilj: Povećanje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora putem povećanja produktivnosti i uvođenje novih tehnologija i proizvoda; Usklađivanje sa standardima EU-a i poboljšanjima zaštite životne sredine, bezbednosti hrane i kvaliteta proizvoda, dobrobiti životinja i upravljanja otpadom, kao i jačanje veza sa primarnom proizvodnjom.

5.2 Analiza bezbednosti hrane i zdravlja životinja

Veterinarske inspekcije

Sektor graničnog veterinarstva je izvršio brojne inspekcije, čije su vrste predstavljene u sledećoj tabeli: Inspekcija tereta 11,236, uzoraka za analizu 304, odbijeni teret 4, tranzitni teret 196, uništavanje na GIT-u 1,121 kg, uvoz (goveda za uzgoj) 296 grla, uvoz (goveda za klanje) 22,916 grla.

Tabela 98: Vrste inspekcija

Sektor graničnog veterinarstva	Broj
Inspekcija tereta	11,235
Uzoraka za analizu	304
Odbijeni tereti	4
Tranzitni tereti	196
Uništavanje na GIT-u	1,121 kg
Uvoz (goveda za uzgoj)	296 grla
Uvoz (goveda za klanje)	22,916 grla

Izvor: AHV

Unutrašnji veterinarski sektor

Tabela 99: Inspekcije unutrašnjeg veterinarskog sektora

Vrsta aktivnosti	Broj uzoraka i uništenja
Inspekcija poslovnih subjekata: fabrike za preradu mleka i preradu mesa	287
Uzimanje i dostavljanje uzoraka za mikrobiološke analize, ostatke, serologiju od poslovnih subjekata koji vrše preradu proizvoda životinjskog porekla i od farmi u skladu sa nacionalnim planom	595 uzorka
Inspekcija rashladnih skladišta uvezenih proizvoda	63
Inspekcija klanica, kontrola životinja pre, tokom i nakon klanja i izdavanje sertifikata za klanje životinja	7.848
Inspekcija i izdavanje sertifikata za izvoz 172 sertifikata ili 3.295,455 kg kože i 811.910 kg mlečnih i mesnih proizvoda ili 214 sertifikata	453
Inspekcija i izdavanje sertifikata za unutrašnji prevoz proizvoda	295
Inspekcija životinja i proizvoda životinjskog porekla na zahtev policije i carinskih službenika	75 slučaja, 267 goveda, 8,973 kokoški, 439 ovaca
Praćenje životinjskih farmi u vezi sa vakcinacijom i sprovođenjem dijagnostičkih istraživanja od strane ugovarača AHV-a	78 ambulanta 2.100 farmi
Uništavanje životinja (goveda) koje su rezultirale da su zaražena zaraznim bolestima	189 goveda (bruceloza, TBC) 8.973 kokoški
Uništavanje pčela koje su rezultirale da su zaražena zaraznim bolestima	140 pčelinjih košnica
Razmatranje žalbi potrošača i pokretanje prekršajnih postupaka	92 slučaja
Uništavanje proizvoda životinjskog porekla	149,065 kg mesnih proizvoda i 162,240 jaja
Razmatranje zahteva PO-a i stranaka	38

Izvor: AHV

Sanitarni sektor

Rešavani su svi prijavljeni slučajevi alimentarne intoksikacije (trovanja hranom) preko zdravstvenih institucija – KBUSK ili NIJZ, sprovedeni su postupci i preduzete se zakonske mere.

Ukupan broj slučajeva trovanja hranom od strane zdravstvenih organa i NIJZ-a za alimentarnu intoksikaciju je bio 82 osobe.

Tabela 100: Vrsta inspekcija objekata i broj uzetih uzorka i brisova

Vrsta inspekcije	Vrsta objekata	Broj	Broj uzetih uzorka	Brisova
Kontrolisani objekti	Restorani	664	283	987
	Farmaceutska skladišta	71		
	Dečiji vrtići	227		
	Institucije od posebnog značaja	75		
	Proizvođači hrane, pekare	582		
	Prodavnice - PPO	439		
Kontrolisani objekti prema žalbama potrošača		140		
Kontrolisani objekti za sprovođenje zakona o duvanu		66		
Zdravstvene institucije		206		
Razmatranje predmeta kao drugostepene		6		
Prijave sudu		30		
Količina uništenih proizvoda u toni/litru		305,054 kg		
Ukupan broj inspekcija		2,581		

Izvor: AHV

Tabela 101: Granični fitosanitarni sektor

Sektor	Inspекcije na granici	Odbijanja	Tona	M3	Fitosertifikati za ponovni izvoz	Odluke	Prijave	Tranzit	Dozvola za uvoz	Uzoraka	Plombiranja	Uništavanja	
										Ukupno	Ukupno	Kg	Litara
Granični fitosanitarni	37,799	12	940,737	165,719	/	/	/	3,500	21	1,547	403	/	/

Izvor: AHV

Tabela 102: Unutrašnji fitosanitarni sektor

Vrsta aktivnosti	Ukupno
Inspekcija poljoprivrednih apoteka	212
Inspekcija trgovaca sadnim materijalom	57
Inspekcija mlinova i skladišta žitarica	166
Inspekcija pekara	55
Inspekcija proizvoda sa materijalom sadnica-voća	100
Inspekcija proizvodnje semena na terenu	452 ha
Inspekcija proizvođača-trgovaca alkoholnim pićem	6
Inspekcija proizvođača bezalkoholnih pića	30
Inspekcija skladišta-apoteka PZB	24
Inspekcija skladišta veštačkog đubrišta i semena	180
Inspekcija trgovaca hranom	103
Uništavanje	43
Uklanjanje plombi	215
Inspekcija trgovačkih centara	48
Saglasnost za licenciranje	674
Vanredna inspekcija	3
Ostale inspekcije	198
Br. zapisnika inspekcija	2,073
Br. zapisnika uzorkovanja	1,554
Br. uzoraka za analizu	1,800
Izdate odluke	19
Br. izdatih prijava	35
Izdavanje fitosertifikata za izvoz	3,043
Izdavanje fitosertifikata za ponovni izvoz	491
Izdavanje unutrašnjih fitosertifikata	39
Sertifikati	3,060

Izvor: AHV

Što se tiče uništavanja u 2018. godini, prema izvorima AHV-a, broj uništenih proizvoda biljnog porekla je bio 377,750 kg, a takođe je uništeno 25,345 komada sadnica.

Direkcija laboratorije

U periodu od januara do februara 2018. godine su izvršeni ovi uzorci za testiranje, koji su prikazani u sledećoj tabeli:

Tabela 103: Prijem uzoraka za testiranje

Vremenski period		Primljeni uzorci		
Od januara do decembra	Broj zahteva	Broj uzoraka	Uzorak u laboratoriji za hranu	Uzorak u laboratoriji za zdravlje životinja
2018. godina	4,025	31,110	22,106	9,004

Izvor: AHV

Sektor za prehrambenu hemiju i veterinarski otpad

U ovom sektoru su tokom izveštajnog perioda izvršene aktivnosti prema planiranim godišnjem planu.

Tabela 104: Izdavanje izveštaja testiranja iz sektora LHV-a

Sektori	Izveštaji testiranja					
	Prehrambena hemija	Analize mleka	Mikrobiologija hrane	Bakteriologija	Patologija	Serologija
Br.	798	2,387	420	142	10	270

Izvor: AHV

Sektor prehrambene mikrobiologije

Tokom izveštajnog perioda je testirano 420 uzoraka (mesni proizvodi - 242, mleko i mlečni proizvodi - 132, jaja i proizvodi od jaja - 43 i ostalo - 3). U mikrobiološkim parametrima (Salmonela spp, Listeria monocytogenes, Escherichia coli, Staphylococci coagulase positive, ukupno aerobnih mikroorganizama, Enterobacteriaceae i ostali parametri), je ukupno bilo 2,235 testova.

Tabela 105: Vrsta testiranog uzorka prema matrici

Vrsta uzorka prema matrici	Ukupno
Meso i mesni proizvodi	242
Mleko i mlečni proizvodi	132
Jaja i proizvodi od jaja	43
Druga matrica	3
Ukupno	420

Izvor: AHV

Tabela 106: Vrsta testiranog mikroorganizma

Vrsta testiranog mikroorganizma	Broj
Salmonella spp.	1,045
Listeria monocytogenes	880
Escherichia coli	88
Staphylococci coagulase-positive	25
Ukupno aerobnih mikroorganizama	0
Enterobacteriaceae	60
Ostali parametri	0
Broj testova	2,098

Izvor: AHV

Sektor analiza mleka

U sledećoj tabeli su prikazane aktivnosti prema mesecima za 2018. godinu, gde je bilo 21,553 epruveta, 20,782 uzoraka, 771 epruveta koje nisu dostavljene, 2,387 zahteva za analize.

Tabela 107: Tabela aktivnosti prema mesecima, od januara do decembra 2018.

Tabela aktivnosti prema mesecima				
Meseci od januara do decembra	Epruvete	Uzorci	Epruvete koje nisu dostavljene	Zahtevi za analize
Ukupno	21,553	20,782	771	2,387

Izvor: AHV

U tabeli izveštaj prema aparaturi za 2018. godinu, ukupno je bilo 20,996 Bactoscan, 20,996 Milkoscan i 21,043 Fosomatik.

Tabela 108: Izveštaj aparatura prema mesecima, od januara do decembra 2018.

Izveštaj aparatura prema mesecima 2018.			
Meseci od januara do decembra	Bactoscan	Milkoscan	Fosomatik
Ukupno	20,996	20,996	21,043

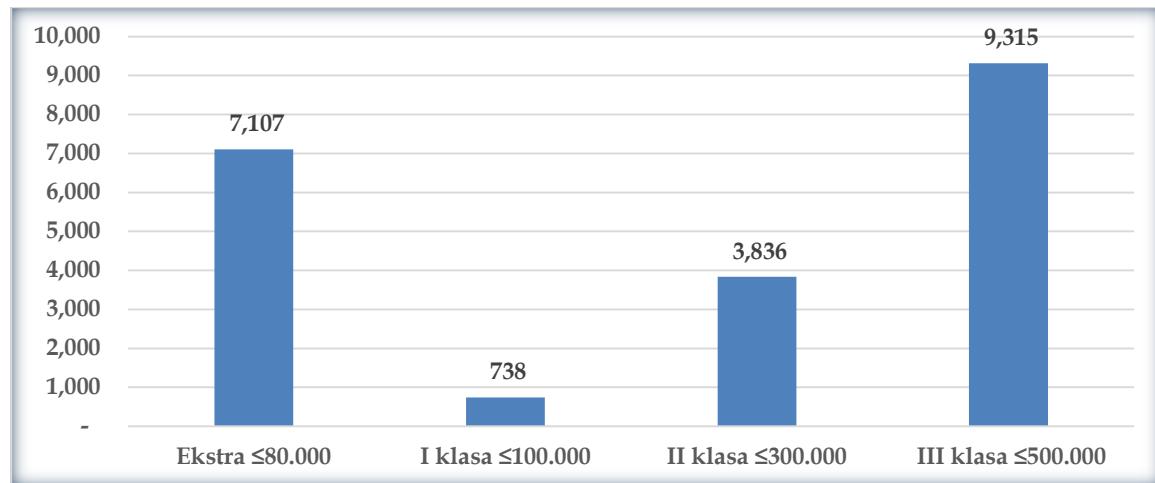
Izvor: AHV

Tabela 109: Kategorizacija mleka testiranog prema ukupnom broju bakterija (3)

Meseci	Klasifikacije UBB-a prema mesecima 2018.							
	Ekstra ≤80.000		Klasa I ≤100.000		Klasa II ≤300.000		Klasa III ≤500.000	
	Broj uzoraka	Postotak	Broj uzoraka	Postotak	Broj uzoraka	Postotak	Broj uzoraka	Postotak
Januar	775	45.06%	42	2.44%	243	14.13%	660	38.37%
Februar	779	46.62%	45	2.69%	247	14.78%	600	35.91%
Mart	675	36.61%	67	3.63%	289	15.67%	813	44.09%
April	626	34.04%	63	3.43%	334	18.16%	816	44.37%
Maj	645	34.11%	72	3.81%	344	18.19%	830	43.89%
Jun	532	28.68%	78	4.20%	400	21.56%	845	45.55%
Jul	484	25.58%	48	2.54%	314	16.60%	1,046	55.29%
Avgust	622	35.69%	61	3.50%	301	17.27%	759	43.55%
Septembar	485	30.56%	74	4.66%	338	21.30%	690	43.48%
Oktobar	456	24.81%	59	3.21%	347	18.88%	976	53.10%
Novembar	400	25.16%	79	4.97%	386	24.28%	725	45.60%
Decembar	628	41.15%	50	3.28%	293	19.20%	555	36.37%
Ukupno	7,107	33.85%	738	3.51%	3.836	18.27%	9,315	44.37%

Izvor: AHV

Slika 44: Broj testiranih uzoraka za kategorizaciju mleka prema klasama

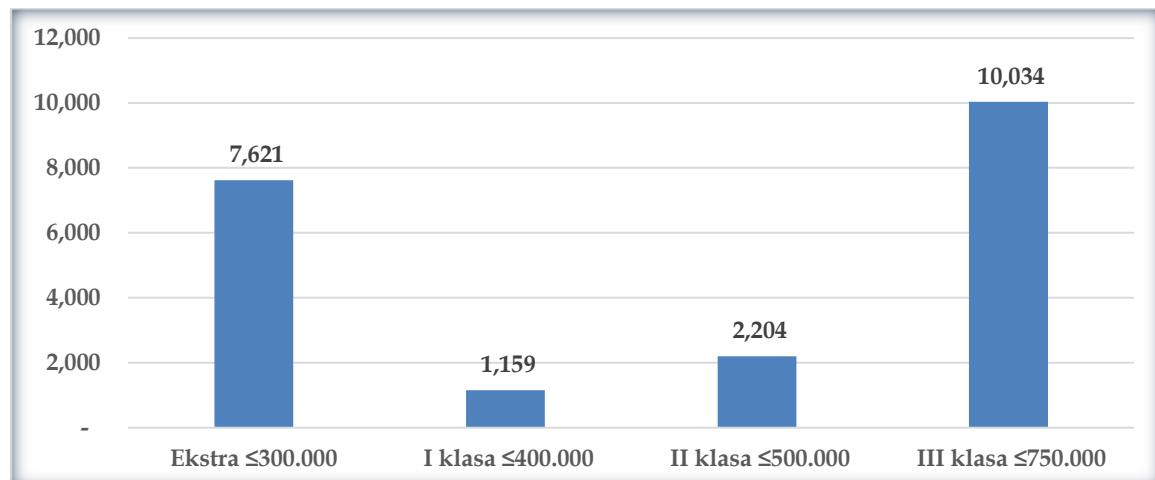
Izvor: AHV

Tabela 110: Kategorizacija mleka testiranog prema broju somatskih ćelija (4)

Meseci	Klasifikacije SČ-a prema mesecima 2018.					
	Ekstra ≤300.000		Klasa I ≤400.000		Klasa II ≤500.000	
	Broj uzoraka	Postotak	Broj uzoraka	Postotak	Broj uzoraka	Postotak
Januar	775	45.06%	42	2.44%	243	14.13%
Februar	779	46.62%	45	2.69%	247	14.78%
Mart	675	36.61%	67	3.63%	289	15.67%
April	626	34.04%	63	3.43%	334	18.16%
Maj	645	34.11%	72	3.81%	344	18.19%
Jun	665	35.85%	139	7.49%	123	6.63%
Jul	578	30.63%	134	7.10%	120	6.36%
Avgust	491	28.17%	112	6.43%	101	5.79%
Septembar	515	32.45%	105	6.62%	93	5.86%
Oktobar	668	35.86%	142	7.62%	102	5.48%
Novembar	605	37.53%	120	7.44%	98	6.08%
Decembar	599	39.77%	118	7.84%	110	7.30%
Ukupno	7,621	36.26%	1.159	5.51%	2.204	10.49%
					10,034	47.74%

Izvor: AHV

Slika 45: Broj testiranih uzoraka za kategorizaciju mleka prema somatskim ćelijama

Izvor: AHV

Prehrambena hemija i veterinarski otpad

U nastavku su prikazane tri tabele za prehrambenu hemiju i veterinarski otpad, gde prva tabela prikazuje zahteve za testiranje, ukupno je bilo 825 zahteva, druga tabela prikazuje testirane uzorke sa ukupno 814 uzoraka, a treća tabela prikazuje izveštaje testiranja gde je bilo 797 izveštaja.

Tabela 111: Prehrambena hemija i veterinarski otpad - zahteve za testiranje, 2018.

Meseci od januara do decembra	Prehrambena hemija i veterinarski otpad - zahteve za testiranje															
	Mleko i proizvodi (PFK)	Meso i proizvodi (PFK)	Med - PFK	Vrste masti - mleko i Svežina jaja	Aflatoxin B1	Aflatoxin M1	PNMM	Pileće meso - Tetracycline	Nitrate i Nitrito	Fipronyl	Akrylamide	Private	Histamine	Natamycin	Ukupno	
Januar	1	1	0	0	1	6	5	4	0	0	0	8	0	0	26	
Februar	0	0	1	52	0	9	3	4	9	0	0	8	0	0	86	
Mart	5	0	0	44	3	14	4	14	0	0	0	0	0	0	84	
April	0	0	0	9	6	26	29	16	0	5	0	0	0	0	91	
Maj	4	0	0	6	3	44	24	10	0	0	0	0	0	0	91	
Jun	0	0	1	5	0	22	36	6	0	0	11	1	0	0	82	
Jul	0	0	0	0	0	18	47	35	0	0	4	0	0	2	106	
Avgust	0	0	0	9	2	18	40	12	0	5	2	0	0	5	93	
Septembar	0	1	0	4	1	20	5	3	0	0	0	0	1	0	35	
Oktobar	0	0	7	0	0	15	14	15	0	0	0	0	2	0	53	
Novembar	0	0	0	0	1	17	17	13	0	0	1	0	0	2	51	
Decembar	0	0	0	0	1	14	3	4	0	0	1	0	0	1	27	
Ukupno	10	2	9	129	18	223	227	136	9	10	19	1	16	13	3	825

Izvor: AHV

Tabela 112: Prehrambena hemija i veterinarski otpad - testirani uzorci, 2018.

Meseci od januara do decembra	Prehrambena hemija i veterinarski otpad - testirani uzorci															
	Mleko i proizvodi	Meso i proizvodi	Med - PFK	Vrste masti - mleko i Svežina jaja	Aflatoxin B1	Aflatoxin M1	PNMM	Pileće meso - Tetracycline	Nitrate i Nitrito	Fipronyl	Akrylamide	Private	Histamine	Natamycin	Ukupno	
Januar	1	1	0	0	1	8	0	3	0	0	0	0	8	0	0	22
Februar	0	0	0	0	0	9	8	4	8	0	0	0	8	0	0	130
Mart	5	0	1	93	3	14	4	9	1	0	0	0	0	0	0	130
April	0	0	0	1	6	26	29	4	0	0	0	0	0	0	0	66
Maj	4	0	0	14	3	44	24	7	0	0	0	0	0	0	0	96
Jun	0	0	0	8	0	22	36	3	0	0	0	1	0	0	0	70
Jul	0	0	1	0	0	18	47	6	0	0	15	0	0	0	0	87
Avgust	0	0	0	3	2	18	40	3	0	4	0	1	0	4	0	75
Septembar	0	1	0	10	1	20	5	3	0	0	0	3	0	0	0	43
Oktobar	6	0	7	0	0	15	14	5	0	0	0	0	0	0	0	47
Novembar	14	0	0	0	1	17	17	8	0	0	0	0	0	8	0	65
Decembar	0	0	0	0	1	14	3	57	0	0	0	0	0	1	0	76
Ukupno	30	2	9	129	18	225	227	112	9	4	15	5	16	13	0	814

Izvor: AHV

Tabela 113: Prehrambena hemija i veterinarski otpad - izveštaji testiranja 2018.

Mesec od januara do decembra	Prehrambena hemija i veterinarski otpad - izveštaji testiranja															
	Mleko i proizvodi	Meso i proizvodi	Med - PFK	Vrste masti - mleko i Svežina jaja	Aflatoxin B1	Aflatoxin M1	PNNM	Pileće meso - Tetracycline	Nitrate i Nitrito	Fipronil	Akrylamide	Private	Histamine	Natamycin	Ukupno	
Januar	0	1	0	0	1	8	0	3	0	0	0	1	0	0	14	
Februar	0	0	0	0	0	9	8	4	8	0	0	1	0	0	30	
Mart	5	0	1	80	3	14	4	9	1	0	0	0	0	0	117	
April	0	0	0	1	6	26	29	4	0	0	0	0	0	0	66	
Maj	4	0	0	14	3	44	24	7	0	0	0	0	0	0	96	
Jun	0	0	0	8	0	22	36	3	0	0	0	1	0	0	70	
Jul	0	0	1	0	0	18	47	6	0	0	15	0	0	2	89	
Avgust	0	0	0	3	2	18	40	3	0	0	0	1	0	5	72	
Septembar	0	1	0	10	1	20	5	3	0	0	0	1	0	1	42	
Oktobar	0	0	3	0	0	15	14	5	0	0	0	0	0	2	39	
Novembar	0	0	0	0	1	17	17	8	0	0	0	0	0	2	45	
Decembar	0	0	0	0	1	14	3	98	0	0	0	0	1	0	76	
Ukupno	9	2	5	116	18	225	227	153	9	0	15	3	2	13	0	797

Izvor: AHV

Sektor bakteriologije

Tabela 114: Aktivnosti u sektoru bakteriologije

Vrsta životinje	Vrsta uzorka	Vrsta analize	Vrsta identifikacije bakterije, gljiva, virusa, parazita	Broj testova
Govedo	Uvo	Izolacija,	Bacillus Anthracis	
	Krv	Antibiogram,	Staphylococcus aureus	
	Mleko	Bojenje prema: Ziel Nilsen, Gramit Giemsit	E.Coli sp Streptococcus sp Candida albicans Babesia sp. Mycobacterium tuberculosis	79
		Izolacija	Rota virus, E coli faktor F5 (K99)	
Ovca, koza	Peritonealni tečni izmet, mozak	Imuno-hromatografski testovi	Cryptosporidia	
			Cl. perfringens - epsilon toxin Listeria monocytogenes	13
Pčela	Pčela	Izolacija, imuno-hromatografski test mikroskopsko ispitivanje	Paenibacillus larvae	
	Larva		Melissococcus plutonius	
	Med		Nosema sp	
	Sače		Varroa sp Galleria Mellonella Ascospaera apis	513
Pčela, pilot projekat	Med	Izolacija spora iz meda, rana procena rizika američke kuge u pčelinjaku	Paenibacillus larvae	76
Kokoške, golubovi	Jetra	Izolacija, imuno-hromatografski test	Salmonella sp	
	Izmet		H5 Avian Influenza subtype	
	Moždani bris		New Castle virus antigen test	75
Pas	Dlaka	Mikroskopsko ispitivanje	Demodex	1
Ukupno				757

Izvor: AHV

Pored aktivnosti prikazanih u gornjoj tabeli, ovaj sektor je takođe izvršio i sledeće aktivnosti:

1. Saradnja između laboratorija sa sektorima patologije, serologije, hemije, laboratorija za mikrobiologiju hrane i laboratorija za mleko;
2. Saradnja sa Direkcijom MSK-a u vezi sa godišnjim planom službenih kontrola;
3. Saradnja sa udruženjima pčelara Kosova;
4. Priprema standardnih operativnih procedura za laboratoriju;
5. Priprema spiska zahteva za laboratorijske potrebe, potrošni materijal i opremu.

Dobrovoljno sprovođenje pilot projekta:

Ispitivanje sporova bakterija **Paenibacillus Larvae** za med u pčelinjacima u opštini Mališevo. Svrha ovog ispitivanja je rana procena rizika od pojave američke pčelinje kuge u pčelinjacima ove opštine. Projekat je započeo januara 2018. godine, a završio se aprila 2018. godine.

Ispitivani su uzorci meda iz 76 pčelinjaka, a u projekat je su bili uključeni:

- Laboratorija bakteriologije sa parazitologijom LHV-AHV-a;
- Udruženje pčelara opštine Mališevo;
- Tvining projekat LHV-AHV-a za tehničku pomoć.

Održani su sastanci i seminari sa pčelarima opštine Mališevo o gubicima u sektoru pčelarstva, profesionalnom pristupu problemima u pčelarstvu i upravljanja bolesti američke kuge prema modelu Republike Nemačke. Takođe su sprovedene i sledeće aktivnosti:

- Aktivno praćenje pčela radi rane procene rizika od pojave američke kuge;
- Organizovanje 4 sastanka sa udruženjem pčelara u Mališevu;
- Poseta Udruženju pčelara Podujeva i Vučitrna;
- Učešće na sajmu meda u Dečanu;
- Priprema materijala na terenu agrarnih hranilišta za laboratoriju;
- Učešće na seminaru koji je organizovan u zooprofilaktičkom veterinarskom institutu u Teramou u Italiji o problemima prenošenja bolesti koje prenose komarci i krpelji na životinje i ljude „Jedan pristup, jedno zdravlje”, u organizaciji Instituta Luj Paster iz Francuske.

Sektor Patologije

Sektor patologije je sproveo sledeće aktivnosti predviđene planom rada:

- Patološko ispitivanje leševa;
- Učešće u komisiji za procenu tendera „Usluge obezbeđivanja službenih vozila”;
- Učešće u komisiji za popis robe u skladištu AHV-a;
- Učešće na obuci o standardu ISO\EC 17,025; 2017;
- Pomoć Sektoru bakteriologije za postavljanje dijagnoze kod pčela;
- Praćenje laboratorijskih uslova i obaveštavanje o metodama rada.

Tabela 115: Aktivnosti Sektora patologije – vrste ispitivanja

Vrste ispitivanja	Broj ispitivanja
Anatomopatološko ispitivanje pluća goveda	1
Anatomopatološko ispitivanje leša koza/jaradi	17
Anatomopatološko ispitivanje leša ovaca/jagnjadi	3
Anatomopatološko ispitivanje svinja/prasadi	1
Anatomopatološko ispitivanje leša kokošaka/pilića	16
Anatomopatološko ispitivanje leša risa	1
Anatomopatološko ispitivanje leša golubova	1
Ukupno	40

Izvor: AHV

Sektor serologije i molekularne dijagnostike

Tokom 2018. godine je primljeno ukupno 8.227 uzoraka, od kojih je 5.364 bilo iz Nacionalnog plana praćenja zdravlja životinja (NPPZŽ), a preostalih 2.863 uzoraka su bili uzorci za ispitivanje na terenu, karantin ili testova stručnosti. Kvalitet uzorka NPPZŽ-a je bio zadovoljavajući i vremenska raspodela njihovog prijema je bila u redu. Takođe je tokom 2018. godine izvršeno ukupno 11.416 testova za razne parametre, od kojih je većina testirana na brucelozu kod goveda. Prvi put su korišćeni novi testovi za pestu malih preživara, zarazna pleuropneumonija koza, bolest kvrgave kože ELISA i PCR, kao i autentičnost mesa sa PCR-om. U ovoj godini nisu uzeti uzorci iz svih kategorija predviđenih NPPZŽ-om. Međutim, izvršen je rad na razvoju novih testova koji nam mogu poslužiti tokom narednih godina.

Tabela 116: Uzorci dobijeni iz Sektora serologije i molekularne dijagnostike, 2018.

Nacionalni plan		Dobijanje uzoraka 2018,							
Meseci	Goveda	Ovce i koze	Titri vakcine protiv bruceloze	Svinje	Teren	Karantin	Specifikacija vrste mesa	PT	Ukupno
Januar	0	0	0	0	48	40	0	0	88
Februar	0	0	0	0	66	16	0	0	82
Mart	2,210	0	0	0	68	26	0	5	2,309
April	2,094	0	0	0	209	0	0	0	2,303
Maj	1,060	0	0	0	230	25	1	50	1,366
Jun	0	0	0	0	356	18	2	0	376
Jul	0	0	0	0	142	36	2	0	180
Avgust	0	0	0	0	836	119	0	0	955
Septembar	0	0	0	0	293	22	5	0	320
Oktobar	0	0	0	0	88	6	13	0	107
Novembar	0	0	0	0	47	9	0	22	78
Decembar	0	0	0	0	33	30	0	0	63
Ukupno	5,364	0	0	0	2,416	347	23	77	8,227

Izvor: AHV

Tabela 117: Testiranje uzorka izvršeno od strane Sektora serologije i molekularne dijagnostike, 2018.

Uzorci/vrsta bolesti	Metoda testiranja	Teren	Karantin	NPPZŽ/RBT	NPPZŽ	PCR	Ukupno
Brucelzoza goveda	Elisa	1,262	181	5,364	44	-	6,851
Enzotska leukoza	Elisa	5	-	-	550	-	555
FMDV	Elisa	44	-	-	459	-	503
Plavi jezik goveda	Elisa	-	-	-	441	-	441
Plavi jezik ovaca/koza	Elisa	769	-	-	-	13	782
IBR	Elisa	7	-	-	557	-	564
Brucelzoza ovaca/koza	Elisa	1,304	-	-	-	-	1,304
MV/CAE	Elisa	10	-	-	-	-	10
Toksoplazmoza ovaca/koza	Elisa	2	-	-	-	-	2
Klamidioza ovaca/koza	Elisa	36	-	-	-	-	36
Groznica Q	Elisa	33	-	-	-	-	33
LSD	Elisa	-	-	280	1	281	
CSFV Ab	Elisa	5	-	-	-	-	5
CSFV Ag	Elisa	1	-	-	-	-	1
PPR ab	Elisa	25	-	-	-	-	25
CCP ab	Elisa	5	-	-	-	-	5
Ovlašćenje mesa	Elisa	18	-	-	-	-	18
Ukupno		3,526	181	5,364	2,331	14	11,416

Izvor: AHV

5.3 Zakonodavstvo o veterinarstvu i funkcionisanju tržišta

Postoje tri usvojena zakona koji uređuju veterinarske politike. Zakon o stočarstvu br. 04/L-191 (Službeni list Republike Kosovo br. 25/2013/08/07) koji je pravni osnov za celokupno funkcionisanje sektora stočarstva na Kosovu. Drugi Zakon br. 02/L-10 o staranju prema životinjama i treći Zakon br. 2003/26 o medicinskim proizvodima i medicinskoj opremi koji je stavljen van snage dana 30.09.2010. godine od strane Skupštine Republike Kosovo.

Trenutno, AHV funkcioniše na osnovu Zakona br. 2004/21 o veterinarstvu i Administrativnim uputstvima MA-BR 07/2005; MA-BR 26/2006 za pitanja koja se odnose na veterinarsku opremu.

Uvoz u Republici Kosovo uređuje se Administrativnim uputstvom br. 16/2006 o određivanju taksi za usluge fitosanitarne kontrole na graničnim prelazima, i Zakonom o zaštiti bilja br. 04/L-120.

Zakonodavstvo o stočnoj hrani

Opšte politike EU-a o bezbednosti stočne hrane određene Uredbom EU-a br. 183/2005 o higijeni stočne hrane, zahtevaju od operatera poslovanja stočnom hranom (za osnovnu proizvodnju stočne hrane) da preduzmu sve neophodne mere kako bi sprečili, eliminisali i smanjili rizike vezane za hranu za životinje, kako bi obezbedili bezbednost tokom pripremanja, proizvodnje, čišćenja hrane, pakovanja, skladištenja i transporta stočne hrane.

Zakon br. 04/L-191 o stočarstvu (Službeni list Republike Kosovo br. 25/2013/08/07) zahteva od operatera poslovanja sa stočnom hranom da se osiguraju da materijal za ishranu životinja stavljen na tržištu Kosova (bez obzira ako sadrže aditive) bude zdrav, kvalitetan, čist i trgovački. Od ukupnog broja poslovanja u ovoj oblasti, većina njih su maloprodajni operateri (93).

5.4 Emisija gasova staklene bašte na Kosovu

Na poljoprivredu takođe mnogo utiču i uticaji klimatskih promena: kao efekat svega toga imamo promene temperatura a takođe i obilne padavine, tako da se poljoprivredne prakse trebaju hitno početi da se prilagođavaju. Sve više i više se potvrđuje da primenjivanje preciznih poljoprivrednih tehnologija smanjuju emisiju gasova staklene bašte.

Upravljanje đubrivom i pesticidima, posebno ukoliko se koristi precizna tehnologija za primenjivanje hranjivih materija utiče na smanjenje emisija gasova staklene bašte, smanjuje količinu korišćenja đubriva i pesticida, očuvajući istu produktivnost i smanjujući troškove proizvodnje.

Procenjuje se da je poljoprivreda u svetu odgovorna za 10-15% svih emisija klimatskih gasova – staklenih bašti. Obradljiva poljoprivreda emituje CO₂ i N₂O. N₂O je klimatski gas 300 jači od CO₂. U Pariskim sporazumima, mnoge vlade su se obavezale da će značajno smanjiti emisije, radi usporavanja procesa globalnog zagrevanja. Ispunjavanje klimatskih uslova Pariskih sporazuma zahteva da po mogućnosti svi poljoprivrednici rade sa preciznim-pametnim poljoprivrednim tehnologijama.

Evropska komisija smatra mogućim podsticaj poljoprivrednika koji koriste preciznu tehnološku opremu, nagrađujući poljoprivrednike kroz zajedničke poljoprivredne politike (CAP). Na taj način mogu da obezbede veliki doprinos u smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte, kao i očuvanje organskog ugljenika zemlje.

Korišćenje tačnih poljoprivrednih tehnika imaće veliki uticaj na smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte i shodno tome i klimatsku promenu. U poslednje vreme, posebna pažnja je posvećena unapređenju opreme posebno klimatskom efektu preciznih poljoprivrednih tehnologija. Glavni cilj korišćenja tehnologije i preciznih sredstava je:

- Ograničenje i smanjenje uticaja poljoprivrede na životnu sredinu;
- Smanjenje količine korišćenih inputa;
- Zaštita zemljišta, vazduha i pijaće vode;
- Klimatski uslovi;
- Kvalitet zemljišta;
- Unapređenje rasta bilja i zdravlja stoke.

Ovi podaci se mogu koristiti radi praćenja stanja poslovanja uopšteno, kao i učinka osoblja, efikasnosti opreme, itd.

Na Kosovu je po prvi put primenjena digitalizacija u poljoprivredi, sa projekta „Agro SMS“ koji je još uvek u pilot fazi i koji je trenutno besplatan. Registrovani poljoprivrednici se informišu putem SMS o agrološkim uslovima i nivou rizika od pojavljivanja bolesti za useve kao što su jabuka, malina, paprika, višnja. Ukoliko poljoprivrednici ne poseduju broj IPKO-a, onda ih tim agronoma u okviru ovog projekta oprema jednim besplatnim brojem. Putem agrološke stanice pružane od strane IPKO-a, poljoprivrednici će se informisati o agrološkim uslovima i stepenu rizika za pojavljivanje bolesti kod uzgojenog bilja, pretplatom za Agro SMS ili Agro Business.

Da bi se realizovao ovaj cilj, IPKO kao ugovarač USAID-a na Kosovu, potpisao je Memorandum o razumevanju sa Tetra Tech ARD, za pametnu opremu u oblasti poljoprivrede na Kosovu u inovativnom projektu „IPKO-Agrološko predviđanje“.

Ideja ovog projekta je da se kosovski poljoprivrednici informišu o agrološkim uslovima u zemlji, kao i da dobijaju potrebne informacije o biljnim bolestima i druge specifične informacije o raznim lokacijama na Kosovu.

Projekat je trenutno u pilot fazi, sa već 16 instaliranih agrarnih stanica, koje generišu agrološke podatke za poljoprivrednike.

Projekat će se prvenstveno lansirati komuniciranjem putem poruka za registrovane poljoprivrednike. IPKO ima za cilj da do kraja projekta instalira do 100 agrarnih stanica, u sedam regiona, pokrivajući celokupnu teritoriju Kosova.

Ove stanice će poljoprivrednicima pružati neophodne informacije, uključujući merenje uslova zemljišta i vazduha i putem specifičnih aplikacija, izvlačenjem potrebnih informacija o agrološkim predviđanjima. IPKO će investirati u poljoprivrednoj industriji, instaliranjem inovativnih/pametnih stanica na različitim lokacijama na Kosovu, dok će ugovarač USAID-a pomagati u tumačenju podataka za kosovske poljoprivrednike.

IPKO je 2018. godine potpisao sporazum o saradnji sa Univerzitetom u Prištini, Fakultetom za poljoprivrednu i veterinarstvo. Ovaj sporazum je potписан u cilju podržavanja studenata Univerziteta u Prištini sa konkretnim metodama tretiranja fizičkih parametara i pružanja elektronskih podataka obrađenih u agrološkim uslovima, u skladu sa potrebama studenata.

„IPKO-Smart Agriculture“ je pametan projekat koji će pružati studentima agrološke podatke, neophodne i obrađene, koji su ključni za njihove studije. Agrološka stanica za Univerzitet u Prištini, pripada najnovijoj tehnologiji, koja sadrži nekoliko dodatnih senzora, koji kontinuirano proizvode podatke o atmosferskom pritisku, vazduhu, štaviše pruža i podatke koji predviđaju razne bolesti za razne kulture.

Projekat Kos Agri, u Odeljenju za vinarstvo i vinogradarstvo pomoglo je u kupovini i stavljanje u rad tri agro-meteoroloških stanica od kojih su dve (2) postavljene u Orahovcu i jedna u Suvoj Reci. Takođe, ove stanice imaju i softversku komponentu „netsens“ koja pomaže u

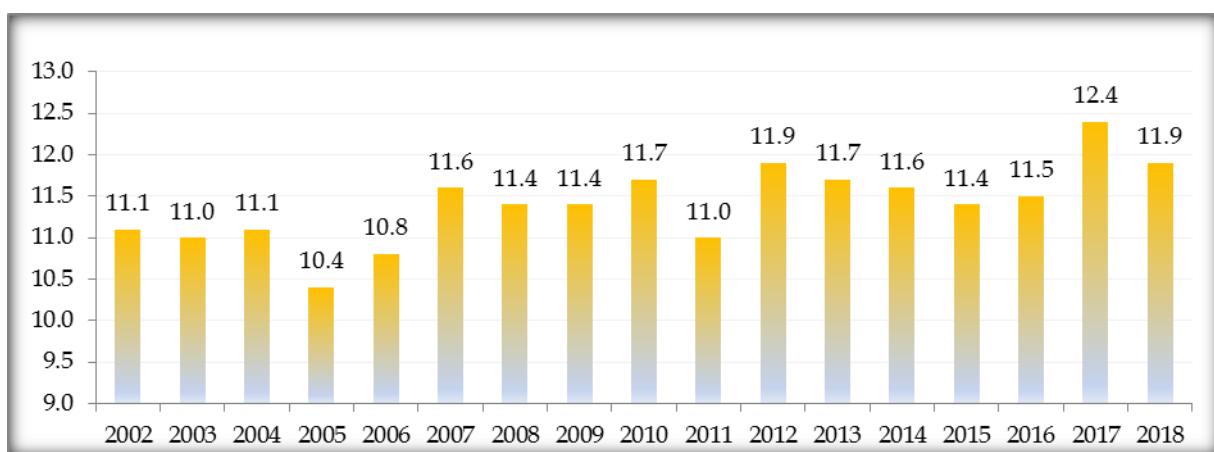
predviđanju, prognoziranju i evidentiranju glavnih bolesti u vinovoj lozi u svim fenološkim fazama.

Putem ove platforme, Odsek za upozoravanje na bolesti i štetočine informiše vinogradske poljoprivrednike o vremenu tretiranja i materiji koja se treba koristiti zajedno sa odgovarajućim dozama. Softver je veb aplikacija u kojoj imaju pristup i poljoprivrednici radi praćenja kretanja pojavljivanja bolesti.

Projekat Kos Agri je pomogao u opremanju spektrofotometrom za određivanje organskih kiselina u vinu kao što su limunska, jabučna i mlečna kiselina u enološkoj laboratoriji i opremanju denzimetrom za određivanje specifične težine u vinu.

U nastavku su prikazane godišnje prosečne temperature u Prištini za godine 2002-2018, padavine (mm), 2002-2018, i prosečan broj kišnih i snežnih dana u Prištini.

Slika 46: Godišnje prosečne temperature u Prištini, 2002-2018

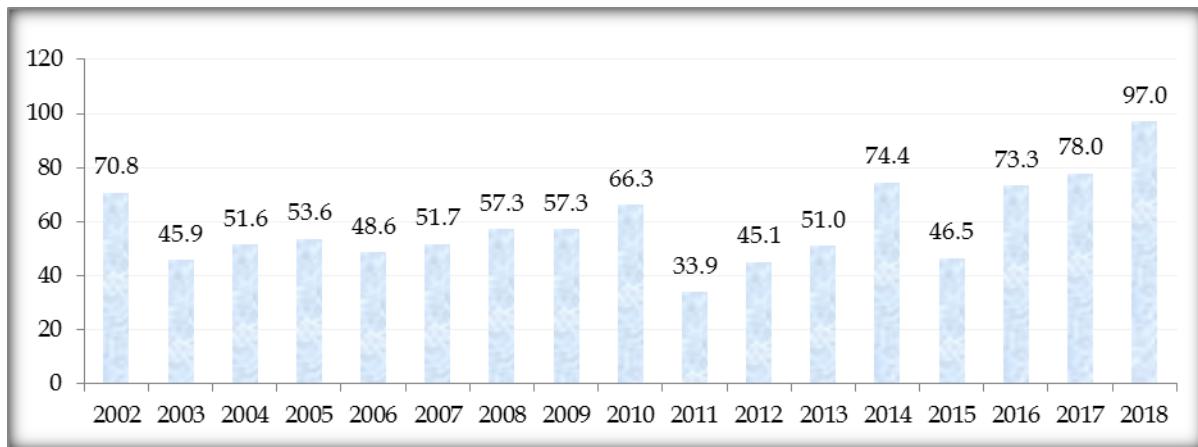

Izvor: Hidrometeorološki institut Kosova

Najviše prosečne godišnje temperature u Prištini su zabeležene 2017. godine sa 12.4 stepena Celzijusa, zatim slede 2018. i 2012. godina gde je prosečna godišnja temperatura bila 11.9 stepena Celzijusa kao i 2007. i 2014. godina sa 11.6 stepena Celzijusa.

Dok, najniže prosečne godišnje temperature su zabeležene 2005. godine, kada je prosečna godišnja temperatura dostigla vrednost od 10.4 stepena Celzijusa, zatim sledi 2006. godina, sa prosečnom godišnjom temperaturom od 10.8 stepena Celzijusa i 2011. godina, koja je takođe imala nisku vrednost prosečne godišnje temperature od 11.0 stepena Celzijusa.

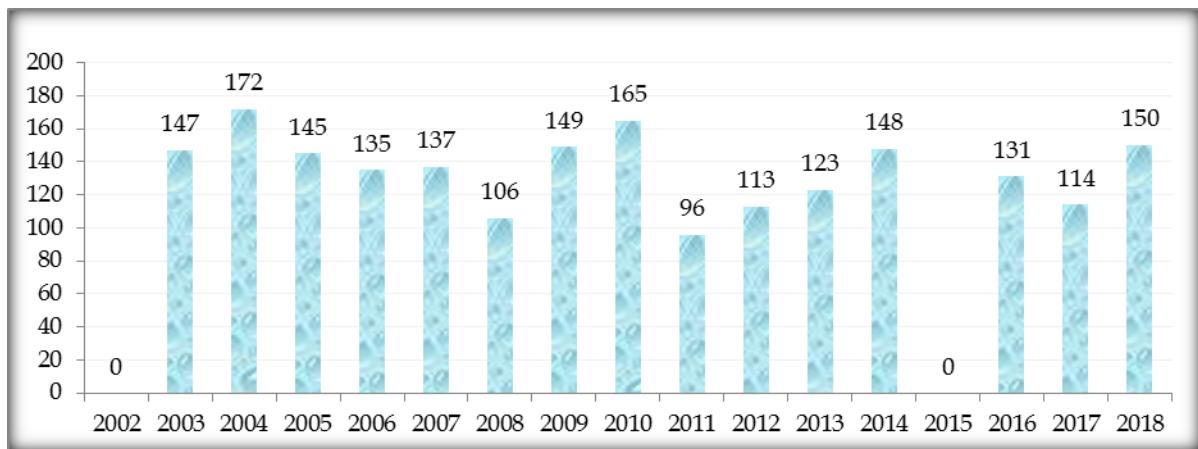
Slika 47: Padavine u Prištini (mm), 2002-2018

Izvor: Hidrometeorološki institut Kosova

Kao godina sa najviše padavina, po godinama, okarakterisana je 2018. godina sa 97.0 mm padavina. Zatim dolazi 2017. godina sa količinom od 78.0 mm. Godina sa približnom količinom padavina kao u 2017. godini je 2016. godina, sa količinom od 73.3 mm i 2014. godina, koja je imala 74.4 mm kiše. Dok, kao godine sa najmanje padavina su: 2011. godina koja je imala samo 33.9 mm padavina, 2012. godina sa 45.1 mm. Slično je bilo i u 2015. godini, u kojoj se bilo padavina od 46.5 mm.

Slika 48: Prosečan broj kišnih i snežnih dana u Prištini, 2002¹¹-2018

Izvor: Hidrometeorološki institut Kosova

Kao godina sa prosečnim brojem dana sa najviše kiše i snega bila je 2004. godina, gde je registrovano 172 kišnih i snežnih dana. Približna količina prosečnog broja kišnih i snežnih dana bila je 2010. godine sa 165 dana padavina. Što se tiče godina koja su imala manji prosečan broj kišnih i snežnih dana, bila je 2011. godina sa samo 96 dana padavina i 2008. godina sa prosečnim brojem od 106 dana.

¹¹Podaci prikazani za 2015. godinu za broj kišnih i snežnih dana pripadaju periodu jun-decembar

6 Poljoprivredne politike, direktne isplate u poljoprivredi i podrška ruralnom razvoju

6.1 Pregled ciljeva, programa, mera, budžeta, grantova i subvencija

Podrška poljoprivrednom sektoru nastavljena je i 2018. godine, ovaj sektor je podržan direktnim isplatama i merama ruralnog razvoja. Podrška kroz direktne isplate je vršena za poljoprivredne kulture, stoku po grlu, kao i za inpute (proizvedene sadnice), dok putem grantova su podržane investicije u primarnom sektoru, ali i u prerađivačkoj industriji i razvoju turizma u ruralnim područjima.

Tabela 118: Planirani budžet za direktne isplate u 2018. godini

Planirani budžet		
1	Pšenica	6,750,000
2	Seme pšenice	150,000
3	Ječam	50,000
4	Raž	30,000
5	Kukuruz	2,700,000
6	Suncokret	20,000
7	Postojeći vinogradi	2,150,000
8	Vina	350,000
9	Postojeći voćnjaci	1,250,000
10	Sadnice	100,000
11	Povrće	1,700,000
12	Organska poljoprivreda	100,000
13	Krave muzare	4,200,000
14	Ovce	1,700,000
15	Koze	150,000
16	Pčele	2,000,000
17	Mleko	1,100,000
18	Koke nosilje	300,000
19	Jarebice	25,000
20	Krmače	25,000
21	Prijavljeno klanje goveda	75,000
22	Akvakultura	75,000
Ukupno		25,000,000

Izvor: Program za direktne isplate 2018.

U 2018. godini, planirani budžet za direktne isplate bio je 25 mil. € i deo programa direktnih isplata bili su:

1. Direktne isplate za jesenju setvu pšenice - Minimalna prihvatljiva površina iznosila je 2 ha/poljoprivrednik, a jedan poljoprivrednik je dobio po 150 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje setve pšenice bio je 6.75 mil. €.
2. Direktna isplata za setvu semena pšenice - Minimalna prihvatljiva površina je bila 5 ha/poljoprivrednik, sorta posejanog semena pšenice trebalo je biti u spisku

dozvoljenih semena i jedan poljoprivrednik je dobio po 250 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje semena pšenice bio je 0.15 mil. €.

3. Direktna isplata za prolećnu setvu kukuruza - Minimalna prihvatljiva površina je bila 1 ha/poljoprivrednik, a jedan poljoprivrednik je dobio po 150 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje prolećne setve kukuruza bio je 2.7 mil. €.
4. Ječam - Minimalna prihvatljiva površina u posedu zasejana ječmom je bila 1 ha/poljoprivrednik, a poljoprivrednik je dobio po 150 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje setve ječma bio je 0.05 mil. €.
5. Raž - Minimalna prihvatljiva površina u posedu zasejana ražnjem je bila 1 ha/poljoprivrednik, a poljoprivrednik je dobio 150 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje setve ražnja bio je 0.03 mil. €.
6. Direktna isplata za prolećnu setvu suncokreta - Minimalna prihvatljiva površina je bila 1 ha/poljoprivrednik, i poljoprivrednik je dobio 150 €/ha. Planirani budžet za subvencionisanje prolećne setve suncokreta bio je 0.02 mil. €.
7. Povrće - Minimalna prihvatljiva površina zasejana povrćem bila je 0.50 ha/poljoprivrednik, i poljoprivrednik je dobio 300 €/ha. Uzgajane kulture povrća trebalo bi da pripadaju spisku od 24 kultura koje su podržane kroz program direktnih isplata. Planirani budžet za subvencionisanje setve povrća bio je 1.7 mil. €.
8. Direktno plaćanje za postojeće vinograde - Minimalna prihvatljiva površina bila je 0.10 ha/poljoprivrednik i poljoprivrednik je dobio 1,000€/ha. Planirani budžet za subvencionisanje postojećih vinograda bio je 2.15 mil. €.
9. Direktna isplata za vino - Dobijaju kompanije za proizvodnju vina koje su licencirane od strane MPSRR-a i koje su ispunile obaveze u vezi sa deklarisanjem proizvodnje grožđa i vina za prethodnu godinu. Berba grožđa mora biti deklarisana do 10. decembra 2017. godine dok proizvodnja vina do 15. januara 2018. godine. Proizvodne kompanije vina koje su proizvedeno vino javno deklarisale dobijaju 0.04 €/po litru. Planirani budžet za subvencionisanje vina bio je 0.35 mil. €.
10. Direktne isplate za postojeće voćnjake - Minimalna prihvatljiva površina zasejana sa drvenastim voćem bila je 0.50 ha/poljoprivrednik, dok je za bobičasto voće bila 0.20 ha/ poljoprivrednik i poljoprivrednik je dobio 400 €/ha. Voćni usevi trebalo bi pripadati spisku od 16 useva koji su podržani kroz program direktnih isplata. Planirani budžet za subvencionisanje postojećih voćnjaka bio je 1.25 mil. €.
11. Direktne isplate za proizvodnju sadnog materijala drvenastog voća i vinove loze nad vegetativnim podlogama-Poljoprivrednik treba da ima najmanje 0.50 ha poljoprivrednog zemljišta u posedu ili pod zakupom kao i minimalan broj sadnica koje je poljoprivrednik trebao proizvoditi tokom kalendarske 2018. godine bio je 5,000 sadnica. Isplate su varirale u zavisnosti od broj sadnica. Poljoprivrednici koji su proizveli 5,000-40,000 sadnica drvenastog voća podržani su sa po 0.20 €/sadnica, dok poljoprivrednici koji su proizveli preko 40,000 sadnica drvenastog voća podržani su sa po 0.20€/sadnica za prvih 40,000 sadnica i sa po 0.15 €/sadnica za svaku drugu sadnicu iznad ovog broja. Poljoprivrednici koji su proizveli najmanje 5,000 sadnica vinove loze

su podržani sa po 0.10 €/sadnica. Planirani budžet za subvencionisanje rasadnog materijala bio je 0.1 mil. €.

12. Organska poljoprivreda – subvencionisanje će biti po površini/hektaru, u iznosu od 500 €/ha kao dodatna vrednost osnovnom subvencionisanju određene poljoprivredne kulture (npr. za 1 ha sa povrćem osnovno subvencionisanje je 300 €/ha, a ukoliko je sertifikovana za organsku proizvodnju, poljoprivrednik dobija dodatak od 500 €/ha, dok za 1 ha sa lekovitim i aromatičnim biljkama, osnovno subvencionisanje je 0.00 €/ha, a ukoliko je sertifikovana za organsku proizvodnju, poljoprivrednik dobija 500 €/ha). Dobitnici su poljoprivrednici koji su sadili/uzgajaju najmanje 0.10 ha poljoprivrednom kulturom i za koju poseduju dokaze sertifikata za organsku proizvodnju. Planirani budžet za subvencionisanje organske proizvodnje je bio 0.1 mil. €.
13. Direktna isplata za krave i bivolice muzare – Poljoprivrednik je trebao da uzgaja najmanje 5 grla krava, bivolice muzara ili obe zajedno. Subvencija je bila 70 €/grlo. Planirani budžet je bio 4.2 mil. €.
14. Direktna isplata za ovce i koze – Poljoprivrednik je trebao da uzgaja najmanje 30 grla ovaca i 20 grla koza u aktivnoj proizvodnji mleka. Isplata za grlo je bila 15 € i planirani budžet bio je 1.85 mil. €.
15. Direktna isplata za pčelarstvo - Poljoprivrednik je trebao da uzgaja najmanje 30 pčelarske zajednice. Poljoprivrednici koji su imali 30 do 50 košnica, mogli su da ih raspodele u najviše dva pčelinjaka, poljoprivrednici koji imaju od 50 do 200 košnica mogli su ih rasporeediti najviše na 5 pčelinjaka, a poljoprivrednici sa više od 200 košnica mogli su ih rasporeediti najviše na 7 pčelinjaka. Isplata za košnicu bila je 15 €, a ako su poljoprivrednici sertifikovani za organsku proizvodnju meda, isplata je bila 30 €/košnica. Planirani budžet za subvencionisanje pčelarskog sektora bio je 2 mil. €.
16. Direktna isplata za mleko prema kategorijama kvaliteta – Poljoprivrednik je trebao da isporuči najmanje 1,500 litara mleka u licenciranim mlekarama u tromesečnom periodu (prema tromesečjima kalendarske godine). Poljoprivrednik je dobio 0.06 €/litar za ekstra klasu mleka, 0.04 €/litar za mleko I. klase i 0.02 €/litar za mleko II. klase. Planirani budžet bio je 1.1 mil. €
17. Direktna isplata za koke nosilje - Poljoprivrednik je trebao da uzgaja najmanje 2,000 koke nosilje u svim fazama aktivne proizvodnje jaja. Poljoprivrednik je dobio 0.50€/koka nosilja, dok ukoliko je imao od 2,000 do 10,000 koke nosilje dobijao je 0.50 €/koka za prvih 10,000 koka i 0.40€/koka nosilja za svaku kokošku iznad ovog broja. Planirani budžet bio je 0.3 mil. €.
18. Jarebica - Poljoprivrednik je trebao da uzgaja najmanje 200 jarebice i poljoprivrednik je dobio 0.50 €/jarebici. Planirani budžet za subvencionisanje jarebica bio je 0.025 mil. €.
19. Direktna isplata krmača za reprodukciju - Poljoprivrednik je trebao uzgajati najmanje 2 krmače za aktivnu reprodukciju u svim fazama reprodukcije. Poljoprivrednik je dobio 20 €/ grlo a ukupni budžet planiran za podršku sektora za uzgoj svinja bio je 0.025 miliona €.

20. Direktna isplata za prijavljeno klanje goveda - Dobitnici su bili poljoprivrednici koji uzgajaju i stavlju na tržište goveda identifikovana ušnim markicama Republike Kosovo i koje ih kolje u klanicama licencirane od strane AHV-a za kategorije kvaliteta A, B, C i D. Korisnici su istovremeno bili i klanice licencirane u gore navedenim kategorijama. Subvencija je bila 50 €/klanje i ovo plaćanje je izvršeno u klanici koja je bila obavezna da plati 30 € poljoprivredniku u trenutku klanja, a 20 € je zadržala klanica za usluge klanja. Planirani budžet za prijavljena klanja goveda bio je 0.075 mil.€.

21. Akvakultura - Poljoprivrednik je trebao da proda najmanje 2,500 kg ribe u roku od 6 meseci u Republici Kosovo ili u inostranstvo (izvoz). Prihvatljive vrste su bile pastrmka i šaran, a poljoprivrednik je dobio 0.20 €/kg. Planirani budžet za subvencionisanje akvakulture bio je 0.075 mil. €

U 2018. godini ukupna podrška putem direktnih isplata bila je 29.6 mil. €. U odnosu na prethodnu godinu, podrška putem direktnih isplata povećana je za 9.7%. Ukupno je bilo 50,054 kandidata, od kojih je 48,320 imalo koristi. Odbijeno je 1,734 poljoprivrednika ili 3.5% ukupnog broja prijavljenih.

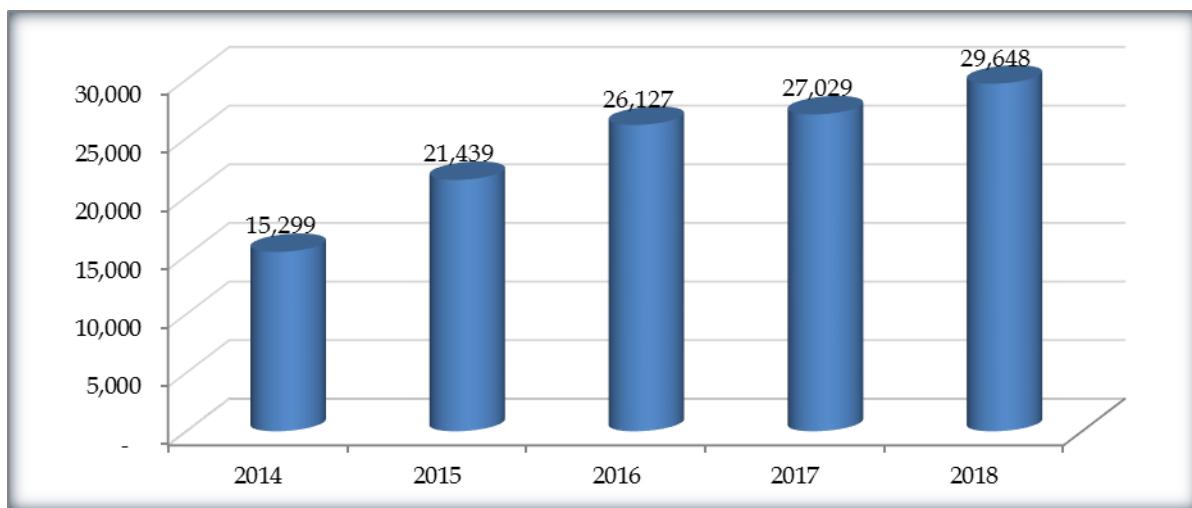
Tabela 119: Direktne isplate 2014-2018, na €

	2014	2015	2016	2017	2018
Pšenica	5,555,218	6,417,047	7,526,999	5,781,300	6,550,929
Seme pšenice	107,391	86,063	196,678	122,003	114,204
Kukuruz	1,268,719	2,735,462	2,870,969	3,311,579	3,227,784
Ječam	-	-	25,118	38,662	77,688
Raž	-	-	19,977	16,957	29,343
Suncokret	44,853	20,322	1,316	7,946	749
Postojeći vinogradi	2,290,783	2,046,167	2,117,978	2,266,235	2,580,250
Povrće	1,026,735	1,564,692	1,981,617	2,244,228	2,693,021
Postojeći voćnjak	-	692,256	1,112,032	1,599,496	1,905,548
Vino	-	-	-	55,024	190,774
Organska poljoprivreda	-	-	14,626	35,373	277,578
Krave muzare	2,211,750	3,790,990	4,609,990	4,777,500	4,746,770
Ovce i koze	1,210,120	1,921,365	1,933,245	2,112,810	2,298,615
Pčele	777,610	1,129,580	2,158,770	2,295,555	2,471,085
Koke nosilje	231,648	210,868	346,259	435,035	484,343
Jarebice	-	-	22,083	29,013	18,280
Krmače	6,220	11,240	14,040	17,180	27,320
Mleko	491,884	711,644	1,082,829	1,712,609	1,736,944
Prijavljeno klanje goveđa	-	2,520	15,780	18,350	48,900
Akvakultura	-	-	-	84,053	86,068
Sadnice	75,791	98,522	76,933	68,459	82,046
Ukupno	15,298,721	21,438,737	26,127,237	27,029,367	29,648,239

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U periodu 2014-2018. godine, subvencije su beležile stalni rast, kao ishod podrške novim sektorima ali i rasta u prethodno podržanim sektorima. U 2018. godini, pored direktnih isplata za seme pšenice, kukuruz, suncokret, krave muzare i jarebice, sve ostale kategorije obeležile su rast u odnosu na 2017. godinu. Veći rast su zabeležili subvencije za organsku poljoprivredu, vino, prijavljeno klanje goveda i za ječam. U 2018. godini subvencije su iznosile 29.6 mil. €, od čega oko 90% je bilo za pšenicu, krave muzare, kukuruz, povrće, postojeće vinograde, pčele, ovce i koze i voćnjake.

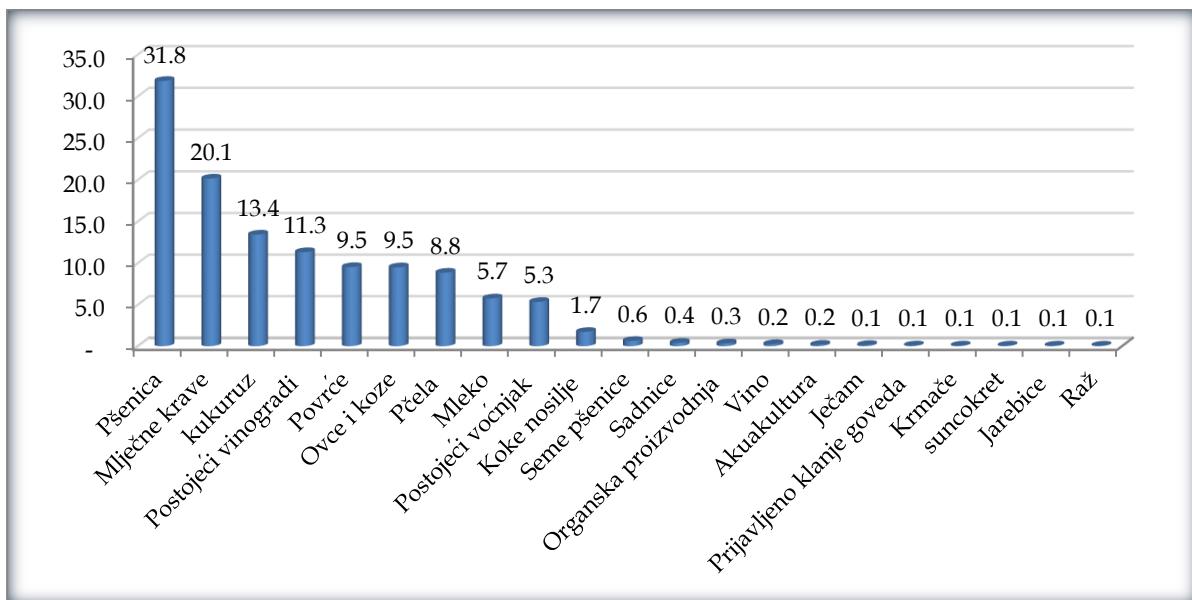
Slika 49: Direktne isplate 2014-2018, na 1000 €

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ukupan iznos direktnih isplata za period 2014-2018. iznosio je 119.5 mil. €, gde vodi pšenica, krave muzare, kukuruz, postojeći vinograđi, povrće i ovce i koze.

Slika 50: Direktne isplate po sektorima 2014-2018, u mil. €

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Budžet planiran za sprovođenje programa ruralnog razvoja za 2018. godinu bio je 19 mil. €. Deo programa za ruralni razvoj u 2018. godini bile su sledeće mere:

- Mera 101: Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava (12 mil. €);
- Mera 103: Investicije u fizičku imovinu za preradu i promet poljoprivrednih proizvoda (četiri mil. €);
- Mera 302: Diversifikacija farmi i razvoj poslovanja (1.7 mil. €);
- Mera 303: Lokalne akcione grupe (0.3 mil. €);
- Mera: Navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta (1 mil. €);

6.2 Direktne isplate / subvencije

U 2018. godini, MPŠRR je nastavilo subvencioniranje poljoprivrednika direktnim isplatama, bez promena u sektorima koji su podržani u 2017. godini. Izmenjena je visina subvencije po hektaru za ječam, raž, grožđe i organsku poljoprivredu, dok u sektoru stočarstva došlo je do promene samo u subvenciji jarebica.

6.2.1 Direktne isplate za useve i vino

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za useve iznosio je 17.6 mil. € ili 14% veći nego u 2017. godini. Najveći udeo u ukupnim direktnim isplatama useva imali su pšenica, kukuruz, povrće, vinogradi, voćnjaci, dok su ostale kulture imale udeo od 3.9% u ukupnim direktnim plaćanjima za poljoprivredne kulture.

Ukupan broj podnositelja zahteva za direktne isplate za useve bio je 34.537, od čega je 33.388 imalo koristi, što je rezultiralo stopom odbijanja od oko 3%. U ovoj godini najmanji broj aplikata bio je za kukuruz, suncokret i vino, dok je za ostale useve porastao broj aplikata. Broj korisnika smanjen je samo u slučaju kukuruza i suncokreta.

Direktne isplate po hektaru ostale su iste osim kod vinogradarstva gde poljoprivrednici koji su imali preko 100 ha, u 2017. godini za svaki hektar veći od 100 ha dobili su po 500 €/ha, a zatim su dobili 1.000 €/ha, a za ječam i raž isplata po ha povećana je sa 100 €/ha na 150 €/ha. U 2018. godini učešće direktnih isplata za useve uključujući i subvenciju sadnica u ukupnom iznosu direktnih isplata je 60%.

Tabela 120: Direktne isplate po sektorima, 2014-2018

		2014	2015	2016	2017	2018	Promena 2018/2017 u %
Pšenica	Broj aplikanata	11,871	11,032	11,864	9,709	10,683	10
	Broj korisnika	10,579	10,298	11,602	9,216	10,311	12
	Broj isplaćenih ha	44,442	42,780	50,180	38,542	43,673	13
	Isplata po ha	125	150	150	150	150	0
	Ukupno isplaćeni iznos	5,555,218	6,417,047	7,526,999	5,781,300	6,550,929	13
Seme pšenice	Broj aplikanata	16	17	25	11	11	0
	Broj korisnika	16	11	25	11	11	0
	Broj isplaćenih ha	511	344	803	508	458	-10
	Isplata po ha	210	250	250	250	250	0
	Ukupno isplaćeni iznos	107,391	86,063	196,678	122,003	114,204	-6
Kukuruz	Broj aplikanata	6,134	8,278	7,985	8,598	8,432	-2
	Broj korisnika	5,413	7,574	7,763	8,231	8,165	-1
	Broj isplaćenih ha	12,687	18,236	19,140	22,077	21,519	-3
	Isplata po ha	100	150	150	150	150	0
	Ukupno isplaćeni iznos	1,268,719	2,735,462	2,870,969	3,311,579	3,227,784	-3
Ječam	Broj aplikanata	-	-	151	227	316	39
	Broj korisnika	-	-	133	208	306	47
	Broj isplaćenih ha	-	-	251	387	518	34
	Isplata po ha	-	-	100	100	150	50
	Ukupno isplaćeni iznos	-	-	25,118	38,662	77,688	101
Raž	Broj aplikanata	-	-	77	78	83	6
	Broj korisnika	-	-	61	67	72	7
	Broj isplaćenih ha	-	-	200	170	196	15
	Isplata po ha	-	-	100	100	150	50
	Ukupno isplaćeni iznos	-	-	19,977	16,957	29,343	73
Vinogradi	Broj aplikanata	2,995	2,914	2,980	2,969	3,012	1
	Broj korisnika	2,995	2,806	2,881	2,909	2,949	1
	Broj isplaćenih ha	2,435	2,456	2,473	2,508	2,580	3
	Isplata po ha	1000/300	1000/300	1000/400	1000/500	1000	
	Ukupno isplaćeni iznos	2,290,783	2,046,167	2,117,978	2,266,235	2,580,250	14
Suncokret	Broj aplikanata	15	7	2	7	5	-29
	Broj korisnika	13	4	2	6	4	-33
	Broj isplaćenih ha	449	135	9	53	5	-91
	Isplata po ha	100	150	150	150	150	0
	Ukupno isplaćeni iznos	44,853	20,322	1,316	7,946	749	-91
Povrće	Broj aplikanata	1,870	4,717	5,304	5,716	6,664	17
	Broj korisnika	1,548	4,268	5,188	5,550	6,435	16
	Broj isplaćenih ha	3,422	5,216	6,605	7,481	8,977	20
	Isplata po ha	300	300	300	300	300	0
	Ukupno isplaćeni iznos	1,026,735	1,564,692	1,981,617	2,244,228	2,693,021	20
Postojeći voćnjak	Broj aplikanata	-	1,796	2,908	4,358	5,278	21
	Broj korisnika	-	1,578	2,794	4,110	5,097	24
	Broj isplaćenih ha	-	1,731	2,780	3,999	4,764	19
	Isplata po ha	-	400	400	400	400	0
	Ukupno isplaćeni iznos	-	692,256	1,112,032	1,599,496	1,905,548	19
Organska poljoprivreda	Broj aplikanata	-	-	7	10	37	270
	Broj korisnika	-	-	3	6	24	300
	Broj isplaćenih ha	-	-	73	118	443	276
	Isplata po ha	-	-	200	+300	+500	
	Ukupno isplaćeni iznos	-	-	14,626	35,373	277,578	
Vino	Broj aplikanata	-	-	-	18	16	-11
	Broj korisnika	-	-	-	7	14	100
	Broj isplaćenih ha	-	-	-	1,375,607	4,769,358	247
	Isplata po ha	-	-	-	0.04	0.04	0
	Ukupno isplaćeni iznos	-	-	-	55,024	190,774	247

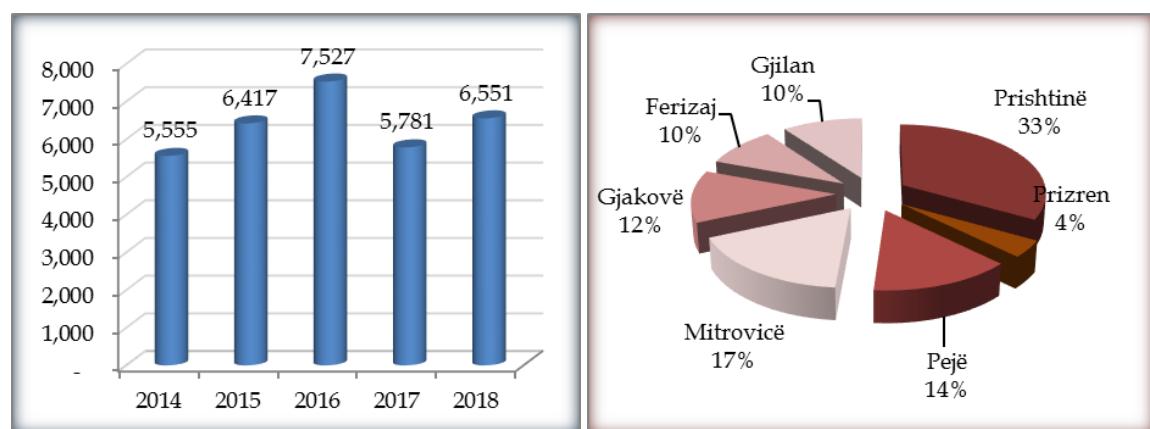
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP).

Pšenica

U 2018. godini iznos direktnih isplata za pšenicu bio je 6.6 mil. € ili 13% više u odnosu na prethodnu godinu. Broj poljoprivrednika koji su aplicirali povećao se za 10%, dok oni koji su dobili povećao se za 12%, što je ishodilo nižom stopom odbijanja. Broj odbijenih poljoprivrednika bio je 372 ili 3.5% aplikanata, što u 2017. godini taj procenat je bio 5.1%. Prosek hektara za koje poljoprivrednik je ostvario koristi je 4.2 ha.

Region Prištine (33%) vodi sa subvencionisanom površinom pšenice, zatim slede Mitrovica (17%), Peć (14%), Đakovica (12%) i drugi regioni (24%).

Slika 51: Direktna isplata za pšenicu 2014-2018, z 1000 € (levo); Subvencionisana površina za pšenicu po regionu, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Od ukupnog broja poljoprivrednika koji su aplicirali, 96.5% su postali korisnici. Najveći procenat poljoprivrednih korisnika od 99% aplikanata bio je u regionu Uroševca. Prosečna subvencionisana površina po poljoprivredniku bila je 4.2 ha, najniža je bila u regionu Gnjilana sa 3.6 ha, a najviša u regionu Uroševca sa 5.3 ha.

Tabela 121: Direktna isplata za pšenicu po regionu, 2018

Br.	Region	Br. aplikanata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	3,480	3,376	14,489	2,173,364
2	Prizren	471	440	1,738	260,684
3	Peć	1,426	1,373	6,167	925,034
4	Mitrovica	1,885	1,806	7,514	1,127,157
5	Đakovica	1,383	1,309	5,286	792,839
6	Uroševac	778	770	4,051	607,634
7	Gnjilane	1,260	1,237	4,428	664,220
	Ukupno	10,683	10,311	43,673	6,550,929

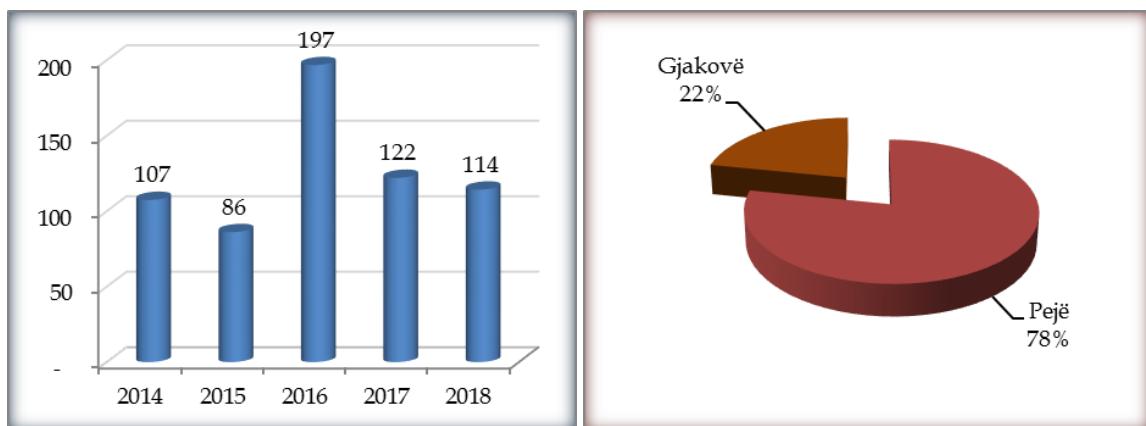
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Seme pšenice

Seme pšenice je prvi put subvencionisano 2012. godini. Ukupan iznos direktnih isplata za seme pšenice u 2018. godini bio 114 hiljada €. Ovo je označilo pad za 6% u odnosu na 2017. godinu. Broj aplikanata ostao je isti, dok broj subvencionisanih hektara smanjen je za 10%.

Podržani regioni su bili Peć i Đakovica, dok u drugim regionima nije bilo aplikantata.

Slika 52: Direktne isplate za seme pšenice 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za seme pšenice po regionima, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prosečna površina za koju je dobio poljoprivrednik obrađivač semena pšenice bila je oko 42 ha. U regionu Đakovica je bio samo jedan aplikant sa površinom od 100 ha, dok u regionu Peć prosečnost hektara za koje je dobio poljoprivrednik je bio 36 ha. Poljoprivrednici koji su bili korisnici dobili su 250 € po obrađenom hektaru sa semenom pšenice, dok su oni koji nisu ispunili kriterijume za proizvodnju semena odbijeni su i plaćeni su sa samo 150 € kao subvencija za pšenicu.

Tabela 122: Direktna isplata za seme pšenica po regionu, 2018

Br.	Region	Br. aplikantata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	-	-	-	-
2	Prizren	-	-	-	-
3	Peć	10	10	358	89,204
4	Mitrovica	-	-	-	-
5	Đakovica	1	1	100	25,000
6	Uroševac	-	-	-	-
7	Gnjilane	-	-	-	-
Ukupno		11	11	458	114,204

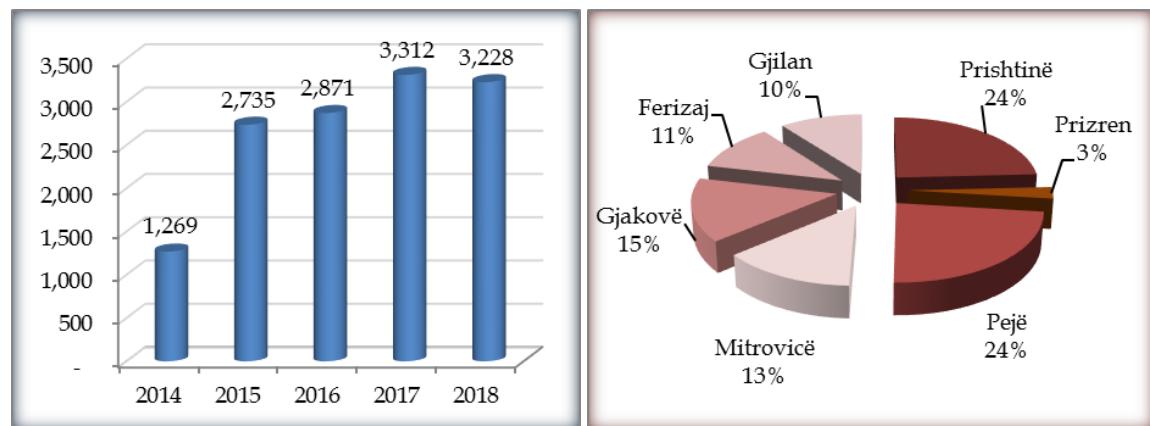
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Kukuruz

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za kukuruz smanjen je u odnosu na 2017. godinu. Taj iznos bio je 3.2 mil. € ili 3% manje nego u 2017. godini. Broj aplikanata se smanjio za 2%, a broj korisnika za 1%, što je rezultiralo da procenat odbačenih poljoprivrednika niži odnosno 3.2% prijavljenih poljoprivrednika.

Kada je reč o regionalnoj distribuciji, 48% subvencija je bilo u regionu Peć i Prištine, a slede Đakovica (15%), Mitrovica (13%) i ostali regioni: Uroševac, Gnjilane i Prizren.

Slika 53: Direktne isplate za kukuruz 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za kukuruz po regionu, 2018. godine (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U 2018. godini subvencionisano je 21,519 ha kukuruza, što je manje za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Procenat poljoprivrednih korisnika bio je 96.8%, ali to se razlikovalo u zavisnosti od regiona, gde najveći procenat korisnika bio je u regionu Uroševca, sa 98.2%, a najniži u regionu Prizrena sa 94.4%. Prosečna površina za koju je poljoprivrednik ostvario koristi bila je 2.6 ha, a kretala se od 2.1 ha u regionu Prizrena do 3.1 ha u regionu Uroševca.

Tabela 123:Direktna isplata za kukuruz po regionu, 2018

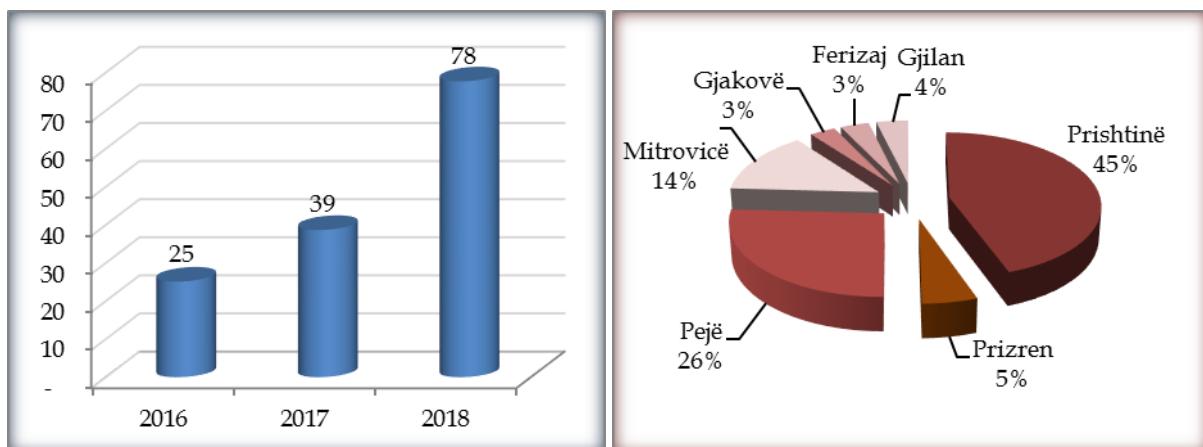
Br.	Region	Br. aplikanata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	2,109	2,060	5,211	781,634
2	Prizren	287	271	580	86,936
3	Peć	1,837	1,758	5,076	761,403
4	Mitrovica	1,210	1,172	2,882	432,284
5	Đakovica	1,260	1,209	3,174	476,031
6	Uroševac	769	755	2,355	353,321
7	Gnjilane	960	940	2,241	336,177
	Ukupno	8,432	8,165	21,519	3,227,784

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ječam

U trećoj godini subvencije povećan je broj aplikanata i korisnika, što je dovelo do rasta subvencionisane površine za 34%. Ukupni iznos subvencija je više nego udvostručen u poređenju sa 2017. godinom, zbog povećanja broja subvencionisanih hektara, ali i zbog toga što je isplata po hektaru je povećana za 50%, što znači da poljoprivrednicima je plaćeno 150 €/ha. Procenat odbijenih poljoprivrednika smanjen je na 3.2% sa 8.4% u 2017. godini, zbog činjenice da je broj korisnika porastao više nego broj aplikanata. Priština i Peć su regioni sa najvećom subvencionisanom površinom, odnosno Priština sa 45% i Peć sa 26% od ukupne subvencionisane površine, a slede Mitrovica sa 14% i ostali regioni (Đakovica, Uroševac, Prizren i Gnjilane) sa 15%.

Slika 54: Direktne isplate za ječam 2016-2018., u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za ječam po regionima, 2018. (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede

Ukupan iznos direktnih isplata za ječam u 2018. godini bio je 77,688 €. Prosečna površina za koju je poljoprivrednik ostvario korist je 1.7 ha, a najniža je u Mitrovici sa 1.3 ha, a najviša u Đakovici sa 2 ha.

Tabela 124: Direktna isplata za ječam po regionima, 2018

Br.	Regioni	Br. aplikanata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	133	132	231	34,628
2	Prizren	21	18	27	4,067
3	Peć	69	68	135	20,244
4	Mitrovica	60	57	71	10,721
5	Đakovica	9	8	16	2,394
6	Uroševac	10	10	18	2,678
7	Gnjilane	14	13	20	2,958
	Ukupno	316	306	518	77,688

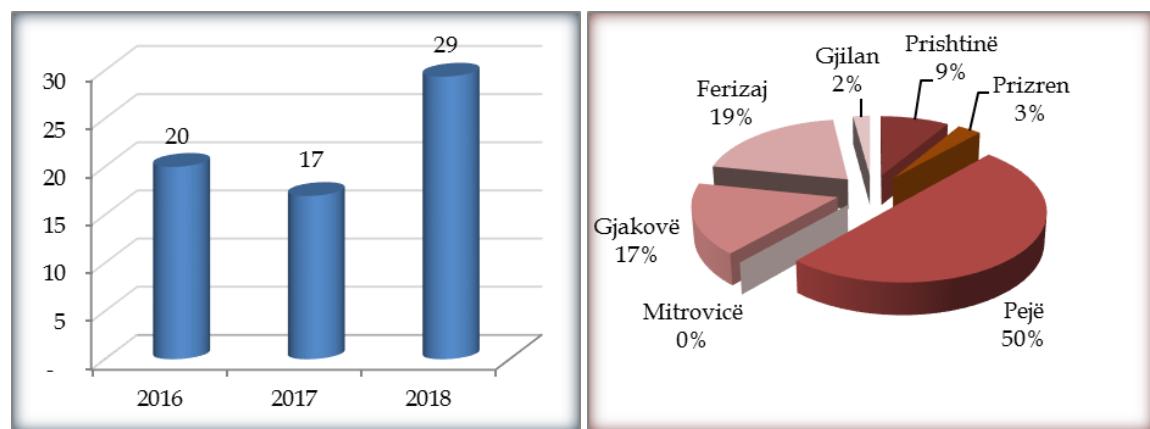
Izvor Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Raž

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za raž povećan je za 73%, sa 16,957 € u 2017. godini na 29,343 €. Broj poljoprivrednika aplikanata povećao se za 6%, a onih koji su ostvarili korist za 7%. Broj odbijenih poljoprivrednika bio je 11 ili 13% aplikanata, dok u 2017. godini taj procenat je bio 14%.

Region u kome je 50% subvencionisane površine ražom je Peć, zatim Uroševac sa 19%, Đakovica sa 17%, Priština sa 9% i ostali regioni sa 5%.

Slika 55: Direktne isplate za raž 2016-2018, u 1000 € (levo); Subvencionisana površina sa ražom po regionu, 2018. godine (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Od 83 poljoprivrednika aplikanata, 87% njih su bili korisnici, a taj procenat varira od regiona do regiona. Prosečna površina sa ražom za koju je poljoprivrednik dobio subvenciju od 150 €/ha bila je 2.7 ha, a kretala se od 0.7 ha u regionu Prizrena do 3.6 ha u regionu Đakovice.

Tabela 125: Direktne isplate za raž po regionu, 2018.

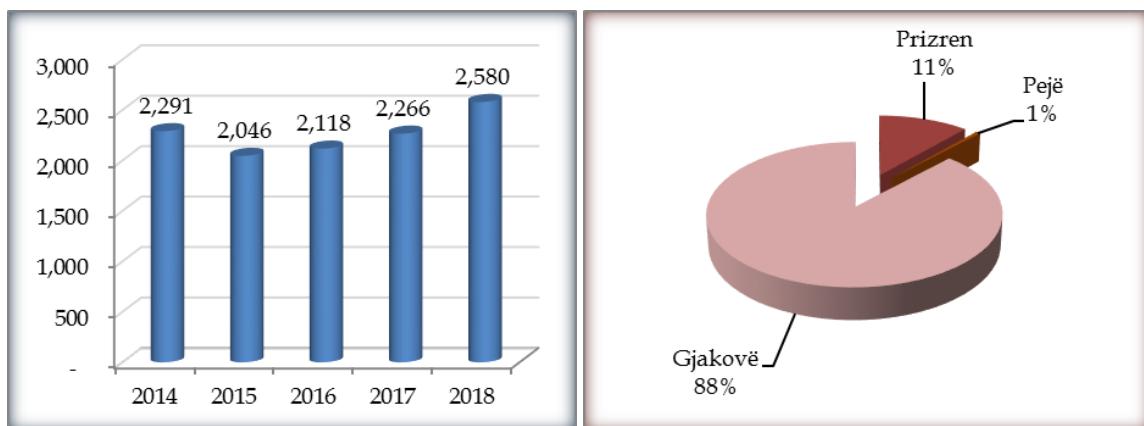
Br.	Region	Br. aplikanata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	15	13	17	2,538
2	Prizren	9	8	6	897
3	Peć	33	28	98	14,634
4	Mitrovica	-	-	-	-
5	Đakovica	12	9	33	4,887
6	Uroševac	12	12	38	5,760
7	Gnjilane	2	2	4	627
Ukupno		83	72	196	29,343

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Postojeći vinogradi

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za vinograde povećan je za 14%, što je ishod veće subvencionisane površine za 72 ha, ali i iznos subvencije za svaki dodatni hektar preko 100 ha se promenio, povećan je sa 500 €/ha u 2017. godini na 1.000 €/ha. U 2018. godini prijavilo se još 43 poljoprivrednika, dok broj korisnika je bio veći za 40 poljoprivrednika. Region Đakovice je region koji ima 88% hektara sa subvencionisanim vinogradima, gde u ovoj regiji 97% subvencionisanih hektara se nalaze u opštini Orahovac, a sledi region Prizrena sa 11% gde površine vinograda uglavnom se nalaze u Suvoj Reci, Prizrenu i Mamuši.

Slika 56: Direktne isplate za postojeće vinograde 2014-2018. u 1000 € (levo); Subvencionisana površina za postojeće vinograde po regionima, 2018 (desno)

Izvor: agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ukupan iznos direktnih isplata za vinograde u 2018. godini bio je 2.6 mil. €, sa prosečnom površinom od 0.9 ha po korisniku. Procenat odbijenih poljoprivrednika je vrlo nizak, odnosno 2% na nivou zemlje, dok je najveći bio u regionu Peć sa 6.7%.

Tabela 126: Direktne isplate za postojeće vinograde po regionima, 2018

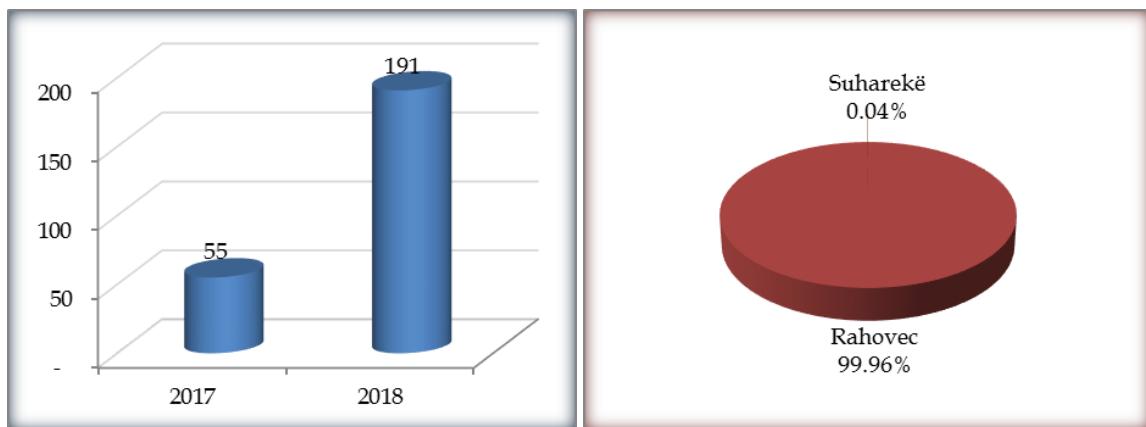
Br.	Region	Br. aplikаната	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionirana površina (ha)	Iznos isplaćen u €
1	Priština	18	17	5	5,370
2	Prizren	836	808	292	292,160
3	Peć	15	14	16	15,910
4	Mitrovica	3	3	1	1,080
5	Đakovica	2,133	2,100	2,264	2,264,150
6	Uroševac	6	6	1	1,320
7	Gnjilane	1	1	0	260
	Ukupno	3,012	2,949	2,580	2,580,250

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Vino

Direktne isplate za zvanično proizvedeno i prijavljeno vino prvi put su sprovedene u 2017. godini, a kompanije za proizvodnju vina do bile su 0.04 € po litru. I u 2018. godini nastavio se isti oblik subvencije vina gde ukupan broj korisnika je bio 14 (kompanija), a iznos subvencija je bio 190,774 €.

Slika 57: Direktne isplate za vino 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih litara vina po regionu, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Od 14 kompanija korisnica, 13 je bilo u opštini Orahovac, dok je samo jedna u opštini Suva Reka sa samo 2,080 subvencionisanih litara, u poređenju sa ukupno 190,774 subvencionisanih litara.

Tabela 127: Direktne isplate za vino po opštinama, 2018

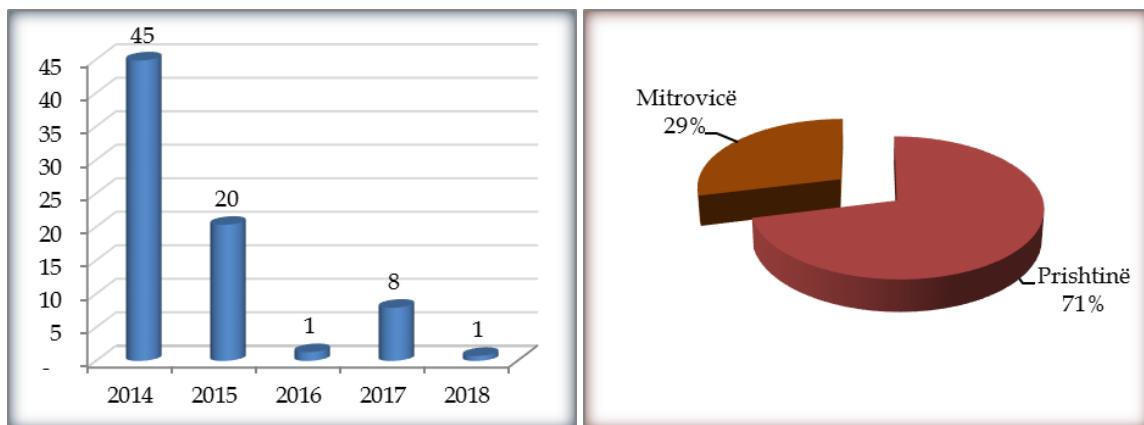
Br.	Opština	Br. aplikantata	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencioniranih litara	Iznos isplaćen u €
1	Orahovac	13	13	4,767,278	190,691
2	Prizren	1	-	-	-
3	Suva Reka	2	1	2,080	83
	Ukupno	16	14	4,769,358	190,774

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Suncokret

Poslednjih godina broj aplikanata za suncokret je dosta nizak, od 5 poljoprivrednika koliko su aplicirali u 2018. godini, 4 su koristila površinu od 5 ha, a u poređenju sa 2017. godinom, broj subvencionisanih hektara smanjen je za 91%. Veći deo subvencionisane površine suncokreta nalazi se u regionu Prištine i Mitrovice.

Slika 58: Direktne isplate suncokreta 2014-2018., U iznosu od 1000 € (levo); Površina subvencionisanog suncokreta po regionima, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ukupan iznos direktnih plaćanja za suncokret je 749 evra, dok prosečna površina za koju je poljoprivrednik imao koristi 1.25 ha. Od početka subvencionisanja ove kulture, 2018. godina je godina sa najnižim subvencionisanim površinama.

Tabela 128: Direktne isplate suncokreta po regionima, 2018

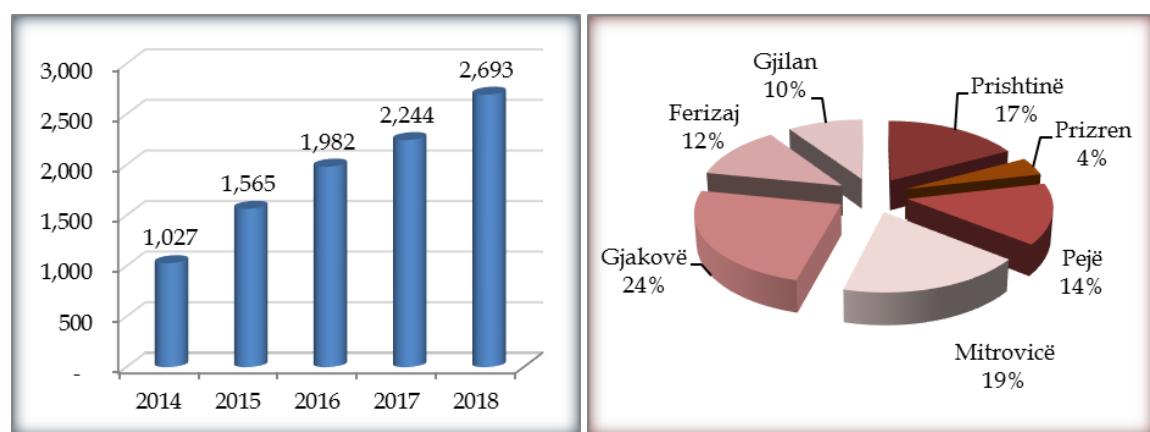
Br.	Region	Br. aplikantata	Br. korisnika poljoprivrednika	Subvencionisana površina (ha)	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	4	3	4	533
2	Prizren	-	-	-	-
3	Peć	-	-	-	-
4	Mitrovica	1	1	1	216
5	Đakovica	-	-	-	-
6	Uroševac	-	-	-	-
7	Gnjilane	-	-	-	-
Ukupno		5	4	5	749

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Povrće

U 2014. godini subvencioniranje povrća na otvorenom polju počelo je po prvi put. Subvencionisana površina od 3,442 ha koliko je subvencionisano u 2014. godini, povećala se na 8,977 ha u 2018. godini, gde je prvi put započelo subvencionisanje povrća u plasteniku. Isplata po hektaru ostala je ista u iznosu od 300 evra i subvencionisane su 24 povrtarske kulture. Broj aplikanata povećan je za 17%, dok je broj korisnika za 16% povećavajući procenat odbijenih poljoprivrednika na 3.4% sa 2.9% u 2017. U pogledu regionalne distribucije, većina podrške (60 %) bila je u tri regiona: Đakovica, Mitrovica i Priština, dok su ostali deo u ostalim regionima gde su se sa manjim površinama povrćem okarakterisali Prizren i Gnjilane.

Slika 59: Direktne isplate za povrće 2014-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Površina subvencionirana povrćem po regionima, 2018. godine (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prosečna površina koju koristi poljoprivrednik bila je 1.4 ha i varirala je u zavisnosti od regiona, od 0.7 ha u regionu Prizrena do 3.5 ha u regionu Uroševca. Od ukupnog broja aplikanata procenat odbijenih poljoprivrednika bio je 3.5%. Region Đakovice okarakterisan je najvećim procentom odbijenih poljoprivrednika, dok je region Prizrena sa manjim procentom.

Tabela 129: Direktne isplate za povrće po regionima, 2018

Br.	Region	Br. Aplikanta	Br. Korisnika poljoprivrednika	Subvencionisana površina (ha)	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	1,384	1,322	1,544	463,269
2	Prizren	568	535	375	112,560
3	Peć	542	528	1,274	382,076
4	Mitrovica	745	728	1,664	499,101
5	Đakovica	2,505	2,428	2,159	647,823
6	Uroševac	328	318	1,105	331,488
7	Gnjilane	592	576	856	256,704
	Ukupno	6,664	6,435	8,977	2,693,021

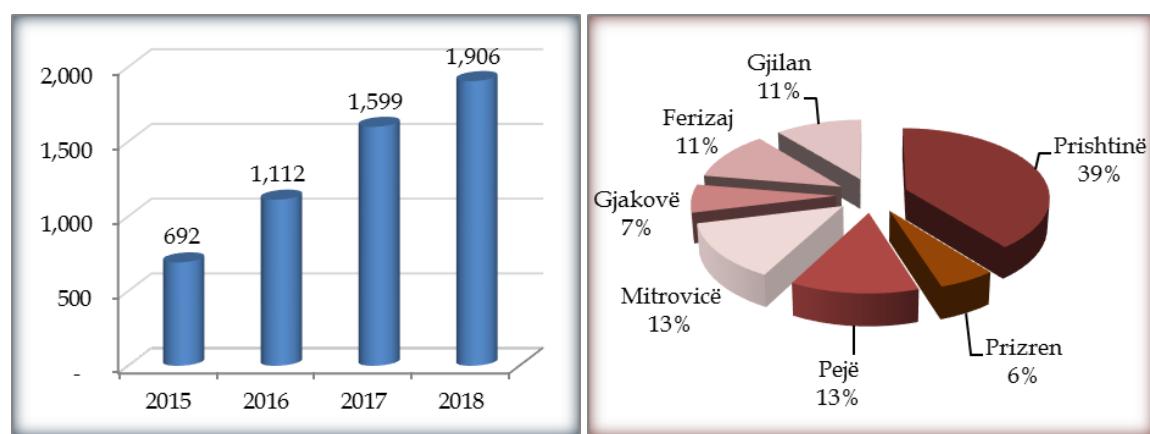
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Postojeći voćnjaci

Subvencionisanje postojećih voćnjaka započelo je po prvi put u 2015. godini. Subvencija se nastavlja u iznosu od 400 €/ha, a 5,097 poljoprivrednika je subvencionisano od 5,278 koliko je apliciralo. Subvencionisana površina porasla je za 19%, sa 3,999 ha u 2017. godini na 4,764 ha u 2018. godini.

Subvencionisano je 16 voćarskih kultura, a najveći deo subvencionisanih površina bio je u regionu Prištine (39%), a slede Peć i Mitrovica sa po 13%, Gnjilane i Uroševac sa po 11% i ostali regioni sa 13%.

Slika 60: Direktne isplate za postojeće voćnjake 2015-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Subvencionisana površina sa postojećim voćnjacima po regionima, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U 2018. godini ukupni iznos direktnih isplata za postojeće voćnjake bio je 1.9 miliona €. Prosečna površina za koju je poljoprivrednik imao korist bila je 0.93 ha, a to se menjalo počevši od regiona Uroševca sa 0,72 ha/poljoprivrednika do 1.22 ha u regionu Peć. Procenat odbijenih poljoprivrednika bio je 3.4%, najviši u regionima Prizren i Đakovica i najniži u regionima Uroševac i Mitrovica..

Tabela 130: Direktne isplate za postojeće voćnjake po regionima, 2018

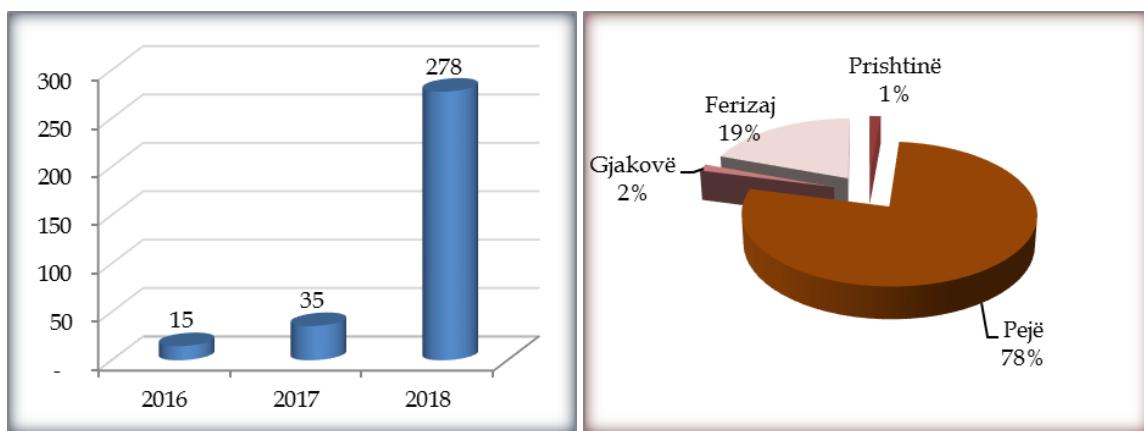
Br.	Region	Br. Aplikanta	Br. Korisnika poljoprivrednika	Subvencionisana površina (ha)	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	2,115	2,034	1,875	749,992
2	Prizren	353	328	270	108,096
3	Peć	522	499	609	243,456
4	Mitrovica	740	726	635	253,944
5	Đakovica	303	289	311	124,556
6	Uroševac	764	750	541	216,520
7	Gnjilane	481	471	522	208,984
	Ukupno	5,278	5,097	4,764	1,905,548

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Organska poljoprivreda

Podrška organskoj poljoprivredi direktnim isplatama počela je po prvi put u 2016. godini, u vrednosti od 200 €/ha. U 2017. godini plaćanje po ha se povećalo za 50%, pa je poljoprivrednicima plaćeno 300 €/ha, a ova promena iz 2016. godine bila je dodata vrednost poredz osnovne isplate za određeni usev. U 2018. godini dodatna isplata je porasla na 500 €/ha. Broj poljoprivrednika korisnika u 2018. učetvorostručio se u odnosu na 2017. godinu, a subvencionisana površina je porasla na 443 ha sa 118 ha u 2017. U Peći je subvencionisano 78% površine, sledi Uroševac sa 19% i Priština i Đakovica zajedno sa 3%.

Slika 61: Direktne isplate za organsku poljoprivrodu 2016-2018., U iznosu od 1000 € (levo); Subvencionisana površina za organsku poljoprivrodu po regionima, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

*Objašnjene: U 2018. godinu, pored dodatne isplate za organsku poljoprivrodu, uključene su i osnovne isplate

U 2018. godini prijavilo se 37 poljoprivrednika, od kojih su 24 imali koristi, 14 u regionu Peći, 7 u regionu Prištine, 2 u regionu Urošerevca i 1 u regionu Đakovice, tačnije u opštini Orahovac. Subvencionisano je 443 ha u ukupnoj vrednosti 277,578€.

Tabela 131: Direktne isplate za organsku poljoprivrodu po regionima, 2018

Br.	Region	Br. Aplikanta	Br. Korisnika poljoprivrednika	Subvencionisana površina (ha)	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	15	7	6	3,125
2	Prizren	-	-	-	-
3	Peć	15	14	344	203,803
4	Mitrovica	-	-	-	-
5	Đakovica	2	1	7	3,400
6	Uroševac	4	2	86	67,250
7	Gnjilane	1	-	-	-
	Ukupno	37	24	443	277,578

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.2.2 Direktne isplate za stočarstvo i mleko

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za sektor stočarstva bio je 11.9 miliona. € ili 3.8% veći u odnosu na 2017. Ukupan broj aplikanata za direktne isplate za stočarstvo bio je 15,501 od čega je koristi imalo 14,917 tako da je procenat odbijanja bio 3.8%. U 2018. godini udeo direktnih isplata za stočarstvo u ukupnim direktnim isplatama je 40%.

Tabela 132: Direktne isplate po sektorima, 2014-2018

		2014	2015	2016	2017	2018	Razlika 2018/2017 u %
Krave muzare	Broj aplikanata	6,052	6,827	7,981	7,778	7,595	-2
	Broj korisnika	5,472	6,451	7,650	7,546	7,395	-2
	Broj isplaćenih grla	44,235	54,157	65,857	68,250	67,811	-1
	Isplata po grlu	50	70	70	70	70	0
	Ukupan isplaćeni iznos	2,211,750	3,790,990	4,609,990	4,777,500	4,746,770	-1
Ovce i koze	Broj aplikanata	1,442	1,366	1,325	1,367	1,436	5
	Broj korisnika	1,295	1,287	1,273	1,334	1,378	3
	Broj isplaćenih grla	121,012	128,091	128,883	140,854	153,241	9
	Isplata po grlu	10	15	15	15	15	0
	Ukupan isplaćeni iznos	1,210,120	1,921,365	1,933,245	2,112,810	2,298,615	9
Krmače	Broj aplikanata	72	124	137	151	210	39
	Broj korisnika	65	106	121	130	202	55
	Broj isplaćenih grla	311	562	702	859	1,366	59
	Isplata po grlu	20	20	20	20	20	0
	Ukupan isplaćeni iznos	6,220	11,240	14,040	17,180	27,320	59
Pčele	Broj aplikanata	1,504	2,018	2,378	2,595	3,007	16
	Broj korisnika	1,394	1,918	2,353	2,467	2,764	12
	Broj isplaćenih košnica	77,761	112,958	143,918	153,037	164,739	8
	Isplata po košnici	10	10	15	15	15	0
	Ukupan isplaćeni iznos	777,610	1,129,580	2,158,770	2,295,555	2,471,085	8
Koke nosilje	Broj aplikanata	64	86	86	88	88	0
	Broj korisnika	59	57	78	80	81	1
	Broj isplaćenih komada	526,966	466,064	783,531	960,955	1,023,671	7
	Isplata po komadu	0.50/0.40/ 0.30	0.50/0.40	0.50/0.40	0.50/0.40	0.50/0.40	
	Ukupan isplaćeni iznos	231,648	210,868	346,259	435,035	484,343	11
Jarebice	Broj aplikanata	-	-	7	13	13	0
	Broj korisnika	-	-	6	13	13	0
	Broj isplaćenih komada	-	-	22,083	29,013	36,560	26
	Isplata po komadu	-	-	1	1	0.50	-50
	Ukupan isplaćeni iznos	-	-	22,083	29,013	18,280	-37
Mleko	Broj aplikanata	-	-	1,552	2,700	3,116	15
	Broj korisnika	769	1,040	1,552	2,700	3,055	13
	Broj isplaćenih litara	-	-	-	-	34,522,414	
	Isplata po litru	0.06/0.04/ 0.02	0.06/0.04/ 0.02	0.06/0.04/ 0.02	0.06/0.04/ 0.02	0.06/0.04/ 0.02	
	Ukupan isplaćeni iznos	491,884	711,644	1,082,829	1,712,609	1,736,944	1
Prijavljeno klanje goveda	Broj aplikanata	-	1	9	6	28	367
	Broj korisnika	-	1	9	6	24	300
	Broj isplaćenih grla	-	84	526	367	978	166
	Isplata po grlu	-	30	30	50	50	0
	Ukupan isplaćeni iznos	-	2,520	15,780	18,350	48,900	166
Akvakultura	Broj aplikanata	-	-	-	4	8	100
	Broj korisnika	-	-	-	4	5	25
	Broj isplaćenih kg	-	-	-	420,264	430,341	2
	Isplata po kg	-	-	-	0.20	0.20	0
	Ukupan isplaćeni iznos	-	-	-	84,053	86,068	2

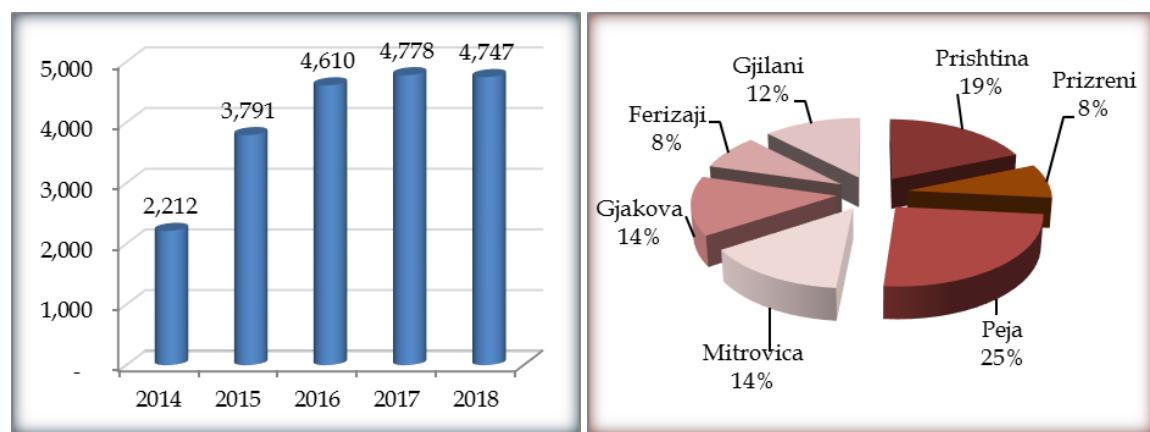
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Krave muzare

U 2018. godini nastavljena je subvencija krava muzara sa po 70 €/grlu. Ukupan iznos direktnih isplata za krave muzare bio je 4.7 mil. €. Broj podnosioca zahteva i korisnika smanjio se za po 2%, dok je procenat odbijenih poljoprivrednika bio je 0.4 procentna poena manji.

Što se tiče subvencija za krave muzare, region Peć vodi sa 25%, sledi Priština sa 19%, Đakovica sa 14%, Mitrovica sa 14% i ostali regioni sa 28%. Najmanje subvencionisanih krava bilo je u regionu Uroševca i Prizrena. Ista situacija koja se odnosi na raspodelu subvencija za krave mlekarke bila je i u 2017. godini.

Slika 62: Direktne isplate za krave muzare 2014-2018, u iznosu od 1000 € (levo); Broj krava muzara koje su subvencionisane po regionima u % u 2018. godini (desno))

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U 2018. godini bilo je 200 odbijenih poljoprivrednika. Najniži procenat odbijenih poljoprivrednika bio je u regionu Gnjilana sa 1.6%, a najviši u regionu Đakovice sa 3.9%. Prosečan broj grla za koje je poljoprivrednik dobio subvencije bio je 9 grla, a razlika između regiona nije bila velika i varirala je od 8 do 10 grla.

Tabela 133: Direktne isplate za krave muzare po regionu, 2018

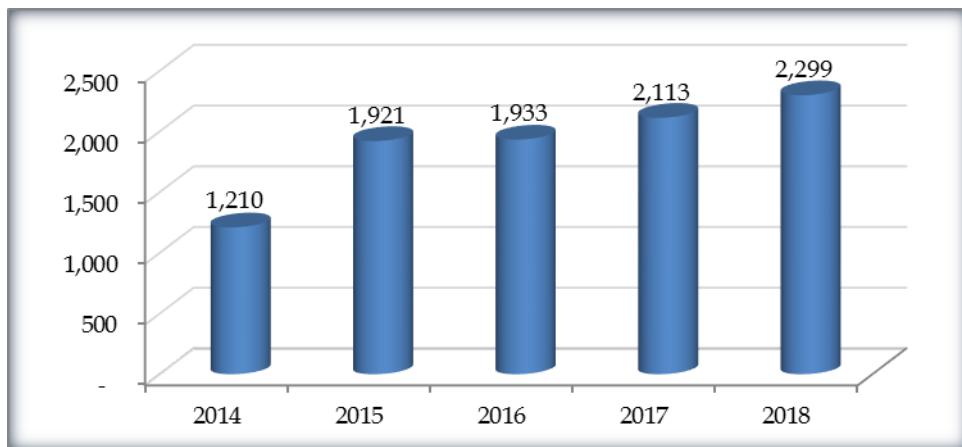
Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencionisanih grla	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	1,383	1,354	12,678	887,460
2	Prizren	606	584	5,380	376,600
3	Peć	1,835	1,785	16,822	1,177,540
4	Mitrovica	1,164	1,142	9,742	681,940
5	Đakovica	1,098	1,055	9,299	650,930
6	Uroševac	659	639	5,524	386,680
7	Gnjilane	850	836	8,366	585,620
	Ukupno	7,595	7,395	67,811	4,746,770

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ovce i koze

Subvencionisanje ovaca i koza nastavljeno je i u 2018. godini sa 15 €/grlu. Ukupan iznos isplate ovaca i koza dostigao je 2.3 miliona €, što je rezultat povećanja broja korisnika za 3% kao i povećanja broja subvencionisanih grla za 9%. Ukupni iznos direktnih isplata za ovce i koze u 2018. godini bio je 9% veći u odnosu na 2017. Od ukupnih direktnih isplata za ovce i koze, 90.1% su isplate za ovce i 9.9% za koze.

Slika 63: Direktne isplate za ovce i koze 2014-2018, na 1000 €

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ukupan iznos direktnih isplata ovaca bio je 2 mil. €. Jedan poljoprivrednik je primio u proseku 122 ovce, a taj broj je varirao u zavisnosti od regiona, u rasponu od prosečno 84 ovce po poljoprivredniku u regionu Mitrovice do 153 ovaca po poljoprivredniku u regionu Prizrena i Đakovice. Od ukupnog broja aplikanata nakon terenske provere odbijeno je 3.5%, a najmanji procenat je odbijen u regionima Prištine i Đakovice, a najviši u regionima Mitrovice i Uroševca.

Tabela 134: Direktne isplate za ovce po regionima, 2018

Br.	Region	Br. aplikantata	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencioniranih grla	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	193	190	19,127	286,905
2	Prizren	212	207	31,839	477,585
3	Peć	213	207	19,880	298,200
4	Mitrovica	165	149	12,579	188,685
5	Đakovica	129	127	19,444	291,660
6	Uroševac	104	99	13,907	208,605
7	Gnjilane	155	151	21,236	318,540
	Ukupno	1,171	1,130	138,012	2,070,180

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prosečan broj koza za koje je jedan poljoprivrednik imao koristi bio je 61 grla, a razlika između regiona bila je od 47 u regionu Prištine do 102 u regionu Đakovice. Prosek je bio veći u regionu Đakovice, ali po broju subvencionisanih glava vodi region Gnjilana sa prosekom od 64 grla po poljoprivredniku. Ukupan iznos subvencija za koze bio je 0.2 miliona €, procenat odbijenih

poljoprivrednika bio je 6.4%, gde se sa najvećim procentom okarakterisao region Đakovice sa 19%, dok sa najnižim region Peć sa 2%.

Tabela 135: Direktne isplate za koze po regionima, 2018

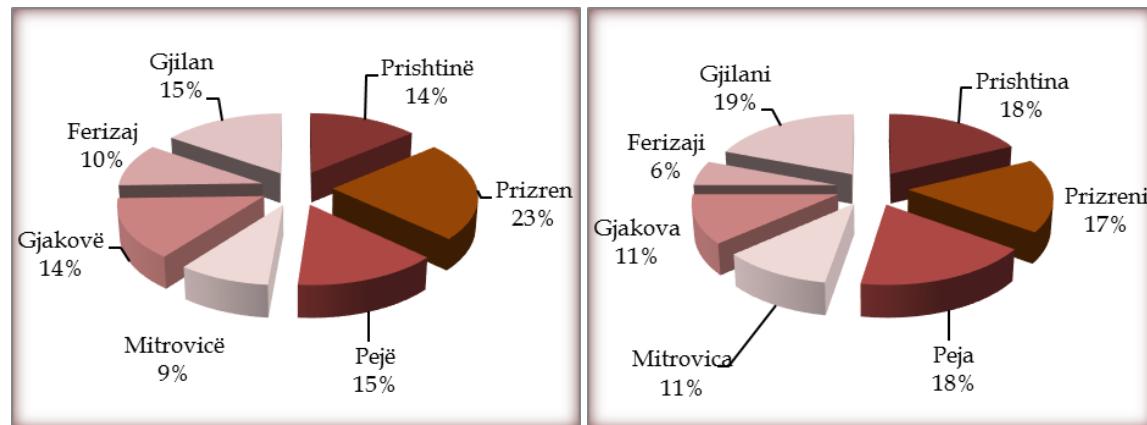
Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. sunbencioniranih grla	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	60	58	2,713	40,695
2	Prizren	40	38	2,603	39,045
3	Peć	48	47	2,702	40,530
4	Mitrovica	32	28	1,665	24,975
5	Đakovica	21	17	1,740	26,100
6	Uroševac	15	14	877	13,155
7	Gnjilane	49	46	2,929	43,935
	Ukupno	265	248	15,229	228,435

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Kada je reč o raspodeli subvencionisanih ovaca po regionima, Prizren vodi sa 23%, slede Peć i Gnjilane sa 15%, Đakovica i Priština sa 14%, Uroševac sa 10% i Mitrovica sa 9%.

Za razliku od ovaca, najveći broj subvencionisanih koza ili 19% je u regionu Gnjilana, a slede Priština i Peć sa 18%, Prizren sa 17% i drugi regioni sa 28%.

Slika 64: Broj subvencionisanih ovaca po regionima u %, 2018 (levo); Broj subvencioniranih koza po regionima u %, 2018 (desno)

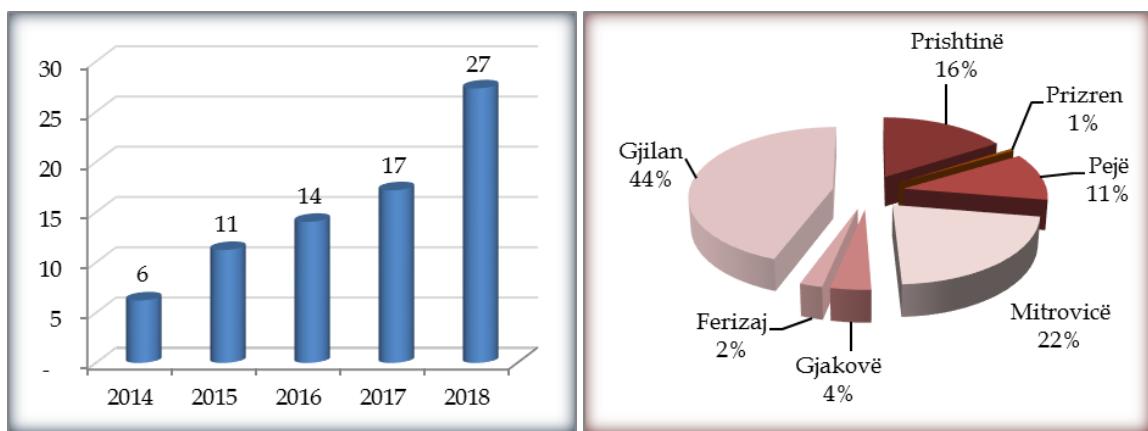
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Krmače

Sektor svinjarstva počeo je da se subvencionise po prvi put u 2014. godine. Direktnim isplatama su subvencionisane krmače za reprodukciju i poljoprivrednici su dobili 20 €/grlu.

U 2018. godini ukupan iznos podrške za krmače bio je oko 27,000 € ili 59% više u odnosu na 2017. godinu. Najveći broj subvencionisanih krmača bio je u regionu Gnjilane (44%), a slede region Mitrovica sa 22%, i Priština sa 16%, a preostalih 18% u ostala četiri regiona (Peć, Đakovica, Uroševac i Prizren).

Slika 65: Direktne isplate za krmača 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih krmača po regionima u %, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Od ukupnog broja poljoprivrednika aplikanata, 4% je odbijeno i uglavnom su iz regiona Peć, po 2 su bila odbijena u regionu Prištine i Mitrovice, dok nije bilo odbijenih u regionima Prizrena, Gnjilana i Uroševca. Ukupni broj subvencionisanih krmača bio je 1,366 glava.

Tabela 136: Direktne isplate za krmače po regionu, 2018

Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencionisanih grla	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	47	45	218	4,360
2	Prizren	1	1	8	160
3	Peć	36	32	151	3,020
4	Mitrovica	27	25	297	5,940
5	Đakovica	11	11	55	1,100
6	Uroševac	1	1	31	620
7	Gnjilane	87	87	606	12,120
Ukupno		210	202	1,366	27,320

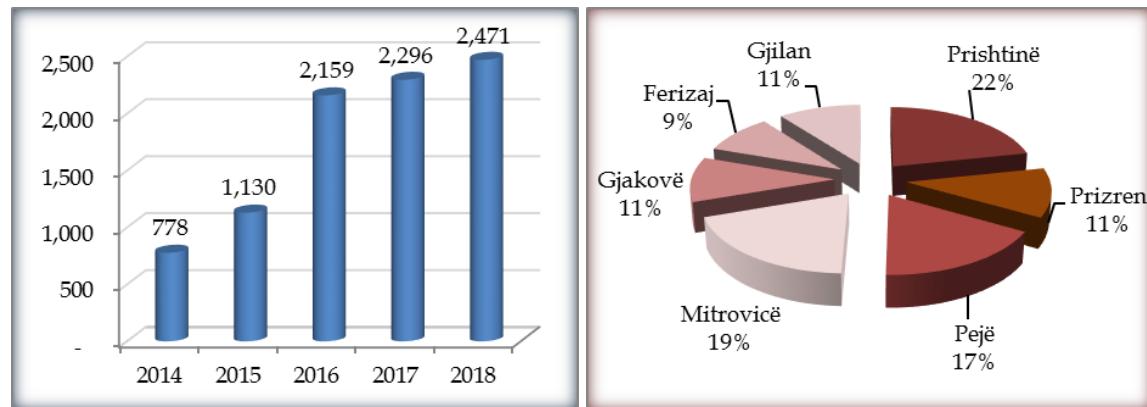
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Pčelarstvo

Sektor pčelarstva je zabeležio stalan rast što se tiče broja pčelara i broja subvencionisanih košnica. U 2018. godini broj subvencionisanih košnica dostigao je na 164,739, ili 8% više u odnosu na 2017. Subvencionisanje sa po 15 € po košnici je nastavljeno, a svi oni koji su imali najmanje 30 košnica i koji su ispunili kriterijume postavljene u programu vezano za smeštne

u pčelinjaku su subvencionisani. Što se tiče broja subvencionisanih košnica, vede region Prištine sa 22% i region Mitrovice sa 19%, a slede Peć sa 17% i ostali regioni sa 42%.

Slika 66: Direktne isplate za pčele 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj košnica subvencionisanih po regionima u %, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prosečni broj košnica za koje je jedan poljoprivrednik imao koristi bio je 60, ili za 2 grla niži nego u 2017. godini. Ovaj prosek varira od regiona do regiona, počevši od 56 grla u regionu Gnjilana, do 63 grla u regionu Mitrovice i Prizrena. Kod ove meru subvencionisanja bilo je velikog pokušaja prevare od strane poljoprivrednika, gde je broj odbijenih košnica bio 35,068 ili izražen u novčanoj vrednosti 526,020 €.

Tabela 137: Direktne isplate za pčele po regionima, 2018

Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencionisanih košnica	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	656	615	35,777	536,655
2	Prizren	332	300	18,875	283,125
3	Peć	538	483	28,516	427,740
4	Mitrovica	552	504	31,787	476,805
5	Đakovica	326	290	17,309	259,635
6	Uroševac	281	265	15,194	227,910
7	Gnjilane	322	307	17,281	259,215
	Ukupno	3,007	2,764	164,739	2,471,085

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

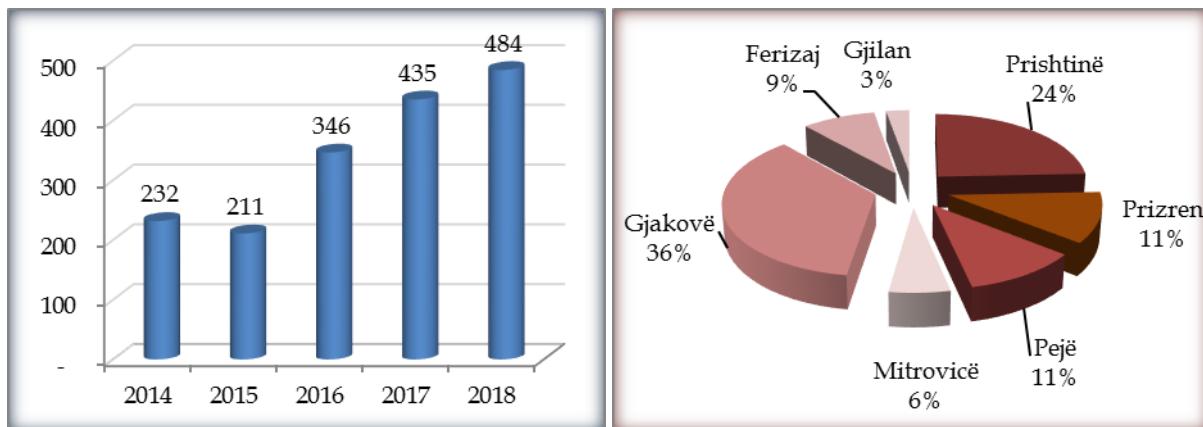
Živinarstvo

U okviru sektora živinarstva, putem direktnih isplata podržavaju se koke nosilje i jarebice. Podrška za koke nosilje počela je od 2013. godine, dok je podrška za jarebice počela je po prvi put u 2016. godini.

Koke nosilje

U 2018. godini ukupan iznos direktnih isplata za koke nnosilje iznosio je 484 hiljade evra. Broj subvencionisanih koka nosilja u 2018. godini povećan je za 7% u odnosu na prethodnu godinu, a ukupan iznos subvencija takođe je povećan za 11%. Najveći broj subvencionisanih koka nosilja bio je u regionu Đakovice (36%), a slede Priština sa 24%, Prizren i Peć sa 11% i ostali regioni sa 18% %.

Slika 67: Direktne isplate za koke nosilje 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih koka nosilja pilića po regionima u %, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prosečan broj kokoški za koje je jedan poljoprivrednik imao koristi bio je 12,637 a taj proseček veći je nego u 2017. za 625 kokoška. U 2018. godini broj aplikantata je bio isti, dok se broj korisnika povećao za 1%.

Tabela 138: Direktne isplate za koke nosilje po regionima, 2018

Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencionisanih komada	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	25	23	249,145	116,986
2	Prizren	14	10	115,022	51,951
3	Peć	12	12	112,667	52,932
4	Mitrovica	6	5	58,660	46,370
5	Đakovica	18	18	369,167	160,700
6	Uroševac	8	8	90,510	41,355
7	Gnjilane	5	5	28,500	14,050
	Ukupno	88	81	1,023,671	484,343

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

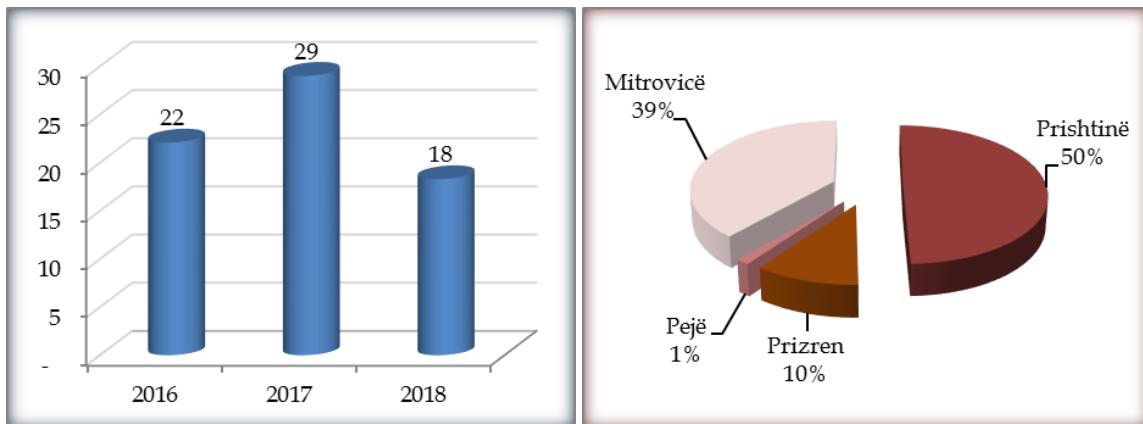
Jarebice

Podrška za jerebice putem direktnih isplata počela je po prvi put u 2016. godini sa po 1 €/komadu, što je bilo isto i u 2017. godini, dok se u 2018. godini isplata smanjila na 0.50 €/komadu.

Od ukupnog broja subvencionisanih jerebica, 50% je bilo u regionu Priština, odnosno u opštinama Podujevo, Glogovac i Kosovo polje, 39% u regionu Mitrovice, 10% u regionu Prizren i samo 1% u regionu Peć. Prosečan broj jerebica za koje je jedan poljoprivrednik imao

koristi bio je 2,812 komada, najveći u regionu Prištine sa 6,050 komada i najmanji u regionu Peć sa 500 komada, dok je u regionu Mitrovice taj prosek bio 3,525 komada.

Slika 68: Direktne isplate za jarebice 2016-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih jarebica po regionima u %, 2018 (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Apliciralo je 13 poljoprivrednika i svi su subvencionisani. Ukupni broj subvencionisanih jerebica bio je 36.560 komada. Iz ovih regiona nije bilo uopšte aplikantata: Đakovice, Uroševca i Gnjilana.

Tabela 139: Direktne isplate za jarebice po regionima, 2018

Br.	Region	Br. aplikanta	Br. korisnika poljoprivrednika	Br. subvencionisanih komada	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	3	3	18,150	9,075
2	Prizren	5	5	3,810	1,905
3	Peć	1	1	500	250
4	Mitrovica	4	4	14,100	7,050
5	Đakovica	-	-	-	-
6	Uroševac	-	-	-	-
7	Gnjilane	-	-	-	-
Ukupno		13	13	36,560	18,280

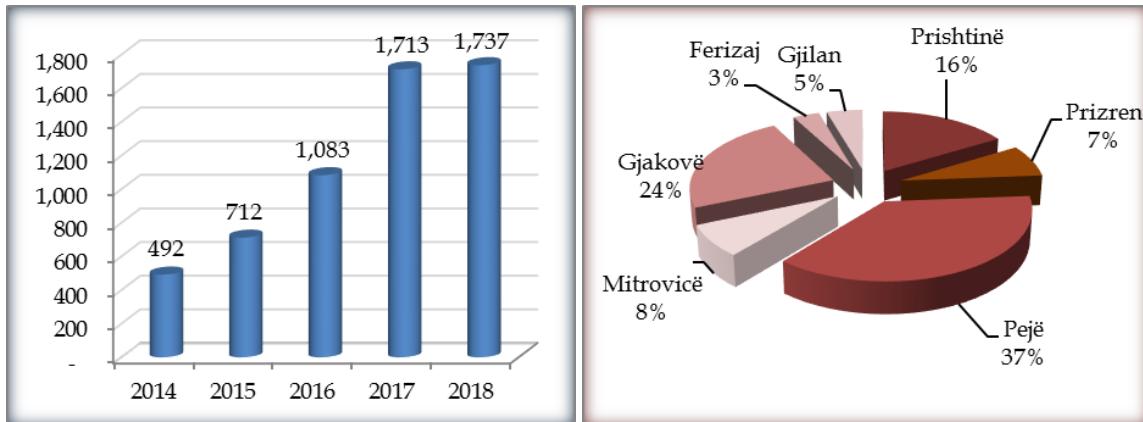
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Mleko po kvalitetu

Subvencionisanje mleka po kvalitetu je po prvi put počelo u 2014. godini, dok u petoj godini subvencionisanja ukupan iznos subvencija je povećan više nego trostruko od 2014. Subvencija po litru ostala je ista kao i prethodne godine za 0.06 / 0.04/0.02 €/litar, zavisno od klase i kvaliteta.

Što se tiče podrške mleka na osnovu kvaliteta, region Peć vodi sa 37%, a slede Đakovica sa 24%, Priština sa 16% i drugi regioni sa 23%.

Slika 69: Direktne isplate za mleko po kvalitetu 2014-2018, u 1000 € (levo); Subvencije za mleko po kvalitetu po regionu u %, u 2018. godini (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Ukupno je bilo 3,116 poljoprivrednika aplikanata, ili prosečno 779 poljoprivrednika za tromeseče. Broj poljoprivrednika korisnika bio je 3,055 ili prosečno 764 poljoprivrednika za tromeseče, što rezultira prosekom od 15 odbijenih aplikanata. Prosečni iznos sredstava dobijenih od strane poljoprivrednika je 569 €, najniži je bio u regionu Prizrena sa 382 €/po poljoprivredniku dok najviši je bio u regionu Peć sa 788 €.

Tabela 140: Direktne isplate za mleko po kvalitetu u regionima, u 2018. godini,

Br.	Region	Br. poljoprivrednika korisnika	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	570	283,900
2	Prizren	338	129,278
3	Peć	822	647,434
4	Mitrovica	317	130,671
5	Đakovica	758	409,114
6	Uroševac	92	57,882
7	Gnjilane	158	78,665
Ukupno		3,055	1,736,944

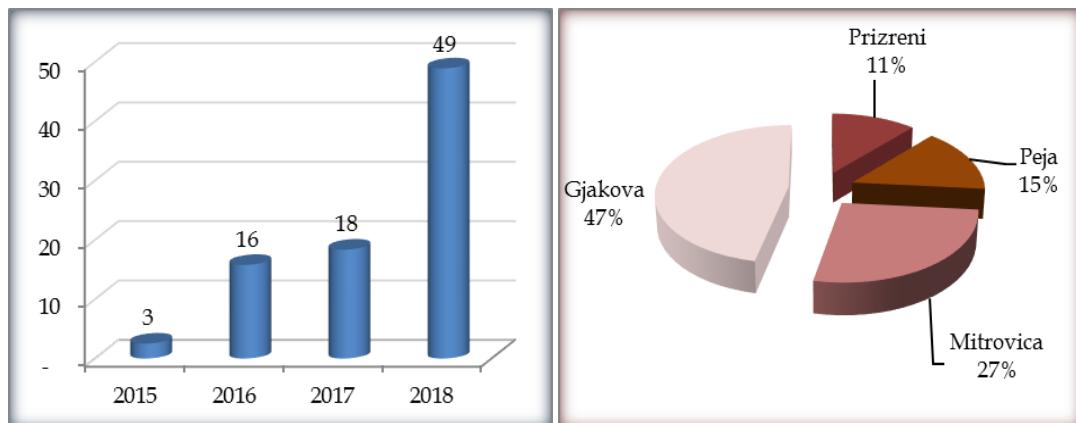
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Prijavljena klanja goveda

Direktne isplate za subvencije goveđa po prvi put su počele 2015. godine. U 2018. godini broj korisnika je bio 24, a broj subvencionisanih grla 978, što je rezultiralo ukupnim iznosom subvencija za prijavljena klanja u iznosu od 48,900 €. Korisnici su bili klanice kategorije kvaliteta A,B,C i D kao i poljoprivrednici koji su zaklali svoja goveda u tim klanicama.

Najveći deo klanja je bio u regionu Mitrovica, konkretnije u opštini Đakovici i Mališeva, zatim sledi opština Mitrovica, odnosno u Mitrovici i Vučitrnu kao i region Peć i Prizrena.

Slika 70: Direktne isplate za prijavljena klanja goveda 2015-2018, u 1000 € (levo); Direktne Subvencije za prijavljena klanja goveda po regionu u %, 2018. godina (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu, broj korisnika se povećao od 6 klanica koliko ih je bilo u 2017. Godini, na 28 klanica. Takođe je povećan i broj subvencionisanih grla za 611 grla, što ukupni iznos subvencija je preko dvostruko veći od 2017. godine.

Tabela 141: Direktne isplate za prijavljena klanja goveda po regionima, u 2018. godini

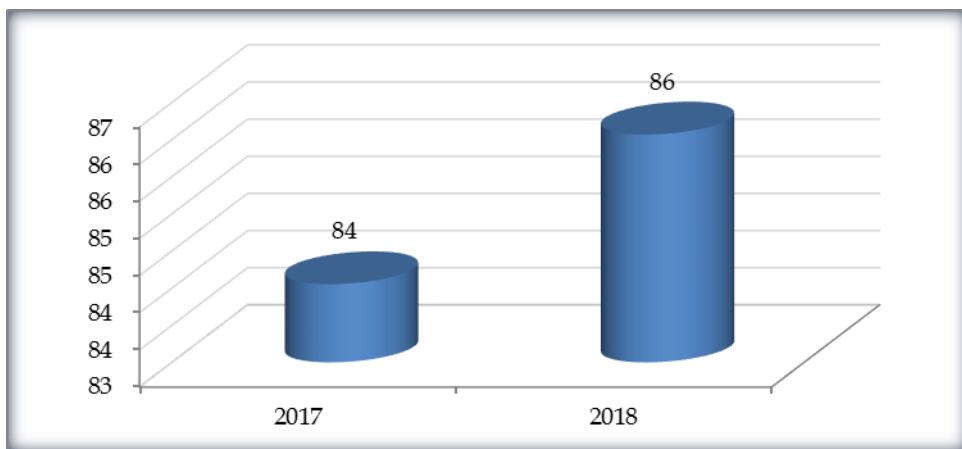
Br.	Region	Br. poljoprivrednika korisnika	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	-	-
2	Prizren	4	5,650
3	Peć	4	7,300
4	Mitrovica	7	13,100
5	Đakovica	9	22,850
6	Uroševac	-	-
7	Gnjilane	-	-
Ukupno		24	48,900.00

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Akvakultura

U 2018. godini direktnim isplatama je podržavana i akvakultura. Ukupno je subvencionisano 430 tona prodate ribe. U prvoj polovini 2018. godine podržana je jedna kompanija u iznosu od 32,639 €, dok su u drugoj polovini podržane 4 kompanije u iznosu od 53,429 €. Ukupna podrška za 2018. godinu za ovaj sektor iznosila je 86,068 €. Odbijena su 3 aplikanta, dok 5 korisnika je sticalo koristi od 0,20 €/kg.

Slika 71: Direktne isplate za akvakulturu 2017-2018, u 1000 €

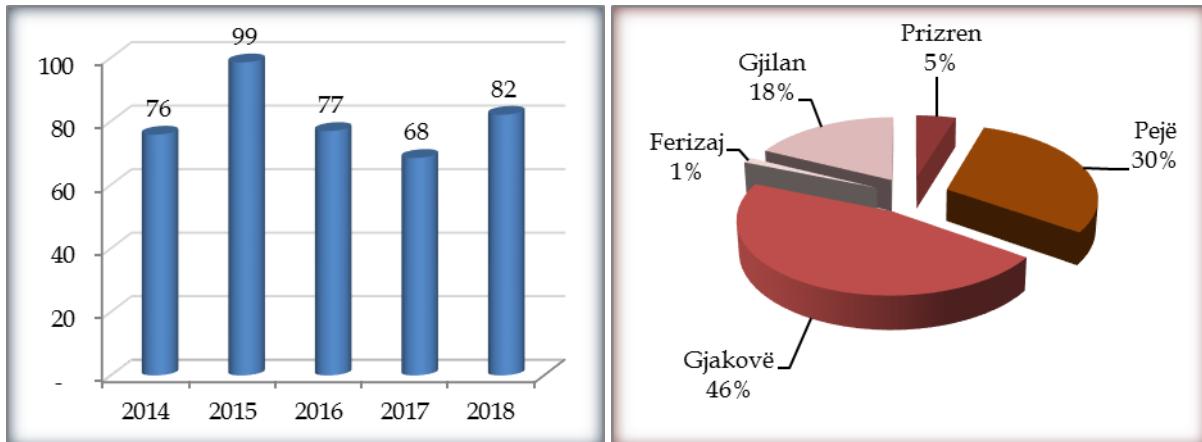
Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.2.3 Podrška inputima u poljoprivredi

Podrška za sadnice

Ukupni iznos direktnih isplata za sadnice u 2018. godini iznosio je oko 82 hiljade €, u odnosu na 2017. godinu došlo je do povećanja od 20%. Najveći broj subvencionisanih sadnica je u regionu: Đakovice (46%), Peć (30%), Gnjilana (18%) i drugih regiona sa 6% zajedno. U regionu Prištine i Mitrovice nije bilo aplikantata.

Slika 72: Direktne isplate za sadnice 2014-2018, u 1000 € (levo); Broj subvencionisanih sadnica po regionu u %, u 2018. godini (desno)

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

U 2018. godini broj aplikanata je bio isti kao i u 2017. godini, broj korisnika je bio veći za jednog poljoprivrednika, dok je samo jedan poljoprivrednik odbijen. Najveći broj korisnika je u regionu Gnjilane, ali s obzirom da prosečan broj sadnica koje je jedan poljoprivrednik dobio manji, u odnosu na broj subvencionisanih sadnica na čijem čelu je region Đakovice.

Prosečan broj sadnica koje jedan poljoprivrednik dobio je oko 32 hiljada sadnica, gde je najniži bio u regionu Uroševca (5,760 sadnica), a najviši u regionu Đakovice (56,062 sadnica).

Tabela 142: Direktne isplate za sadnice po regionu u 2018. godini

Br.	Region	Br. aplikаната	Br. poljoprivrednika korisnika	Br. subvencionisanih sadnica	Isplaćeni iznos u €
1	Priština	-	-	-	-
2	Prizren	1	1	23,000	4,600
3	Peć	4	4	144,800	28,960
4	Mitrovica	-	-	-	-
5	Đakovica	5	4	224,250	30,250
6	Uroševac	1	1	5,760	1,152
7	Gnjilane	5	5	85,420	17,084
	Ukupno	16	15	483,230	82,046

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.3 Agro krediti i garantni fond

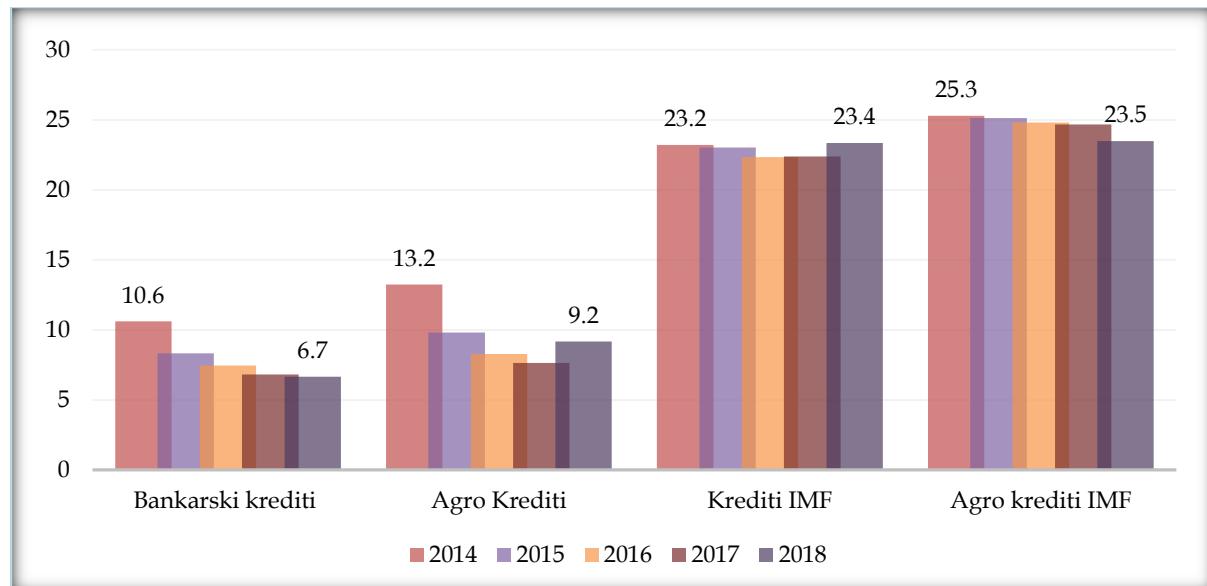
6.3.1 Agro krediti

Poljoprivreda nastavlja da ima nizak pristup ukupnom bankarskom finansiranju sa samo 2,7% za 2018. godinu (0,1 procentni poen više od prethodne godine), sektor koji ima najmanje kreditiran od strane finansijskih institucija na Kosovu. Kod mikrofinansijskih institucija (MFI) situacija je drugačija, učešće u agro kreditima je 26,9% za 2018. godinu.

Kamatne stope na odobrene kredite za poljoprivredni sektor su visoke u odnosu na kredite za ostale sektore i na zemlje u regionu, s obzirom da je 2018. godine okarakterisano rastom

kamatnih stopa za 1,5 procentnih poena u odnosu na 2017. godinu, ovo povećanje kamatnih stopa uopšte neće biti pozitivan podsticaj za poljoprivrednike.

Slika 73: Kamatna stopa u kreditima i agro kreditima od banaka i MFI, %

Izvor: CBK

Kamatne stope na kredite MFI-a za poljoprivredni sektor za 2018. godinu okarakterisane su sa minimalnim padom kamatnih stopa za 1.2 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu ili za 1.8 procentnih poena u odnosu na 2014. godinu.

Agro krediti poznati su kao neperformansi krediti, zbog čega kreditiranje ima visoke troškove od banaka i mikrofinansijskih institucija za poljoprivrednike. Ovaj nizak nivo kreditiranja ukazuje na konzervativni pristup bankarskog sistema prema poljoprivrednom sektoru. Nedostatak sistema osiguranja u poljoprivredi takođe u velikoj meri utiče i na pristup poljoprivrednika kreditima, odnosno povoljnijim kreditima.

U cilju povećanja efikasnosti farme, poljoprivrednici moraju više proširiti nivo finansiranja svojih investicija u kupovinu nove tehnologije i poljoprivredne opreme i mehanizacije, kupovinu inventara, uređenje i proširenje farmi, zemljišta, kupovinu stoke za povećanje njihovog broja, kupovina inputa, stvaranje sabirnih centara, hladnjače-skladišta za čuvanje i druge poljoprivredne opreme. Takve investicije na farme omogućavaju poljoprivrednicima da povećaju produktivnost a istovremeno i pripremu za novu poljoprivrednu sezonu. Kroz različite investicije u ovaj sektor, omogućava se poboljšanje blagostanje u ruralnim sredinama, povećati domaću proizvodnju što će uticati na zamenu uvoznih proizvoda i stvaranje prilika za izvoz.

Banke koje finansijski podržavaju kreditima poljoprivredni sektor na Kosovu su: Banka ua biznis, Ekonomski banka, Raiffeisen Bank, Procredit Bank, TEB Bank, NLB Priština i Banka Kombëtare Tregtare, dok mikrofinansijske institucije su: Agencija za finansiranje na Kosovu (AFK), Finca, KosInvest Word Vision, KEP Trust, KGMAMF, Ruralno kreditiranje na Kosovu (KRK), Qelim Kosovë, Start, i Timi Invest.

Lider u iznosu isplaćenih agrokredita je TEB, BPB, RBKO i PCB, a slede ga mikrofinansijske institucije: KRK, AFK, Finca itd. U tabeli je prikazano da je najviše kredita isplaćeno u 2018. godini. Ukupan iznos isplaćenih kredita u 2018. godini gotovo je isti kao 2017. godini. Broj odobrenih kredita od 2014. do 2018. godine je oko 104 hiljade kredita u ukupnom iznosu od 412.4 mil. €. Dakle, za ove 5 godine ispostavilo se da svakog meseca prosečno je isplaćeno oko 1,700 kredita sa prosečnim iznosom od 6,9 mil. €.

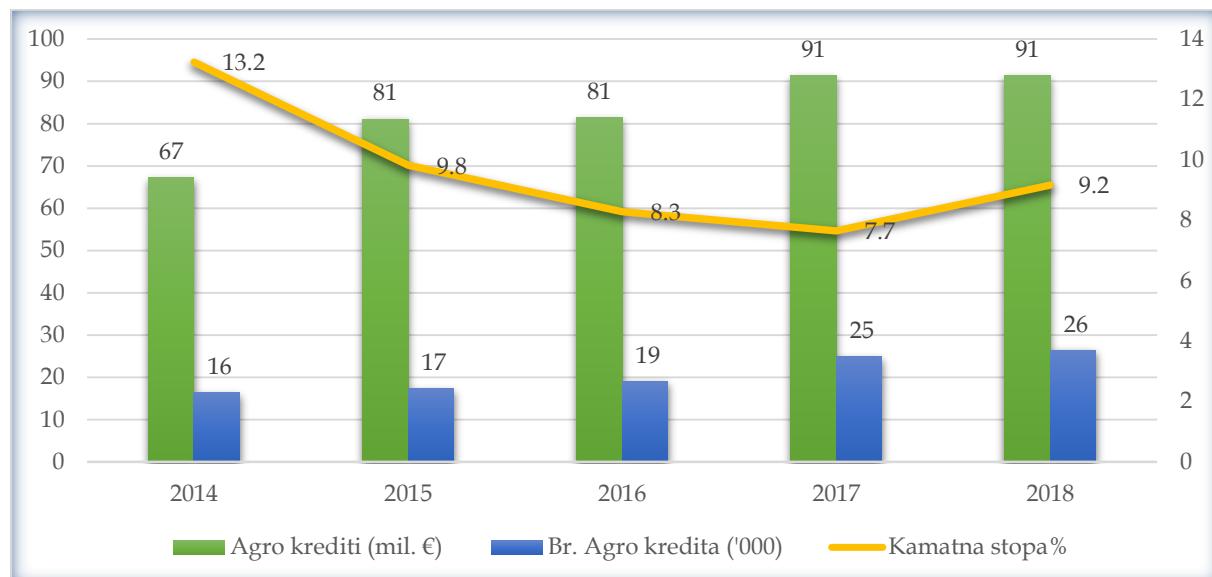
Tabela 143: Agro krediti, 2014 – 2018

Agro krediti 2014 - 2018	Isplaćeni krediti	Broj isplaćenih kredita	Iznos isplaćenih kredita / Banka i MFI (€)	Ukupni iznos isplaćenih kredita (mil. €)	Rok otplate kredita (meseci)	Prosečna kamata stopa (%)	Učešće agro kredita u odnosu na druge kredite (%)
2014	14 - 3,638	16,360	18,400 - 18,500,000	67.3	13 - 50	9.0 - 26.5	0.7 - 58.6
2015	20 - 4,270	17,308	31,600 - 29,000,000	81.1	13 - 42	9.3 - 26.6	0.5 - 51.4
2016	9 - 5,008	19,086	25,500 - 17,000,000	81.4	12 - 42	8.0 - 26.9	0.5 - 60.0
2017	13 - 7,058	24,940	41,400 - 13,600,000	91.3	17 - 39	7.3 - 26.70	0.3 - 43.0
2018	1 - 8,988	26,403	8,000 - 13,700,000	91.3	12 - 39	6.0 - 28.5	1.3 - 64.5
Ukupno		104,097		412.4			

Izvor: Komercijalne banke i MFI na Kosovu, obrađeno od OEAPS-a

Iz podataka u tabeli i na slici, jasno se vidi da se 2017. i 2018. godine gotovo ništa ne razlikuju u pogledu odobrenih kredita. Ako uporedite 2018. godinu u odnosu na 2014. godinu, primećuje se dosta visok rast od 35,7%.

Slika 74: Ukupan iznos, broj i kamatna stopa za agro kredite

Izvor: Komercijalne banke & MFI na Kosovu, CBK

Oročenje poljoprivrednih kredita varira od 12 do 39 meseci, u zavisnosti od namene kredita, a kamatna stopa varira od 6.2% do 28.5%, u zavisnosti od iznosa kredita i roka otplate. Poljoprivredni proizvođači i dalje su nezadovoljni kamatnim stopama, koje ne podstiču razvoj ovog sektora.

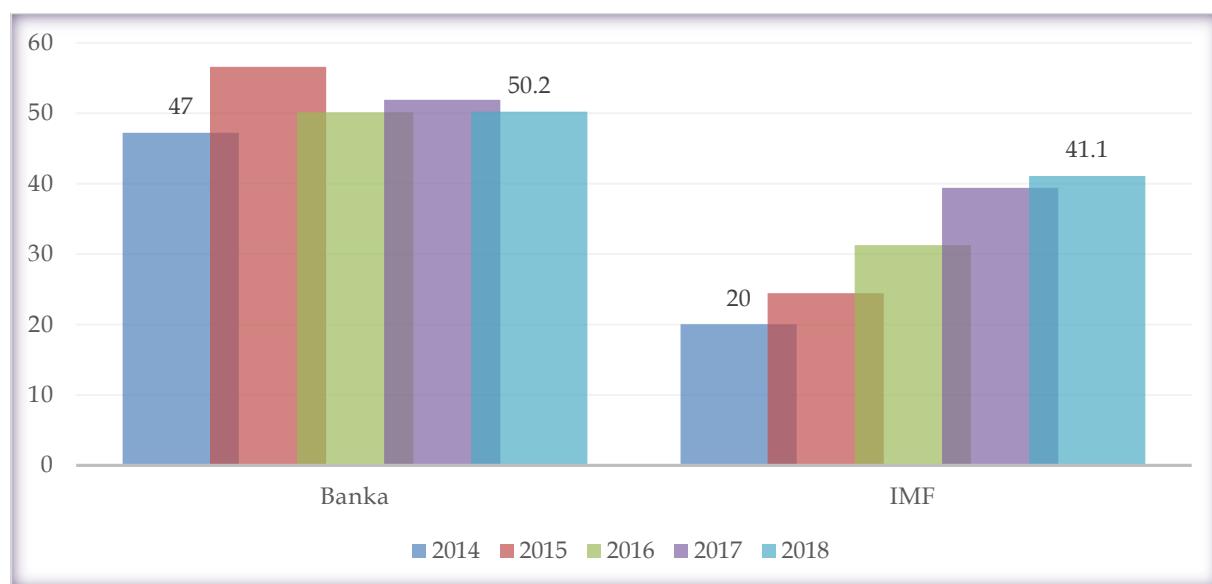
Kolateral obično se ne traži za male iznose kredita, dok za srednje i velike iznose banke i MFI traže kolateral od 100% do 388% iznosa kredita, dok je u poslednjim godinama došlo do značajne normalizacije. Generalno, davaoci kredita uglavnom traže kolateral od 100% do 150% iznosa kredita.

Grejs period ili vremensko odlaganja izvršenja isplate, varira od 3 do 12 meseci, iako u nekim publikacijama iznosi 18 meseci, u zavisnosti od slučajeva u kojima je grejs period fleksibilan. Vredi napomenuti da izmirenje najvećeg procenta kredita daje se nakon sezone žetve/ berbe. Tokom godina je primećeno da je grejs period bio kraći dok poslednjih godina se povećao.

Pozajmljivanje kod banaka i mikrofinansijskih institucija sa kamatnim stopama variraju u zavisnosti od iznosa kredita i dospeća kredita, što je veći iznos i kraći rok za otplatu kredita, niža je kamatna stopa i obrnuto.

Donje slike prikazuju razlike u brojkama između komercijalnih banaka i mikrofinansijskih institucija.

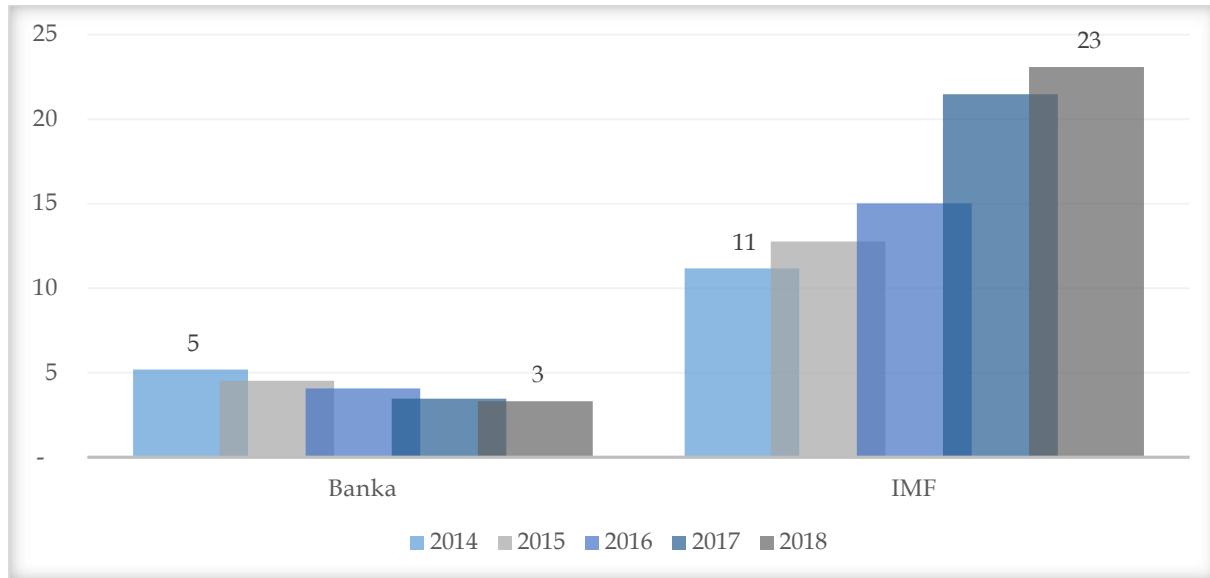
Slika 75: Iznos agro kredita od banaka i MFI-a, mil. €

Izvor: Banke &MFI, obrađeno od OEAPS-a

Banke se karakterišu manjim brojem kredita ali većim iznosom, i prosečni iznos kredita za 2018. godinu je bio 15,000 €, dok za MFI 1,780 €. Dakle, veliki broj kredita ali sa manjim iznosima tako da se postiže ravnoteža kamatnih stopa gotovo za svakog poljoprivrednika

Slika 76: Broj agro kredita od banaka i MFI, '000

Izvor: Banke &MFI, obrađeno od OEAPS-a

Što se tiče procenta učešća loših kredita kod agro kredita, možemo reći da su na prihvatljivom nivou i u granicama koje su utvrđene od većine banaka i finansijskih institucija. U odnosu na zemlje u regionu, mi smo na veoma zadovoljavajućom nivou.

Tokom godina kod banaka, maksimum loših kredita je iznosio 5.4%, dok je kod mikrofinansijskih institucija varirao između 9.4% i 23.8%.

6.3.2 Garantni fond

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) podržava investicije u poljoprivredi, garantujući za kredite poljoprivrednika. Negde na kraju 2012. godine, zahvaljujući saradnji sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj, gde je važno naglasiti i inicijativu Autoriteta za razvoj kredita – DCA iz USAID-a i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja za smanjenje kamatne stope za kredite (oko 3%) garantujući time 50% iznosa poljoprivrednih kredita.

Da bi pružili garancije za kredite, dogovorom sa šest glavnih banaka Kosova za odobrenje kredita, ujedno povećavajući pristup kreditima u poljoprivredi i agrobiznisu, ovaj fond je doprineo ukupnoj vrednosti sa 26 mil. \$ (oko 23,5 mil. €), gde MPŠRR ima učešće od 2,5 mil. €. Program USAID pruža nove mogućnosti za poljoprivredu tokom četvorogodišnjeg perioda u cilju stvaranja što povoljnijih kreditnih uslova u poljoprivrednom sektoru koji bi stvorili održivi poljoprivredni razvoj, rast izvoza, stvaranje dodatne vrednosti i otvaranje novih radnih mesta.

Poljoprivrednici i mala i srednja poljoprivredna preduzeća (MSP), suočeni su olakšanim procedurama za dobijanje kredita jer je DCA obezbedila garanciju rizika od 50% za kredite koje su odobrile ove banke u trajanju od 12 do 60 meseci i u iznosima od 5,000 do 250,000 € za

kvalifikovane poljoprivrednike i agrobiznise. Program je osmišljen da podstakne kreditiranje u poljoprivrednom sektoru, videvši poteškoće u ovom segmentu.

Za svaku banku je predviđena analiza nekoliko kreditnih pokazatelja prema 4 bankarskim periodima. Osim početnih podataka, uzeti su u obzir i pokazatelji za sprovođenje garantnog fonda.

Ako pogledamo podatke jedne od banaka na Kosovu bez DCA, primećujemo da iznos prosečnog kredita tokom perioda približno iznosi oko 16,000 €, dok je sa DCA taj iznos udvostručen ili je još veći. Takođe, primećuje se promena u prosečnom trajanju kredita, koji varira od 36 meseci bez DCA na 48 meseci sa DCA.

Imajući garantni fond, banke odobravaju kredite sa nižim kamatnim stopama i kao rezultat toga one su se menjale sa 13,6% bez DCA, na 9,5% sa garantnim fondom za obračunati period.

Za osiguranje kredita, banke traže kolateral za iznos iznad 25,000 € (sa DCA). I ovi iznosi prosečnog kredita su bili visoki i nakon primene DCA-a, a rok otplate kredita se povećava, dok se vidno primećuje smanjenje kamatnih stopa u proseku za 3 do 4% od standardne kamatne stope.

Iz gore navedenih faktora možemo zaključiti da je primena DCA bila pozitivan korak koji vodi unapred i olakšava odobravanje kredita za razvoj poljoprivrede i agrobiznisa, polazeći od činjenice da su i zemlje iz regiona počele da primenjuju ovaj model. Najnoviji podaci koje imamo na raspolaganju, pokazuju da 5 banaka su u potpunosti koristile ova sredstva, sa oko 1,000 kredita, znači 95% ukupnog iznosa iskorišćenog garantnog fonda.

Za 2017. godinu, primećuje se novi pregled odobravanja kredita sa smanjenjem kamate od strane banaka, ali ne i od strane mikrofinansijskih institucija. Zahvaljujući angažovanju i saradnji CBK-a, MPŠRR-a, USAID-a itd. došlo je do smanjenja bankarske kamate prilikom odobravanja kredita poljoprivrednom sektoru i olakšanju njihovog odobravanja.

Projekat je do kraja 2017. godine, realizovan 95.4% od ukupnog ostvarenog iznosa (2016. godine sa 88.8%), sa ukupnim isplaćenim u prosečnom iznosu od 24,960 \$, sa ukupnim brojem od 922 kredita. Iz svega toga primećuje se pozitivan efekat projekta u kojima je odražen pad kamate poljoprivrednih kredita u ovim zadnjim godinama.

Kosovski fond za kreditno jemstvo – KFKJ

Kosovski fond za kreditno jemstvo je nezavisni pravni subjekt sa razvojnim karakterom koji pruža kreditne garancije za mikro, mala i srednja preduzeća (MMSP) tako što deli kreditni rizik sa finansijskim institucijama.

Jedan od najvažnijih ciljeva KFKJ-a je podrška razvoju poljoprivrednog sektora garantovanjem agro kredita. Da bi pomogla postizanju ovih ciljeva i ojačala kreditiranje poljoprivrednika i poljoprivrednih preduzeća, nemačka razvojna banka KfW potpisala je ugovor sa KFKJ-om o povećanju kapitala KFKJ-a koji će se koristiti za podršku ovom sektoru fokusirajući se na sve karlike lanca dodate vrednosti unutar ovog sektora.

Počevši od decembra 2018. godine, KFKJ je potpisao sporazume sa 7 PFI (partnerskim finansijskim institucijama) KFKJ-a da budu aktivni u agro kreditiranju za Agro Prozor, koji je poseban program za ovaj sektor sa veoma povoljnim uslovima za garanciju agro kredita.

Tokom 2018. godine od strane PFI-a je odobreno ukupno 3,38 mil. € kao novi krediti od u sektoru poljoprivrede koji su stavljeni pod garancijom KFKJ-a. To predstavlja rast od 80% u odnosu na prethodnu 2017. godinu.

Prosečan iznos kredita u sektoru poljoprivrede tokom 2018. godine bio je preko 38,000 €, sa prosečnim rokom dospeća preko 29 meseci.

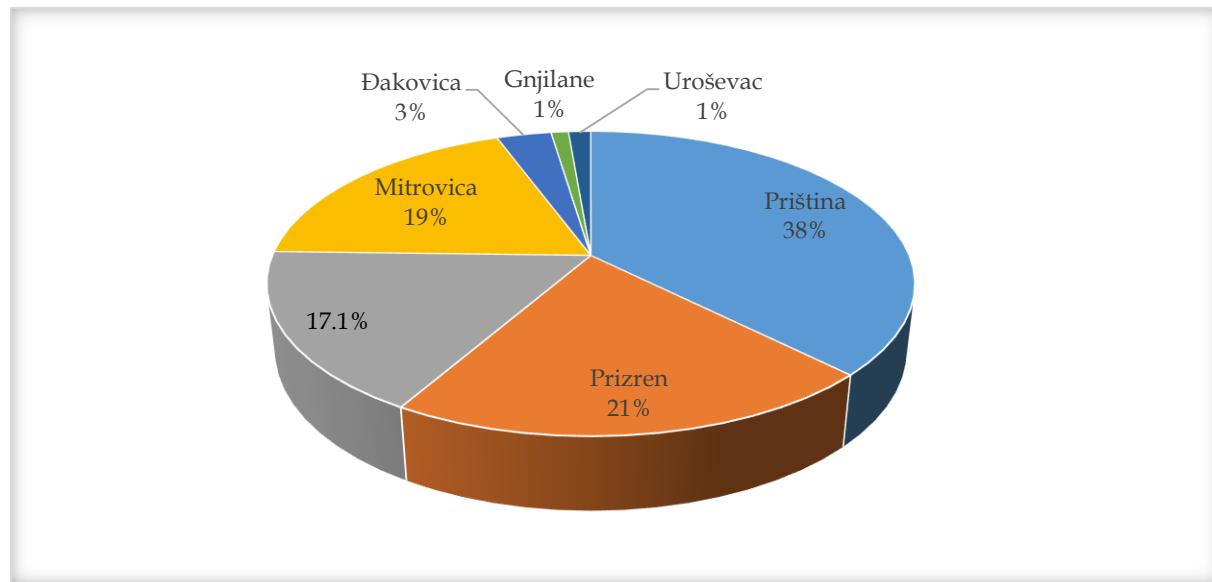
Regionalna raspodela 3.38 mil. € odobrenih kredita od strane PFI-a u različitim regionima za poljoprivredni sektor tokom 2018. godine je sledeća:

Tabela 144: Regionalna raspodela odobrenih kredita

Regionalna raspodela	Odobreni krediti, €
Priština	1,268,100
Prizren	705,500
Peć	577,826
Mitrovica	641,500
Đakovica	110,000
Gnjilane	35,000
Uroševac	45,000
Ukupno	3,382,926

Izvor: KFKJ

Slika 77: Udeo raspodele kredita, %

Izvor: KFKJ

Prema investicionim ciljevima, odobreni krediti izdati od strane PFI-a koriste se za izgradnju, renoviranje, zemljište, obrtni kapital i poljoprivredne inpute, poljoprivrednu opremu i drugo. Raspodela prema investicionim ciljevima prikazana je u donjoj tabeli:

Tabela 145: Krediti odobreni prema investicionim ciljevima

Cilj investicije	Odobreni krediti	Učešće
Poljoprivredna oprema	1,586,600	46.9%
Izgradnja/renoviranje/ zemljište	1,041,826	30.8%
Obrtni kapital i poljoprivredni inputi	400,000	11.8%
Ostalo	354,500	10.5%
Ukupno	3,382,926	100.0%

Izvor: KFKJ

Tokom 2018. godine, od 88 agro kredita zagarantovanih od strane KFKJ -a, PFI-ovi su predvideli preko 1.4 mil. € povećanje prometa svojih klijenata od realizovanih investicija kao i 79 novih radnih mesta prema sadašnjoj osnovi.

6.4 Osiguranje u oblasti poljoprivrede

Tokom 2018. godine nije počelo sa sprovodenjem osiguranja za poljoprivredne useve, samo je proizvod maline usklađen da bi bio deo Programa za direktne isplate za 2019. godinu.

Štete u poljoprivredi

Ukupan iznos prijavljene štete (na osnovu pojedinačnih zahteva koje su poljoprivrednici podneli opštinskim direkcijama za poljoprivredu) u 2018. godini iznosio je 8.4 mil. €. Svi ti zahtevi, nakon što su provereni od strane opštinskih komisija koje su izvršile proveru na licu mesta, isti su primljeni u MPŠSR i razmatrani od komisije imenovana za razmatranje tih zahteva.

Tabela 146: Iznos štete klasifikovan prema uzroku štete

Godine	2014	2015	2016	2017	2018
Grad	2,165,000	783,000	40,348	1,972,730	6,457,937
Vetar	22,500	100,000	491,735	230,356	79,271
Poplave	702,000	11,000	135,778	-	18,145
Požari	185,000	161,000	-	43,257	69,207
Ostalo	137,249	88,886	386,943	13,178,753	1,756,918
Ukupan iznos /€	3,211,749	1,143,886	1,054,804	15,425,096	8,381,477

Izvor: Evidencije iz rada Komisije

Što se tiče uzroka štete, najveći deo štete je nanet od grada (6.5 mil. €) ili 77% ukupne štete. Šteta nastala od vетра iznosila je 79 hiljada €, od požara 69 hiljada €, od poplava 18 hiljada €, dok je u kategoriji klasifikovanoj kao ostala šteta 1.8 mil. €. U odnosu na 2017. godinu, iznos prijavljene štete bio je manji za 46%, ali ako posmatramo samo štetu koju je naneo grad, u 2018. godini šteta je bila veoma velika, odnosno više nego trostruka u odnosu na štetu iz 2017. godine.

6.5 Projekti ruralnog razvoja – Investicioni grantovi

Poljoprivreda kao sektor od posebnog značaja, ima za cilj da preko grantova poboljša razvoj tog sektora, povećavajući proizvodnju i kvalitet proizvoda i njihovu vrednost. Takođe, preko ove podrške se namerava postizanje opštih ciljeva kako bi se postigli najviši standardi i poboljšanje kvaliteta raznih poljoprivrednih proizvoda.

Uključujući mere i podmere za razne sektore poljoprivrede, Sektor za odobravanje projekata ruralnog razvoja sproveo je PRP kao u nastavku:

Mera 101 – Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava, ova mera obuhvata sektor drvenastih voća (jabuka, kruška, šljiva, trešnja, kajsija, breskva i dunja), sektor plastenika koji uključuje krompir i skladište za čuvanje povrća, sektor mesa (tovljenje teladi), sektor mesa (tovljenje svinja), mlečni sektor (mlečne krave, ovce i koze), sektor sabirnih mesta, sektor grožđa, kao i sektor koki nosilja.

Mera 103 – Investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda, obuhvata sektor prerade mleka, sektor prerade mesa, sektor prerade voća i povrća i sektor proizvodnje vina.

Mera 302 – Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj ruralnih poslovanja, obuhvata podmere kao što su:

302.1 Pčelarstvo, proizvodnja / prerada i marketing meda;

302.2 Prerada poljoprivrednih proizvoda (kultivisane) i njihov marketing;

302.3 Razvoj zanatskih delatnosti i njihov marketing;

302.4 Razvoj ruralnog turizma i turizma u farmi.

Mera – Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta;

Mera 303 – Sprovodenje lokalnih strategija razvoja -Leader pristup, obuhvata podmeru, 303.1 „Sticanje veština i podsticanje stanovništva na teritorijama odabranih LAG-ova”

303.2 „Izrada i sprovodenje lokalnih strategija razvoja LEADER pristupa – za odabране LAG-ove

303.3 “Kooperacija/saradnja”, koja će biti pokrenuta u kasnijoj fazi, nakon što LAG-ovi budu dobro strukturirani, njihovi zaposleni obučeni i stanovnici na njihovoj teritoriji budu pokazali sposobnost da imaju korist iz tih aktivnosti.

Mera - Poseban program, „Manje razvijene ruralne zone“ – jačanje konkurentnosti u poljoprivrednom sektoru i uključivanje zajednice u ruralni razvoj u severnom delu Mitrovice i „Investicije u ruralnu infrastrukturu“.

Podrška od USAID, sektor malih povrća (jagoda, malina, kupina, borovnica, aronija).

Agencija za razvoj poljoprivrede - odnosno Sektor za odobravanje projekata ruralnog razvoja realizovalo je deo Programa za razvoj poljoprivredne i ruralnog razvoja za 2018 godinu. Izvodljivost usvajanja Projekta ruralnog razvoja sprovedene je prema aktivnostima i planiranom planu, na osnovu izdvojenog budžeta za 2018. godinu, koji je iznosio **27.000.000 €**.

Tabela 147: Predviđeni budžet PRP, 2018

Mere i podmere	Iznos u €
Mera 101: Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava	12,000,000
101.1 Sektor voćaka	2,500,000
101.2 Sektori plastenika	3,000,000
101.2.1 Skladište za čuvanje povrća	500,000
101.3 Sektor mesa (tovljenje teladi)	2,000,000
101.3.1 Sektor mesa (tovljenje svinja)	300,000
101.4 Sektor mleka (krave)	2,000,000
101.4.1 Sektor mleka (ovce i koze)	700,000
101.4.2 Sabirna mesta	200,000
101.5 Sektor grožđa	500,000
101.6 Sektor jaja	300,000
Mera 103 -Investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda	4,000,000
103.1 Sektor prerade mleka	1,000,000
103.2 Sektor prerade mesa	1,000,000
103.3 Sektor prerade voća i povrća	1,200,000
103.4 Sektor prerade vina	800,000
Mera 302 - Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstva i razvoj ruralnog poslovanja	1,700,000
302.1 Sektor, pčelarstvo i proizvodnja/prerada i trgovina medom	600,000
302.2 Sektor prerade u farmi i trgovina poljoprivrednih proizvoda niskog nivoa (povrće, voće, biljke, začini, lekovito bilje, gljive i ovčje i kozje mleko.)	300,000
302.3 Razvoj zanatskih delatnosti i njihov marketing	300,000
302.4 Razvoj seoskog turizma i turizma na farmi	500,000
Mera -Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	1,000,000
Mera 303: -Sprovođenje lokalnih strategija razvoja -pristup Leader"	300,000
303.1 "Sticanje veština i podsticanje stanovništva na teritorijama odabranih LAG-ova"	89,000
303.2 "Izrada i sprovođenje lokalnih strategija razvoja pristupa LEADER - za odabранe LAG-ove	211,000
Mera - Poseban program	8,000,000
Manje razvijene ruralne zone	2,000,000
Ulaganje u ruralnu infrastrukturu	6,000,000
Ukupno	27,000,000

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Podrška sektoru sitnog voća je omogućena od strane USAID-a, ukupni broj aplikacija je bio 98, a primenjena vrednost bila je 294,646 €, dok su ukupni troškovi projekta iznosili su 577,382 €.

Tabela 148: Sektor sitnih voća podržan od USAID-a, 2018

Podrška od USAID-a	Br. aplikacija	Primenjeni iznos u €	Ukupni troškovi projekta
Sektor sitnog (bobičastog) voća	98	294,646	577,382
Ukupno	98	294,646	577,382

Izvor: Projekat AGRO

Nakon završetka kontrole na terenu, ARP je i tokom ove godine nastavila proces odobravanja ili odbijanja projekata, na osnovu izveštaja.

Na osnovu raspoloživih podataka za 2018. godinu, pozivajući se na izdvojeni budžet za ovu godinu, broj odobrenih aplikacija je 618, a odobrena vrednost za te aplikacije iznosi 30,969,478 €, gde su obuhvaćene mere 101, 103, 302, 303 sa njihovim podmerama, mera za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta i poseban program.

Tabela 149: Broj aplikacija i odobrena vrednost, PRR 2018

Mere i podmere	Br odobrenih aplikacija	Odobreni iznos u €
Mera 101: Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava	383	16,897,514
101.1 Sektor voćaka	66	3,356,513
101.2 Sektori plastenika	109	4,143,270
101.2.1 Skladište za čuvanje povrća	29	1,316,850
101.3 Sektor mesa (tovljenje teladi)	54	2,469,319
101.3.1 Sektor mesa (tovljenje svinja)	5	260,154
101.4 Sektor mleka (krave)	71	3,242,901
101.4.1 Sektor mleka (ovce i koze)	25	1,205,620
101.4.2 Sabirna mesta	2	93,807
101.5 Sektor grožđa	18	594,519
101.6 Sektor jaja	4	214,562
Mera 103: -Investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda	27	4,842,579
103.1 Sektor prerade mleka	4	733,149
103.2 Sektor prerade mesa	3	578,442
103.3 Sektor prerade voća i povrća	16	2,877,805
103.4 Sektor prerade vina	4	653,184
Mera -Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	3	475,413
Mera 302 - Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj ruralnog poslovanja	130	2,259,156
302.1 Sektor, pčelarstvo i proizvodnja/prerada i trgovina medom	63	779,532
302.2 Sektor prerade u farmi i trgovina poljoprivrednih proizvoda niskog nivoa (povrće, voće, biljka, začini, lekovito bilje, gljive, ovčje i kozje mleko,)	33	634,810
302.3 Razvoj zanatskih delatnosti i njihov marketing	18	315,967
302.4 Razvoj seoskog turizma i turizma na farmi	16	528,847
Mera 303: -Sprovođenje lokalnih strategija razvoja -pristup Leader"	13	293,087
303.1 "Sticanje veština i podsticanje stanovništva na teritorijama odabralih LAG-ova"	13	293,087
Poseban program	62	6,201,729
Manje razvijene ruralne zone	58	2,201,729
Ulaganje u ruralnu infrastrukturu	4	4,000,000
Ukupan	618	30,969,478

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

Primenjeni iznos za mere i podmere varira iz godine u godinu. Vredi napomenuti da su tokom ove godine podmere beležile veći iznos apliciranja u odnosu na 2017. godinu, a takođe i iznos je bio veći. Tabela u nastavku prikazuje više o primjenjenom iznosu za svaku podmeru u periodu 2014-2018.

Tabela 150: Primjenjena vrednost za period 2014-2018, u 1000 €

Podmre	2014	2015	2016	2017	2018
Sektor platenika-povrće na otvorenom polju	11,858	35,984	20,356	16,899	17,146
Skladište za čuvanje povrća	-	-	2,537	3,098	5,604
Sektor voća (jabuka, kruška, šljiva, trešnja)	6,274	9,873	6,971	11,428	29,548
Sektor vinogradarstva-grožđe	842	1,755	1,413	1,648	2,996
Sektor sitnog voća (jagoda, malina, kupina, borovnica)	2,926	14,320	24,047	5,344	-
Sektor jaja	1,037	2,845	1,831	2,288	3,037
Sektor mleka (krave muzare)	9,301	17,940	14,084	12,579	14,253
Sektor mleka (ovce i koze)	-	-	3,025	1,998	4,100
Sektor sabirnih mesta	-	-	-	568	396
Sektor mesa-teladi za tovljenje	8,219	26,423	15,219	12,154	10,917
Sektor mesa-brojleri	-	-	4,902	3,465	-
Sektor mesa- svinje	-	-	-	448	634
Sektor žitarica	3,147	-	-	-	-
LAG-ovi	-	84	84	78	296
Sektor voća-Infr. voćnjaka	-	-	-	-	-
Pilot mera-manje razvijene zone	-	-	-	-	-
Pčelarstvo (302.1)	1,457	4,419	4,341	4,112	3,642
Prerada biljka, šumskog voća, gljive (302.2)	290	512	514	560	-
Preradanafarmi (302.3)	-	3,115	508	1,182	1,200
Zanatske delatnosti (302.4)	-	-	429	1,070	1,188
Ruralni razvoj (302.5)	-	-	1,800	2,126	3,098
Poljoprivredni mehanizam	-	-	-	-	-
Navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta	1,600	2,895	2,286	1,858	2,416
Prerada i marketing (103)	15,696	26,937	4,506	3,598	3,264
Prerada mleka	-	-	-	-	-
Prerada mesa	-	-	9,666	7,334	6,175
Prerada voća i povrća	-	-	14,891	12,119	15,560
Prerada vina	-	-	1,367	2,194	2,988
Poseban program	-	-	-	-	17,038
Ukupno	62,647	147,101	134,776	108,151	145,495

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.5.1 Restrukturiranje fizičkog potencijala

Poljoprivreda na Kosovu igra veoma važnu ulogu za pružanje mogućnosti zapošljavanja i ostvarivanju prihoda. Većina farmi su toliko mala da skoro sva njihova proizvodnja direktno se konzumira od porodice na farmi. Prema tome, procenjuje se da je potrebno za usredsređenje na podršci investicijama u fizičku imovinu poljoprivrednih gazzinstava koje imaju komercijalnu orijentaciju i koje su u stanju da osiguraju održive prihode.

Imajući u vidu činjenicu da je većina farmi vrlo mala, čini se da je razumno podsticati horizontalnu saradnju između poljoprivrednika u obliku saradnje proizvođača, koji može da stvara osnovu za kasnije proizvodne organizacije ili udruženja proizvođača, ali i za vertikalnu integraciju poljoprivrednika, na primer u tržišne lance kroz ugovore o nabavci.

Uvideći značaj ovih gore navedenih pitanja, MPŠRR je izradilo mero „Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazzinstava“, mera koja obuhvata sektore kao što su drvenasto voće, platenici i skladišta za čuvanje povrće, sektor mesa, mlečni sektor, sektor grožđa, kao i sektor koki nosilja.

Opšti ciljevi u okviru mere 101 „Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava“ su:

- Povećanje konkurentnosti kosovske poljoprivrede i zamena uvoza;
- Stvaranje novih radnih mesta i povećanje zaposlenosti u ruralnim sredinama;
- Podrška poljoprivrednicima u odabranim sektorima sa ciljem usklađivanja sa EU pravilima, standardima, politikama i praksama;
- Podrška ekonomskom i društvenom razvoju sa ciljem održivog i sveobuhvatnog rasta preko razvoja farmi;
- Rešavanje izazova klimatskih promena kroz korišćenje obnovljivih izvora energije.

Među posebnim ciljevima koje treba ispuniti u okviru Mere 101, za određene sektore, navedene su u nastavku.

- Sektor voća i povrća uključujući krompir:
- Povećati proizvodnju voća i povrća (uključujući krompir) u komercijalne svrhe;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja relevantnih nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi korišćenjem nove opreme i savremene mehanizacije;
- Smanjenje gubitaka nakon berbe preko investicija na farmi, u tehnologiju skladištenja, u infrastrukturi i opremu za fazu posle berbe, uključujući kapacitete za hlađenje, sortiranje i pakovanje;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje povezanosti poljoprivrednika sa kupcima poljoprivrednih proizvoda.

Sektor mleka i mesa:

- Povećanje proizvodnje na specijalizovanim farmama;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi korišćenjem nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja azota i metan oksida pravilnim tretmanom organskog đubriva i ne zagađenja nadzemnih i podzemnih voda;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje povezanosti poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

Sektor grožđa:

- Povećanje proizvodnje stonog grožđa i vinove loze;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi korišćenjem kvalitetnih sadnica i moderne mehanizacije;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje povezanosti poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

Sektor jaja:

- Poboljšanje i proširenje postojećih proizvodnih kapaciteta;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi korišćenjem kvalitetnih sadnica i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja azota i metan oksida pravilnim tretmanom organskog đubriva;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje povezanosti poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda;

Donja tabela prikazuje broj aplikacija i vrednost za podmere u okviru mere 101, investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava. Iznos primenjen za ovu podmeru je iznosio 88,631,395 €, dok je odobren iznos iznosio 16,897,514 €, dok je ukupan broj odobrenih aplikacija 383 od ukupno 1,207 aplikacija.

Tabela 151: Broj aplikacija i primenjena vrednost za meru 101

Meru 101	Br. aplikacija	Primjenjeni iznos u €
101.1 Sektor drvenastih voća	349	29,547,773
101.2 Sektori plastenika, uključujući krompir	273	17,145,515
101.2.1 Skladište za čuvanje povrća	66	5,604,319
101.3 Sektor mesa (tovljenje teladi)	138	10,917,128
101.3.1 Sektor mesa (tovljenje svinja)	9	633,791
101.4 Sektor mleka (krave muzare)	191	14,252,797
101.4.1 Sektor mleka (ovce i koze)	53	4,100,130
101.4.2 Sabirna mesta	5	396,391
101.5 Sektor grožđa	88	2,996,345
101.6 Sektor jaja	35	3,037,207
Ukupno	1,207	88,631,395

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.5.2 Razvoj prerađivačkog sektora

Da bi uspešno konkurisala u jedno sve otvoreni tržište prerade hrane, industrija ima potrebu za modernizaciju tehnologije i poboljšanja svojih sistema za upravljanje sigurnošću. Prehrambena industrija ima obavezu da uspostavi bezbedno sakupljanje, transport i deponiranje sirovina, za smanjenje otpada i da garantovanje bezbednosti hrane. Na osnovu tih dešavanja, MPŠRR je izradilo meru „Investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda“ koja ima u cilju razvoj ovog sektora. U ovoj meri, kao i svake godine, prednost se daje investicijama za primeni standarda bezbednosti hrane koji su od posebnog značaja za snabdevanje domaćeg tržišta bezbednim prehrambenim proizvodima i uspešnu konkurenčiju sa stranim dobavljačima. Za podsticanje usvajanja ekoloških standarda od industrije, prednost je data investicijama za prečišćavanje otpada, prečišćavanje vode i upotrebu otpadnih proizvoda.

Mera 103 podržaće investicije u prehrambenu industriju u sledeća četiri podsektora: prerada mleka, prerada mesa, prerada voća i povrća i sektor proizvodnje vina.

Opšti ciljevi u okviru mere 103, investicije u fizičku imovinu za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda su:

- Povećanje konkurenčke sposobnosti kosovske poljoprivrede i zamena uvoza kroz povećanje produktivnosti i uvođenje novih tehnologija i proizvoda;
- Podrška preduzećima u odabranim sektorima u cilju usklađivanja sa EU pravilima, standardima, politikama i praksama i poboljšanjima u zaštiti životne sredine, bezbednosti hrane, kvalitetu proizvoda, dobrobit životinja i sledljivost lanaca hrane u upravljanja otpadom;
- Podrška ekonomskom i društvenom razvoju u cilju održivog i sveobuhvatnog rasta kroz razvoj farmi;
- Jačanje veza sa primarnom proizvodnjom
- Rešavanje izazova klimatskih promena korišćenjem obnovljivih izvora energije.

Među specifičnim ciljevima koje treba ispuniti u okviru Mere 101, za pojedine sektore, navedeni su u nastavku.

Prerada mleka:

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za mlečne proizvode (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine, itd.);
- Modernizacija linija za preradu mleka i drugih pratećih objekata;
- Uvođenje novih proizvoda ili diversifikacija proizvoda u mlečnoj industriji;
- Poboljšanje marketinga mleka i njegovih proizvoda;
- Poboljšanje upravljanja otpadom

Prerada mesa:

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za mesne proizvode (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine, itd.);
- Uvođenje novih linija za preradu mesa;
- Uvođenje novih proizvoda ili diversifikacija proizvoda u mesnoj industriji;
- Modernizacija klanica, uključujući specijalizovano klanje (za male preživare);
- Poboljšanje marketinga mesa i mesnih proizvoda;
- Poboljšanje upravljanja otpadom

Prerada voća, povrća i proizvodnje vina:

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda (higijena, bezbednost hrane, kvalitet itd.);
- Unapređenje tehnologije prerade kao i modernizacija drugih pratećih objekata (skladišta za čuvanje/ hlađenje) uvođenjem nove opreme / tehnologije;
- Diversifikacija proizvoda;
- Poboljšanje marketinga;
- Poboljšanje upravljanja otpadom

Što se tiče mere 103, ukupan iznos primjenjen za tu meru iznosi 27,985,955 €, sa 70 aplikacija, ukupno odobreno 27 aplikacija u iznosu od 4,842,579 evra.

Tabela 152: Broj aplikacija i primjenjeni iznos za meru 103

Mera 103	Br. aplikacija	Primjenjeni iznos €
103.1 Sektor prerade mleka	9	3,263,565
103.2 Sektor prerade mesa	16	6,174,604
103.3 Sektor prerade voća i povrća	36	15,559,831
103.4 Sektor prerade vina	9	2,987,955
Ukupno	70	27,985,955

Izvor: Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP)

6.6 Poboljšanje i izgradnja kapaciteta

6.6.1 Edukacija, obuka i savetodavna služba

Odeljenje za savetodavne usluge MPŠRR-a i ove godine je nastavio sa koordinacijom aktivnosti na centralnom i lokalnom nivou kroz podršku i pružanjem saveta i obuke.

OSU neprekidno se bavi edukacijom i obukom savetnika i poljoprivrednika. Obuka se organizuje za savetnike za izgradnju kapaciteta i obuka za sertifikaciju, dok se za poljoprivrednika organizuje obuka, saveti i publikacije. Sve ovo se organizuje na osnovu Zakona o savetodavnim službama **br. 04 / L-074** i Administrativnim uputstvima koja proizilaze iz tog zakona i Strategije za savetodavne službe 2015-2020.

Savetodavna služba je organizovana u obliku poljoprivrednog savetodavnog sistema koji obuhvata sve opštine Republike Kosovo. Ovaj sistem uključuje i javni i privatni sektor.

Kosovski savetodavni sistem za poljoprivredu i ruralni razvoj (KSSPRR)

Kosovski savetodavni sistem za poljoprivredu i ruralni razvoj koristi se za postizanje ciljeva zadatih u ARDP 2014-2020. Ovo se usredsređuju na povećanje poljoprivrednih prihoda od farmi preko poboljšane tržišne konkurenциje, produktivnosti i ruralnog razvoja. Da bi se to dogodilo, treba da se poboljša:

1. Poljoprivredno znanje i veštine upravljanja poljoprivrednicima, u cilju povećanja njihove konkurentnosti i podsticanja inovacija;
2. Održivo upravljanje poljoprivrednom imovinom, uključujući poboljšano korišćenje tehnologije i metoda poljoprivredne proizvodnje;
3. Zaštita životne sredine (vode, zemlje i vazduha);
4. Postizanje bezbednosti i kvaliteta hrane;
5. Veterinarstvo, fitosanitarstvo, dobrobit životinja, zaštita životne sredine, kvalitet i standardi higijene;

6. Razvoj grupa poljoprivrednika, odnos između proizvođača, trgovaca i dobavljača inputa, kao i poboljšano pakovanje, kvalitet i nastavak nabavke hrane.

Strategija KSSPRR za period 2015-2020 ima za cilj pružanje profesionalnih savetodavnih usluga poljoprivrednicima na osnovu javnog/privatnog partnerstva.

Savetodavna služba pomaže u izgradnji tehničkih kapaciteta na nivou farmi sa ciljem:

1. Postizanja konkurentnijeg, tržišno orijentisanog poljoprivrednog sektora (i za izvoz i za uvoz);
2. Podrške poljoprivrednicima da apliciraju za grant i subvencije koji su dostupni preko MPŠRR-a i EU programa (donatora).
3. Pružanja podrške putem savetodavnih usluga za poljoprivrednike, kao i seoskih kuća i zajednica koje se bave širim društveno-ekonomskim pitanjima u ruralnim područjima;
4. Poređati agro-poljoprivredni sektor Kosova sa EU sektorom.

Projekti koji su sprovedeni u OSTU:

1. Projekat „Razvoj ruralnih područja kroz unapređenje savetodavnih usluga“, koji se finansira iz kosovskog budžeta;
2. Projekat razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja, prva komponenta: „Obuka poljoprivrednika koji apliciraju za grant“, finansiran od strane Svetske banke;
3. Projekat „Podrška poljoprivrednicima za analizu zemljišta, obuku, savete i preporuke o rezultatima analize zemljišta“, finansiran iz kosovskog budžeta;
4. Projekat „Pružanje saveta i obuke za poljoprivrednike, izgradnja kapaciteta opštinskih odbornika i otvaranje SIC-a u opštinama: Leposavić, Zubin Potok, Severna Mitrovica i Zvečan“, finansiran iz kosovskog budžeta;
5. Projekat „Obuka za sertifikaciju kandidata za savetodavne usluge za poljoprivredni i ruralni razvoj i unapređenje efikasnosti savetodavnog osoblja“, finansiran od strane Svetske banke.

Izgradnja kapaciteta javnih i privatnih savetnika

„Program obuke za savetodavne usluge za unapredene tehnologije u poljoprivredi i ruralnom razvoju (TAT) organizovan je za savetodavno osoblje, opštinske odbornike i privatno osoblje za savetovanje. MPŠRR je identifikovalo ukupno 73 učesnika, potvrđenih od PPRR koji su podeljeni u pet grupe prema regionu iz kojeg dolaze: Grupa 1 u Prištini koja se sastoji od 13 učesnika; Grupa 2 u Mitrovici koju čine 14 učesnika; Grupa 3 u Peći koja se sastoji od 7

učesnika; Grupa 4 u Prizrenu koja se sastoji od 14 učesnika; i grupa 5 u Gnjilanu koja se sastoji od 25 učesnika.

Obuka TAT sastoji se od šest (6) modula tokom dva dana:

Modul 1 - Primarna biljna proizvodnja i Primarna stočarska proizvodnja;

Modul 2 - Planiranje farme, upravljanje i analiza;

Modul 3 - Tretman posle berbe/žetve i poljoprivredni marketing;

Modul 4 - Poljoprivredna prerada i ruralna diversifikacija;

Modul 5 - Poljoprivredna proizvodnja, prevoz i poljoprivredna trgovina;

Modul 6 - Informaciona i komunikaciona tehnologija u poljoprivredi.

Obuka za sertifikaciju kandidata za Savetodavne usluge za poljoprivrodu i ruralni razvoj i poboljšanje efikasnosti savetodavnog osoblja

Apliciralo je 119 kandidata za sertifikaciju, koji su ispunili kriterijume za sertifikaciju prema Administrativnom uputstvu 07/2015, obuka je organizovana u 5 grupe u 10 dana, sa sadržajem od 5 modula. Testiranju je podvragnuto 110 kandidata, dok su test polagali 109 kandidata, što znači da je u 2018. godini sertifikovano 109 savetnika za poljoprivrodu i ruralni razvoj.

Aktivnosti koje se sprovode u opštinskim savetodavnim informativnim centrima (SIC) savetodavnih usluga

Organizovane su aktivnosti za podršku poljoprivrednicima tehničkim savetima u sektoru stočarstva, pčelarstva, vinogradarstva, voćarstva i povrtarstva kao i organske proizvodnje.

Aktivnosti sprovedene u opštinskim savetodavnim informativnim centrima su bile:

- Učešće **34 opština** na Kosovu, sa **37** opštinskih odbornika;
- Organizovanje **410** konsultacija preko savetnika SIC-a;
- Broj učesnika poljoprivrednika u ovim konsultacijama je **5074** poljoprivrednika;
- Ukupno je bilo **64** savetodavnih tema.

Tabela 153: Organizovanje obuka po sektorima

Br.	Sektor	%	Br. savetnika	Br. tema	Br. učesnika
1	Stočarstvo i Veterinarstvo	30.49	125	17	1,450
2	Voćarstvo i Vinogradarstvo	13.66	56	10	737
3	Povrtarstvo i Ratarstvo	16.34	67	10	795
4	Zaštita biljaka	10.24	42	8	449
5	Navodnjavanje	2.44	10	2	122
6	Agro-prerada	6.10	25	5	283
7	Zaštita životne sredine	4.39	18	3	192
8	Opasni radovi u poljoprivredi za decu ispod 18 godina	1.46	6	1	65
9	Šumarstvo	-	-	-	-
10	Pčelarstvo	10.98	45	5	798
11	Agro-ekonomija	3.90	16	3	183
Ukupno		100	410	64	5,074

Izvor: Odeljenje za savetodavne i tehničke usluge

Tabela 154: Poseta poljoprivrednik-poljoprivredniku radi razmene Iskustva

Br.	Sektor	Farmer / Biznis	Učesnici
1	Naučni	Institut za istraživanje i analizu Peć Datum: 23.03.2018	25
2	Voćnjak	Poljoprivredni kompleks AGMIA FROOTS, KODRA i DHEMETRA u Gnjilanu Datum: 30.03.2018	26
3	Stočarska farma	Kompanija „NATYRAL FARM“ u Salagraždu Suva Reka Datum: 04.04.2018	30
4	Stočarska farma- bivolice	Kompanija „RUKOLI“ Glogovac, Datum: 25.04.2018	26
5	Prerada voća	Kompanija sokova „BIOFRUTI“ u Vitini, Datum: 10.05.2018	26
6	Prerada mlečnih proizvoda	Mlekara „EUROLONA“ u Kosovom Polju Datum: 23.05.2018	28
7	Proizvodnja povrća sa staklenika	Plastenici „Vesel Rexhaj“ u Koriši Prizren Datum: 13.06.2018	25
8	Uzgoj lekovitog bilja	Kompanija „AGROPRODUKT“ Istok Datum: 27.06.2018	25
9	Uzgoj i sakupljanje gljiva	Kompanija „FUNGI d.o.o“ u Kamenici Datum: 11.07.2018	25
10	Mlekara	Kompanija „MAGIC ICE“ u Lipjanu Datum: 25.07.2018	31
11	Proizvođač i prerađivač Malina	Kompanija „AGROPRODUKTI“ u Podujevu Datum: 15.08.2018	25
12	Lekovito bilje	Kompanija „AGRO EKO“ u Uroševcu Datum: 29.08.2018	30
13	Proizvodnja žitnog semena	Kompanija „AGRO ELITA“ u Klini Datum: 19.09.2018	25
14	Seoski turizam	Poljoprivrednik „Xhemajl Bunjaku“ Novo Brdo ETNO TURIZAM Datum: 26.09.2018	27
15	Uzgoj Brojlera	Kompanija „ANDI“ u Gnjilanu Datum: 10.10.2018	25
16	Udruženje žena	Udruženje žena „HORTIKULTURA“ u Vitini Datum: 02.11.2018	30
Ukupno učesnika			429

Izvor: Odeljenje za savetodavne i tehničke usluge

Publikacije:

Izdate su brošure za poljoprivrednike u 10 naslova, za svaki naslov 3,000 primeraka, ukupno 30 primeraka koji su distribuirani svim opštinama Kosova preko opštinskih informativnih centara za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Naslovi:

- Proizvodnja pilića za tovljenje - Brojleri;
- Reprodukcija goveda za tovljenje;
- Proizvodnja ovasa – Agrotehničke mere;
- Uloga i značaj proizvodnje i korišćenja obnovljive energije;
- Proizvodnja lucerke – Agrotehničke mere;
- Pašnjaci, održavanje i značaj njihove upotrebe za ishranu stoke;
- Uloga i značaj zrnastih žitarica i zelenih useva u obrocima ishrane u stočarstvu;
- Uloga i značaj mineralnih materija u tovljenju teladi i drugih kategorija životinja i živine;
- Uloga i značaj upotrebe nusproizvoda u uljanim kulturama u obrocima ishrane životinja;
- Uloga i značaj vitamina u zdravlju - normalan razvoj životinja i živine.

Pripremljeno je i distribuirano 10 poruka za poljoprivrednike na lokalnim televizijama, poruke informativnog karaktera i poruke o podizanju svesti o radu poljoprivrednika u poljoprivredi, kao i 10 video snimaka dobrih poljoprivrednih praksi.

Obuka potencijalnih kandidata u programu za grantove

U prvoj fazi (I) projekta organizovane su sledeće teme:

- Predstavljanje Programa grantova za ruralni razvoj MPŠRR;
- Investicije na farmi za podršku profitabilnom stočarstvu;
- Investicije na farmi za podršku proizvodnji voća i povrća;
- Investicije u poljoprivredu i agro preradi, kao i marketing;
- Agro-ekološke mere, uključujući politike SB-a za mere zaštite životne sredine;
- Priprema celokupnog dosijea za apliciranje;

U obukama je učestvovalo **506** učesnika (**113** žena i **393** muškarca).

U drugoj (II) fazi projekta organizovano je:

Davanje individualnih saveta - praćenje poljoprivrednika (follow-up), savetovanje za apliciranje, realizovane do isteka roka za apliciranje.

Individualne savete primilo je **176** učesnika (**49** žena i **127** muškaraca).

Projekat „Podrška poljoprivrednicima za analizu zemljišta, obuke, saveti i preporuke o rezultatima analize zemljišta“, koji se finansira iz kosovskog budžeta.

Ovaj projekat se finansira iz budžeta MPŠRR-a koji sprovodi kompanija „ESG“. Tokom izveštajnog perioda, postignuto je sprovođenje aktivnosti predviđene ugovorom, kao što su:

- Uzimanje i analiziranje uzorka zemlje - uzeto je **380** uzorka;
- Uzimanje i analiza uzorka zemlje - analizirano je **380** laboratorijskih uzorka;
- Prezentacija analize: predstavljeni su svi rezultati i svaki poljoprivrednik je dobio dokument o analizi, gde je učešće poljoprivrednika tokom predstavljanja analize bilo **1401**;
- Priprema promotivnog materijala - brošure, pripremljena je brošura za analizu zemljišta, štampano je **1500** primeraka.

Na osnovu rezultata analiza izračunate su doze đubriva za planirane useve za svakog poljoprivrednika. Doze đubriva su izračunate i u količini i u relativnoj formulaciji, dok su u cilju objašnjenja/podizanja svesti poljoprivrednika o ulozi analize zemljišta u upotrebi đubriva izračunate doze za đubriva sa adekvatnom formulacijom i doze đubriva, koje poljoprivrednici koriste na osnovu trenutnih praksi (NPK 15:15:15).

Projekat „Pružanje saveta i obuke poljoprivrednicima, podizanje kapaciteta za opštinske savetnike i otvaranje SIC-a u opštinama: Leposavić, Zubin Potok, Severna Mitrovica i Zvečan“, finansirano iz Kosovskog budžeta

- Mobilizacija opštinskih odbornika i otvaranje SIC-a u 4 opštine Republike Kosovo;
- Organizovanje **149** savetovanja od stručnjaka u različitim sektorima;
- Učešće poljoprivrednika u ovim savetovanjima bilo je **1,802** poljoprivrednika u svim opštinama;
- Organizovano je 8 poseta poljoprivrednika u zemlji sa **100** poljoprivrednika učesnika;
- Objavljeno je 8 brošura za poljoprivrednike, sa **1,500** kopija po primerku;
- Distribucija **6** poruka poljoprivrednicima na lokalnim TV;
- Pripremljeno je **5** video snimaka dobrih poljoprivrednih praksi,
- Otvaranje savetodavnih informativnih centara za poljoprivredu i ruralni razvoj u **4** Kosovske opštine: Leposavić, Zubin Potok, Severna Mitrovica i Zvečan;
- Angažovanje stručnjaka za informacionu tehnologiju za internet stranicu OSTU-a.

Projekat „Obuka za sertifikaciju kandidata za savetodavne usluge u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja i poboljšanje efikasnosti savetodavnog osoblja“, finansiran od strane Svetske Banke.

Apliciralo je **119** kandidata za sertifikaciju, koji su ispunili kriterijume za sertifikaciju prema Administrativnom Uputstvu 07/2015, održane su obuke u **5** modula tokom **10** dana, u **5** grupe.

Testu su podvrgnuti **110** kandidata, a polagali **109** kandidata, što znači da je u 2018 godini certifikovao je **109** savetnika za poljoprivrednu i ruralni razvoj.

Obuka za savetodavne usluge o naprednoj tehnologiji u poljoprivredi i ruralnom razvoju

"Program obuke za savetodavne o naprednoj tehnologiji u poljoprivredi i ruralnom razvoju" (TAT) organizovan je za savetodavno osoblje, opštinske odbornike i privatno osoblje za savetovanje. MPŠRR je identifikovalo ukupno **73** učesnika, potvrđeno je od PPRR-a koji su podeljeni u pet grupe prema regionu iz koga potiču: Grupa 1 u Prištini koja se sastoji od 13 učesnika; Grupa 2 u Mitrovici koju čine 14 učesnika; Grupa 3 u Peći koja se sastoji od 7 učesnika; Grupa 4 u Prizrenu koja se sastoji od 14 učesnika; i Grupa 5 u Gnjilanu koja se sastoji od 25 učesnika.

TAT obuka se sastoji od šest (6) dvodnevnih modula:

Modul 1 - Primarna biljna proizvodnja i primarna stočarska proizvodnja;

Modul 2 – Planiranje farme, upravljanje i analiza;

Modul 3 - Tretman posle žetve/berbe i Poljoprivredni marketing;

Modul 4 - Poljoprivredna prerada i ruralna diversifikacija;

Modul 5 - Poljoprivredna proizvodnja, prevoz i poljoprivredna trgovina;

Modul 6 - Informaciona i komunikaciona tehnologija u poljoprivredi.

Licenciranje kompanija za pružanje saveta o poljoprivredi i ruralnom razvoju gde je 8 kompanija licencirano U 2018 godinu:

1. „KDC”
2. „PMC” d.o.o.
3. „KMI” UP
4. „Ekrem Straba B.I.”
5. „Novus Consulting”
6. „KCG”
7. „Recura” AD
8. „Agrovinifera”

OSTU je odgovorno za planiranje, saradnju, koordinaciju i nadzor savetodavnih usluga na lokalnom i nacionalnom nivou.

6.6.2 Lokalne akcione grupe

Lokalne Akcione Grupe (LAG), osnovane uz finansiranje iz EU, sastoje se od 25 članova, sa učešćem javnih i privatnih organizacija ili osoba od 50:50. Od sastava članova saveta 30% moraju biti žene. Pored LAG-ova, uspostavljena je Mreža za ruralni razvoja Kosova koja

povezuje 30 LAG-ova kako bi doprinele ekonomskom razvoju ruralnih sredina obezbeđujući podršku lokalnim zajednicama u sprovodenju lokalnih razvojnih strategija. Mreža služi kao platforma za diskusiju ideja, različitih predloga, pružanje tehničke pomoći i razmenu iskustava između LAG-ova. Ove dve grupe, zajedno sa OPRR / AM, ARP, raznim NVO-ima i privatnim stručnjacima, pripremili su meru 303 sa podmerama 303.1 i 303.2. Tokom 2018 godine, u okviru LAG-a sprovedene su različite aktivnosti koje su navedene u nastavku. Budžet izdvojen za Meru 303 za 2018 godinu, je 300,000 evra.

Tabela 155: Planirani budžet za sprovodenje mere 303, 2018

Mara 303	Budžet %	Budžet u €
Aktivnost (I) „Sticanje sposobnosti i animiranje stanovnika u teritoriji LAG-ova“		
Za opštine od 10,000-50,000 stanovnika do 5,000 €	30	89,000
Za opštine od 50,000-90,000 stanovnika do 7,000 €		
Za opštine od 90,000-150,000 stanovnika do 9,000 €		
Za povećanje ruralnog razvoja 7,000 €		
Aktivnost (II) „Sprovođenje strategije za lokalni razvoj“		
Aktivnost (II a) „Funkcionalizacija izabranih LAG-ova podržavajući njihove operativne troškove“	26	78,480
Aktivnost (II b) „Podrška sprovodenju SLR-a od LAG-a	44	132,520
Ukupan budžet za LAG i MRRK	100	300,000

Izvor: Odeljenje za savetodavne i tehničke usluge

MERA 303, LEADER sadrži tri glavne aktivnosti:

- Aktivnost (I) „Sticanje sposobnosti i animiranje stanovnika na teritorijama odabranih LAG-ova“;
- Aktivnost (II) „Izrada i sprovođenje lokalnih razvojnih strategija pristup LEADER - za odabранe LAG-ove“;
- Aktivnost (III) „Kooperacija/saradnja“ koja će početi u kasnijoj fazi, nakon što LAG-ovi budu dobro struktuirani, njihovo osoblje dobro obučeno i stanovnici na njihovim teritorijama pokazali sposobnost za pridobijanje od tih aktivnosti.

Aktivnost (I), Nakon objavljivanja poziva za apliciranje za meru 303 „Sticanje sposobnosti i animiranje stanovnika teritorija LAG-a za odabранe LAG-ove“ za ovu meru su aplicirali 13 LAG-ova i MRRK, i za 2018 godinu su sprovedeni planirani projekti sa pripremljenim projektnim predlozima.

U okviru mere 303 sprovedeno je nekoliko aktivnosti koje su imale za cilj identifikaciju potreba LAG-ova, postavljanje prioriteta, pripremu projekata koji su uglavnom pokrivali ruralne sredine, i sprovedeno je nekoliko projekata članova LAG-ova u okviru LAG-ova, gde je mreža bila odgovorna za organizovanje informativnih sesija, u nekim slučajevima Mreža ih je takođe podržala na zajedničkom organizovanju sajmova.

Mreža je sa svojim članovima aktivno učestvovala u pripremi mera u okviru godišnjeg programa, konkretno u okviru mere 303, Lokalne Akcione Grupe - Pristup LEADER.

MRRK je u saradnji sa organizacijom Helvetas Swiss Intercoorporation sa njihovim projektom „Sposobnosti za Ruralno Zapošljavanje (SRZ)”, imali za cilj promovisanje međusobne saradnje među stranama. Saradnja sa Helvetas/APR, sa projektom „Aktivizam i osnaživanje Lokalnih akcionih grupa u opštinama: Kamenica, Štrpcce, Dragaš, Novo Brdo, Vitina”, u okviru projekta kroz sastanke, obuke, informativne sesije sa različitim temama, razmenjena su iskustava i izgradili kapaciteti za LAG i osoblje MRRK-a. Kroz ovaj projekat, MRRK je koristila platformu „Tvoj trener” koja je ponuđena Mreži za ruralni razvoj, Lokalnim akcionim grupama, Lokalnim akcionim odborima i Poslovnim udruženjima. Platforma je inkorporirana na internet stranici Mreže i ima za cilj da olakša pristup većem broju informacija o pružaocima obuka.

Zvanična internet stranica je redizajnirana, koja je sada funkcionalna i sadrži aktivnosti koje sprovode Mreža i LAG-ovi.

MRRK je takođe izradila SLR za četiri opštine u kojima je delovao APR projekat, kao što su: opština Kamenica „LAG Kamenica“, opština Dragaš „LAG Bio Šar“ i opština Novo Brdo „LAG Kalaja“. Izrađene SLR ocenjivane su od strane četvoročlane komisije formirane od MRRK-a sa tri predstavnika odbora i jednim predstavnikom MPŠRR-a, analizirane su sve tri SLR-a i utvrdilo se da sve tri strategije ispunjavaju kriterijume zadate u projektnim zadacima koji su predviđeni ugovorom. Pored toga, korisnici ove saradnje su LAG-ovi i LAG akteri.

MRRK je uspostavila 190 međusobnih saradnji LAG-ova sa organizacijom Helvetas/APR, sa posebnim naglaskom na poljoprivredni sektor, kao u nastavku:

- LAG „Vitina“ podržala je 290 poljoprivrednika iz Vitine u oblasti stočarstva, voćarstva, povrtarstva i pčelarstva, organizujući godišnji Sajam u okviru projekta korisnika Mere 303 „Da očuvamo naše tradicionalne vrednosti“.
- LAG „Kalaja“ u opštini Novo Brdo distribuirala je: opremu za uzgoj bundeve na površini od 3 ha (korisnici su bili 10 poljoprivrednika), radna sredstva za oblast stočarstva (korisnici su bili 12 poljoprivrednika) i Laktofriz (korisnici su bili 17 poljoprivrednika).
- LAG „Kamenica“ u saradnji sa Udruženjem „Ana Morava“ realizovali su sledeće aktivnosti: podrška 10 poljoprivrednicima savetima i mašinama za muženje i distribucija 100 košnica bez pčela 20 poljoprivrednicima.
- LAG „Đeravica“ je realizovala projekte kao što su „Valorizacija eko proizvoda pograničnoj zoni“ i „Uspostavljanje lokalnog mobilne pijace za regionalne proizvođače“.

- LAG „Agro-turizam“ organizovao je sajam „Promocija lokalnih proizvoda Peć 2017“.
- LAG „Priroda“ održala je jednodnevni kamping u selu Lanište, gde su ovom kampingu organizovane različite i atraktivnosti.
- LAG „Narcis“ podržala je tradicionalni višegodišnji sajam „Dani meda“.

Aktivnost (II) je sprovedena, sada je funkcionalno 12 radnih kancelarija LAG-ova, koje su akreditovane kao i MRRK, i odabrani su rukovodioci kancelarija koji su svoju aktivnost razvili na osnovu opisa posla.

6.6.3 Promovisanje, efikasnost i struktturni razvoj

Savetodavna služba i dalje pridaje poseban značaj promovisanju putem internet stranice OSTU, koja pruža usluge, statistiku i savete u svim oblastima. Internet stranica se stalno ažurira novim informacijama.

6.6.4 Diversifikacija farmi i razvoj poslovanja

Takođe posebnu važnost imaju ruralne sredine za razvoj zemlje i predstavljaju veliki potencijal za diversifikaciju ekonomskih aktivnosti, otvaranje radnih mesta kao i ostvarivanje dodatnih prihoda.

Mera 302 „Diversifikacija farme i razvoj poslovanja“ ima za cilj stvaranje novih radnih mesta i očuvanje postojećih. Podrška novim ekonomskim aktivnostima trebalo bi da pomogne smanjenju siromaštva u ruralnim sredinama i poboljša životne uslove.

Što se tiče mere 302, koja sadrži 4 podmere ili sektore, primenjen iznos za ukupno 342 aplikacije za 2018 godinu bila je 9,128,064 €, dok je odobren iznos bio 1,095,499 €, uključujući ukupno 130 aplikacija.

Tabela 156: Broj aplikacija i primenjeni iznos za meru 302

Mera 302	Br. aplikacija	Primenjeni iznos u €
302.1 Podmera Proizvodnja/prerada i promovisanje meda	192	3,641,944
302.2 Podmera Prerada poljoprivrednih proizvoda (uzgajanih)	42	1,200,113
302.3 Podmera Razvoj i promovisanje zanatskih aktivnosti	46	1,188,046
302.4 Podmera Razvoj i promovisanje ruralnog turizma	62	3,097,962
Ukupno	342	9,128,064

Izvor: Agencija za Razvoj Poljoprivrede (ARP)

6.6.5 Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta

Skoro uvek tokom letnje sezone kiše izostaju, dok su u ostalim sezonama padavine dovoljne. Nameće se potreba za akumuliranje, sakupljanja i strukturiranje vode u cilju njihovog korišćenja tokom leta koristile za potrebe navodnjavanje biljnih useva. Bez racionalnog korišćenja vodnih resursa i bez uspostavljanja, sanacije i proširenja infrastrukture navodnjavanja, ne može se postići održivi poljoprivredni razvoj.

Mera za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta sa primenjenim iznosom za ukupno 13 aplikacija za 2018 godinu bilo je 2,416,389 €, dok je odobreni iznos 475,412 €, uključujući ukupno 3 aplikacije.

Tabela 157: Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta

Mera	Br. aplikacija	Primenjeni iznos u €
Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	13	2,416,389
Ukupno	13	2,416,389

Izvor: Agencija za Razvoj Poljoprivrede (ARP)

6.7 Politike tržišta, trgovine i razvoja međunarodnih politika

Što se tiče razvoja poljoprivredne trgovinske politike, nakon stupanja na snagu i početka sproveđenja SSP-a i CEFTA-e za poglavla 1-24, na osnovu statističkih podataka iz Carine Kosova, primećuje se mali rast izvoza nekoliko poljoprivrednih proizvoda, ali istovremeno postoji mali rast uvoza poljoprivrednih proizvoda iz zemalja EU od početka sproveđenja SSP-a.

Prema podacima Agencije za hranu i veterinarstvo i Carine Kosova, proizvodi koji se izvoze u malim količinama su: krompir, paprika, brašno, pivo, vino, voda i u većim količinama izvoze se sve vrste aromatičnog i lekovitog bilja i šumsko voće.

Od 2017 godine, kada je Međuministarska komisija za procenu posebnih obaveza za uvoz radi zaštite proizvođača brašna preporučila je MTI-u da preduzme posebne mere za uvođenje dodatne tarife na brašno uvezeno iz Republike Srbije u Republike Kosovo u iznosu od 0,04 €/kg uvezenog brašna.

U cilju zaštite ovog sektora i razvoja industrije brašna, kao i povećanja proizvodnje pšenice dana 19.10.2017. godine, MTI je donelo odluku o preporuci koju je dala Međuministarska komisija za procenu posebnih obaveza za uvoz u vezi sa uvozom brašna iz Republike Srbije.

Ovaj instrument politike dao je rezultate s obzirom da je postignut da se zaštiti industrija brašna i proizvodnja pšenice na Kosovu.

Međutim od uvođenja 100% carinske takse na proizvode uvezene iz Srbije i Republike Bosne i Hercegovine, posebna tarifa za brašno je zamjenjena taksom od 100%.

Reforme zajedničke poljoprivredne politike tokom protekle decenije podsticale su sektore poljoprivrede i prehrambene industrije u zemlji da poboljšaju njene orientacije ka evropskom tržištu i drugim zemljama van EU, čineći tako naše poljoprivredne proizvode konkurentnim sa drugim zemljama regionala i šire.

Kao rezultat toga, vrednost izvoza agro-prehrabnenih proizvoda se udvostručila, a Kosovo je postepeno obezbedilo poziciju konkurentnog snabdevača na nekoliko nivoa lanca vrednosti poljoprivrednih proizvoda.

Sa ciljem razvoja politike poljoprivredne trgovine i podržavanjem malih i srednja preduzeća, MPŠRR je osnovalo radnu grupu za izradu nacrta strategije za „Unapređenje agro-prerađivačkih preduzeća“. Radna grupa je počela sa radom i u procesu je izrade ovog nacrta. U cilju podrške ovom važnom sektoru od 2020 godine, očekuje se da započne sprovođenje IPA projekta za Organizovanje zajedničkih tržišta (CMO).

7 Aneksi

7.1 Lista zakona i zakonskih akata o poljoprivredi, šumarstvu i ruralnom razvoju

7.1.1 Nacionalno zakonodavstvo na snazi

Zakon br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju (Službeni list Republike Kosovo br. 56/ od 27. jula 2009).

7.1.2 Administrativna uputstva usvojena od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja u 2018 godini

1. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 01/2018 o finansijskoj nadoknadi za veterinarske usluge na terenu, od 12.02.2018.
2. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 02/2018 o identifikaciji i registraciji kućnih ljubimaca, od 02.03.2018.
3. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 03/2018 o direktnim isplatama u poljoprivredi za 2019 godinu, od 13.02.2018.
4. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 04/2018 o uslovima traganja hrane životinjskog porekla, od 21.03.2018.
5. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 05/2018 o merama i kriterijumima za podršku ruralni razvoju za 2018 godinu, od 16.02.2018.
6. Administrativno Uputstvo (MPŠRR) - BR. 06/2018 od 05.04.2018 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 06/2016 o farmakološkim aktivnih supstanci i njihovoj klasifikaciji u vezi sa maksimalnom koncentracijom rezidua u namirnicama životinjskog porekla, od 03.08.2016.
7. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 07/2018 o upotrebi, ovlašćenju i sadržaju biljnog pasoša, od 22.06.2018.
8. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 08/2018 o načinu obaveštavanja i objavljivanja podataka u vezi sa pojavom i proširenjem štetnih organizama za biljke i biljne proizvode na Kosovu, od 22.06.2018.
9. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 09/2018 o sprovodenju posebnog programa „Manje razvijene ruralne sredine“ - podizanje konkurentnih sposobnosti u sektoru poljoprivrede i uključivanje zajednica u ruralnom razvoju u regionu Severne Mitrovice i Mere za investicije u ruralnoj infrastrukturi, od 24.05.2018.
10. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 10/2018 o sadržaju i načinu vođenja registara za proizvodnju, pakovanje, preradu, uvoz, izvoz, skladištenje, distribuciju biljaka, biljnih proizvoda i drugih objekata, od 29.05.2018.

11. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 11/2018 o kvalitetu, standardima, uslovima za uvoza meda, matičnog mleka i drugih proizvoda pčelarstva, od 14.08.2018.
12. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 12/2018 o propisivanju uslova za javno zdravlje, zdravlje životinja i uslova za sertifikaciju uvoza proizvoda ribarstva, živih školjki, bodljokožaca, plastaša i morskih puževa, namenjenih za ishranu ljudi, od 14.08.2018.
13. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 13/2018 od 23.07.2018. o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 03/2018 o direktnim isplatama u poljoprivredi za 2018 godinu.
14. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 14/2018 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 06/2017 o posebnim uslovima evidentiranja, kontrole i označavanja brašna, koji se stavlja u slobodan promet na tržištu Republike Kosovo , od 14.08.2018.
15. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 19/2018 od 10.12.2018 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 09/2018 u sprovođenju posebnog programa „Manje razvijene ruralne sredine“ – podizanje konkurentnih sposobnosti u sektoru poljoprivrede i uključivanje zajednica u ruralnom razvoju u regionu Severne Mitrovice, i mere za investicije u ruralnoj infrastrukturi, od 24.05.2018.
16. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 16/2018 od 19.10.2018 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 09/2018 u sprovođenju posebnog programa „Manje razvijene ruralne sredine“ – podizanje konkurentnih sposobnosti u sektoru poljoprivrede i uključivanje zajednica u ruralnom razvoju u regionu Severne Mitrovice, i mere za investicije u ruralnoj infrastrukturi, izmenjena i dopunjena Administrativnim uputstvom (MPŠRR) - BR. 15/2018.
17. Administrativno Uputstvo (MPŠRR) - BR. 17/2018 dana 19.10.2018 za Promenu i Dopunu Administrativnog Uputstva (MPŠRR) - BR. 05/2018 za Mere i Kriterijume Podržavanja za Ruralni Razvoj u 2018 godini.
18. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 18/2018 od 10.12.2018. o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 05/2018 o merama i kriterijumima za podršku ruralnom razvoju u 2018 godini, izmenjena i dopunjena Administrativnim uputstvom (MPŠRR) - BR. 17/2018.
19. Administrativno uputstvo (MPŠRR) - BR. 19/2018 od 10.12.2018 o izmenama i dopunama Administrativnog uputstva (MPŠRR) - BR. 09/2018 u sprovođenju posebnog programa „Manje razvijene ruralne sredine“ – podizanje konkurentnih sposobnosti u sektoru poljoprivrede i uključivanje zajednica u ruralnom razvoju u regionu Severne Mitrovice, i mere za investicije u ruralnoj infrastrukturi, izmenjena i dopunjena Administrativnim uputstvom (MPŠRR) - BR. 15/2018.
20. Koncept Dokument za promenu fiskalne i poljoprivredne politike za proizvodnju duvana i cigareta na Kosovu (Odluka KP-a br. 20/64, od 11.09.2018).

7.2 Uporedne statistike

Tabela 158: Realan godišnji rast BDP-a (%)

Zemlje	2015	2016	2017	2018
Evrozona	2.1	2	2.4	1.8
Nemačka	1.5	2.2	2.5	1.5
Francuska	1.1	1.2	2.2	1.5
Italija	0.9	1.1	1.6	0.9
Austrija	1.1	2	2.6	2.7
Španija	3.7	3.2	3	2.5
Grčka	-0.4	-0.2	1.5	2.1

Izvor: MMF, WEO

Tabela 159: Realan godišnji rast BDP-a

Zemlje	2016	2017	2018
Albanija	3.4	3.8	4
B i H	3.1	3	3.2
Kosovo	4.1	3.7	4
Makedonija	2.9	0	2.5
Crna Gora	2.9	4.3	3.8
Srbija	2.8	1.9	3.5

Izvor: Svetska banka na Kosovu

Tabela 160: Prosečna plata neto po ekonomskim aktivnostima, 2018

Aktivnosti	Neto plata
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	237
B Rudarstvo i kamenolomi	569
C Proizvodnja	300
D Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom	743
E Snabdevanje vodom, kanalizacija, upravljanje otpadom i aktivnosti revitalizacije zemljišta	443
F Građevinarstvo	421
G Trgovina na veliko i malo, popravka vozila i moticikala	315
H Prevoz i skladištenje	404
I Smeštaj i aktivnosti usluga hranom	225
J Informisanje i komunikacija	635
K Financijske i aktivnosti obezbeđenja	508
L Aktivitet nekretninama	336
M Profesionalne, naučne i tehničke aktivnosti	458
N Administrativne i aktivnosti podrške	350
O Javna uprava i zaštita, obavezno socijalno osiguranje	555
P Obrazovanje	439
Q Ljudsko zdravlje i aktivnosti socijalnog rada	523
R Umetnost, zabava i rekreacija	314
S Aktivnosti drugih usluga	236
U Aktivitet organizacija i organa izvan teritorije	330

Izvor: Agencija za statistiku Kosova

7.3 Odgovorne osobe za Zeleni izveštaj, 2019.

Tabela sadržaja	Odgovorna osoba
1 Opšte ekonomsko okruženje	
1.1 Nivo društveno-ekonomskog razvoja	H. Xhaferi
1.2 Rad i zapošljavanje	H. Xhaferi
1.3 <u>Ekonomski računi u poljoprivredi</u>	E. Mekuli
1.3.1 <u>Poljoprivredni proizvodi</u>	E. Mekuli
1.3.2 <u>Prihodi preduzetnika</u>	E. Mekuli
1.3.3 <u>Inputi u poljoprivredi</u>	E. Mekuli
1.4 <u>Cene inputa i poljoprivrednih proizvoda</u>	E. Mekuli
1.4.1 <u>Cene poljoprivrednih inputa</u>	E. Mekuli
1.4.2 <u>Cene poljoprivrednih proizvoda</u>	Sh. Duraku
<u>Cene farme poljoprivrednih proizvoda</u>	Sh. Duraku
<u>Cene potrošnje poljoprivrednih proizvoda</u>	Sh. Duraku
<u>Cene uvoza poljoprivrednih proizvoda</u>	Sh. Duraku
<u>Upoređivanje domaćih cena sa cenama zemalja iz zagona i EU</u>	Sh. Duraku
1.5 <u>FADN-Mreža računovodstvenih podataka na farmi</u>	E. Mekuli
1.5.1 <u>Standardni rezultati FADN-a na Kosovu</u>	E. Mekuli
1.5.2 <u>Upoređivanje sa zemljama EU-a</u>	E. Mekuli
1.6 <u>Privatizacije poljoprivrednog zemljišta</u>	H. Xhaferi
1.7 <u>Poljoprivredna preduzeća na Kosovu</u>	H. Xhaferi
2 Poljoprivredni proizvod i njegovo korišćenje	
2.1 <u>Korišćenje poljoprivrednog zemljišta</u>	H. Xhaferi
2.2 <u>Veličina farme</u>	H. Xhaferi
2.3 <u>Biljna proizvodnja</u>	
2.3.1 <u>Žitarice</u>	A. Maksuti
2.3.2 <u>Povrće</u>	D. Hana
2.3.3 <u>Voće</u>	D. Hana
2.3.4 <u>Vinogradi i vina</u>	E. Mekuli
<u>Vinogradi</u>	E. Mekuli
<u>Vina</u>	E. Mekuli
<u>Fizičko-hemijska analiza vina</u>	E. Mekuli
2.3.5 <u>Krmno bilje i zeleni usevi</u>	A. Maksuti
2.3.6 <u>Industrijske kulture</u>	A. Maksuti
2.3.7 <u>Organska proizvodnja na Kosovu</u>	Sh. Duraku
<u>Sertifikacija i kapaciteti inspekcije za organsku poljoprivredu</u>	Sh. Duraku
<u>Komisija za organsku poljoprivredu (KOP)</u>	Sh. Duraku
<u>Sistem kontrole</u>	Sh. Duraku
<u>Nacionalni akcioni plan za razvoj organske poljoprivrede na Kosovu 2018-2021</u>	Sh. Duraku
2.3.8 <u>Sadni materijal</u>	Sh. Duraku
2.4 <u>Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta</u>	D. Hana
2.5 <u>Stocarstvo</u>	A. Maksuti
2.5.1 <u>Goveda</u>	A. Maksuti
2.5.2 <u>Ovce i koze</u>	A. Maksuti
2.5.3 <u>Svinje i druge životinja farme</u>	A. Maksuti
2.5.4 <u>Živinarstvo</u>	A. Maksuti
2.5.5 <u>Pčelarstvo</u>	A. Maksuti
3 Šumarstvo	S. Bajrami
4 Trgovina	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
4.1 <u>Opšta trgovina</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
4.2 <u>Trgovina poljoprivrednim proizvodima</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
4.2.1 <u>Trgovina po grupama država</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
<u>Trgovina sa zemljama CEFTA-e</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
<u>Trgovina sa zemljama EU-a</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
4.2.2 <u>Izvoz - Uvoz poljoprivrednih proizvoda prema poglavljju (1-24)</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
<u>Izvoz poljoprivrednih proizvoda prema poglavljju (1-24)</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
<u>Uvoz poljoprivrednih proizvoda prema poglavljju (1-24)</u>	B. Dabiqaj/H. Xhaferi
5 Bezbednost i kvalitet hrane	
5.1 <u>Bezbednost hrane</u>	Sh. Tershniku
<u>Standardi hrane</u>	Sh. Tershniku
5.2 <u>Analiza bezbednosti hrane i životinjskog zdravlja</u>	Sh. Tershniku
<u>Veterinarske inspekcije</u>	Sh. Tershniku
<u>Sektor analize mleka</u>	Sh. Tershniku
5.3 <u>Zakonodavstvo o veterinarstvu i funkcionalisanje tržista</u>	Sh. Tershniku
<u>Zakonodavstvo o stočnoj hrani</u>	Sh. Tershniku
5.4 <u>Emisija gasova staklene bašte na Kosovu</u>	H. Xhaferi
6 Poljoprivredne politike, direktna isplate u poljoprivredi i podrška ruralnom razvoju	
6.1 <u>Sadržaj ciljeva, programa, mera, budžeta, grantova i subvencija</u>	A. Maksuti
6.2 <u>Direktnе isplate/subvencije</u>	A. Maksuti

<u>6.2.1</u>	<u>Direktna isplata za poljoprivredne useve i vina</u> <u>Žito</u> <u>Seme pšenice</u> <u>Kukuruz</u> <u>Ječam</u> <u>Raž</u> <u>Postojeći vinogradi</u> <u>Vina</u> <u>Suncokret</u> <u>Povrće</u> <u>Postojeći voćnjaci</u> <u>Organska poljoprivreda</u>	A. Maksuti A. Maksuti
<u>6.2.2</u>	<u>Direktne isplate za stočarstvo i mleko</u> <u>Krave muzare</u> <u>Ovce i koze</u> <u>Krmачe</u> <u>Pčelarstvo</u> <u>Živinarstvo</u> <u>Koke nosilje</u> <u>Jarebice</u> <u>Mleko po kvalitetu</u> <u>Prijavljena klanja goveda</u> <u>Akvakultura</u>	A. Maksuti A. Maksuti
<u>6.2.3</u>	<u>Podrska inputa u poljoprivredi</u> <u>Podrska sadnica</u>	A. Maksuti A. Maksuti
<u>6.3</u>	<u>Agro krediti i garantni fond</u>	Sh. Duraku
<u>6.3.1</u>	<u>Agro krediti</u>	Sh. Duraku
<u>6.3.2</u>	<u>Garantni fond</u>	Sh. Duraku
	<u>Kosovski fond za kreditno jemstvo - KFKJ</u>	Sh. Duraku
<u>6.4</u>	<u>Osiguranja u oblasti poljoprivrede</u> <u>Štete u poljoprivredi</u>	A. Maksuti A. Maksuti
<u>6.5</u>	<u>Projekti ruralnog razvoja - Investicioni Grantovi</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.5.1</u>	<u>Potencijalno fizičko restrukturiranje</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.5.2</u>	<u>Razvoj preradivačkog sektora</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6</u>	<u>Poboljšanja i razvoj kapaciteta</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6.1</u>	<u>Edukacija, obuke i savetodavna službaa</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6.2</u>	<u>Lokalne akcione grupe</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6.3</u>	<u>Promovisane, efikasnost i struktturni razvoj</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6.4</u>	<u>Diversifikacija farmi i razvoj poslovanja</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.6.5</u>	<u>Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta</u>	Sh. Tershnjaku
<u>6.7</u>	<u>Politike tržišta, trgovine i razvoja međunarodnih politika</u>	H. Xhaferi
<u>7</u>	<u>Aneksi</u>	
<u>7.1</u>	<u>Lista zakona i zakonskih akata o poljoprivredi, šumarstvu i ruralnom razvoju</u>	
<u>7.1.1</u>	<u>Nacionalno zakonodavstvo na snazi</u>	D. Hana
<u>7.1.2</u>	<u>Administrativna uputstvo usvojena od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja</u>	D. Hana
<u>7.2</u>	<u>Uporedne statistike</u>	H. Xhaferi

Kontaktni e-mail:

hakile.xhaferi@rks-gov.met
delvina.hana@rks-gov.met
edona.mekuli@rks-gov.met
adelina.maksuti@rks-gov.net
shkelqim.duraku@rks-gov.met
skender.bajrami@rks-gov.met
belgin.dabiqaj@rks-gov.net
shqiipe.tershnjaku@rks-gov.net